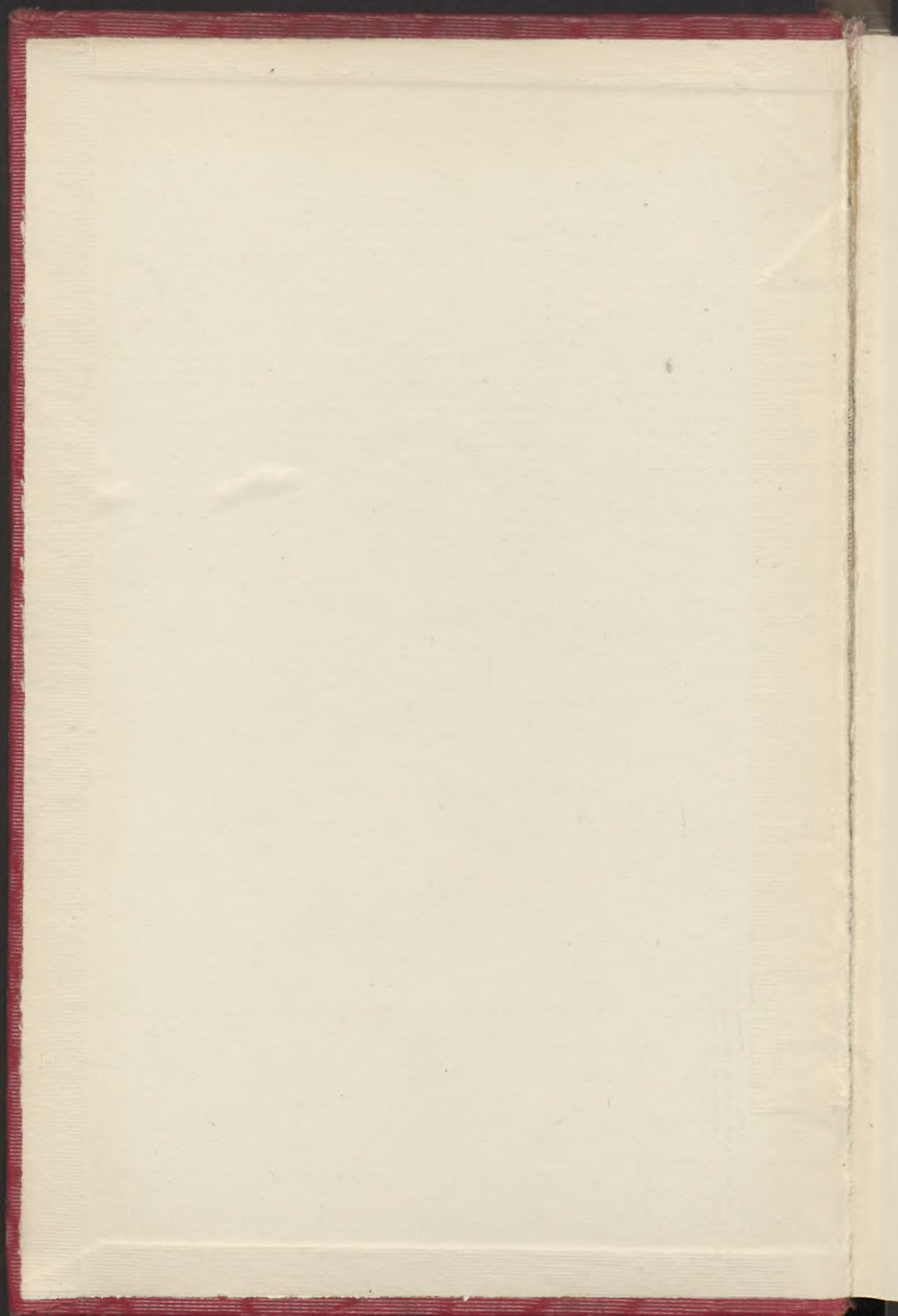

264626

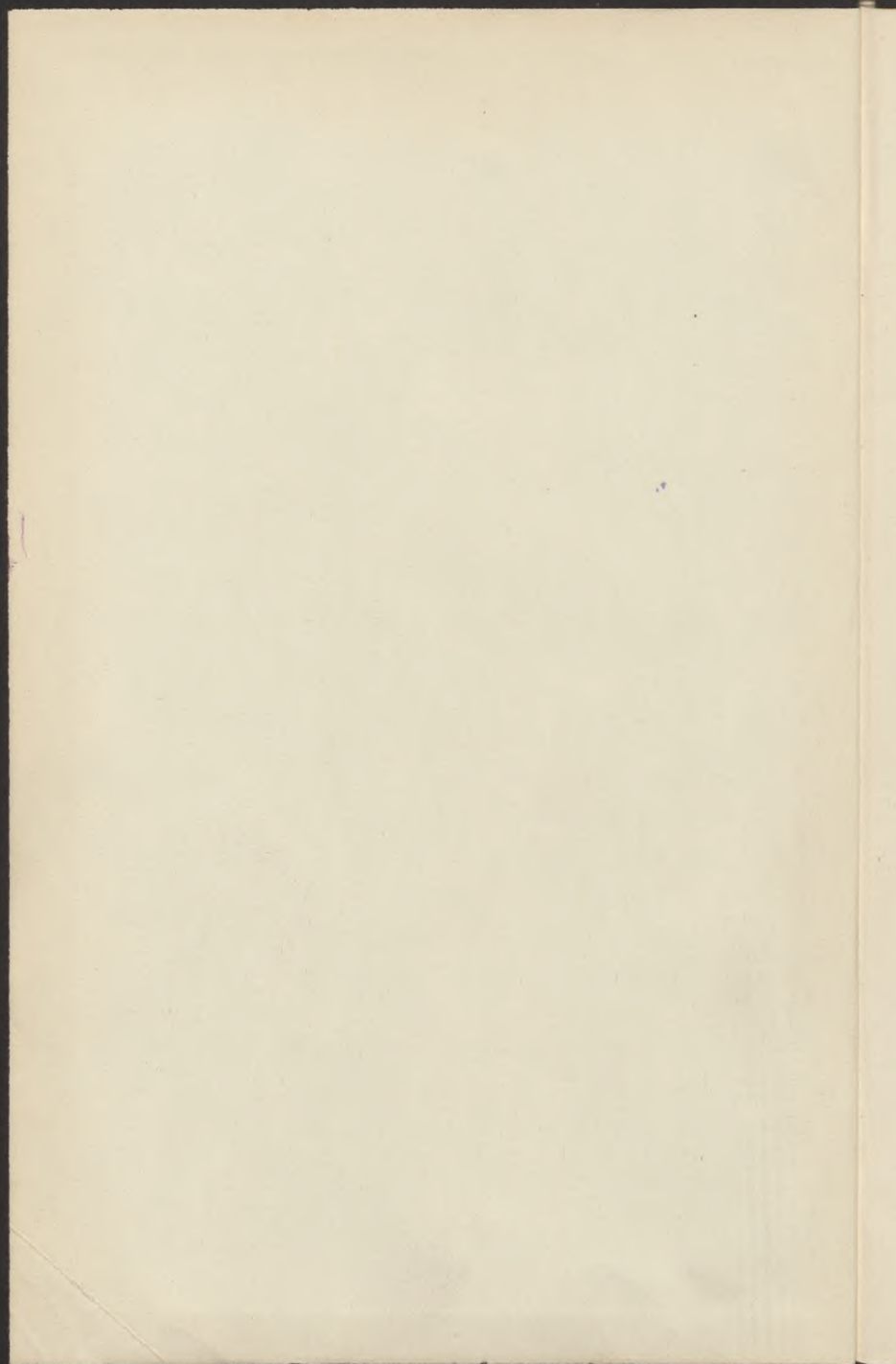

10.

B

ABONYI LAJOS

KANDALLÓ MELLETT

ILLUSZTRÁLTA

POGÁNY WILLY

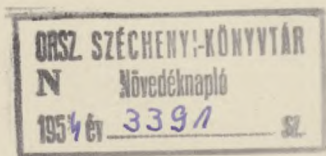
BUDAPEST MDCCCXVI
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

AZ ÖSSZES JOGOK FENTARTÁSÁVAL

264626

Légrády Testvérek könyvnyomdája, Budapesten.

A REVOLVER.

I.

SETT az eső, csak úgy szakadt és zuhogott le a tető-csatornákon. Szomorú idő. Szomorú élet. Megtöri, beteggé teszi az úgy is meggyötört testet, elcsüggeszti a lelket, s erővel a megsemmisülés gondolata felé vonja azt — mikor az úgyis mély bánatában a mindenséggel, a világról való lemondással foglalkozik.

Lorántnak mellére hanyatlott a feje, — homloka nem égett, nem feszült többé, hideg verejtéket érzett rajta, a mint végigsimitotta. Nagyot sóhajtott és eltolta maga elől az asztalon jegyzék-könyvecskéjét, iratait, s a felbontott leveleket.

Hasztalan, nem segít semmi többé. Nincs szabaddulás, ninčsen menekvés, sehol, semmiképpen. Vége van.

Gondolkozni akart. Valamit kigondolni még. Nem birt, nem tudott. Csak a számok czikáztak agyá-

ban. Behunyt szemeivel csak egyet látott maga körül: a rideg életet, csak egyet tudott, a kérlelhetlen lehetetlenséget, mikor mindenkől kifogyott már. Fázott, reszketett mind a kettőtől, mert mind a kettő az egyetlen szomorú menekülésben, az élet befejezésének kényszerűségében végződött.

Megrázkódott. Gyorsan felvetette szemeit. Sötéten nézett szét.

Rút hely. Rút idő. Semmi vigasztaló azokban, miket maga körül lát.

Az asztalon a széthányt iratok heverték, — s a revolver. Szédült és újra elővette az izgalom. Nem birt szabadulni tőle . . . A kis jegyzék, a számok cikáztak, mozogtak szemei előtt, kavargtak, tolongtak agyában és nőttek folyvást. Egy, kettő, három, tíz, tizenhat, husz apró összeg . . . Egy forint, két forint. Nyolcz forint. Két forint, három forint, már is tizenhat. Harminczhárom és tovább-tovább, nyolczvankilencz, egész kilenczvenegyig.

Százsor összeadta és százsor is kilenczvenegy.

— Mily csekélység pedig, nevetett keserűen; érdemes-e érte egy ember élete.

Égő, fájdalmas könnyek tolultak szemeibe.

Kinnal szorította össze öklét.

— De hát, — ha nincsen senki, aki megmentsen.

S mintha az egész világot akarná összezúzni vele, az asztalra ütött s odább lökte az iratokat, melyek a kétségbeesés felé hajtották. Kezébe ragadta a revolvért.

Nézegette hosszasan, benézett csövébe, azután megbórzadt s reszketett egész testében. Szétnézett még egyszer, még sötétebben, daczosan, undorral. Egyszerre megrémült. Mintha valakit látott volna. Ott közel, egész közel hozzá. Egy nagy, óriási szemet, mely reá néz. Egy hosszú kezét, mely felé nyul. Megdermedt, megbórzadt a kísértettől. Mint egy megrettent gyilkos, ijedten rejtette el a revolvert. Előbb a zsebébe. Nem. Nem jó helyen van, kirántotta asztala fiókját s beledobta.

Felugrott, odafutott az ablakhoz, ha csakugyan nem azon nézett-e be valaki

Megtörölte szemeit s fájdalmasan mosolygott.

— Gyámoltalan, ugyan mit lehet sajnálni mind-ezen, itt hagyni mindezt s van-e ezen kívül más világod?

— Rútabb hely nincs a világon, s rútabb élet nincs a világon. Kinézett az ablakon, arra a parányi kis rút világra, a kis szűk, locs-pocsos udvarra, melyet az ódivatu külvárosi ház falai zártak körül. A nagy esőcseppek szennyes buborékokat vertek.

Csak sarat, locs-pocsot látott, még csak egy parányi eget, egy biztató sugárt sem, mely reá mosolyogjon.

Oh! Nem ilyen életet álmodott egykor magának ifjúságában, bőségben, gazdagon, gond nélkül, élvezetekben uszva.

Undorodva jártatta szemeit végig mindenben, kívül és belül. E helyzetnél még az is vigasztalóbb volna reá nézve, ha szolgának maradt volna meg, apáinak vég-

rehajtás által felvett birtokán. Még az sem lett volna ily megalázó, ily megszégyenítő. Szegénynek, koldusnak lenni bűn nélkül, becsülettel.

Miért is nem fogadta el?

A pálinkagyárrá alakított, rozszant fedelű vén kastély egy sarokszobájában meghúzhatta volna magát, mint felvigyázó.

A rossz fedélen keresztül ágyára csorogna a víz, ösmeretlen, jöttment embereket szolgálna s parancsolának neki azok, kiket ezelőtt köszönésre se érdekesített, de legalább oly helyet látna, melynek minden legkisebb része a szívéhez nőtt.

Szívesen járna ebben a nagy esőben, sárban, mint ispán is a gyáros napszamosai után. Hideg és nehéz teher volna a vállain, de mégis könnyebb, mint most, mikor ég-föld reá nehezül.

Csak egyszerű parasztokat látna, de legalább ösmérőseket, kik, ha nem is régi, nagy tisztelettel, de részvéttel, szánalommal tekintenének reá. S még a részvétben, szánalomban is van valami vigasztalás és remény.

De itt, e rideg, e kevély Babylonban, nincs egyéb, csak kő, nincsenek, csak mozgó tetemek, nincs, nincs senki, a ki csak egy biztató mosolyt dobna felé, ha másként nem is, csak mint alamizsnát. Ne csüggedj, ne rogyj össze. Nem buktál el. Nem vagy elveszve. Nem hagylak el . . . Ne merülj el . . . kapd meg a kezemet.

Itt nincs senki. Elhagyta mindenki. Egyedül áll.

-- És szegény Petőfi azt dalolta, hogy a gyermek-

korban, az ifjúságban támad az igazi barátság, mely az élet alkonyán támaszbotunkká válik!

Az asztalról felkapta a leveleket, eldobta s nem is olvasta el újra.

Keserűen kaczagott.

— Támaszbot. Haszontalan szalmaszál, melybe kapaszkodva elmerül a kétségbeesett.

És mégis ezek a nyomorult hangyák mind járnak, kelnek, sűrögnek, forognak azután a nyomorult szalmaszál után, melyre az élet van kötve.

Valóban, utálni, gyűlölni kezdte az embereket, a kiket az ablakon át látott.

Undorító látvány. Elfordult az ablaktól.

Pedig mindaz, a mit odakinn láthatott, egy cseppet sem volt undorító. Az életerő, a munka, az önfentartás bátor igyekvése látszott ott: mindennapi, közönséges, de szép látványa a tevékeny életnek. De ő csak egyet látott, egyet érzett, a hogy mindenki a maga bajával törődik csak, senki, de senki az ő irtózatossá válásával.

Mikor hazajött, nem hallotta senki, arcának halványságát nem látta senki, ingadozó lépteit, mely hajtotta kérlelhetetlenül, nem vette észre senki.

Maga az a szerény kis külvárosi ház sem volt éppen olyan visszataszító, mint ahogy ő gondolta.

Még a régi mód szerint volt építve. Az utcára homlokkal és két szárnynyal, az udvarra emelettel. Belől az emeleten üveges folyosó, melynek ablakain át egy egész téli kert nyájas, családias színt kölcsönzött neki. A házi ur ezt magának rendezte be.

Tszonyuan csörömpöltek, csattogtak az épület másik szárnyában egész nap. Egy óriási lakatosműhely volt ott. Még ebben az esőszakadásban is egyre hordták be a vasrudakat s hordták ki, rakták kocsikra a kész vasrostélyokat, rácsokat, bizonyynyal egy sürgös új építés számára.

A munka, a sürgés-forgás folyt serényen. Biz azok nem törődtek senki más dolgával.

De még ezen a zajon keresztül is áthallatszott a szemközt eső oldalról a vidám ének. — Varróleányok dolgoztak egy nagy hosszú szobában, melynek minden ablakában jobbról-balról egy-egy mosolygó szép leányfej kandikált ki, s kaczagta a rút időt, serény munka mellett. Kaczagtak, daloltak, s közbe kíséretül pörgött, zörgött a varrógép.

Fenn a padlásszobák egyikének ablakainál öreges szabólegény ült, ki minden zajt, esőlocsolást, a lányok dalát is túl igyekezett harsogni dalával.

Hatalmas, erős torka volt. A lányok nagyot nevettek rajta.

— Nézd, nézd. Halld. halld. A vén Mikus is folyvást dalol. Semmibe sem veszi a rút időt. És örökké azt az ő kiállhatatlan nevetséges nótáját fújja:

„Pista szereté meg őt,
Együtt élnek vig időt
Ram ta, ta, ta ram ta ta.
Ram ta, ta, ta ram ta ta.“

S a lányok csúfolva utánozták nótáját. A vén Mikus pedig annál jobban hasította.

— Irtózatós! — nyögte a szegény Loránt és utálta valamennyit, a miért az életnek így örülnek. Ennek az ostoba életnek, a melyben csak szenvedésre van mindenki kárhozthatva.

Semmijük sincs. Szolgái a folyó napoknak. — Dolgoznak, fáradsnak örökké azért a nyomorult pár fillérért, hogy élhessenek. Minek? Kinek? Kiért? Miért? ... Talán csak magáért az életért . . . Hirtelen homlokához kapott. Ismét a számok zúgtak fejében. Kettő meg négy, kettő, meg tizenhat, egész sorban, amint már százszor felírta a számokat, egymásután, egészen kilenczvenegyig.

— Az életért, igen is az élhetésért, a becsületért . . . igen.

Erre egy láng lett ismét az arcza. Szemeibe vad tűz szökött, forró, lázas vér futotta be ereit. Idegei megfeszültek.

— Igazságuk van. Egyedül én vagyok a nyomorult a világon. Nyomorult? Nem. Egy nyomorult gazember.

És riadva futott vissza az asztalhoz. Kereste a revolvért. Nem találta. Kapdosott. Hova tette?

— Nyomorult gyáva vagyok. Elrejtettem magam elől. Csak hamar, hamar, hol van. Csak addig, addig, míg lázban vagyok. Míg újra elő nem vesz gyávaságom.

És csak nem találta a revolvért, sem az ágyon, sem a széken, sem a divánon, sem a szekrényen.

S kereste izgatottan, lázasan.

— Oh istenem, csak meglenne hamar.

E perczen kopogtattak az ajtón.

Lélekzete elhalt. Székére rogyott az íróasztalhoz.

Nagyot sóhajtott. Nem birt szólani. A szíve úgy elszorult, azt sem tudta mondani: Nem szabad, vagy nyögve, kinnal: szabad.

A kopogtató a nélkül is belépett.

És pedig vígan, s csak látására, s arra a mit látott ütközött meg. Elhalaványodott, sőt meg is döbbsent.

Loránt, a mint az asztalnál ült, egy revolvert tartott a kezében.

Arcza dúlt volt, ijesztő.

II.

Schwarcz Sándor megrettent s még halványabb lett mint Loránt. De azért tudta mit tegyen. Lenyomta kezét az asztalra s szeliden elvette a revolvert.

S mondta fájó szemrehányással:

— Mit akartál tenni, szerencsétlen?

Loránt nem felelt, csak bámult reá, nagy, kerekre nyílt tévelygő szemekkel, azután leborult az asztalra. fejét karjaira fektette, és sirt, zokogott keservesen.

Csak pár perc mulva tudta fuldokolva kinyögni:

— Miért is jöttél?

Sándor vállán tartotta kezét, s felelt:

— Mert tegnap izgatottnak, lázasnak láttalak, azután ismét sáppadtnak, mikor elváltunk. Utam erre vitt, órám van a sarkon. Még nincs tizenegy. Ráérek. Megnézlek. Gondoltam beteg vagy, — de ily irtózatot még sem gondoltam.

— Pedig nincs más menekvésem — suttogta Loránt keserűen.

— De hát mi bajod van? — kérdezte Sándor gyorsan, izgatottan.

— Be fognak börtönözni, — meg leszek becstelénítve, meg leszek gyalázva. Becsületem örökre veszve van.

— De hát miért?

— Ne nézz rám úgy, — kérlek, — ne olyan merőn, oly élesen. Szégyenlem magamat. Előtted is összeroskadok.

— Csak mondd ki végre.

— Nem birtam megélni, nem birtam kijönni fizetésemből, — nélkülöztem sokat, sokat és mégis — hidd el, volt nap, mikor nem ettem, csekély tartozásokért üldöztek, hogy már rösteltem is, — eszem se volt már helyén . . .

S tompán, halkán, szorongva, félve, rettegve tette utána, hogy talán még rajtuk kívül más valaki is meghallja azt:

— Loptam, — sikkasztottam.

Sándor elvette a válláról kezét, megborzadt attól a mit hallott, de szájalommal nézett reá.

— Szerencsétlen! És sokat?

Loránt arcára csapta kezét.

— Sokat.

— Ah, hisz egy fillér is sok.

Szegény Sándor homlokát törülgette.

— Oh, teremő istenem! hogy tehetted ezt.

Loránt bűnbánólag vallott:

— Ah, a valódi szükség vitt reá, nem pazaroltam, nem raboltam, de azért sok az, iszonyú sok az, mert szegény emberek silány, keserves keresetéhez nyultam. Egy, két, ötforintos pénztalványait tartogattam vissza aprédonként.

— De tudod legalább mennyit?

— Tudom, feljegyeztem mind. Egy újabb összeggel mindig pótoltam a régit, s az újabb postautalványokat visszatartogattam apródonként. Hidd el, nem semmisítettem meg egyet sem, mert mindég reméltem, hogy egy véletlen egyszerre mindentől megszabadít.

— S most mi fog történni? Hamar nyomára jöhetnek?

— Holnapután reggel, a havi elszámoláskor.

— És addig?

— Ha addig a pénzt visszahelyezhettem volna, szétküldhettem volna, meg lettem volna mentve.

— És nincs rá semmi mód, hogy addig annyi pénzhez juthass?

— Nincs. Kifogytam minden reményből, minden bizalomból, megkísérlettem mindent, mind hiába.

Sándor lehajtotta fejét, megsimitotta párszor még homlokát, gondolkozott és azután, — nagy nehezen bár, de feltette a kérdést:

— És mennyi az a pénz, — hátha —

— Valóban nem sok, de azért nekem is, neked is sok, — felelt Loránt habozva. — Ah — nem lehet.

Nem merte azt a szalmaszálat megragadni.

Az a másik is talán éppen úgy volt.

Ujra kezdte a gyötrő vallatást, elszorult hangon:

— Mennyi?

Óráját nézte meg s arra a szép kis házra gondolt ott a messze Józsefvárosban, melynek egy földszinti kétszobás szállásában, egy áldott jó asszonyka szalad ki s be az ajtón. A konyhában pattogó tűzön készülő ételekbe

mártja kanálát. Pislikét nézi, ha szorgalmasan tanul-e. Megringatja a kis Emelkát s közbe figyelmezteti Irmácskát, hogy a zongoránál az ütemre jobban vigyázzon. Egy, kettő. Egy, kettő. Így ni.

Hisz az édes apa is bizonynyal így olvas most másutt.

És a mit a távolban látott, elszorította a szivét s megtiltotta neki azt, a miről gondolkozni kezdett.

Loránt is mutatta, olvasta neki a számokat, pontos sorrendben, hogy jól vannak összeadva. Egy, kettő — egész kilenczvenegyig. Valóban éppen ennyi.

Sándor nagyot sóhajtott s ezzel a sóhajjal szakított a halavány reménynyel is, melyet szíve pillanatnyi megindulásában adott.

Nagy szomoruan ejtette ki a szót:

— Biz ez nagyon sok.

Nem is folytatta tovább. Ott volt a punctum.

Ezt Loránt is megértette. A remény, a vigasztalás előle is elrepült.

— Látod! úgy-e hogy nincs mentségem. Hogy el vagyok veszve.

— Azt nem láthatom még.

— Becsületem megmentésére nincs más utam.

Sándor egyszerre megkapta ezt a szót, s feddőleg kérdezte:

— S ha megölnöd magadat, öngyilkosságod által vajjon helyre van-e állítva becsületed, megszünteti-e az a bűnt és gyalázatot? Csak sajnálkozást von maga után, egyebet semmit.

Loránt megdöbbsent.

— Sokszor azt sem.

— Igazad van — erősítette Loránt, mintha mutatni akarta volna, hogy erre ő is gondolt, mikor úgy tétozott.

— Hogy becsületedet vissza állithasd, és pedig megbánással, hibád helyrehozásával — csak élve érheted el. Törd fejedet, feszítsd meg gondolkodásodat. Harminczhat óra jó idő, harminczhat óra alatt mégis megtalálod, a mi rajtad segíthet. Most is már legalább elértünk annyit, hogy magadnál vagy s beszélhetünk a dologról okosan.

— Én már nem bírok többé gondolkozni sem.

— Hát nincsenek rokonaid?

— Vannak — felelt Loránt keserűen.

— Tehát?

— Nem fordulok hozzájuk. Megvetettek. Lenéztek. Ellenségeim. Még ők adnák a revolvert szívesen a kezembe. Ha kérdezted, hát beszélnem kell rólok. Van egy szép özvegyasszony unokatestvérem. Jegyesem volt egykor, ott hagyott az oltárnál, nem esküdött meg velem. Fordulhatok-e ahhoz?

— Nem.

— Van egy nagybátyám. Boldog emlékü jó atyám unokaöcsese. Egy nővel él törvénytelen házasságban. Egykor e nő, három éves kis leánykájával látogatóba jött hozzánk. A parkomat jöttek megnézni, melyet akkor paradicsommá alakítottam. Lehet, hogy más volt céljok. Anyám még élt akkor. Békülni akartak . . .

Szorosabban ösmerkedni. A jó lelket felhasználni a viszonynak házasság által leendő helyrehozásában. Megtuttam. Kiutasítottam őket. Szégyeltem, de megtettem, kiméletlen gyűlölséggel. Régen történt az igaz, de azóta szakítottunk örökre. Fordulhatok oda?

Sándor még határozottabban felelt:

— Nem.

Loránt vállat vont.

— A rokonokból kifogytunk.

— De vannak barátaid?

— Vannak — felelt Loránt éles, bántó gunynyal.

A szegény zongoramester, gyermekkori pajtás, az ifjúkori barát, a szegény kántor fia, a földi, a majdnem testvér fülig pirult és zavarban alig talált szavakat.

— Oh, édes istenem, Loránt, én nem ilyen szegény ördögöket értek, mint magam, de gazdagokat. Hiszen neked, gróf, báró, nagy vagyonu földbirtokos barátaid voltak.

— Igazad van, — voltak. A lovaimnak elvitték a bőrét is, a pezsgős poharak eltörtek, a cigány hurja elszakadt, és elszakadt azzal az annyi erős kötélekkel összefűzött barátság is, — minden, minden, a mi összekötött bennünket.

— De az lehetetlen.

— Nem is ösmernek, köszönésemet sem fogadják. Született rövidlátó mind. Elrejtőzik a szemüvege mögé. Fordulhatok-e ezekhez?

Sándor daczosan, haraggal felelt.

— Nem, a nagy világért sem,

— No hát akkor mondd meg, hova forduljak?

— Hát nincsenek neked más barátaid, a kik szegény emberek voltak valamikor, iskolatársaid, kik szorgalmukkal, eszökkel vitték nagyra?

Loránt feléje nyújtotta az asztalon heverő két levelet s keserűen kaczagott hozzá.

— Nézd, olvasd, itt vannak a gyermekkori barátságából nőtt támaszbotnak dicső példái.

Összeszorította ökleit.

— S a két ember duggazdag most. Olvasd el, legalább meglátod mily alávaló, lelketlen emberek vannak a világon. Mily szivtelen két gazember ez is.

Sándor felvette az elsőt. Legelőbb az aláírást olvasta el: Karai Szenthe Bálint.

— Septemvir. Méltóságos úr — tette hozzá Loránt csufolódva.

Sándor elolvasta Karai Szenthe Bálint é méltósága levelét. Az így szólt:

„Kedves Lorkóm! azaz hogy inkább mondhatnám Lurkóm. Igaz tréfás ember vagy. Száz forintot kérsz tőlem kölcsön akkor, mikor csak éppen fél éve kértél ötvenet azzal az ígérettel, hogy azt havonkint öt forintjával fizetésedből fogod letörleszteni. Mondd csak, megpróbáltad ezt vagy egy izben? Ugy-e nem. — Látod, én takarékosagra, pontosságra akartalak szoktatni, mert volt időm reá, tehát tudom, hogy lehetséges az, hogy az ember megtud élni négyszáznolczvan forintból, de akkor, fiam, nem a Holczerhez, nem a Sasba kell ebédre járni, még csak nem is a Kis pipába, ha-

nem valamely szegény özvegy kifőzőnét kell keresni, valahol az isten háta megett, a Ferenczváros csendes, szerény utcáiban. Azután nem Havanna, Regália szivarokat, még csak nem is regalitást, de sőt még Curtius ordinariust sem kell színi, hanem a legolcsóbb drei Königből kell cigarettákat fabrikálni, a stearin-gyertya belső papirosába. Egyszóval, barátom, szakítani kell az uraskodással. Nem vagy már mai csirke. Negyvenhat éves korodra megjöhetett az eszed. Befolyással besegítettelek a postához. Ott, ha megbecsülöd magadat, fokozatosan előbbre mehetsz. Tudom, hogy terhes az éji szolgálat is, de elég víg éjjeket töltöttél azelőtt. Azt irod, lakbéredet nincs mivel fizetned. A házi urad, Tatroosi, kollégám, ki a házat napra után, Hartenekné aszszonyság után örökölte. Légy nyugodt, beszélek vele. — elvár — akár az év végéig. Ma huszonkilencedike van. A hónap eleje csak pár nap, mikor fizetésedet kikapod. S hogy addig mégis pénz nélkül ne légy, s ne mondhasd, hogy ebédre valód sincs, minden napra egyforintot számítva, itt küldök neked három forintot.

Barátom! Én többet nem tehetek. Croesus én sem vagyok. Családom van. Fiam, leányaim. Biz én — a mim van, nem hajitom széjjel. Pénzt azért ne is próbálj kérni tőlem többé soha. A szeretet annyi, mint a készpénz, csak olyan segítség. Ferencz császár is ezt hagyta népeinek. Azért hát csak szeretetemmel parancsolj, azzal szolgállok minden időben, minden körülmények között. Isten veled. Régi barátod Karai Szenthe Bálint.

— Nos? Mit mondasz hozzá? Nem egy szívtelen, gúnyolódó ember ez?

Sándor megcsóválta fejét s szeliden megfeddé Lorántot.

— Nem, édes Lorántom. Igazsága van. S hogy nagyon becsületes, jó ember, az minden sorából kitetszik.

Loránt szájalmasan mosolygott a szegény zongoramester együgyü jóhiszemősége fölött, s odanyujtotta neki a másik levelet.

— No hát olvasd el ezt.

Azt már kívülről is lehetett látni, ki írta: Tüskés János köz- és váltó-ügyvéd. — Így írt biz a:

„Hallod-e, Loránt! Mikor lesz már egyszer vége? Quousque tandem. Megint pénz kell. Győz téged az ördög. Nekem, hallod-e, szememre nem hányhatsz semmit. Én már tettem érted eleget. Nem adtam — akkor, tudod, mikor tönkre mentél, — ingyen én szállást, ingyen ellátást, barátom, egészen fél esztendeig és két napig, azaz száznyolczvanöt napig, mindaddig, míg állásod került? — Bizony nem sokat lendítettél az irodámban. Mit sem segítettél, pedig az írásod kifogástalan. Még a mult héten, mikor panaszkodtál, kínáltalak munkával. Vittél? Vállaltál? — S ha éjjeli a szolgálátod, nappal irhatsz nekem, ha nappali, írj éjjel nekem.

Tudom én azt, édes barátom, hogy olyan embernek, mint te, aki nagy úr volt valaha, nehezire esik vénségére minden munka. De barátom, ha meg

akarunk élni, bizony körmölnünk kell. Utánam kereshetsz naponta két-három forintot. Így rá fogsz jönni egy hónapban száz forintra. A mi már elég szép. Hanem előleget, édes barátom, azt nem adok. Kölcsönre való pénzem, régen megmondtam, nincs. A mit adni szoktam, azt adom úgy. Szokj el az uraskodástól és húzd összebb a pokróczot. — Még most is gavallért akarsz játszani. Vegyünk, barátom, valódi uraságoktól levetett ruhát, ne pedig az első divatcsarnokokból. Aztán kiméljük. Nekem még most is a tavalyi kalapom van.

Irod, hogy szállásodat holnap felmondják s hogy ebédre valód sincsen. Jó! Ha kiteszik a szűrödet, jere hozzám, nálam meglehetsz az irodában akár hónapokig s jó ebéded, jó vacsorád is lesz. — De nem ez a te bajod. Átlátok én a szitán. Gavalléroskodásra kellene még folyton a pénz. — Bukétokra, úgy-e? — Apró hirdetésekre. De nem kell már ilyen vén legénynek lányok után szaladgálni. Ha mégis hasznod lenne belőle, magadba bolonditanál valami purger mámit s elvennéd két darab háromemeletes házzal, nem is szólnék. De így, édes barátom, semmire se való, se a klakk, se a frakk.

No de ebből a tréfából te nem lakol jól. Pénzt kérsz. Azt nem adok, hanem adok egy tanácsot. Prókátor vagyok, hát muszáj, és pedig ad rem et ad hominem. Drasztikus az igaz, de hát kinek milyen, csak olyant kell adnom, a minek hasznát veheted.

Itt van egy üres váltólap. Ezt betöltöd, rá irod

a kívánt száz forintot s a nevedet az „elfogadom“-mal. Szerzek egy jó bolondot, a ki nevét odairja neved fölé. Azután elmégy ezzel a váltóval a külső dob-utczába, azon szám alá és azon név tulajdonosához, kit az ezen váltólaphoz mellékelt névjegy mutat. Ott azon ember előtt megfordítod a váltót s a hátlapjára ráírod gróf Básthy Miklós nevét.

Azt mondd erre, nem ösmered Básthy grófot, vagy hogy semmi összeköttetésed sincs vele, vagy pedig barátod volt, de erre nem hatalmazott föl. Nem tesz semmit, az az úr, a ki a bankó fülét tartja, nagyon örül ennek a névnek, ennek a névalírásnak. Az így is biztos neki. Előveszi a tárczáját. Kivesz belőle száz forintot. Visszaadsz neki belőle semmit többet, csupán nyolcz forintot, — mert az tisztességes, becsületes hitelező, ki nem kíván uzsorát, megelégszik a törvény engedte kamattal.

A váltód ott marad. A többi pénzt elhozod s mindaddig eljársz oda pontosan minden hó elsején váltót ujitani, nyolcz forintot lefizetni, míg a váltódat ki nem váltottad.

Ennek az olvasásában aztán már Sándor is megállt.

— De hisz ez irtózatos!

— Olvasd csak tovább.

Sándor olvasott tovább.

„Csodálkozom, kicsikém, hogy még ez eszedbe nem jutott, — vagy talán, a mit alig hiszek — nem is ösmered. Ne rémülj meg tőle. Az nem is olyan rémes,

mint a neve. Igaz, hogy revolver-váltónak hívják, de ki lehet belőle szedni a töltényeket. Hogy más idegen embernek nevét iratják vele alá, az még magában nem hamisítás. Csak akkor válik azzá, ha nyilvánosságra jön. Ez csak egy erkölcsi kényszer, egy harapófogó, egy kötél a nyakadon, melylyel huzattatol, hogy kifizesed, mert ha ki nem fizeted, váltóhamisítás pere indulhat ellened. Mint fizető, becsületes ember maradsz. Ha elmulasztod az utolsó időt is, gazemberré válsz. Ez úton kaphatsz száz forintot egy óra mulva. A visszafizetésről meg én gondoskodom. Eljársz az irodámba irni, reggeli nyolcztól déli tizenkettőig, akár este nyolcztól éjfélig, kapsz ezért tőlem minden napra két forintot — csak neked adok annyit, — melyet én pontosan mindennap a medvébe teszek. A kis leányomnak tudniillik, míg férjhez nem ment, — volt egy kis medvéje érczből. Ezt használta takarékpénztár gyanánt. A hatoskákat, forintkákat a száján hajigálta be. Mikor az ötvenedik nap eljön, fel fogjuk nyitni a medvét — addig a kulcs nálad lesz — és kivesszük belőle a lassacskán összegyűlt száz forintot.

Most hát nem törődöm többé a te százforintos kölcsönkéréseddel. Megmondtam a magamét. Sok dolgom van. Ha eljössz, — holnap megkezdheted a munkát nálam.“

Sándor bevégezte, leeresztette kezében a levelet. Gondolkozott.

Loránt magán kívül volt.

— De már ez csak egy körmönfont, elveteme-

dett gazember, ki nyomoruságomban még azzal csúfol, hogy már csak egyedül a nemtelenség, a bűn segíthet rajtam.

Sándor vállára tette kezét.

— Hagyd el, azért nem gazember. Szemei előtt nem lebegett egyéb, mint hogy gyakorlati tanácsot adjon, akkor, ő sem tud voltaképen más módot arra, hogy könnyen pénzhez juthass. Ő nem akar adni, de ad arra alkalmat, hogy megszerezd munkád által. És arra kényszeríteni is akar egyszersmind.

— De uram isten, hát ezek az emberek még folyvást azt hiszik felőlem, hogy a régi munkátlan, könnyelmű ember vagyok, hogy azért járok tisztességes ruhában, mert még mindig uraskodhatnám? Elhihetnék pedig azt is, hogy koplalok elágot, szenvedek, nyomorgom, nélkülözők s csak a sok nélkülözés vitt arra a megdölgondolatlan lépésre is, hogy hozzá nyúljak — habár a visszatérítés bizalmával — szegény emberek filléreire. Apródonként, kicsiben ment, forintban, kettőben előbb s úgy ment tovább lassan, lassan; nem is eszméltem, míg egyszer rémülve vettem észre, hova jutok, és ime most örökre . . . örökre végem van.

Sándor vigasztalta a csüggedőt, — s felemelte a levelet.

— Irtózatos dolog ez, de nincs mit tenni, ha csak ezzel segíthetsz magadon, úgy meg kell tenni mégis. Jobb a másiknál, a szégyennél, a hivatalvesztésnél, a pellengérnél, a börtönnél. Itt van igazán rádszegezve a revolver . . . Jó lesz az. Annyival inkább, hogy idő

lesz becsületedet magad előtt is egészen helyrehozni. Ötven nap mégis több, mint harminczhat óra. Más ember rajtam kívül úgy sem fogja tudni — soha. Csak töltsd ki a váltót, ird alá.

— S az a másik jó bolond?

— Én leszek a másik jó bolond — sóhajtott a szegény zongoramester — hiszen csak nem engedhetem, hogy megöld magadat.

Mikor aztán a váltó készen volt, Loránt kezébe vette újra, megnézte, azután szépen összehajtogatta.

És nyakába borult Sándornak.

— Nem, nem leszek oly nemtelen gazember, hogy még téged is, a te szent, tiszta nevedet is magammal rántsam a sülyedésbe . . .

El akarta tépni a váltót, Sándor megfogta kezét. Jó! Várj tehát. Függeszd addig föl. Délután négy órakor eljövök hozzád.

A revolvert felvette az asztalról és zsebébe tette. Loránt mosolygott.

— Fölösleges. — Meggyőztél arról, hogy nem ez a módja becsületed helyreállításának.

Elváltak.

És aztán Loránt ismét csak ült tétlenül és ismét csak nézett maga elé, a nélkül, hogy eszmélne, gondolkodnék. Nem tudott semmit, sem magáról, sem másról. Nem jutott eszébe nap, óra, étel, ital, semmi, semmi próza, a mi a földön van, de semmi ábránd sem, a mely a lelkiek világában még a jövő boldogságával óhajtana kaczerkogni.

A kezében azt a másik revolvért tartotta, azt nézte
tompá butasággal . . .

Félt tőle, csak úgy mint a másiktól. Irtózott, bor-
zadt a láttára . . .

És ez már nemcsak botlás, nemcsak bűn, nemcsak
gyalázat, nemcsak aljasság . . .

Több . . . Több. Több.

Most már egy másikat is ránt magával a sárba,
kinek nincs más köze a dologhoz, mint hogy egy faluban
születtek s gyermekkori pajtása.

III.

Nem, nem szabad ezt tennie. Csak jönné valami,
a mi megmentené ettől a kényszerűségtől.

— Amattól ez ment meg,
de hát ettől ment-e meg va-
lami?

És ime jött. Az ajtón
szeliden kopogtattak.

Erre fölrettent, de az
ajtó benyitásán csak elámult.

Az őrangyal lépett ott
be, egy gyönyörű szép szőke
leány. Karcsú magas, köny-
nyed, hajlékony, mint a nád-
szál. Piros, mosolygó, mint a
rózsabokréta, melybe egy pár élénk búzavirág van
kötve.

Még nagy bánatában, ezernyi gondjai, küzdelmei között is olyan jól esett neki e kellemes megjelenés, a vidor, a mosolygó élet.

Szeretett volna reá visszamosolyogni, de az sehogy sem sikerült volna jól. Nem birt. Amaz azonban folyvást mosolygott, oly gyöngéden, hogy az álmétkodó azt sem tudhatta, szép piros szájának nyájas mozdulását bámulja e meg jobban, vagy azt a két szép gyöngysort, mely vakítólag fehérlett feléje.

És oly nyájas volt, mintha csak régen ösmerte volna.

Pedig soha sem beszéltek egymással, legfőlebb köszöntek néha a távolból, pár szóval, merő szokásból, éppen mint most.

De a nevét azért tudta.

Lehetetlen ilyen szép leánynak a nevét nem tudni. A legszebb leány volt mindannyi közt a tulsó oldalon.

Még a vén Mikus is ott a padlás-ablakban, sokszor befoglalta a nevét keserves nótázásaiba.

— Isten hozta Piroska kisasszony.

Az most hökkent csak meg a láttára, s megállt a tárva tartott nyílt ajtóban. Habozott, — tegyen-e egy lépést tovább.

— Az istenért mi baja önnek, Thyba úr? Beteg?

Csak ennyit birt mondani, de attól is vert, vert erősen, megdöbbszent szíve.

Vissza akart vonulni.

Az igyekezett mosolyogni, de sehogy sem sikerült. Merő fájdalom volt az . . .

— Miért? Miből gondolja?

— Mert olyan halavány, szeméből, vonásaiból ki van kelve.

— Hogy ne, ez az irtózatosságot idé.

— Éppen ez hozott engem is önhöz, egy nagy, egy alázatos kéréssel fordulok önhöz, ha alkalmatlan nem lennék.

— Oh a világért sem. Legyen szerencsém.

— Köszönöm. Elmondok itt is. Ön ma is nemde, mint mindennap, rendesen elmegy az éjjeli postaszolgálatra, hat órákor.

Loránt sóhajtott.

Igaz. El kell mennie, s az idő halad. Ha bárcsak délidő van is még, mi mindenen kell még átesnie — adig. Minek is juttatja eszébe. Nem sokkal jobban tette volna, ha nagy búzavirág-kék szemeit, oly olvadva, melegen tartja arczán, mint az imént, mikor az ajtót megnyitotta. Ily nézés talán még a kétségbeesést, a halált is elfelejtetné.

Talán elijesztette komorságával, halványságával a belépő leányt.

Most már a saját javáért is nyájas akart lenni.

— Ha a városban valami parancsolni valója van, szívesen elvegezem.

— Nagyon köszönöm. Tudom, hogy lesz ön oly szíves, mint máskor, mint másnak, nekem is. Az eső szakad. Nem mehetek. Sem egészségemet, sem kevés ruhámat nem tehetem tönkre . . . Jézus! Besározom az ön szobáját is.

S láttatta parányi lábait.

És oly szépen mosolygott ehhez az előljáró beszédhez. Zsebébe nyúlt.

— Sürgősen föl kell adnom a postára . . .

Lorántnak végre sikerült mosolyognia.

— Tehát éppen magam viszem, magamnak.

Piroska kivette parányi gyöngyházás tárczácskáját, motozott benne. Loránt egyszerre csak megrándult egész testében, majdnem elkiáltotta magát. Mintha egy felrobbanó dinamit-töltényt dobtak volna eléje, visszahökkent.

Piroska egy százforintos bankjegyet vett ki tárczácskájából, ujdonat-uj szép százforintost. S éppen azzal fejezte be:

— Ezt a száz forintot Juhász Erzsébet címe alatt Ujhelyre. A pénzutalvány is itt van készen. Azt hiszem, jól van, hiba nélkül. Nézze meg, kérem.

Loránt még egy lépést tett hátra, reszketett, kezét védőleg nyújtotta ki maga elé, csak úgy suttozta inkább, mint mondta a szép kisértőnek:

— Nem — nem, ezt nem vállalom, édes Piroska kisasszony.

Piroska durczás arcot vágott, mely hamis is volt, hogy annál jobban győzzön.

— Csak nem lesz olyan udvariatlan?

Thyba Loránt folyvást rázta a fejét és szabadkozott:

— Megengedjen, nem tehetem.

— De miért?

Loránt egy pillanatig mélyen gondolkozott.

— Kezembe se merem venni. Mit mondana, édes Piroska kisasszony — és hebegve, akadozva folytatá, — ha azután ez a pénz nem érkeznék meg a rendelt időre.

Piroska nevetett.

— Már hogyan érkeznék meg, ha ön még ma feladja?

Lorántot most már vitte tovább a gondolata. Hát-ha a sors éppen ezt küldte, ezt a leányt küldte őrangyalul, mint a hogy küldte Sándort, mint a hogy küld mindig valakit annak, a ki el nem csügged. Segíts magadon, az isten is segít.

— Sietős az a levél, az az utalvány?

— Anyámat idézik egy tárgyalásra. Uti költség kell neki: más minden . . . Csak ő tudja, hol a végrendelet . . . No de nem mondok többet, — nem fecsegek itt . . .

Loránt nem is sokat hallott abból . . . Csak a saját gondolata zúgott fejében . . . Az ördög a háta mögött: Segíts magadon.

Azután most már tudott valóságos mosolyt is csinálni vonásaira.

Biztatta magát . . .

Az igaz, gúny is volt ebben a mosolyban. Keserűség. De ez legalább igaz volt.

— Hátha én kölcsön találnám venni.

Keserűen nevetett.

De a szép Piroska még jobban nevetett. S szinte

jól esett neki, hogy ürügyet nyer a másikat még jobb kedvre hozni, sőt alkalmat vele bizalmaskodni.

Ilyenek azok a varróleányok.

A mint elnevette magát, még karját is megbökte ujjai hegyével.

— Menjen, aztán azt gondolja, hogy én azt elhiszem önről.

S kezébe nyomta a százforintost.

Még a külső ajtónál is nevetve fordult vissza:

— Különben akkor sem esnék egészen idegennek . . .

Elszaladt . . . Átszaladt a keskeny udvaron. A kis hamuszín en-tout-cas csak egy pillantásig látszott még s eltűnt.

Ott hagyta Lorántot, bámulva nézett maga elé . . .

Bánult, csodálkozott, gondolkozott.

— Mit mondott? Ah! mondtad volna ifju koromban, veled mentettem volna meg életemet . . .

Ha az a százforintos a kezében nem lenne, s nem hallanék át az ablakon az a víg zaj, a mivel a lányok a visszaérkezőt ingerkedve fogadják, valóban azt hinné, hogy álom az egész.

S csak az ajtót csukta be, ott maradt állva. .

Egyik kezében a váltó, másik kezében a bankjegy . . .

Ime, most már két eszköz van hatalmában, melyek bármelyikével életét, becsületét megmentheti.

Választása van.

Szomorú lett megint, csüggedt, tehetetlen.

Bármelyiket válassza: egyik vagy másik egyaránt tisztességtelen. Revolver, revolver! Megint csak revolverbe űz mind a kettő.

Az egyikkel hamisítást követ el s egy jó, becsületes barátot, családapát, szegény embert ránt bűnbe magával. A másikkal nemcsak hogy lopást, bizalommal való visszaélést, de ki tudja, mily kárt, mily romlást okozhat.

S hogy mosolygott, hogy kedveskedett. S mert párszor már látta, még azt is mondta, hogy nem tartja idegennek.

Szegény ártatlan, ostoba leány.

Oh nem, Piroska megcsóválná a fejét.

— Ha én magam vinném el, kis en-tout-cas-m alatt a postára. Ott is csak a Thyba úr kezébe adnám, mint a hogy itt odaadom? Nem egyre megy-e ez? Tehát okosabb vagyok, mint kelmetek, mert sem nem áztatom össze ruhámat, sem czipellőmet nem sározzom, sem nem indulok egy kis hurut-vadászatra. Thyba úr gavallér ember.

— Az igaz, megtette volna a kedvemért az öreg Mikus is, az se vitte volna a korcsmába, de ha Thyba úr teszi meg, sokkal kedvesebb, sokkal édesebb nekem. Az arcza, a modora, — a neve oly ellenállhatlanul húz magához, mintha senki sem állna hozzám közelebb ezen a világon.

— No ez szép. Még belebolondulsz abba a koros emberbe.

— Hát aztán?

Igy gondolkozott a szegény Piroska, és éppen azért nem is tudott habozni egy pillanatig se.

Loránt pedig bár állott, hanyódott folyvást habozva a Scylla és Charibdis között, hogy a két bűn közül melyiket válassza.

A sült galambot tovább várni alig van többé idő. Annyival is inkább, miután csakugyan itt van egyszerre nem egy, hanem valóságos két sült galamb.

Talán éppen azért is hozta így a sors.

Sándornak igaza van. Miért is esnék kétségbe, miért is ölné meg magát, mikor azzal becsületét nem mentheti meg.

Most már birt bölcselkedni, okoskodni, s hinni, hogy mit tesz az: becsületes dolog.

Elővette a bűnös emberek logikáját.

Az igaz, bűnből, bűn által akar szabadulni, de el van határozva azt azután jóvá tenni, ismét becsületes emberré lenni.

Ötven nap múlva becsületes ember lehet.

Tüskés úr ötven napja biztosítja azt neki.

Határozott. Csak az állt előtte, hogy melyiket válassza.

Kétszer is ujjai közé fogta a váltót, a gaz váltót, a revolver-váltót, hogy darabokra szakgassa. Nem tépte el. — Azután kivette a tárczáját, beletette a levelet, mellé a szép uj százforintost is a pénzutalvánnyal . . .

— Nem . . . Nem. Ezt nem. Hiszen azt mondta róla, hogy nem egészen idegen neki . . .

De hát a Sándor, a szegény jó Sándor . . . Az talán idegen?

Nem, nem, az nem idegen . . . Az egyedüli, az utolsó, a ki a régiekből hű maradt.

Azután gyorsan magára rántotta felöltőjét, esernyőjét kezébe kapta, még izgatottan, de már öntudatosan sietett, az asztalon összeszedte iratait, jegyzékeit s zsebre gyűrte azokat.

Ne maradjon itt nyoma semminek, a mi az előbbi keserves pillanatokra emlékeztetné.

Azzal elrohant a szakadó esőben, pocsogó sárban, a kapun ki az utcára.

Csak Piroska látta, más senki.

— Szegény! Milyen úr volt egykor. Milyen jól ment dolga. Most nappal fut esőben, sárban s tölti az egész éjet munkában.

S föl-föl vetett a varrásból minden negyedórán egy futó pillantást. Mintha visszatérését nyugtalanul várta volna. Talán nem is éppen arra a száz forintra gondolt. Nem aggódott azon. De gondolt arra a halvány, sáppadt arcra, arra a dult vonásokra, melyektől előbb annyira megdőbrent. Mi baja lehet neki. Egy kezdődő betegség lappanghat benne.

A ki ily folytonos, lélekölő munkához nincs szokva, nincs edzve a nélkülözésekhez s kinek nincs a földön senkije, ki gondjával őrizné, vigaszt, támaszt nyújtana neki — azt előbb-utóbb megtörik az élet sanyarúságai.

Ilyen korban nehéz új életet kezdeni.

— Nem is csoda — sóhajtott a Piroska, — ilyen elhagyott egyedüliségben. — És most már meg is könyezte.

Csak az vigasztalta. sőt örült is neki, hogy az a rút eső már engedett könyörtelenségéből, csendesedett, a terhes felhők — a mint már szokásuk, ha kisírták magukat, — lassankint ritkultak. A nap beragyogta a keskeny udvart, odasütött egyenesen az öreg Mikus ablakára, melytől az azután még éktelenebb nótázásra gerjedt — és ott is kapdosta be falatait.

Órák teltek el.

Thyba úr azonban mégsem jött vissza.

Pedig mielőtt a hivatalba menne, mindig haza szokott jönni.

Valami megmagyarázhatlan nyugtalanság vett rajta erőt és kezdett magának szemrehányást tenni, hogy arra a nyomorult pénzre is gondol, melyet szégyen anyjának küldött. Talán az már hasonló nyugtalansággal várja . . . Hogy is ne . . . Az uti költség . . . meg annak a kérlelhetlen kölcsöntörlesztésnek a fizetése.

Vége egy kis zörej. — Kinéz.

A Thyba úr lakszobájának a folyosójáról, éppen szemben az ő ablakával, egy úri ember jön ki gyorsan, izgatottan; egészen neki van hevülve az izgalomtól. Látszott, hogy nagyon sietett, mert homlokáról izzadságot törölgetett.

Magaviselete különös. Ijedtnék látszik, lázasan az ablakhoz fut, előbb egyikhez, azután másikhöz, be-

nézel, majd futólag, majd hosszasan. Azután erőt bá-
társágot vesz bekiáltani a Thyba úr nevét.

— Loránt!

Belülről senki sem felel.

Mikor az ablaktól visszafordul, Piroska megös-
meri, hogy az az úr, a kit délelőtt is látott.

Nem állhatja meg, hogy udvarias ne legyen, fel-
szökik munkájától, kihajol az ajtón, nyájasan felvilá-
gosítással kíván szolgálni.

Ezzel úgy látszik, hogy egyuttal magát is akarta
megnyugtatni.

— Thyba úr az ebédre nem jött haza, bizonyo-
san már onnan a hivatalba ment.

A vendég erre nagyon megütődni látszott, csak
oly halvány lett, mint Thyba úr volt délelőtt, karjai,
vállai meg is rándultak, mintha csak fájdalmasan
megrázkódott volna.

Piroska mindezeket nem tudta magának meg-
magyarázni. Semmit sem értett az egészből. Csak az
egyet tudta, sejtette, hogy itt valami rendkívüli dolog-
nak kellett történni.

Nem telt bele háromnegyed óra, éppen két ne-
gyedet ütött hétre, az a bizonvos úriember, a mint tá-
vozott, éppen oly izgatottan s szinte futva rohant be a
kapun, s éppen oly gyorsan és izgatottan futott Thyba
úr ajtajára.

Most már nem állhatta meg, hogy beszédbe ne
akarjon vele ereszkedni.

Kiment hozzá

A férfi ott állott meg a folyosó nyílásában s míg verejtékét törölgette, reszketett egész testében, szólni nem birt, el volt fuladva a nagy sietéstől.

Piroska remegve szólt hozzá. Őt is önkénytelen rettegés szállta meg.

— Thyba úr még mindig nem jött haza, — s némi aggodalommal tette utána: — Megtetszett nézni a hivatalban?

Az egészen elfulladva nyögé:

— Onnan jövök. Hivatalában más ül. Azt mondták ott nekem, hogy ma délelőtt két hónapi szabadságot vett s elutazott.

Aztán lecsüggesztette fejét szomorúan.

— De milyen furcsa mosolylyal mondták ezt.

Piroska szintén lecsüggesztette fejét, talán még szomorúbban.

És úgy álltak egymással szemben, nem bírva, nem akarva egymáshoz szólni, csak egy hangot, csak egy szót, mintha félnének maguktól, hogy panasz, kárhozkodás vagy elítélés lesz az a szó, mely ajkaikról véletlenül elrepül.

Csak tudták, látták egymásról, hogy mindketten meg vannak hatva nagyon, s mindkettőjüket mélyen érdekli, lesújtja, leveri ez a keserves felfedezés.

Egyet gondoltak egyszerre mind a ketten.

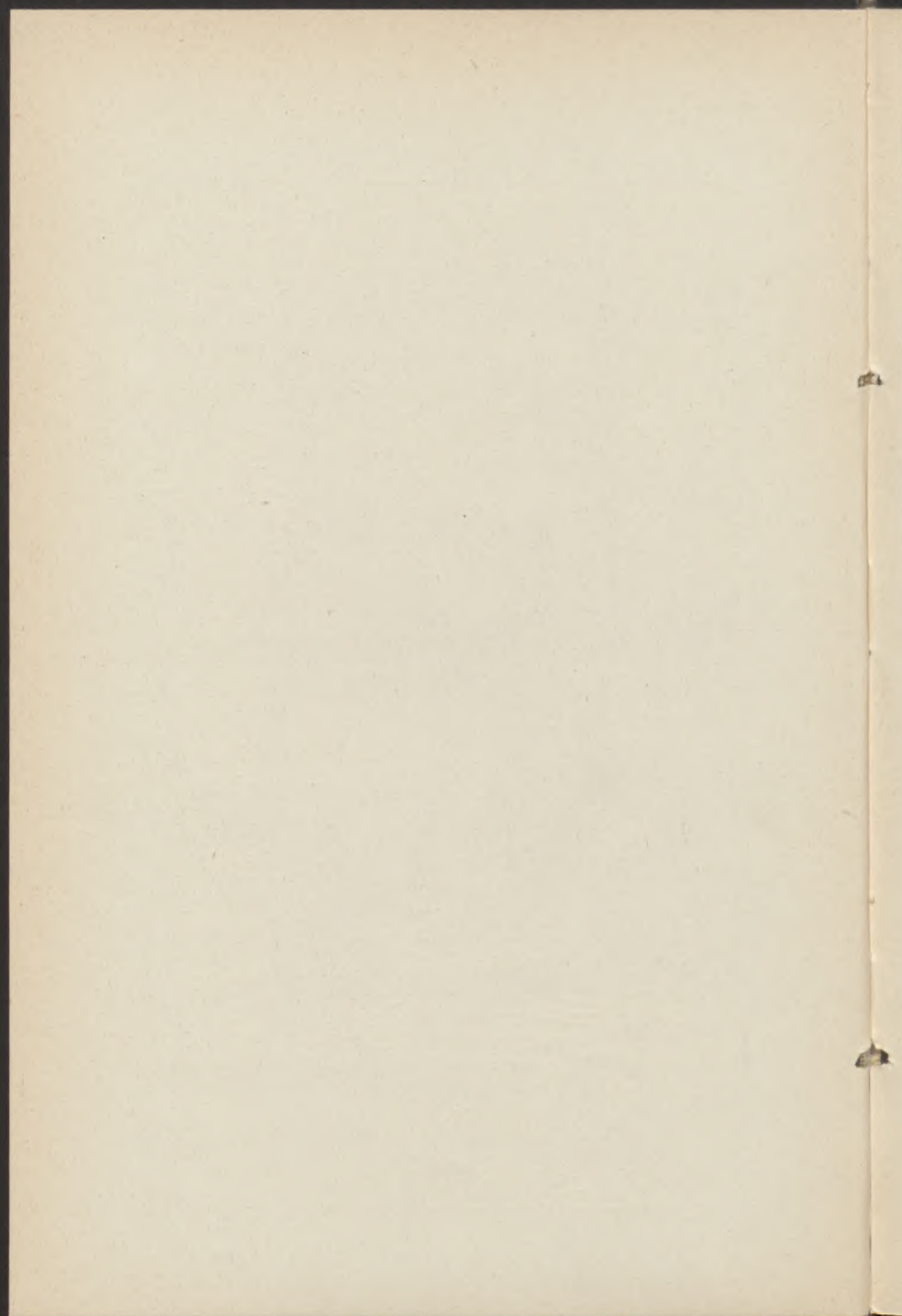
Azt az egyetlen egy szót olvasták egymás arcáról:

Megszökött.

Aztán ismét . . . Ah nem, nem, előlte magát...

De nem átkozódtak, nem szitkozódtak, nem is tördelték kezeiket, csak mély csalódásukat fájlalták.

S mint a kiknek közös útjuk eddig tartott, éppen válni akartak egymástól. De nem úgy, mint az imént.

Most kezet nyujtottak egymásnak, mint jó ösmerősök.

E pillanatban különös zaj támadt az udvaron. Az előtérből, a hátsó udvarból, minden folyosóról tolongva csoportosult az udvarra mindenki.

Egy embert vettek körül, a ki éppen a kapu bejárójánál arczra esett a sárba. Ott vergődött a nyomorult, azt segítették talpra. — Esemény. Látvány: Részeg ember.

Az öreg Mikus derékon ölelve emelte föl, míg annak karja és feje vállára hanyatlottak.

És hozták egyenesen feléjük.

A szegény ember csak annyit bírt nyögni:

— Beteg vagyok . . . Irtózatoss beteg.

Nagy meglepetésükre Lorántot ösmerték föl benne, még a homályban is, de Mikus is beszélte, magyarázta a dolgot.

— A Thyba úr ez. De nem a vígságtól van így, hanem a szomorúságtól, a betegségtől.

És aztán rögtön, ők ketten vették legnagyobb pártfogás alá, feledtek minden fájdalmat, minden aggodalmat, melyet nekik okozott.

Leszedték ruháit. Ágyba fektették s gondos figyelemmel vették körül.

Szegény Loránt nyögött, a láz rázza minden tagját.
Sándor azt mondta rá:

— Hogyne, ily irtózatos nap után.

— Itthon vagyok. Ugy-e itthon vagyok? Oh istenem, csakhogy haza tudtam jönni . . .

Szegény nyomorult. Most ime szerencsének tartotta azt a nyomorúságos helyet, melynél undokabban, utálatosabban nem látott még fél nap előtt.

Még Mikus úr is ott volt. Nem tágitott. Nem engedte, hogy rá is ne hallgassanak.

— Nézzék meg a zsebeit, én emeltem föl a földről, mikor éppen kimentem volna. Nézzenek meg mindent. Számoljanak meg, irjanak föl mindent, nehogy valaha valaki azt mondja felőlem, hogy elvettem valamit.

— Ugyan Mikus ur, mi jut eszébe?

De Mikus nem hagyott addig békén senkit, míg szót nem fogadtak neki.

A beteg csak nyögött az ágyban.

Piroska kutatta ki a zsebeket. Sándor az asztalhoz ült, hogy följegyezzen mindent.

A mi legelőször a Piroska kezébe akadt, egy feladó levél volt, száz forintról.

Piroska elpirult egész fülig. Juhász Erzsébet nevére szólt az.

— Oh istenem, milyen bűnös vagyok, — szólt nagy bűnbánással.

Tovább kutatott a mellény zsebében.

Egy négy darabra szakított százforintos váltót talált a másik zsebben.

Most meg Sándor szemei lábadtak könnybe. A legelső a saját neve volt, melyet a váltón megpillantott.

Az ő váltójuk volt az, a rettegett revolverváltó.

S mintegy bocsánatkéréssel fordult az ágy felé.

— Édes Lorántom, szegény Lorántom. Bocsáss meg. Én nem tudom, magam sem tudom már, mint gondoltam, de rosszat nem gondoltam felőled.

Az nézett rá, mintha csak értené.

Sándor megfogta kezét. Mintha csak forró vizből huzta volna azt ki. Forró volt és nyirkos. Keble pedig zihált erősen. Látszott, hogy nagyon szenved. Sándor csak folytatta tovább, kedveskedve, suttogva, hogy más ne is hallja, csak egyedül Loránt.

— Légy nyugodt édesem, meg vagy mentve . . .

Loránt magában suttogta. — Tudom, a Básthy Miklós . . .

— „Nem, nem. Én. Nálam készen van a száz forint. Nem kell senki másra szorulnod. Ne kérdezd, hogy . . . Csakhogy itt van. Sajátom, tulajdonom, becsületes pénzem. Akkor adod meg, a mikor akarod.“

Hogy miképpen jutott ily kincshez — talán azt is elsuttogta.

A szegény Sándor, a szegény zongoramester, zálogba adta óráját, ezüstneműit, gyűrűit.

Előbb még magát akarta megnyugtathatni e cselekedettel, hogy bele ne keveredjék abba a gyűlöletes váltó-üzletbe. Most az ő szegény Lorántját akarta azal megvigasztalni.

Piroska azt sugta Sándornak, hogy a szegény beteg nem ért, nem hall egy hangot abból, a mit neki beszél.

A beteget nem lehet megcsalni soha.

Annak a lelke lát, a lelke érez, a lelke hall.

Loránt a fejét rázta szeliden.

Egy kézszorítás, egy könnycsepp a szemében, megmagyarázta Sándornak, hogy mindent megértett.

Mikus pedig csak tovább sürgetőzött.

Elővették az öltöny belső zsebéből a tárczát, Sándor szétterjesztette s a mint bepillantott, majdnem kiejtő kezéből. Tömve volt bankjegyekkel. A bankjegyeket megszámlálták.

Négyszázhet forint negyvennyolcz krajczárt találtak.

Hát még abban a lepecsételt csomagban, mit a tárcza mellett találtak, mennyi lehetett?

Sándor megborzadt.

— Bravo! — szólt a jó Mikus. Van pénz elég. Most már nem is szükséges a jó Thyba urat kórházba vinni. Azonnal orvosért futok . . .

Piroska örömmel csapta össze kezét.

— Hála Istennek!

Sándor pedig állott némán, mogorván sötéten.

Vizsgálta, forgatta a lepecsételt borítékot. Czim nem volt rajta. Egy tiszta ív papírba volt zárva Loránt kettős pecsétével egy másik lepecsételt csomag. Nem bírta a dolgot megérteni.

Aggódva törte a fejét és gyötrődött magában.

Teremtő istenem, mi történhetett itt? Hogy jutott ez ennyi pénzhez?

Mintha a beteg felemelte volna a kezét és intett volna valamit. Valóban intett.

Teremtő isten, csak nem bankjegyek ezek is.

Sándor megtapogatta. Könnyebben lélekzett. Érezte, hogy az csak iratsomag . . . Tüskés irodája jutott eszébe. Ez sem nyugtatta meg.

Mindazonáltal kérdést intézett Loránthoz:

— A szekrénybe zárjam?

Loránt fejét rázta.

— Magamnál tartsam, őrizzem?

Loránt helybenhagyólag intett fejével.

Sándor kezében tartotta a csomagot. — Ehhez van a titok kötve, — mondá magában s mintegy félve azoktól az iratoktól, sürgetve kérdezte. — S meddig kívánod, hogy őrizzem, hogy magamnál tartsam, kinek adjam által?

De Loránthoz beszélhettek többet, az valóban nem hallott, nem értett semmit. Nem tudott többé a világról. Lába a legnagyobb fokra emelkedett.

S lábában beszélt élesen, erősen.

— Most lettem ám még csak nagy gazember.

Megborzadtak mind a ketten . . . de Piroska csak a szánalomtól.

Ő nem gondolhatott annyit, mint a másik. Loránt fájdalmas kacajjal kiáltott föl.

— Ez aztán a revolver, a mely elől nem lehet kitérni többé.

— Nagy isten, mit tehetett ez a szerencsétlen?

Sajátságosak azok a lázálmok. A megtört, agyongyötört test és a csapongó, feltüzelt lélek kinozzák egymást. És egyik sem tud a másik bajáról semmit.

A keserves mult izgalmai, a környező jelen fájdalmas hatása, — ébrenlét, álom, láz, valóság, képzelődés, gyötrő látomások vannak együtt, örökké forgó, csodásan, összefüggéstelenül változó, pihenést nem ismerő, nem adó kavargásban.

A mult jelenné válik, a jelen multtá. A szenvedő két életet él, egyet az ágyban fekvé, nyögve betegen, s a másikat a tevékenyt, a mozgót, melyből teljes erővel konok következetességgel haladó, egész jövőendő életet folytat. — Mint az álomban ösmeretlen távolt, ösmeretlen helyeket fut be, gyorsan, mint a villám, órákat, napokat, éveket él le néhány percz alatt. Elindul, száguld és pillanat alatt ismét más helyre, más emberek közé jut. Perczekből végnélkül hosszú napokat alkot. Örül, boldog lesz, majd szenved, gyötrődik, küzd a kétségbeeséssel. Majd bátor, mint az oroszlán, majd fél, irtózik, mint egy kis gyermek a meredek szélén. A test pedig csak fekszik egy helyben, mozdulatlanul mint egy szinpad, mint a változó küzdelmek harcztere, túri az egymást felváltó, kavargó jelenetek örületes rohanását, melyek rajta, mint harcmezőn, a robogó paripák típrásaival vágatnak keresztül

Pedig nem alszik soha, csak szunnyadozik. Ébredése csak annyi, a míg egy másik gyötrő képbe nem rohan át.

Mikor már elalszik valóban, vagy meghal vagy pihen s a gyógyuláshoz szed erőt.

Mikor ébred, mikor az első tárgyat megösméri, mely szemei elé ütközik, meg van mentve.

Sándor éppen távozik, csendesesen, szomorúan. Az ápolónő ott ül az ágy fejénél. Piroska egy kanál orvosságot tölt be Loránt forró ajkai közé.

Loránt nem tud arról semmit.

Ugy lehet egy rózsát, vagy kezet csókolt éppen, vagy talán egy pompás regáliára gyujtott rá.

Az orrát megütötte annak illata.

Azután száguldott tovább, vagy talán éppen most ért ide, s csupa udvariasságból letette a fél szivart a hamuszelenczére.

Azután beszélgetnek tovább Irmával.

— Hamar kiszitta — mondja Irma. — Mert pompásan szelelt s élveztem a ritka szerencsét. — Nevet? Ez nem nevetség, komolyan van mondva. — Tehát gyujtson reá egy másikra. — Köszönöm Irma, elég volt, a fejem még kábul s nem tudok gondolkozni. — Gondolkozni? — Igen, hogy miként kerülhettem én ide. — Mert hivattam. — Igaz. — S mi szüksége van önnek most már gondolkozni, a fejét kábítani? A békesség szent közöttünk, mint a hogy illik ily jó rokonok között. — Irma, maga csufolódik, miért nyomta meg ezt a két utolsó szót? — Mért, mert azt hittem, hogy hívásomra el sem jön. De ime eljött . . . — Hogyne! itt vagyok, itt ülök. — Nem hiszem, adja ide a kezét. — Szívesen. — Kényelmes a helye? — Köszönöm, nagyon.

— Tegye le a kalapját. — Igaz. — De üljön hát közelebb, ide üljön hát mellém. — Hisz itt ülök. Istenem, minő ember lett magából Loránt! — Fél tőlem? — Nem én. — Furcsa is volna már ilyenkor embernek és egykor oly kópénak egy szegény jámbor asszonytól félni. — Nevet? — De ne nevessen már mindig, édes Irma. — Miért ne? mikor oly jó kedvem van. A jóltevő meleg nap verőfénye reánk fordult. Gazdagok vagyunk s azután . . . nos, ön nem sejtí, mit akarok? — Dehogynem, — de hát a férje? — Férjem? Aludt maga, Loránt? Most ébredt föl? Én özvegy vagyok. — Igaz, majd el is feledtem. — De hogy lehet ilyennt elfeledni? Látszik, már nem is gondolt rám. Az a kis félreértés közöttünk nem számít. Ön nyugtalan. — Teremtő istenem, hogyne . . . ha tudná Irma, az idő, az óra, a posta, az ebéd . . . Istenem még halavány is, ön bizonyynyal nem ebédelt még. — Irtózatoss éhes vagyok. — Hiszen úgy kérttem, hogy ma itt marad nálam ebéden, aztán elmegy az árverésre és megveszi azt az ébenfa secretaire-t, tudja a nagyatyánk szép secretairejét. Nem szabad azt idegennek engednünk. — Igen természetesen . . . de ez az irtózatoss eső . . . — Elmegy bérkocsin. — Igaz. — De istenem, ön nem eszik már? Még abból a jó fácánból, csak egy piczit, még a kedvemért, no az én kedvemért. — Töltsön. Vagy várjon, töltök én . . . — Köszönöm. — Be keveset iszik. — Erős . . . menjen. — De hát voltaképpen ezért kértett maga engem, hogy megebédeltessen s leitasson? — — Oh istenem, be csunya szó . . . Tehát miért? Hisz

megmondtam már. Nincs még hat óra? Nevetség, két óra sin/s. — De hát mit tegyek? Hisz megmondtam mindent. Maga elbujik odujába s nem tud semmit a világról, mondja, szégyenletében bujik maga el, vagy valami kis fruskát rejteget ott? No. . . No. . . Ennek vége legyen. — Jézus! elpirul, mint egy tizenöt esztendő lány. . . No ideje is, mert oly sáppadt volt, mint a halál, mikor idejött. No hát nem kell elbujni, mozdulni kell, 200.000 forint csak megérdemli. — Micsoda kétszázezer forint? — Szerencsétlen, hát maga nem tud semmit? Ödön ur meghalt. — Mikor? — Hát hogy tudnám én azt? — Postatiszt s még ujságot se olvas. Ödön ur nyolcz napja, hogy meghalt. Ma van az árverés. — Micsoda árverés? — Maga igazán érthetetlen. — Hát az ingóságai, a butorai pesti házában. — Hát mit érdekel ez engemet? — Nemcsak téged, hanem engem is. Mi osztozunk, vagy ha akarod, nem osztozunk. Az egészet együtt hagyjuk és mi kerülünk össze. — Irma, hagyj békén, ne bolondozzál, megint megcsalsz. — Nem, most igazán hű maradok hozzád. Látod, a sors is így akarta. — Mit akart a sors? — Azt, hogy Ödön ur nem tett végrendeletet, legalább nem találtak sehol, a vagyonhoz mi vagyunk az első és egyedüli oldalági örökösök. — Ah menj, Irma, ne tégy bolonddát. Hát Erzsók asszony meg a kis pipiske. — Jézus, Loránt, hány esztendeje alszol? Erzsók asszonynak már nyolcz év előtt kitette a szűrét Ödön ur. — Hát a pipiske? — A pipiskét azóta bizonyosan elvitte egy ragadozó madár. Olyan lányok után járó, mint a Báस्थ्य

Miklós. — Ejnye Irma, minek emlegeted azt az urat, azért, hogy a kedvetemet rontsád? — Nem én, hiszen nekem nem udvarolt soha, miért haragszol hát reá? — Mindig azon töri fejét, hogy hol fődözhet föl valamely szép ujdonságot. — A sasok szeretik a kicsiny madarakat. Jó, jó. — Emlékszem, mikor egyszer Básthly gróf . . . — Jaj Irma, igazán kegyetlen vagy, ne emlitsd többé azt a nevet. — Mi bajod az istenért? . . . — Egy pohár vizet kérek, Irma . . . Oly nyugtalan vagy, megint elsápadtál . . . — Ha tudnád Irma . . . Jaj, ha tudnád . . . Mennem kell, Irma, mennem kell, csak Básthlynak meg ne mondd, hova mentem . . . Eh, maradj még — bizony ni elveszed tőlem kezédet . . . — Gyorsan Irma, mondd meg, mit akarsz, azután hadd szaladjak innen dolgomra. — Jól van hát, ide figyelj. — Mert nem találtak, azt mondják, nincs végrendelet. De én meg azt mondom, van. Van végrendelet. S csak én tudom hol van, de nem mondom meg senkinek. A mi kezünkbe kell annak jutni. — De hogyan? — Értsd meg, mit akarok. — Itt van hatszáz forint. — Elmégy és megveszed az ébenfa secretairet . . . Ujhelybe, a vasuton. — Mikor indul a vonat? — Bolond. Ödön urnak a pesti házába, az úri-utczában, a Thyba-házba, megveszed a secretairet minden áron s azután ide hozatod magaddal, meglátod, milyen szépen megcsináljuk a dolgot. — Jó! de száz forintot elveszek ám ebből a pénzből. — Bolond. Elvehetsz négyszázat is, ötszázat is. A secretaire-t legfőlebb hatszáz forintra fölverik. — De rózsafával, borsfával, gyöngyházzal van kirakva.

— Ah, megy oda mügyüjtő nagyur. Különben mind-egy, annyit adsz érte, mennyire csak verik, annak a kezünkbe kell jutni. — S a mi marad, az a tied lesz. Csak menj, menj gyorsan. — Oh, csókolom a kezedet Irma, tudod-e, hogy életemet, becsületedet mentetted meg. — De magamat is szabad ám megcsókolnod, nemcsak a kezemet . . . Majd el is felejttem, — persze sietek, rohanok a postára . . . Ah dehogy oda, a Thyba-házba. — Tudom. Tudom.

Jaj, de nagy lárma, édes istenem. Az enyim az, édes uram. A saját szavát sem hallja az ember. Járásbiró ur, aljárásbiró ur. Főjárásbiró ur. Végrehajtó ur. Spectabilis, tekintetes ur . . . Én ígértem a 81 forintot, én voltam az kérem, rám ütötték le. Enyém a secretaire. Menjen maga innen. Mit akar maga. Mit kiabál. Én kiabálok, maga kiabál, mind kiabálnak. Sáp kell. Jó! itt van egy forint. Nem elég? Itt van öt forint. Adta pimasza, ennyi haszna ugysem lett volna rajta. Mit beszél? hogy a Báthy gróf a ritkaságokat gyűjti, megadott volna érte kétszáz forintot? Menjen már innen, mert isten ugyse arczon vágom. Nem látja, hogy sietek, tűn ülök, tűzön szaladok. Teremtő isten, nincsen-e még hat óra . . . Nincs . . . Hát négy . . . A szegény Sándor . . . Isten ugyse elfelejtet ez a czudar velem mindent . . . Azt mondja, három sincs még . . . No hála istennek, mondott mégis valami kelleme-set . . . Láb alatt vagyok . . . Dehogy vagyok, kérem alássan. Bocsánat járásbiró ur, végrehajtó bíró ur. Megyek már . . . A butorszállító kocsis is itt van. Nem

kell messze menni, csak a hatvani-utczába. Hála istennek viszem már . . . Csak gyorsan kérem . . . sietek . . . Én istenem, jaj, de sietnem kell . . . Hány óra . . . Azt mondja, most ütött éppen hármát . . . Ah, teremtmőm, én jól hallottam, jobban hallottam, négyet ütött . . . hála istennek, megérkeztünk . . .

— No hát be sem jössz, Loránt! — Dehogy megyek ily csajtosan, egy ilyen uri dáma elé . . . Azt mondja Irma. — Mi bajod Loránt? Hogy nézesz ki? Beteg vagy? — Ki vagyok merülve az izgalomtól, képzeld, meg akartam magamat löni . . . Ah ne beszélj és mivel . . . Revolverrel . . . Miért? — Ah, ne is kérdezd Irma, már rendbehoztam mindent. Azért siettem olyan nagyon.

— De hát a secretaire, Loránt? — A secretaire? Micsoda secretaire? Ahá! Vak vagy Irma? Hisz ott pompázik a sarokban. — No hát jere. Ezt senki sem tudja más, csak a család tagjai. Tudod-e te, hol a rejtek fiók. — Talán? ha akarom. — Tehát akard, kísértsd meg! — Irma te, itt nincs rejtek fiók. — Bohó vagy! Akadj reá. Keresd. Várj. — Igen. Megvan. — Nyisd ki. — Kinyitottam. — Mi van benne? — Egy lepecsételt csomag. — S mi van reá írva? — Végrendelet. — Egyéb semmi? — De igen. Lénárd-Daróczi és thybafalvi Thyba Ödön. — Helyes. — Hát ugy-e mégis volt végrendelet? — Csakugyan, és nem találták meg. Szerencse, hogy Ödön ur oly hirtelen meghalt, nem is volt ideje rágondolni. — Mondd inkább talán, hogy nem birt. — Fel sem teszem róla, hogy ne akart volna. A

vén sasok így is gondolkoznak a kis pipiskékről, itt felejtette. — S mert nem találták, nem került elő sehonnan, tudtam, hol kell lennie. — Okos vagy, ügyes vagy. — Nohát ne, tedd el ezt a végrendeletet, te vagy a férfi, te jársz el a dologban, s az én részemről zálog lesz közöttünk. — Így csak hiszesz, bizol bennem. Lepecsételjük közösen. Ne lássa senki. — De ugyan Irma, hogy tegyem én ezt. — Látod, a kezedbe merem adni, hogy meggyőzzelek, hogy most, ezuttal nem csallak meg, látod én jobb vagyok mint te, én bizom benned. — De az istenért, Irma, hisz ez csalás, sikkasztás, rablás lesz, egy szegény árva vagyonának az elorzása. Nevetsz? — Azt mondod, az a csalás, mikor egy ember ősi vagyonát szerelem-gyermekeinek dobja oda. — Tévedésben vagy Irma, hisz a legösibb törvény a szerelem az apaság, az anyaság törvénye. — Maga szerezte azt a vagyont Ödön bátyád? — Nem. — Ugy-e nem. Ödön bátyád csak gondviselője volt annak, mint minden elődei, az nemcsak őt, de a családot is illette. — No bizony okos vagy. — Az ő kénye-kedvéért, szerelmi kalandjai kedvéért mi menjünk koldusbotra. Csak irkálj hát Tüskés urnál, éjjelezzél a postahivatalban, és engemet is hadd licitáljanak, mint a hogy a báró ur ide juttatott. — Hát minek mentél a báróhoz, miért hagytál ott engem. — Én, téged, hisz éppen most jövök hozzád, én kereslek föl ebben a kis rongy fészekben. — És zavarba hozol, hogy le se tudlak hova ültetni. — Hát az a lány ki volt? Azt kérdezed, ki volt? Egy derék, jó, becsületes leány. — Imhol van ni, már féltékenykedel? Néz is az

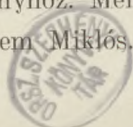
már egy ilyen vén legényre. — No jól van, csak tedd el a zsebedbe hát azt az írást, s aztán adj egy puszit . . . Ah . . . nem ily bágyadtat. — Hát milyent? — Hoszszut, forrót, édeset, csattanjon is, fájjon is egy kicsit. Ne, né, hát te meg Kisfaludyból orozgatsz? — Hát te meg ezt itthagyd? — Mit? — Hát ezt a gyűrűt. — Micsoda gyűrűt? — Kérlek, ne bolondozzál Irma. — Az ujjamra ne huzd azt a gyűrűt. Tudod, hogy egyszer már összeégette az életemet. — Hagyj engem itt, a mint itt fekszem, betegen, csendesesen meghalni az én szegény kis odumban. Nem kell nekem, sem vagyon, sem gazdagság, sem pompa — egy szép, szelid mosolygás, mely olyantól jön, ki igaz, meleg szívvvel hajol felém, többet ér nekem . . . Ah . . . de én rám már nem mosolyog senki.

Piróska újra egy kanál orvosságot adott neki.

Azt hitték lát, néz, mert egy pillanatra felnyitotta szemeit.

Csak megrettent, s folytatta a lázálmot tovább.

— Megöllek. — Nevetnem kell. — Mi közöd beleavatkozni a dolgomba. Fogadás. Fogadás. — Hát fogadtam. — Akkor is én nyertem. Azt mondtad, hogy személyemért, mihelyt szegény lennék, nem lenne vonzalommal hozzám senki. Meg se látna többé egy becsületes, jóra való leány. Én nem tudom, én nem vitatom, hogy vonzalommal van hozzám, de azt nem tűröm, hogy egy szegény ártatlan leányt insultáljanak. — Hát mi közöd ehhez a leányhoz. Menj kérlek az utamból. — Elégtételt adsz nekem Miklós. — Mit, te azt mondod?

— Én, neked. — Mit azt mondd, emlékezzem csak egy kicsit arra a bizonyos váltó-affairere. — Micsoda váltó-affairere? — Ilyent az utcán. — Micsoda utcán. — Azért, hogy én szegény koldus vagyok, nem fogsz ok nélkül megbecsteleníteni, mikor abból egy szó sem igaz.

— Nyilvános dolog, azt mondd. — Kérlek Miklós, még is itt, a postahivatalban ne kiabálj kérlek. Ha meghal-laná az igazgató. Aztán nem is igaz, az az egész váltó-história. Az a váltó nem is létezett soha. No itt van az igazgató ur, megmondhatja maga. Hogy honnan pénz-elek hát? Hát örököltem. Hallod-e Miklós. Semmi, de semmi piszok nem érte az én kezemet soha. Megmond-hatja az igazgató ur. Beszámoltam pontosan. Miért lép-tettek volna elő máskülönben . . . No ugy-e? Most már mehetsz, vedd el az Irmát . . . Ha! ha! ha! ugy-e meg-adtam neked.

— Jaj istenem, de el vagyok fáradva. Tessék meg-engedni, hogy leüljek . . . Messziről jövök . . . Sátor-alja-Ujhelyből . . . Oh uram, édes Thyba ur, hiszen ré-gen kinálom . . . Nagyságos igazgató ur, beszámoltam pontosan. Áadtam mindent hiány nélkül. Elhiszi. Ugy is tudta, hogy nálam pontosabb lelkiismeretesebb hiva-talnoka még nem volt. Szégyellem magamat . . . bizony megtévedtem én is egy kicsit. Nem tud róla. — Mert nem károsítottam meg senkit. De hát csak mondjam, miért akarok lemondani . . . Én lemondani, a viláért sem akarok lemondani. De hát nem tetszik látni raj-tam, nem tetszik észrevenni semmit. Sem kezem, — sem lábam nincs. Az oldalam lyukas, a fejem lyukas. Ha

kergetem, azon kiszalad belőlem a lélek. Nyugalomra, pihenésre van szükségem. Azért kértem a két havi szünidőt. Mihelyt haza megyek, azonnal, mindjárt lefekszem. Ah, hogy én tréfálok. Hogy én hogy s mint volnék beteg. Hogy én oly piros volnék, mint a rózsza. — Mert nagy lázam van. Folyvást oly tüzzel beszélek, sőt deklamálok. Ah uram, ha belsőmet látná. Hát nem veszi észre rajtam, hogy meg vagyok örülve

A homlokáról egy gyöngéd kéz e pillanatban letörölte az izzadtságot.

— Oh istenem, mily sár van, milyen kin ebben a pocsétában lótni-futni. És még mennyi helyre kell mennem bucsuzni. — Hát elmegy? — El. — Hova? — Hát Amerikába. — Minek? — Szököm. — Valami rossz fát tett talán a tüzre? — Nem, hanem megszököm az aszszonyomtól és a birtokomtól. Olyan nagy terhemre van mind a kettő. Boldogabb tudtam volna lenni azzal a szegény, egyszerű kis varróleánynyal, mert annak szive van . . . oh csak pihenni tudnék már egy kicsit, de úgy hajt, úgy zaklat valami. Jerünk sétálni egy kissé ebben az én gyönyörű kertemben. Ne hanyagolja el kérem, édes Braunstein ur. Ha módom lesz benne, higgye meg, visszavásárolom. Ösmeri, kik azok, a kik amott mennek a tó felé? Jézusom! már csónak sincs a tavon. Pedig illő lenne, hogy őket megcsónakáztassam. Braunstein ur, hozzon egy teknőt, az isten áldja meg. Furcsa. Nekem azt mondani, hogy hozzak magam. Hogy jobban tenném, ha a szemet átmázsálnám a vasutnál, s a krumplit behordatnám a tagról. Hát menjen maga,

hordassa be maga. No, menjen, tegye meg egyszer a kedvemért. Inkább adok egy jó szivart. Én nekem sietnem kell azután a szép hölgyek után. Hogy hívják magát? Piroskának? Ki a papája? Kicsoda? Menjen, hogy kérddhet ilyent, hát a maga nagybátyja az én édes apám. Hát a mamája hol van? Amott van a bokorban? Hát miért van a bokorban? Elbujt. Fél magától. Oh istenem, hát olyan rossz vagyok én, hogy tölem félni kell. Ah dehogy rossz, csak az volt, én szeretem magát nagyon. Hát miért szeret engem, mivel szolgáltam rá. Mert maga azt a nevet viseli, a mit az apám viselt — Ah, de csunya eső esik, be rut idő van. Nem fázik maga? Én fázom irtózatosan. Rut hely ez Piroska. Menjünk el együtt. Adja a karját édesem. Hogy megnőtt, teremő istenem. Hogy megnőtt! De tudja-e, hogy maga nagyon hasonlít valakihez. Oh istenem, kihez is hasonlít. Ősmerem egykor egy leányt, egy szép idegen leányt, a ki ott lakott abban a házban, a hol akkor én nyomorogtam. Szegény voltam és nagy beteg voltam édes Piroska. Mindenki elhagyott. Senki sem jött felém sem. Az az idegen jó leány oda jött az ágyamhoz és megsimogatta a homlokomat. Talán attól gyógyultam meg. Oh Piroska, ha mi így végigsétálnánk együtt egy egész életet. Hej, miért is nem láthattam magát ifju koromban. Be más lett volna életem. Nem volnék most itt a börtönben. Nem volna az életem meggyalázva. Lássá, lássa, segíthettem volna magamon, megmenthettem volna életemet, becsületemet azon a száz forinton, a melyet akkor adott. — De nem loptam el Piroska. Higyje el. Ott van a tárczám-

ban. Azt mondja nincs. Oh, dehogy nincs. Ott kell annak lenni. — Furcsa. Hát akkor ott van a recepisse. No lássa. De ne menjen hát el. Maradjon még. Oly jól esik magát látnom. Ifjúságom emlékei, még maga ifjúságom is visszatér. Mert maga úgy hasonlít valakihez, egy valakihez, de nem tudom, kihez. Egy parányi kis lányhoz, a kit teknőben csónakáztattam a tavon. A Braunstein huzta a teknőt. A kislány nevetett, kaczagott. Braunstein térdig járt a vízben. Gyi Braunstein! Gyi Braunstein! Ha! ha! ha! Fel ne fordítsa azt a kis leányt. Ha beleful a vízbe, ki lesz akkor az örökös . . . De boldog ez a Braunstein . . . Ne vágtsasson, mert rögtön bedugom a víz alá, agyonütöm . . .

Loránt ismét kapott egy kanál orvosságot.

Nini; már meg mi a köt akar azzal a veres sapkával. Maga igazán nagy gaukler, édes Braunstein. Mit beszél? Maga nem Braunstein, hanem Spitzer. Egyre megy. Hordár. Igen. Nro. 193. Beteszem a lutriba. Mit akar velem? — A borravalót. A bilétért, melyet a szép asszonytól hoztam. Ott adtam át a kapuban. — Hát én még nem adtam magának borravalót? A szivarboltban váltottam föl utolsó forintomat. Ne zsaroljon. Két hatost adtam magának. Egy szép asszony, egy légyott, egy gyűrű és kétszázezer forint. Mit? legalább is ötven forintot érdelme . . . Mit? mit . . . Ötven botot a hátadra . . . De hát menjen már barátom a nyakamról, ne háborgasson. Nem látja milyen sok dolgom van? Irok, mint a kutya nyakra főre. Tíz ívet, húsz ívet egy folytában s két forintot kapok érte napjára . . . Ugyan Já-

nos, ugyan édes jó principálisom, dobasd ki ezt a szemtelen embert. Hát vidd el szép asszonyodat, légyottodat. gyűrűdet, kétszázezer forintodat a pokolba, csak engem hagyj pihenni, mikor a fejem úgy zúg, az oldalam úgy nyilallik . . . Már meg mit akar ez a sok ember, mind ide jön, ide ül, ki kezemre, ki lábamra. Bérkocsis, bútorszállító targonczás. Hát nem kaptatok meg búsásan a díjatokat a nagyságos asszonytól? No itt van még száz forint . . . nem elég? Száz lépés vagy kétszáz lépés út volt az egész. — Messzebb van. — Nem igaz. Ha nem hiszem, hát mérjem meg? Jó, gyere, majd megmérem, és pedig a hátadon, gazember . . . Ugyan édes János. édes jó principális, dobasd ki, kergesd el ezeket a semmirevaló embereket, nem tudok tőlök irni, sohse jutok el ma a postára, és nem feküdhetem le . . . Pedig oly jól esik, de oly jól esik pihennem, hátha el tudnék aludni egy pillanatra. Egy órára. Ah hát ha még örökre . . . örökre. Én istenem, jaj de jó volna . . .

Most már nagyon izgatott.

Rátették a fejére ismét a hideg borogatást.

Ah! merci. Je suis très reconnaissant. Igaz, János, te nem tudsz francziául. Hogy a pokolba is tanultál volna Árokszálláson. Vagy tudsz? No de mindegy. Beszéljünk magyarul. Igazad van. Hát édes János, itt vagy, eljöttél? Még is szép tőled, hogy meglátogattad beteg barátodat. Ugy, csak tartsd puha kezedet homlokomon. Mily lágy, mily édes meleg üdítő. Azt mondod, gratulálni jöttél? Örülök. Gyujts rá. Igaz. Tökéletes igaz. Valóban örökölttem. Légy nyugodt. Nem nyaggatlak többé kölcsö-

nökkel. De most nem érek rá számolni. Még hat levelet kell írnom. Hiszen átadtam minden iratomat, azokból tudhatod mit kell tenni. Az örökhagyót lénárd-daróczi Thyba Ödönnek hívták, oda teheted azt is, hogy thybafalvi. A családi értesítő ott van. A mi még kell, szerezd be. Azért vagy prokátor . . . Üssön meg a kö. — Element? No hála istennek. Most már lehet aludni.

Dehogy lehet, dehogy lehet itt aludni. Egész búcsújárás van. Megverte az isten, a ki ilyen házban lakik, melynek egy oldala sincs, csak fedele. Fösvény ember ez a Tatrosi, miért nem javíttatja. Nem elég az, hogy nem ázik az ember, de falainak is kellene lenni, hogy se be ne lásson senki, se ne járkálna rajta minden pillanatban annyi ember keresztül-kasul. Ihol van ni! Már meg a Bálint. No hát mi a baj, méltóságos uram? Tudom, tudom, mosolyogsz. Az igazgató nagyon megdicsért pontosságomért, azt mondja nem látott még valódi gentlemant, a ki úgy fel tudja magát találni alárendelt helyzeiében. Neked is azt mondta úgy-e, hogy becsületes vagyok, eszes vagyok, jövőm van, még igazgató is lehetek idővel . . . Nem azt mondta? Azt is, hogy tétessem magamat át a minisztériumhoz. Azt mondod? Ne tettessem át magamat. Hallgatok rád. Oly jól esett, hogy az igazgató dicsért. Hidd el, lélekemelő dolog is az becsületes embernek maradni. Mit, te is könnyezel örömedben? Hallom, értem, hogy azt susogod . . . Elhoztam ide neked örömmet. Ha szabadságidőd letelik, előleszel léptetve, sőt már elő is vagy léptetve. Három száz forinttal több, az nem bolondság. Látod, mennyit ér az

én szeretetem. Úgy van, Lóránt, mert a szeretet készpénz . . . Ferencz császár is a jó népeinek . . . Tudom, tudom édes Bálint és nagyon, de nagyon köszönöm jószágodat, mely nekem többet ér, mint azoknak az ő fekete bankói. — De talán untatlak is édes Loránt, terhedre vagyok sok beszédemmel. De nem tehetek ró'a, ki kellett tárnom keblem belsejét. Csak tárd ki. Nem untatsz, édes jó Bálint. Oly jól esik hallgatnom, kedves, jó, okos beszédet, mintha csak szegény jó atyám, szegény kedves jó anyám meleg tanácsait hallanám . . . Add ide kezedet . . . No ne vond el . . . Mit akarok? Hát meg akarom csókolni. Hadd csókoljam meg.

A szemei valóban könnyben úsztak. És megcsókolta Piroska kezét, a mint az a kanál orvosságot feléje nyújtotta. Azután ismét visszahanyatlott vánkosára. A fele kidőlt az orvosságnak a kézcsók miatt. Mohón utána kapott s megnyalta a kanalat, hogy el ne vesszen csak egy csepp is.

Ah, most már az életvágy ösztöne ébred a testben.

Oh édes Istenem! Pedig ha jó barát lenne ez a Sándor, szólhatna a Mikus szabónak, hogy segítsen rajtam. Igen. Igen Sándor, ebben a házban lakik egy becsületes szabó. Mikusnak híjják. Eredeti ficzkó. Operista. kitűnő operista és ezermester. Ért mindenhez. Kérd meg őt. Ő bizonynyal be tudná építeni ezeket a falakat. Oly irtózatos különben így lakni emeleten. Minden pillanatban fél az ember, hogy kiesik az utcza kövezetére. Így, így édes Mikus. Köszönöm. Lássa mily hamar befala-

zott engemet, — akár Ubrykot az apácák. Most már legalább el fogok tudni aludni.

Piroska lábújjhegyre emelkedett, felé hajolt és kérdezte az ápolónőt:

— Úgy-e szólt valamit?

— Igen, de nem értettem mit.

— Megkérdezzük?

— Nem, a vi'ágért sem. Úgy látszik most már valósággal fog aludni és pedig az első nyugodt pihentető álmot.

— Hála istennek, már egyszer, annyi idő óta.

A beteg valóban nyugodtabb lett, lélekezése, érverése rendesebb. Aludt csendesen, nyugodtan, mélyen, mint a hogy nagy hosszú, fárasztó munka után a test és lélek megpihen édesen, szenvedés nélkül.

— Most egy óra alatt többet gyógyul, mint hetek óta.

És Lóránt aludt harminczhat óráig egyfolytában.

Mikor fölébredt, valósággal fölébredt. Mentve volt. Egészen magánál volt. Minden érzéke működött. Látott, hallott, érzett, sőt mosolygott is.

Csodálkozott, de kedvtelve jártatta körül szemeit. A nap besütött az ablakon.

— Hiszen itt vagyok az én szegény, de kedves kis szobámban.

— Hát hol volnál? — kérdezte Sándor szeliden.

— Tudja isten. Úgy rémlik nekem, mintha a túlvilágról jönnék. Oh Sándor, az ég tudja hol, merre min-

denfelé jártam én. Ah! annyi mindenfelét álmodtam én. Soká elaludhattam.

— Három hét óta . . .

— Teremtő istenem, mily sokat mulaszthattam.

— Semmit. Majd kipótolod.

Újra szétnézett. Fejénél orvosságos üveget, s kanalat látott.

— Hát ez mi? Hát talán beteg voltam?

— Nagy beteg voltál. De most már meg vagy mentve . . .

Gyenge kezeivel fejét, mellét tapogatta . . .

— Csak nem lőttem talán meg magamat . . .

— Nem!

— Se a Dunába nem ugortam . . .

— Nem! hanem agyon hajtottad, agyon gyötrötted testedet lelkedet, agytyphuszd volt, és túl vagy a veszélyen . . . csak pihenj, mert gyenge vagy még.

— Valóban érzem, hogy oly gyengék a karjaim, a lábaim, talán fel sem bírnék kelni.

— Nem is szabad. Sőt keveset beszélj, az orvos úgy parancsolta — inkább én beszélek, fecsegek helyetted.

— De az órádat mulasztod miattam, édes Sándorom.

— Ráérek reggelig.

— Reggelig? Hát mi van most? Hiszen oly világos van.

— Igen is, mert hajnal van. Szép, üde májusi hajnal, mikor minden új életre ébred.

— Oh Jézusom. Már május van? De hát az istenért, mondd csak Sándor, mi történt én velem? Nem értetek, nem tudok semmit. Csak homályos, megérthetetlen dolgok kavarnak előttem.

— Hagyd azt, én sem sokat tudok, csak sejtek, de majd elbeszélem egyszer. Most pihenj . . .

— Igen, nem szabad magamat izgatnom. Jó, hát nem is gondolkozom.

De egy fél óra múlva újra kezdte.

— Csitt, elég az hozzá, jól vagy, és jól van minden, rendében van.

— De hogyan?

— Csitt, te, ha mondom. —

— Sándor te! Nékem úgy tetszik, mintha sok, sok, mindeféle emberrel lett volna találkozásom.

— Bizonyynyal. Betegségedben sokan meglátogattak.

— És voltak nálam sokan? Oh istenem, a jó emberek. Nem feledték el a szegény elhagyottat.

Elérzékenyült. Szemei könybe lábbadtak.

Sándor elmondta egyenkint. Loránt minden névénél egy-egy könyet törölt szeméből.

Lám-lám, mégis milyen jók az emberek. A szenvedőhöz talán nincs is rossz ember a világon.

— Szenthe Bálint, a jó Bálint. Tudom sajnált, mert az egy nagyon jó, becsületes ember. Soká volt itt? Mit mondott? Beszélj, én majd csak hallgatom. Beszélj nekem sokat.

— A septemvir azt mondta: Mihelyt szabadság-

időd letelik, elő vagy léptetve. Az igazgató szeret, megdicsért, nagyon meg van veled elégedve. Fizetésed kilencszáz forint lesz.

— Oh, istenem, milyen jó ember ez a Bálint. Ez aztán az igazi jó barát. És aztán mondd csak, hát Tüskés János is itt volt? Mit beszélt a Jancsi?

— Azt, hogy minden rendben van. Ügyed egészen bizonyos.

Loránt ütődve kérdezé:

— Ügyem? Igen, igen, hogy felvesz az irodájába.
... Nem ... nem ...

Pillanatilag gondolkozni látszott, s nagy csodálkozással vette fel újra a szót.

— Avagy ... igen ... De hát lehet az? ... Való az ... nem álmodtam volna azt?

És nagy gondolkozásba merült. Keresni akarta, összeszedni emlékezését.

Lassan, hosszasan találgatózott a sötétben. Sikerrült az.

S a mennyire élénk volt az elébb, oly lehangolt, oly szomorú lett utána.

Felsóhajtott.

— Tehát igaz?

S gyorsan visszatérő emlékezésétől indítva, möhön kérdezte Sándortól:

— Mondd csak Sándor, nem volt itt egy nő?

Nem öröm, nem vágy, nem remény volt az. Inkább tartózkodó aggodalom. Sándor kedvesen, biztatóan mosolygott.

— De igen, volt bizony. Egy áldott jó lélek, sokszor itt ült az ágyadnál. Szép, magas, karsu, mindig mosolygó.

— Tudod ki volt? Ösmered?

— Ösmerem. Találd ki, hogy hívják?

Habozva kérdezte:

— Nem Irmának hívják?

Sándor a fejét rázta és titkolózott, mintha meglepetést akarna csinálni, mely neki is örömet okozott.

— Majd meglátod, csak annyit mondok, nem Irmának hívják.

Loránt tovább firtatta:

— De hát egy más nő nem volt itt nálam?

Sándor folyvást mosolyogva felelt:

— De igen, egy derék, jó, becsületes öreg nő, egyike azoknak a derék ápolónőknek, kik életüket a szenvedőknek szentelik.

Loránt határozott bizonyosságot akart.

— És mondd csak, ezeken kívül egyetlen-egy más nő sem látogatott meg engemet, rokonom, vagy —

— Senki más — felelt Sándor határozottan.

Loránt végzetlen nagy megkönnyebbüléssel sóhajtott föl, majdnem felkiáltott:

— Hála Istennek! ...

S mosolygott is hozzá:

— Vége az utolsó revolvernek .

Mintha csak egy nagy kő, a fájdalom, a betegség, a szenvedés, a kinos küzdelem utolsó súlya olvadt volna le szivéről,

És milyen csodásan eszébe jutott egyszerre minden, világosan. Lépésről-lépésre ment biztosan.

— Mondd csak, Sándor, mikor lefektettek, nem volt egy karikagyűrű az ujjamon.

Sándor számot adott róla:

— A betegségben nagyon lesoványodtál, leesett ujjadról. Megtaláltuk az ágy mellett. Eltettük íróasztalod kis fiókjába. Elhozzam?

Loránt elődázta kezével.

— Hagyd, jobb helye van ottan.

Sándor aztán egy nagy csomag pénzt adott át neki. Borítékba pecsételve grófi koronával.

— Hát ez mi?

Feltörte a levelet.

— Hát még ez is?

— Básthy Miklós küldte, a grófi barát küldte.

A szívébe nyilalt, de jól esett neki, s legjobban, hogy végső szükségében annak nevével vissza nem élt.

A mint írja, egy régi fogadását küldte meg, melyet teljesedni lát.

Talán csak ürügy, hogy nyomoruságában jót tegyen vele. Nem. Nagynehezen emlékezni kezdett, hogy van alapja a dolognak.

— Oh, istenem! minden ember becsületes maradhat tehát, ha nem csügged el, mikor balsorsa kergeti. — Én sem fogok adósa maradni senkinek.

Megpihent. Kis vártatva azonban ismét újra kezdte. Gyorsan vissza akarta pótolni az annyi elvesz-

tett időt. Beszélni mindent, végezni mindent, egyne-hány perc alatt. Az olyan jól esett neki.

— És Miklós is itt volt . . . Maga volt itt? Nem inasát küldte?

— Maga volt itt . . . Nem inasát küldte. Akkor hagyta itt ezt a levelet. Azt mondta, nem halsz meg és pajkos czélzásokat tett.

Fejét csóválgatta.

— Egyedül ő nem volt itt.

Rögtön folytatta:

— Sándor, te. Én egy iratcsomagot is adtam neked. Ugy-e?

— Igen.

— Egy nagy kérésem van hozzád. Azt nem bízhatom másra. Légy szives, áldozzál nekem három napot. Utazzál el vasuton. Vidd el azt a csomagot Ujhelybe, add ottan át azt a közjegyzőnek. És hozz róla nekem térítvényt mindenestre. — Megteszed?

— Megteszem — felelt Sándor s még csak kíváncsi sem volt rá, hogy többet tudjon.

Erre Loránt arcát öröm fénye ragyogta be. Szemei telefutottak könnyel, de majdnem nevetett örömében . . .

— Minden, de minden történyt kiszedtem a revolverből.

Karjait Sándor felé emelte az ágyból.

— Hadd öleljelek meg. Bátran megölelhetsz, mert most már egészen becsületes ember vagyok újra. Szegény lettem újra, de becsületes ember maradtam,

— Ha kívánod, megyek még ma .

— Még egy kérésem van hozzád. Végy ki egy névjegyemet fiókomból, a borítékkal együtt. Tedd bele azt a karikagyűrűt is. Majd ha erőm lesz, elvégzem a többi. — Ugy, — tedd a fiókba vissza.

Az ajtó e közben csendes óvatossággal félig benyílt.

Egy szép leányfej kandikált be mosolyogva és suttogott Sándor felé:

— Alszik?

— Nem.

— Ugy-e, jobban van?

Loránt tartózkodva szintén Sándort kérdezte:

— Ki az?

— Az angyal, a ki éjjeli szolgálatomat nálad föl szokta váltani, míg az ápolónő megérkezik.

Sándor megfogta Piroska kezét s az ajtótól odavezette Loránt elé.

Piroska szerényen, szemérmesen megállt pár lépés távolban.

Hiszen a beteg most már nézett, örült, gyönyörködött, mosolygott.

Piroska tétovázott.

Sándor át akarta adni székét neki.

— Ah, talán nem is illik.

De Loránt is kérte nyájasan.

Piroska aztán elnevette magát:

— Ah! végtére is, miért nem, hiszen egy szegény lábadozó beteg, a mellett nem is fiatal ember többé, és aztán nem is egészen . . .

— Igen. Igen, nem egészen — és aztán meg a jó isten is tudja, de a jó szíve is tudja, hogy ez a szegény ember nem egészen idegen ember neki.

V.

— Beszéljen valamit, Piroska. Meséljen nekem valamit, úgy szeretem hallgatni, mikor maga itt cseveg. Én azt hiszem, attól gyógyulok, attól erősödöm, nem az orvosságtól.

Elmondta mindennap, s azok voltak a legkellemesebb pillanatai, mikor ezeket elmondhatta.

Sőt néha már gondolt arra is, milyen unalmas, szomorú élete lesz, mikor majd ez a szép, jókedvű leány nem fog többé az ágya mellett ülni. — Komisz orvos ság, csak ne fogyna el hamar.

Csak köszönni fognak majd távolból egymásnak. S aztán megy a hivatalba, jön vissza a hivatalból. Ezer emberbe botlik, ezerbe ütközik, a kalapjához üti kezét néha, mosolyog néha, de megy, siet tovább, mint a kinek nincs veszteni való ideje. Senkivel szóba nem áll, behányja szájába falatait s akkor sem beszél. — Oh, igazán a legnagyobb irtózat, zugó embertömeg közepette menni, járni-kelni, étkezni, ülni asztal mellett és ébredni a kövezet, a kocsik zajára . . . egyedül . . . egyes-egyedül . . . s ébredéskor senkit sem üdvözölni.

Jól mondta Lord Byron, nem a rengetegekben, nem a sivatagokban, nem a homokpusztákon, nem a zugó fenyvesek között van az egyedüliség. Az magány csupán. A szív ürességében van az egyedüliség. Szinte

óhajtotta, — bár az orvos ne engedné meg egyhamar az ágyat elhagyni.

Oh, kérem, a lábbadozó betegben nagyon sok ravaszság lakik. A tettetés gyökeret ver benne, mesterségévé válik. Rémitő önző lesz, a mint sajnálna egy kanálra valót tányérján hagyni a becsináltjából és irigy, fősvény szemmel nézi, ha aszuboros poharának fenekén maradt egy pár csöppet valaki kiszörpöli. A kit megszeret, azt is irigylí más társaságától, s szeretné, ha mindig ott ülne mellette s kilesné az ő kívánságait, mindig csak őt szolgálná, még akkor is, mikor már mindazokat a dolgokat, melyek keze ügyébe esnek, maga is el tudná végezni, sőt magára hagyva, meg is tette már titokban százszor, — ráköti magát, hogy a kedvencz tegye.

Igazítsa meg, kérem, ezt a párnát a fejem alatt. Nézze meg, kérem, órámon hány óra? Adjon, kérem, egy pohár vizet! — És ezerféle az apróság, a mit oda kell adni. Olló, kis tükör, fésű. — Mert kérem, a beteg is hiu néha. Aztán meg a hirlap, az irón.

És aztán ez mind kedvesebb, mind jobban esik, ha Piroska adja oda.

Pedig mikor úgy magára maradt, már lopva fel is kelt az ágyból, oda is czammogott papucsban az íróasztalhoz.

Kihuzta az íróasztal kis fiókját is, megkereste azt a gyűrűt, a névjegyet a borítékban, mint a tolvaj, azt a gyűrűt, a névjegyet a borítékban, mint a tolvaj, nem jön; hogy rajtakapja.

Még reszkető kézzel bár, de egy pár sort írt a névjegyre.

Könnyebb a lelkének, hogy megteheti, hogy egészen átesik rajta.

Most már csak vagy hordár kell, vagy Sándor, a ki feladja a postára.

Csak jó mégis, ha az ember postánál szolgált.

Igy is, úgy is nem felejt el tértevevényt kívánni.

Az a tértevevény pedig a másik gyűrű, cserébe vissza. Hogy is dalolják Darócson? „Azt a gyűrűt, a mit adtam, add vissza. Mert a tied kövecskéje homályos lett, nem tiszta.“

Csak az a kár, hogy a betük olyan vastagok lettek, egy delnő számára. Beporozni pedig nem illik, még aranyporral sem. Felíratni . . . Pfuj! Nem egészen üzleti számla.

Azért a kezében tartja, míg a betük így is szárazakká válnak.

Legalább ujra átnézi addig, s kijavítja, ha valami hibát talál.

Bolond kis bilét az. Mosolyog, tréfál és mégis gombba, de legalább becsületes és igaz.

Igy beszél. Már hogy beszél-e, vagy kiabál — azt nem tudom, — de egészen meg lehet érteni:

„Kedves Irma. A végrendeletet elküldtem illető helyére. Ismét vagyontalan vagyok. A tisztesség úgy kívánja, hogy meg ne csaljam, s magam mentsem föl szavától. Ne higgye, hogy ezzel a kölcsönt akarom visszaadni. Jobb időkből arról sem feledkezem meg.“

Betette a boritékba a gyűrű mellé.

Nagyon meg volt magával elégedve, majdnem tánczolva ment az ágyba vissza.

De hát ez már régen volt, öt-hat napja is van már. Azóta már igazába is tudna táncolni, ha akarna.

Már azóta Sándor is kézhez juttatta a gyűrűt egy hordár által. Meghozta a másikat is.

Vajjon, hogy vehette a dolgot Irma?

Arról is tudott Sándor. A hordár el tudta beszélni.

Igen jóízűen nevetett. Tiszta szivéből nevetett.

Hála istennek.

Loránt aztán megint másnap, harmadnap is újra mondta:

— Beszéljen valamit, Piroska, meséljen valamit, úgy szeretem hallgatni, mikor cseveg . . . Elhallgatnám így teljes életemben.

Nem mondott többet, megszegyelte magát. Nem illik ilyen vén embernek már szerelmet vallani.

Piroskától bátran mondhatott volna többet is. Nem neheztelt volna meg. Legfőlebb nevetett volna. De hát ő mindig, mindenben nevetett. Most már olyan aranyos volt a kedélye, a jó kedvben adta ki magát a szive jósága.

Tudja isten, most is, azt a bohó feleletet, a mit adott, más talán még kaczérságnak vette volna.

— Én meg elmesélnék így önnek szívesen egész életemben.

Loránt kihajolt, kezét nyújtotta Piroska kezéért:

Oh, édes jó Piroska, mivel érdemlettem és meg magától ennyi nagy jószágot.

Piroska nagyon könnyen tudott válaszolni:

— Mivel? Oh, istenem, még ez is érdem. Hiszen erre a szivem késztet, magammal teszek jót, magamnak teszek kedveset, ha cselekszem.

— Igen. Igen, de velem, egy szegény emberrel szemben, ebben az önző világban! Hogy így ragaszkodik hozzám, ez csodálatos, ez bámulatot ébreszt bennem.

— Hiszen éppen ez az, — felelt némi tüzzel Piroska, — hogy szegény és hogy elhagyatott, hogy nincs senkije.

Lorántnak könybe borultak szemei s forrón megcsókolta azt a kis fehér, dolgos, áldott jó kezét.

Piroska folytatta jó kedvvel, némi daczot is öntve szavaiba:

— Ha gazdag volnék, higgye meg, bizonynyal nem járnék így a kedvében.

Loránt nem eresztette el kezét, csüggött rajta tekintetével, mint egy oltárképen.

Piroska szólt ismét. Ha más nem beszélt, beszélt ő szívesen. Ha belekezdett az édes dicsekedésbe, hát folytatta.

Mindig, mindig bizalmaskodóbb lett.

— Aztán lássa, — a mint már mondtam — nem is úgy tekintem önt, mint egészen idegent. A szivem úgy húz önhöz, mintha most már senki sem állna hozzám közelebb.

Könyezett. Megtörölte szemeit.

Szerette volna megmondani, miért. Megmondani mindent.

De nem merte, nem birta.

Lorántnak pedig oly jól esett mindent hallania. Áltatta is magát egy kicsit, mikor a leány azt mondta, hogy a szíve húzza hozzá, hogy úgy érzi, senki sem áll közelebb hozzá, mint ő. Ha ő mondana ennyit, az már vallomás lenne.

A leány még melegebben, még nagyobb érzéssel tette hozzá s meg is szorította a kezét.

— Ön úgy hasonlít hozzá, a kit oly nagyon szerettem.

Loránt egy gyöngéd tréfába akart burkolózni.

— Hát most szeressen meg engem helyette.

Piroska nem jött zavarba. Nagy vigan, örömmel megfelelt:

— Szeretem is, még pedig nagyon. Mikor önt nézem, mintha csak őt, szegény jó atyámat látnám.

Loránt keze megrándult .

— Hát csak ettől van? Egy nagy, mély sóhaj kelt föl a szegény csalódott kebeléből. Szégyelte magát. Észre akart térni; mosolyogni balhiedelmén. Nem birt. Fájt neki. Leverték, lehangolták Piroska utolsó szavai! Csalódtál, nem jól láttál Básthly Miklós, mikor kórágymon meglátogattál.

Tehát úgy tekint, mint atyját.

Különben igaza is van. Miképpen tekinthetne másként. A 45 és 18 év között egy emberöltőnél is na-

gyobb időköz van. Lenne másként megmagyarázható, az az egyszerű, természetes bizalom, melylyel hozzám közelít, mint egy az atyját illető tiszteletteljes vonzalom által. Mindazonáltal biz a szívéig hatott e felfedezés szomorú hatása.

Ez aztán a revolver. Ez aztán az igazi revolver.

Ez elől nincs már kitérés, sem készpénz, sem váltó, sem szorgalmas, fárasztó munka, sem éj, sem nap nem hozza meg ennek a váltságdíját.

És szomorú lett egész másnapig, mindaddig, míg Piroska el nem jött.

Piroska pedig víg volt most is, mint mindig.

Biztatni sem kellett, most, hogy beszéljen. Fecsegett, kaczagott, jó kedvvel.

— Képzelve, mi történt ma velem.

— Az istenért, csak nem valami szerencsétlenség?

Piroska nagyot kaczagott.

— Sőt inkább szerencse.

— Ugyan mondja már meg, az isten áldja meg.

Piroska csak érdekessé akarta tenni, hát húzta, húzogatta.

— Hát, hát, gondolja csak, az öreg Mikus ma megkérte a kezemet.

Loránt mióta beteg volt, csak mosolygott néha, de most elnevette magát, kaczagott, hogy a szemei is tele futottak könnyel.

Piroska a csipőjére tette kezeit és fejét csóválta.

— Ön kaczag?

— Reményilem maga is kacagta még édes Piroska, ha már agyonra nem kacagta volna magát, ott a szemébe mindjárt.

Piroska a fejét csóválta.

— Nagyon csalódik ön. Én nem kacagtam.

— Hát mit tett?

— Gondolkozási időt kértem.

— S meddig?

— Ma estig.

— És gondolkozott már?

— Igenis gondolkoztam. Igaz, hogy szegény, igaz, hogy sokkal idősebb nálam, egész világ úgy hívja hogy öreg Mikus, de becsületes munkásember. Azután meg kérem szépen, mire várok én? A mai világban olcsók a lányok . . . Kivált az olyan szegény leánynak meg, mint én, éppen nincs kelete.

Erre már azután nem állhatta meg Loránt, hogy közbe ne vágjon.

— Csak nem megy hozzá, az isten áldja meg.

Piroska csak most lett komoly, most sóhajtott csak.

— Ha kiskoromban nem részesültem volna szép nevelésben, szép álmokban, szép vágyakban, talán nem is gondolkoznám annyira. Vagy, ha a szegény Mikus művelt ember lenne.

Lehajtotta fejét. Elhallgatott. Észrevette, hogy nem mondhat többet.

Loránt pedig szintén hallgatott és szintén gondolkozott.

Hirtelen egy ötlete támadt és szinte tréfálva, ön-

kéntelen vidámsággal, mosolyogva mondta ki azt, ami egész lelkét töltötte be:

— Oh édes Piroska, akkor jöjjön inkább hozzám. Legyen az én jó feleségem, hisz én is öreg vagyok, én is szegény vagyok.

Piroska is mosolygott, de könybe lábbadtak a szemei.

— Ne üzzön tréfát a komoly dologból — szóló esdve.

— Adj ide csak a kezét, majd megmutatom, ha tréfálok-e?

Loránt a visszkapott karikagyűrűjét ráhúzta Piroska ujjára.

A kis őrangyal pedig térdre ereszkedett az ágya előtt, kezét ajkaihoz ragadta és párnájába temette arcát. Sirt, zokogott erősen a kaczagó galamb.

Loránt szeliden fejére tette kezét, és meghatva simogatta selyem haját.

— Dehát miért sirsz, miért zokogsz, édesem?

Piroska csak töredeзде birt felelni.

— Mert nagyon boldog vagyok, hogy ahhoz mehetek nőül, a kit szeretek, — a ki visszaadja nevemet, melyet tőlem megtagadott tulajdon atyám.

Loránt lassan fölemelte a fejét, és a szemébe nézett. Két tenyere közé fogta arcát s nézett rá hosszasan, nagyon boldogan.

— Hát te vagy az? — Kérdezte és forrón megcsókolta homokát.

Jó hosszú álmélkodás, gondolkozás után találta

meg az útat, a kérdést, mely neki mindent megmagyarázhasson.

— De hát mi történt veletek, miért neheztelt meg

nagybátyám reátok, miért üzött el benneteket, anyádat és téged, kiket úgy szeretett.

Piroska tagadólag rázta meg fejét.

— Mi nem lettünk elűzve, mi magunk jöttünk el,

mert atyám megtagadta anyámnak tett azt az ígétét,
hogy oltárhoz vezesse.

Loránt boldogan mosolygott . . .

— Ime beváltom én — veled.

Sándor azzal jött be:

— Piroska kisasszony, az édes anyja megérkezett,
ott várja a Pannoniában.

Piroska nagy örömmel összecsapta kezeit.

— Éppen jókor, — s gyorsan oda fordult Sándorhoz — nézze csak, gondolja csak, én meg férjhez mentem.

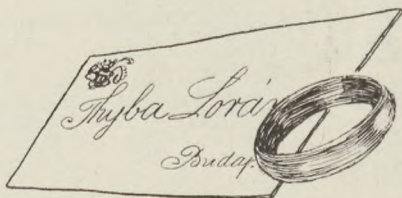
S Loránt felé mutatott kezével.

Sándor nagy örömmel kiáltott föl:

— Igazán?

Piroska boldogsággal eltelve, megfogta a jóbarát mindkét kezét.

— Oh édes Schwarz úr, nemde maga is örül annak.

gy parányi gavallér emberke ül le velem szemben a coupéban.

Erővel belém köt, hogy rágyujtson, a szivart majdnem a számból veszi ki.

— Nekem már volt szerencsém uraságodhoz. — Átkozott szivar, mégsem ég, — pedig tessék elhinni, nem belföldi, valóságos importált, a legfinomabb ritkaság. — Egy jó ismerősöm van a kassa-oderbergi vasutnál, a gyors- és málha-szállítási raktár felügyelőségénél alkalmazva, az csempészi nekem. — Az igaz, drága, darabja, ha pontosan felszámítom, 9 és $\frac{7}{8}$ krajczárba kerül a mi pénzünkben; ámde miért ne engedném meg magamnak e kis fényüzést, — ha a körülményeim megengedik, — annyiival is inkább, mert ilyen szerencsében ritka ember részesül, itthon ilyent bármi áron sem lehetne kapni, — vagy okvetlen belekerülne darabja 30, 40 krajczárba. — Szabad még egyszer kérnem.

Szivaromat majd laposra, majd négyszögüre

nyomkodja, majd gömbölygeti, végét szétturkálja, a tüzet, éppen úgy mint mozdonyunk, meglehetős nagy szikrákban, mondhatnám üszkőkben hullatja alá és szét, keztyűmre, bundám ujjaira, térdeimre, — de szerencsére csak saját sálját égeti ki. — Képzelem, hogy beszédét ezzel fogja folytatni, s kap az alkalmon, dicsekedni a szép nagy smaragdos tüvel, melynek közvetlen szomszédságában történt a szerencsétlenség. — Nem teszi. — Szinte meglepő, hogy ilyen következetlenségbe esik, de nem teheti, mert a smaragdos tűt, bármint fitogtatja, minden megjegyzés nélkül hagyom.

E helyett tehát igen jól színlelt bűnbánó arczczal nézdeli teljesen meghámozott szivaromat, igéri, hogy e hibáját udvariassággal üti helyre, — de az sehogy sem sikerül neki, — mert gorombasággal czifrázza udvariasságát, s ez annál nevetségesebb, mert a jámbor határozottan tudja, mit beszél:

— Egészen elrontottam. De semmi. Másikkal szolgálók és pedig jobbal, mert ha nem csalódom, az csak egy Jára volt. — Tessék. — Ez abból a nagyszerű specialitásból való, melyről imént szólottam. A francia hadsereg tisztjei hozták divatba, mikor Mexicóból előjöttek. Neve Los damas mascaradas y Puebla. — Maga Bazaine is — kiről közbevetve én nem sokat tartok — szintén ezt szíja legszívesebben. A poroszok Metzben egy egész rak-tárral foglaltak le, — és most már tetszik érteni az egész tekervényes utat, melyen hozzám került. De csak elfogadja kérem? — Igy! Most már rendén van minden. — s ha megengedi, most én szolgálók tüzzel.

Mig tüzzel szolgál, addig a világért sem teszi el szép himzett tárcáját, melynek szépségét bámultatni akarja. Vagyok olyan maliciózus, hogy azért sem veszem észre. — Ez alkalommal ismét kénytelen a hiúság diadala nélkül retirálni.

A szívar végre egészen jól ég, tehát az ügy teljesen be van fejezve, s békében fog hagyni. — Nem; ismét talál alkalmat, hogy belém kössön.

Csupán rám van passziója, a többi utitársakat tekintetere sem méltatja, — pedig a vele ellenkező szögletben ülő utitárs igen eredeti, figyelmet érdemlő egyéniség. — Marciális alak, nagy hajlott orra, nagy kiálló álla, nagy élénk, tüzes szemei, nagy göndör és vastagszálu rőt fürtei, az ó-testamentom ifju hőseire emlékeztetnek. Egy Salamon, — egy Absolon. — mindenesetre leginkább egy Sámson, — ez nem szivarozik, — hanem mivel mindenben borzasztóan adja a magyart, — pipázik egy ujdonatuj tajtpipából, melyre oly büszke és boldog, mintha azt maga csinálta volna. Emberkém nem háborítja őt e füstölő boldogságában.

Mondom, egyedül én vagyok választottja, — bundáján egyet kanyarit s abban a pillanatban igen ügyesen választott véletlenképpen megrúg, csak azért, hogy bocsánatot kérhessen.

Addig, míg meg nem bocsátanék, folyvást ölne beszédével, tehát megbocsátok.

Irgalmatlanul lefőz. Éppen bocsánatom eredményezi azt, a mitől félttem, a bő beszédet, — ez pláne bátorságot ad neki bizalmassá lenni.

Térdemre teszi kezét, — nemcsak, hogy lefoglaltatásom szándékbavételét kijelentse, de azért is, hogy gyűrűit bámultassa.

— Nagyon örülök, hogy találkoztunk, — már olyan régen óhajtottam, — mert én nagyon le vagyok kötelezve uraságodnak.

— Ah, hagyja, kérem, szót sem érdemel.

— Nem úgy, kérem, én nem arról akarok beszélni, — egész másról, — arról, hogy valahányszor én a tekintetes úrral találkozom, engem mindig valamely nagy szerencse ér.

És boldogan mosolyog . . .

— Nem értem, nem emlékezem — feleltem neki.

— Nem? — kérdi és ismét mosolyog s nagy dicselkedéssel teszi utána: én — pedig ismerőse vagyok.

— Ismerősöm? és honnan?

— Régi, igen régi ismerőse, innen a vasutról; mi igen sokszor utaztunk már együtt, — s ez igen természetes: én ügynök vagyok, uraságod pedig hivatalban van.

— No lám! — szoltam hozzá jó kedvvel, — bizony én, ha eszembe nem juttatja — nem emlékeztem volna.

— Tehát bemutatom magamat, ha jól emlékezem, most már vagy ötödizben. Én Mandelbogen Adolf utazó ügynök vagyok — biztosításokban, eladásokban, vételekben és mindenféle váltó- és sorsjegy-üzletekben működöm. Dolgozhatnám ugyan már saját kezemre is, — de még várok egy kicsit. Tetszik tudni, ha az ember

önállóan akar mozogni, hogy az sikeres legyen, legalább negyedével kell birnia annak a tőkének, mely egy bizonyos vállalatához szükséges.

Sámson a sarokban — már csak nagy gubanczos göndör fūrtei miatt így nevezem — magán egyet vet, nagy vaskos aczélujjával megpiszkálja már jó lenn égő pipáját, helyén van vagy nincs, beleszól társalgásunkba, — s Mandelbogen szavaira azt a megjegyzést teszi:

— Ez igazán nevetéses.

Mandelbogen magát sokkal nagyobb gavallérnak képzei, mintsem feleletre érdemesitse, — megveti, — ámde Sámson is ezt cselekszi s ajkbiggyesztéseit, hunyorításait velem is igyekszik észrevétetni.

E kölcsönös magaviselet csak nekem van ártalmamra. Mandelbogen annál jobban hozzám ragaszkodik, — a világért sem engedné, hogy nálam a másik emelkedjék tekintélyben.

Bundám szárnyát fogja meg s úgy kapacztál arról, hogy miképpen kell meggazdagodni.

— Ugy van! minden vállalatot úgy kell jól jövedelmezővé, virágzóvá tenni s akként kell hasznosítani,

Abonyi Kandalló mellett.

hogy a tőkét, melynek negyedrésszével birunk, meg kell nyolekszorosítani.

Sámson most meg már éppen fölkaczag és azt mondja:

— Én 1000 hold első osztályu földön gazdálkodom, holdja földemnek az idén is megadott 20 köből 89 fontos tiszta búzát, s csak azt mondhatom, hogy dupláztam s nevetem a hiábavaló beszédeket.

Mandelbogen figyelemre sem méltatja, hátat vet neki, — s észrevételeit fel sem véve, tovább folytatja:

— És miután a kamatláb sokszorosítására nézve mindig az idő a főkérdés, az általam előadott műveletnek három hó. legkésőbb öt hó alatt le kell folynia, így az üzlet körjárata egy év alatt okvetlen ismétlendő. De mindezekhez nemcsak tudomány, ész, — ügyesség, de tapintat is szükséges.

De már erre én is teszek megjegyzést:

— És ön még nem milliomos, Mandelbogen ur?

— Kérem, csak maradjunk az ezreknél, mert ehhez a művelethez kérem, ezrek. sőt százak is elegendők; — mert kérem az általam előadott művelet kicsinyben is alkalmazható. Bármily kicsiny legyen is a kör, melyben mozgunk — a pénz előnyös jövedelmeztetése mellett, még részesülhetünk a sorsnak abban a kedvezésében, hogy a jövedelem kamatosztalékaiból úgy éljünk, mint gavallér-ember. s nem holmi rossz kapadohányt szivunk, melytől más becsületes emberek is megundorodnak, hanem pompás illatu jó szivarokat; s ne oly reggelit együnk, mely illatával magát még jó félnap mulva is elárulja.

Erre Sámson ur a világért sem tett volna megjegyzést, sőt inkább elrejtőzött, mint a macska, mely a főtisztelendő ur rostélyosát megette.

Mandelbogen ur büszkén folytatta:

— Sok ember, a ki hájjal keni a csizmáját, azt hiszi, hogy a gyarapodás titka a fösvényiség. — pedig nem az, hanem a tőkéknek gyors hasznosítása. E tekintetben uram, most legujabban s legelőnyösebben a legelső helyen a Consientia részvénytársulat áll, mely, míg a tőkének, tessék jól megérteni, a névleges tőkének, melynek ötödrésze fizettetik be, biztos negyven százalékját adja, tehát a befizetett összegnél kétszerre többet, — ezenkívül, mint ingatlanokra fösulyt fektetett vállalat, a haszonból évenként osztalékot ad, — és sorshuzással lévén összekötve, kilátást ad nagyobb különnyereményekre, — az osztalék év végén fizettetvén, a kamatok folyton hozzácsatoltatván, az év végén azon tapasztalatra jut az ember, hogy ezeken fölül még a kamatok kamatait tőkéje, osztaléka, nyereménye után huzza . . . Én jelenben ugyan egy más, reám nézve igen kellemes célból utazom, — de mindazáltal el láttam magamat egynehány Consientia-részvénytársulattal — s ha —

Hirtelen közbevágtam:

— Köszönöm, köszönöm, nem foglalkozom ilyesmikkel.

Sámson pedig gúnyosan fitymála pipaszára mellől:

— Merő szédelgés az egész.

Mandelbogen haragjában elpirosodott, hirtelen

nem is birt felelni. — Sámson urnak még a lelke is örült, hogy így megbosszanthatta.

— Amint látszik, nem egészen akar igaz lenni, hogy mindig nagy szerencse éri, ha urasággal találkozik.

És kacagott hozzá, mint egy fuvaros, mikor a másikat feldőlni látja.

A káröröm oly élesen, oly csipősen volt mind a szavakban, mind a kacagásban kifejezve, hogy a kis Mandelbogent egészen kihozta sodrából. — mintha egy mérges pipiske egyszerre bakpulykává nőtte volna ki magát, — félretéve minden illedelmet, oly harsányan rivallt rá ellenfelére:

— Az pedig merő szemtelenség, a mit ön beszél.

A nagy gubanczos göndör ember rémítő tenyerével nagyot ütött saját mellére.

— Uram! tudja meg ön, én Rosenduft Sámson vagyok.

Ahá! Csakugyan Sámson.

Teremtő isten! itt mindjárt össze fognak veszni, hajba kapni, öklöződni, verekedni és egyik a másikat ki fogja dobni a vagon ablakán. — Szegény kis Mandelbogen hogy fog repülni!

Mandelbogen azonban a rémület vagy harag helyett a világon a legrózsaszínűbb kedélybe esett át.

— Annál jobb, hogy ön Rosenduft Sámson! — felelte kacagva és nevetett igazán jóízűen.

— És mi van ezen nevetni való? — kérdezte amaz némi megütődéssel.

— Az, hogy ön egy Sámson, — én meg csak egy Adolf vagyok.

Ezzel szóra sem méltatva többé, felém fordult, s csak hüvelykujjával mutatott vissza reá, hallatlan gúnyos és mulatságos lenézéssel mondván:

— Ez még azt mondja, hogy hol van a szerencse, mely engem érni szokott, mikor uraságoddal találkozom. — Majd mindjárt megmutatom!

Hirtelen kiveszi gyöngyös tárczáját, s a tárczából egy fényképet, és odatartja egészen orrom alá.

— Hát hogy többet ne mondjak.

S rögtön lelkesülten folytatja:

— Nem ér szerencse? — De igenis ér, — még pedig olyan, mely nem mindenféle bolond embert szokott érni.

Nemes tűzbe jön és a fényképet kezembe nyomja.

— Mit tetszik ehhez szólani?

Valóban a fénykép nem egy odadobott pillantásra, de a megbámulásra is érdemes volt.

Szép női arcz volt, nemcsak nagyon szép, hanem meglepően szép. Nyílt, magas homlok, még magasabb dús hajfonatokkal, — tüzzel telt nagy szemek, kifogástalan, szabályos orr, mosolyra nyíló, inkább husos, mint elsimuló ajkak, gömbölyded áll parányi tokácskával, s a szépség kiegészítésére még ott volt a felső ajkon a csábító kis lencse, s a bájos gödröcskék az arcz mindkét oldalán. — Szikrázott és mosolygott.

Nem állhattam meg szó nélkül.

— Hitemre, gyönyörű.

— Ah! — kiáltott föl Mandelbogen ragyogva — csak a mi nőink között lehet ily szépséget találni.

— Csupán azt nem értem, hogy mi vonatkozással lehet ez arczkép vagy eredetije elébbi beszélgetésünkhez.

— Azzal, — felelt ő gyorsan — hogy e szép nő ismeretségét is csak önnek köszönhetem. Nevezetesen a mult őszkor be akarván ülni abba a coupéba, melyben ön ült, — ön azzal, hogy már elegenden vannak, becsukta orrom előtt az ajtót s én más coupéba mentem. — Higye meg, mindenestre előhoztam volna e dolgot, hogy megállapított szerencsémért hálámat nyilváníthassam.

— No lám! — vágtam hirtelen közbe — nem is véli az ember, hogy másnak udvariatiánságokkal szolgálatot is tehet s örömekeket okozhat.

— Örömekeket? mit? örömekeket? — kiáltott rájongva a kis Mandelbogen. — Mennyei üdvöt uram, — tulvilági üdvösséget. Gondolja uram, ez az istennő — No de nem rohanok egyszerre ajtóstól a szobába.

— Ejnye, ejnye, nem is gondoltam volna, hogy Mandelbogen barátom mint üzlet embere ilyen poétikus is tudjon lenni, — s éppen még mythologizáljon is.

— Lehet-e különben? — Hát nem hevül-e az ember a mythologiaért is, ha ezt látja? Hát nem egy istennő ez?

— Meg kell vallani, nem ijedne meg tőle az ember. se tőle, se vele . . .

— Nem ijedne? — szólt, ezen a szón kapva s

nagyon jó kedélybe jöve Mandelbogen. No lássa, én e szép hölgygyel mégis halálos félelmek közt utaztam; de talán éppen ez volt azután oka . . .

— Mit beszél? Mennyei üdvösség és halálos félelmek! Ejnye Mandelbogen barátom, maga kezd érdekes lenni.

Mandelbogen ismét boldogan elkaczagta magát.

— Meg sem is tudnám állni, hogy el ne beszéljem az esetet.

Eközben észrevette, hogy Sámson ur is előrehajolt.

A képet rejtve, félig ravaszkodva, félig csipősen szólott hozzá:

— Magának nem szükséges ezt látni!

E szavaknál hiába vártam új szóváltásra, Sámson ur nem neheztelt meg, sőt inkább mintha kíváncsiságának éppen eleget is tett volna, elégedetten összefonta karjait, — még mosolygott is.

— Szomoru téli este volt, a szürkület igen hamar beállott; nagy és sűrű hópelyhek hullottak kifeszített esernyőmre, mely alatt a Rostély-utczából lélekszakadva iramodtam a lóvonatu vasut állomására; orromra bukva rohantam föl a kocsira, két urat levertem a lábáról, — egy öreg asszonyt ruhafodrárt leszakítottam s lerúgtam egy bőröndöt és azután is más sok egyéb nevezetes dolgot cselekedtem, ugymint négy hitel-, nyolc török sorsjegyet elárusítottam, közbenjártam egy köszénvállalat létrehozásában, három urat biztosítottam, és ielsegítettem egy szép dámát a kocsiba; mikorra kiér-

tem a vasúthoz, a zsebemben 600 forinttal több volt, mint mikor a lóvonatra felültem; már éppen a lámpákat gyújtották és a bázisai vonathoz épen először csengettek.

Ha Mandelbogen ur az előzményeket is el akarta volna beszélni, elbeszélését ilyenformán is kezdhette volna. Ő azonban egészen egyszerűen csak így kezdette:

„Hát amint be tetszik orrom előtt csapni az ajtót — mit tegyek? — ismét csengetnek; a vasutnál kérem mindig csengetnek, egészen konfuzioba jön tőle az ember. Én tehát konfundáltam magamat és egyenesen a konduktorhoz fordulok.

Az szokásos udvariasságával fordul felém, még pedig kérem, nagyon is hirtelen, — s azt sem tudja az ember, mit gondoljon, oly nagyot kiált, hogy majd belesiketül az ember:

— Nem hallja, hogy csengetnek? — igyekezzék, hogy helyet kapjon, különben itt marad.

A mozdony mormog, prüsszöl, nagyokat fú, füttyöl, a vagonok izegnek-mozognak, én rohanok előre, száguldok hátra, itt is sürgetnek, ott is sipakodnak rám; utam sietős, félek, hogy elkésem, a mostani coupé-feljáratok azonban valóságos kecske-gymnasztikát igényelnek; végre találok egy nyitott ajtót, bundámat, táskámat be birom lökni, magam azonban csak félig érek be, a coupé-ajtóban hasoncsüggve maradok, — de akad mégis egy jószívű lélek — alkalmasint valami vasuti hordár — ki szépen belódit a coupé közepébe, mint egy málhát.

Szerencse, hogy valamely utasra nem lőkött.

— Szétnézek, hogy bocsánatot kérjek, — és ime milyen bölcs ez a konduktori intézkedés, — míg az előttevaló kocsik teljesen zsufolva voltak, — ez teljesen üresen ásitott.

Én nem szeretek egyedül utazni, az olyan félelmes, — az emberrel annyi mindenféle történhetik s még csak az sincs, a ki segítsen rajta.

Az előbb a nagy igyekezettől, most meg már az izgalomtól, hogy egész éjjel egyedül kell utaznom egy homályos coupéban — vérem sebesebben kezd lüktetni, az ajtóhoz futok — de azt becsapták a hátam megett.

A vonat már megy, most lök egyet, hogy beleütöm fejemet az oldaltámlányba, azután ismét úgy tetszik, hogy a mily sebesen előre indultunk, éppen oly rohamosan nyomulunk visszafelé, aztán megint egy irtózatosat lök és megáll és pedig a mint a külső sürgés-forgásból kiveszem, határozottan, nyugodtan, hosszabb időre . . .

Hm! No bizony! hát ezért volt az a nagy menykő sietés!

Időm van a coupé ajtaját kinyitni, — nem azért, hogy kiszálljak, hanem, hogy a kényelem tág kínálkozásával odacsábitsak egy netalán elkésett utast.

Számitásomban nem csalódtam; a mint kinézek, a kalauz éppen akkor akar egy igen csinosan öltözött nőt a szomszéd vagon egyik coupéjába segíteni.

A véletlen úgy hozza magával, hogy a szép hölgy, — a mint éppen lábacsáját a coupé hágsójára he-

lyezi. — felém tekint, — amint meglát elmosolyodik, — lábacskáját visszaveszi, — coupém felé mutat s határozottan szól a kalauzhoz:

— Nem ide, — hanem oda.

Ez a milyen meglepő, — reám nézve éppen olyan hízelgő. — A bájos mosoly, a kedves kis lábacskája jó hangulatomba visszahoz, — úgy mondhatom, igen kellemes hangulatba. — Sietek udvariasan köszönni, holmijait elkapdosom, gyorsan felhányom, felnyomkodom a rácsozatba, hogy még időm legyen a felsegitéshez kezemet nyújtani.

E gyors, élénk és ügyes udvariasságot tüzes szemek perzselő villámlása, s a csábos ajkak dalhoz hasonló kellemes hangon köszönik meg.

Abban a pillanatban már el vagyok a boldogság gondolatától ragadtatva, hogy e szép hölgygyel együtt utazom, s ráülök egy fa skatulyára, a mely helyett sietőségemben czilinderkalapomat nyomogattam föl a rácsozatba holmiai közé.

Ez esemény hahotát idéz elő. — E kacaj őszintesége elárulja őt nekem. A természetnek e kedves, szeretetreméltó adományát senki sem tudja oly jóízűen, de mégis kecsesen kezelni, mint a mi hölgyeink. — A nélkül, hogy az sértene, oly ígézően, oly bájolóan, szemtől szembe ki tudják az embert nevetni.

Én örülök a kacajnak, — a jó kedv csak rohamos léptekkel sietteti az ismerkedést, — s e mellett hibámat azzal igyekszem ellensúlyozni, hogy lábacskáinak beburkolására plaidemet ajánlom föl. . . . Pedig

plaidem egészen uj, — semmi — megmutatom neki, milyen udvarias vagyok.

Elfogadja a kedves és bokácskáitól fel térdecskéjeig beburkolódik, s míg e műveletben sűrög forog, úgy, hogy minden oldalról megbámulhatom, addig is folyvást nevetgél és cseveg, mint a legvígabb madárka.

Szememet le nem veszem róla. Már is bele vagyok bolondulva.

Igéző teremtés, minden mozdulata kecses és csábító.

Ah! Ez valami nagyszerű utazás lesz, — nem Szegedig, nem Bánát-Szent-Miklósig, hanem az egész pacificpálya hosszán San-Franciscoig szívesen elutaznám vele.

Most már alig várom az indulást, rettegek, hogy a sors, vagy inkább a konductor még valami bolond embert közénk röpít mint egy bombát, a ki boldog álmait, melyeket már is szöni kezdettem, megzavarja.

Félelmem csakugyan alapos.

Coupénk ajtajánál két magas sötét alak áll meg a kalauzzal.

A manó hozta őket. — Annak a gazembernek, hogy éppen ide kellett őket vezetni!

Mintha haboznának, — tanakodnának, — elébb benéznek a coupéba, végig mérnek mind kettőnket, — azután egymásra néznek gyorsan néhány szót váltanak, de nem tudom mit, mert nem értem a nyelvet, a melyen beszélnek. — Csak elvinné őket a manó, — és elkezdek fennhangon a choleráról beszélni.

Nem a legjobb szemmel nézek rájuk, — szemöldeimet is összeránczolom, mindazáltal — nem használ semmi — mégis felmásznak és belépnek.

Furcsa, különös alakok ezek, — nagy veres pofaszakálluk van, minden oldalról füllentyüs és karimátlan posztó fövegeiket lehuzzák egészen a szemökre, füleikre és tarkójokra, — sajátságos alakú és szinte mint sipkájok, annyiféle füllentyűkkel és gallérokkal egészen megbámulandóvá tett felső öltönyeikbe egész állig beburkolódtak. — Tetszik tudni, én a Lampel kölcsönkönyvtárát egészen végig olvastam, — van egy regény ottan Boztól, a Pikvik-klubb kérem alásan, annak az illusztrációin láttam én csak ilyen alakokat.

No de hála istennek, hamar megvigasztalódom, míg mi szemközt ülünk egymásnak, ők egészen az ellenkező szögleteket foglalják el, s minket figyelemre sem méltatnak.

Dicső, ezek nem fogják társalgásunkat zavarni.

Mert hogy élénken, jó kedvvel fogunk társalogni, az bizonyos, — az én kedveském eddig is azt mutatta, hogy ő igen ért a vidám fecsegéshez. S ki tudja, nem fejlődik-e a vidám fecsegésből, a mi az embert a földön legboldogabbá teszi, amint a költő mondja: két lélek egy gondolat, két szív egy dobbanás: — a szerelem, mely mindenhol lakik a földön s jártában keltében mindenhol talál helyet magának, hol megtelepedhetik, szintúgy a regényes erdők magányában, mint egy vasúti coupéban. — Kérem, én igen hirtelen szerelmes tudok lenni.

A tüzes perzselő szemek, melyek folyvást kaczé-

ran csillognak, a bájos piros ajkak, melyeken az élvezet meleg áram látszik lakozni — erősítik reményeimet.

Meg fogunk ismerkedni, — s az életben még többször is fogunk találkozni. — Lehetetlen, hogy ilyen alakkal a legszebb kapitális is ne járjon.

Igyekezem tehát vele ismeretséget kötni, s igen szeretetreméltó lenni. Ebben ő nem csak megelőz, hanem úgyszólván túltesz rajtam. No hiszen, most már kész a kaland, — ezt nem üti el senki a kezemről.

Famózus egy nő, már első szavával, amint helyet foglalunk — bátorságot önt belém, — a mire ugyan szükségem is van, — mert nem igen szoktam bátor lenni.

Tudja isten! van egy nagy hibám; a mennyire nekivágok az üzletekben, olyan skrupulózus vagyok a romantikában — valóságos szórszálhasogató, kérem alássan, a ki folyvást a csomót keresi.

Jól esett tehát, hogy már kezdetben fölbátorított.

Azt mondja ő kérem:

— Ha a példabeszédnek igaza van, úgy mi adósok vagyunk egymásnak.

Erre azt mondom én:

— Adósok? Bár mennyire nem szeretek tartozni, ez esetben mégis örömet lennék adós, csak azért, hogy megfizethessem.

Ezt az udvariasságot el kellett mondani, azonban mégis csak fölkértem, hogy szavainak értelmét magyarázza meg. — Én szeretem — kérem — a rejtélyes beszédet, — igen sok rebuszt meg is fejtettem,

— a rebusz szép, de csak akkor kérem alássan, ha azt megmagyarázzák.

— No igen — így magyarázta ő meg nekem a rebuszt — azt értem, hogy mi ma már negyedizben találkozunk, s az mindenesetre jelent valamit.

Olyan sokat mondott egyszerre, hogy azt sem tudtam, melyik mondatát csipjem fölön: a gyakori találkozást-e, melyre én alig emlékezem, vagy pedig hamiskodjam azon, hogy az mit jelent.

Nem vagyok egészen tisztában, tehát csak neki hagyom a manővrírozást, — de, hogy ismét udvarias legyek, úgy flankenbewegungképpen mondok annyit:

— No lám, — soha sem hittem volna, hogy néha rövidlátó vagyok, mert nagysádnak van olyan arca és olyan kontúrja, hogy okvetlenül messziről is meg kellett volna látnom. Mihelyt Pestre visszatérek, legelső gondom lesz, hogy Hatschek optikushoz fogok menni.

Bókom tetszett neki, nagyot nevetett, s azután egész passzióval kezdte elősorolni, hogy hol és mint találkozott velem a mai napon: — reggel találkozott velem az ékszerésznél Weisz úrnál, ahol éppen ékszereket és ezüstneműeket vásároltam ezer hatszáz forint értékig, — délben találkozott velem Herzberg pénzváltójában, ahol száz aranyat váltottam és hitelsorsjegyeket vettem magamhoz, — és estve amint a lóvonatra felültem, ő volt az a szép dáma, kit felsegítettem.

És ezeket kérem, olyan tüzzel beszélt, hogy szinte látszott, milyen gyönyörűséget okoz neki.

Hm! Furcsa! igen furcsa!

Gyönyörködtem én is, amint kezdte, — és tudja Isten — mégis nagyot nyeltem amint végezte. Minden úgy volt, amint beszélte, s a miket beszélt, azt mind látta, és hátha éppen azért oly jószívű hozzám, mivel mindazokat látta? Hirtelen az a skrupulusom támadt, hátha komolyabb szándékai vannak velem! — Én pedig jegyben járok Steingut Regina kisasszonynyal, ki az igaz, nem szép, — de 30,000 forint hozománya van.

Ez kérem mind eszembe jutott abban a pillanatban valamint az is, hogy én már egy félóra óta vétkezem, Steingut kisasszonyról hozományostól úgy megfélelkezem, mintha a világon sem volna. A vonat régen elindult s alig tudom, alig érzem, hogy úgy megyünk, mintha megveszett ördögök ragadnának magukkal.

Megszomorodtam egy kicsit és szemrehányást tesz magamnak: Mandelbogen! te ékszereket veszesz, staffirozod magadat, s mindezekkel sietsz menyasszonyodhoz Steingut Regina kisasszonyhoz, ki tisztel és imád tégedet, — készülsz becsületes családapa lenni: és irre a legelső szempár, a legelső mosolygás, melyet látsz, megzavarja fejedet; — egy megemelt selyemszoknyának suhogása, s alóla a hófehér alsószoknya tenyérvni himzés mellett egy kis fénymázsbőr szegélyes cipőcskének látása megbolondít, és arról gondolkozol, vajjon a cipőcske, melynek láttad, hogy hosszú szára van — bársonyból van-e, vagy chagrinból s fölül is prémme van-e szegélyezve, vagy csak éppen a fűzésen, — és elfeledkezel 30,000 frtról! Ér az annyit, Mandelbogen? Bolond vagy te Mandelbogen!

Egy kissé visszahuzódom, s hogy magamnak is megmutassam, milyen erős tudok lenni, — s a csáboknak ellenállani, — feltekintek, — de abban a pillanatban, amint feltekintek, ismét elfelejttem mind Steingut Regina kisasszonyt, mind a 30,000 frt hozományt. Az valami nagyszerű, valami isteni, valami megbolondító, a mi velem szemben ül. Annak a hölgynek szemeiben több tűz, több ördög van mint mozdonyunkban, még annál is eszeveszettebben ragad magával.

Úgy nézett kérem, hogy az eszem, szívem fenékeig felzavarodott. Arra nem is tudtam gondolni, hogy ezekkel a szemekkel nem is lehet másként nézni, csak arra gondoltam, azért néz olyan tüzesen és olvadóan, mert nagyon tetszem neki. Kedvesen, kedélyesen társalgott majd a czirkuszról, majd a színházról, és félóra alatt több élczet mondott, mint a „Neue Styx“ egy esztendő alatt.

Megint közelebb huzódtam hozzá és azt mondtam magamban:

Bizony bolond vagy te Mandelbogen, — egy valóságos kőből faragott ökörborjú. Más ember itt a te helyzetekben úgy udvarolna, hogy nem férne a bőrébe, kibújnék a saját könyökén s egyszerre friss, új ember lenne, mint Faust a Margaréthától. — Ha az ismerkedés, mely előtted áll, csak futó és eltűnő boldogság lenne, mondd csak, mi ártalmadra lenne az? A szerelem okozta fájdalmakat épen úgy meg lehet gyógyítani, mint a börze-malheuröket — hasonszenvileg. Ha pedig a körlmények úgy hoznák magukkal, hogy e boldog pillan-

tásoknak jövője is lenne, mondd meg csak, hát abból mi bajod lenne? . . . Nem lehet ennek a szép hölgynek is 30.000 frt kapitálisa. — s ha nem lenne — még egy kis árlejtéssel is nem bocsátkozhatnál-e ilyen vállalatba, mely a szerelemmel számodra az állandó boldogság ágióját biztosíthatja?

Igazán bamba vagy Mandelbogen, hogy e szép nőnek, ki oly kedvesen fecseg hozzád, alig felelsz pár szót. — a szép szemek tüzeit melegséggel nem visszonzod. Már egy állomást elértél, és még hol vagy Mandelbogen! Még legkisebb jelét nem adtad, hogy szíved képes a gyújtó szikrákat felfogni. Bizony azt fogják rólad mondani magukban ezek az urak, hogy te nem a szerelmes Dávid királytól, hanem attól a csendes, szelíd számártól származol, melyen a nazarethi Jézus tartotta bevonulását Jeruzsalembe.

Önkénytelenül feléjük pillantottam.

Pillantásomat észrevették, de biz azok csak oly lomhán néztek föl, mint az álmos oroszlánok az állatseregletben, — azért mondom, hogy oroszlánok, mert olyan nagy veres pofaszakálluk volt nekik. — Különben mintha ottlétünk nem csak nem érdekelné őket, — de arról alig is eszmélnének, amint ott egymással szemben elnyújtózkodtak, merev hallgatagsággal csak maguk elé bámultak; arcuk komolyságában az a mozdatlan sötétség ült, mely a lelket nehéz, fontos gondok mélyébe viszi, az embert egészen saját magába zárja, s eltakarja az eszmélettől az egész külvilágot...

No! Nincs-e megint igazad, Mandelbogen? Ezek-

től akár megölhetnétek itt egymást, még se tudnának felőle semmit.

Megölni? Mit mondtam? Nem én, — hanem ő ölt, gyilkolt folyvást szép szemeivel, nyájas mosolygásaival, s kedves fecsegésével, — majd úgy elbámultam, hogy szemem, szám nyitva maradt s egy hangot sem hallottam abból, a mit beszélt, — majd ellenállhatlan szelid óhajításom támadt, kezemet szép fehér kacsójára, rátenni, mely a köztünk válaszfalat képező plaiden pihent, — majd mohón lestem gyönyörű gömbölyű karjait, amint azok néha a ruha bő ujjának koronkénti visszahullásakor a finom mousselin-ujjon át fehérlettek, — majd meg néha görcsöket kapott szívein csak a gondolatától is egy csóknak azokról a fecsegő ajkáról. Kérem, ezeket mind ki lehet ám olvasni az embernek szeméből.

Igazán veszélyes, bolondítóan veszélyes, vasúton ilyen szép utitársnővel utazni, — az ember képzelete annyira rajongó, annyira sült bolond lesz, hogy ha a vonatok összeütközésére gondol is, legelső gondolata az, hogy az összeütközés ezt a szemközt ülő szép hölgyet fogja karjaiba röpiteni.

Hanem az is igaz, én akár mint férj, akár mint jegyes semmi esetre sem ereszteném egyetlenemet ilyen utazásra, semmi esetre se tenném ki magamat annak, hogy az egy idegen ember plaidjét elfogadja, mert az utazó szép hölgy éppen az ellen a legvédtelenebb, a ki hozzá védelmezőül szegődik.

— Az út unalmát, hosszát pompásan előljük —

szólt elragadtatással — igazán szerencse, hogy a sors
önnel összehozott, Mandelbogen úr!

Csodálkoztam.

— Nagysád ismer?

— Nem! csak a pénzváltó-irodában tudtam meg
az ön nevét. Mikor távozott, kérdésemre: ki az a csinos
fiatal ember? — nevét mondták, s azt, hogy ön igen
udvarias gavallér ember.

Hm! Be hamis! Be nagy mester! Mindezeket csak
azért mondja, hogy alkalma legyen saját izlését, véle-
ményét tolmácsolni. Oh kérem, a nők ilyen hamisak.

— Mivel egyedül utazni kellemetlen — éppen
azért siettem önhöz mindjárt, mihelyt megláttam.

Ah! ah! tehát már Pesten föltüntem neki, — bi-
zonyára már a lóvonaton kifőzte a tervet, hogy velem
utazzék.

— Mert lássa, régi ismerősök hiányában min-
denesetre olyan férfival akartam utazni, a kiben bizni
lehet, kinek karját, pártfogását, szivességét igénybe ve-
hetem minden körülmények között. — kivált most...

— Mindenesetre! — feleltem, és szépen rátettem
kezemet szép fehér kezére, mely a plaid rojtjaival ját-
szadozott, s meg is nyomtam egy kissé azt a szép fehér
kezet.

Nem nehéztelt meg, s kezét nem vonta vissza,
megfogtam tehát a szép kis kezét s a társalgást úgy
felytattuk.

Ah! — jutott is most már nekem eszembe Stein-
gut Regina, — minden gondolatom csak az én szépecs-

kém körül forgott. — És én még semmit sem tudok róla egyebet, mint hogy nagyon kedves és szeretetreméltó! — Mégis csak ostoba dolog, hogy föl nem kérheti az ember, hogy aufführolja magát. — De van ám

nekem eszem, a nyomára tudok én jönni mindennek, mihelyt akarom, — az embereknek rögtön külsejükről leolvasom: kicsodák, jók vagy rosszak-e? mintha csak a policziánál lettem volna alkalmazva tiz esztendeig.

Amint a kezét megfogtam, már a másik pillanatban gyorsan mint a villámlás, odavágtam egy egészen váratlan kérdést:

— Soká mulatott nagysád Pesten?

No! — úgy-e ez már csak fogós kérdés volt? —
Erre okvetlen tájékozást adó feleletnek kell következnie.

És mégis az én szépecském ügyesen el tudta a kérdés hálóját hárítani, azt felelve:

— Tudja Isten. Pest most nem igen mulatságos, a járvány annyira elrémiti az embereket, hogy mulatságra jóformán alig gondolhatnak.

A szintén nem várt feleletre nagyon ostoba képet vághattam, mert hölgyecském elmosolyodott, feletette a megnyitott themát és azon folytatta:

— Ott is, hol szállásom volt, meg voltunk rémülve.

No! furcsán kezd fordulni a dolog; a mivel én ijesztgettem mást tréfából, most én rám ijesztenek azal komolyan.

Be sem vártam szavai végét, szép csendesesen, lopva elvontam kezemet.

— Abban a házban — folytatta ő — a járvány és az uralkodó ragályok minden nemei dühöngtek.

De már erre egy kissé vissza is huzódtam tőle; megint egy skrupulus, — megint elővett bolondos skrupulizálásom, a mely ha egyszer elővesz, mint a lesben álló félelme, a legkisebb levélzörgésre minduntalan visszatér. Zsibongó borzadás futott végig ereimen, mintha hangyák mászkáltak volna rajtam.

No nekem ugyan szépen kijutott. Dicső, kellemes utikaland, annyit mondhatok.

S kezdett még jobban megörvendeztetni:

— Bizony én a legközelebb elmúlt hetek alatt nagyon rosszul mulattam; nem kaptam ugyan meg a járványt, — hanem hat álló hétig feküdtem a hólyagos himlőben, s mihelyt az ágyat s szobát elhagyhattam, legelső gondolatom volt, hogy a városból meneküljek.

Bravo, Pilato Mandelbogen!

Helyzetemet egyszerre igen kellemetlennek találtam, feszengtem s még a kabátot is szűknek éreztem, — a bunda pedig igen nehéz volt vállamon, kezdtem sejteni, hogy ki fogok izzadni, ha le nem csusztatom magamról.

És ő — a plaidembe van burkolódzva. — Úgy hiszem azt a plaidet itt fogom felejtetni a vagonban.

A szép nő pedig kaczer mosolylyal fordult felém:

— Meg voltam ijedve, azt hittem a himlőnek utónyoma megmarad arczomon, azonban hála Istennek, már jóformán csak karomon látszik.

S ezzel felgyűrven ruhája bő ujját, úgy a mousselinujjat, gyönyörű karját még kissé a könyök fölül is kiölté belőle, s odatartotta egészen az orrom elé.

A csábítón szép idomos kart ezelőtt pár órane-gyeddei ittasan bámultam volna, — s bár a kézben tartott battiszt kendőcskéből parfum áramlott, — gyorsan visszakaptam az orromat.

Csak valami három négy piros pontocska volt a szép karon, oly csekélyek, oly aprók, mint a tűszúrá-sok, s mégis oly hatással voltak reám. hogy én azoktól az egész szép kart nem láttam.

Ekkor ő tette kezét egész bizodalmasan a kezemre s megint kaczerkodott.

— Úgy-e az arczomon még csak ennyi sem látszik?

— Dehogy látszik, egy mákszemnyi sem látszik, — siettem felelni minden legkisebb szemle nélkül, s elkaptam kezemet, mintha a tűz égette volna meg.

A szép nő elkaczagta magát, s kaczagott hosszan, jóízűen; mennél jobban huzódtam tőle, ő annál jobban igyekezett hozzám közelebb huzódni, s annál jobban kaczagott.

Zavarba jöttem. Megszégyeltem magamat. — Hogy kinevetnek most téged ezek az urak, Mandelbogen! Utitársnőd már nézi, hogy nevetnek-e?

Én is vetettem oda egy futó pillantást. — Eszök ágában sem volt nevetni, még inkább mondhatni, bosszúsan, sötéten néztek reánk, mintha titkolódzó suttogásunk csak oly kellemetlen volna nekik, mint látható zavarom és utitársnőm kitünő jó kedélye.

És hogy nevet, téged ez a szép asszony! — Bizony bolond vagy te Mandelbogen. Egy szép nőtől megretensz azért, mert hetek előtt himlőben feküdt; a helyett, hogy a helyzet kellemetlenségeit átérzenéd, rettegésbe esel, félelmeket áll'sz ki. Hm! Még ha megkapnád is egy kicsit azt a himlőt, — nem ér-e az a szép hölgy annyit, hogy tőle ilyen emlékecskét békén elviselj? — S a mi azt illeti, a himlő mikor már elmúlt, nem ragad, — de még ha ragadni akarna is, nem beoltattad-e magadat ujólag mindenféle praeservatívával, levendula-szesz-

szel, chlórral, kámphorral ellátva a ragályok ellen, s még a benzin is használ valamit, a mivel! öltönyödből a közelgő menyegző tiszteletére a pezsgőpecséteteket kitisztítottad. Hiszen téged egy egész pánczél fedez, mint a régi vitézeket.

Olyan bátorságot disputáltam magamra, hogy a felém hajlított kedves ajkaeskát úgy futtában még meg is mertem volna csókolni.

No! Hát mi történhetnék veled attól? Legfőlebb egy kis himlőt kapnál. S micsoda az a himlő? A himlő — csak egy pár kis haszontalan pattanás, — meg egy kis betegség, olyanforma mint a hideglelés, — s a mi azt illeti, ennél neked még az a meglelés is veszedelmesebb, melyet ezektől a szemsugaraktól érzel.

Ah! az a szempár egy valóságos szerelem-telegraf; ah! az a kedves mosolygó, nevető ajk valóságos beszédes rózsza. És hogy néz ki! Isten a világ fölött! Úgy van frizirozva, mint egy antik istenasszony, akár csak az egész lényében szerelemre teremtetten királyné Cleopatra lenne benne modernizálva. Hajfürtei is éppen úgy össze voltak kanyargatva gyöngyfűzésekkel.

Megint csak megbolondultam, — most még jobban, mindig jobban, és mindig jobban — s mihelyt nem féltem, egyszerre olyan bátor lettem mint az oroszán, s hogy e bátorság ne csak a magam titka maradjon, hanem azzal el is dicsekedhessem, annak nagyobb bizonyítása kedvéért mind a két kezemmel megfogtam kezét. — Hadd lássa, ki vagyok én — s hadd lássa, hogy a félelemnél erősebb, a mit iránta érzek.

Megszorította kezemet s még mindig azzal a hamis nevetéssel következő szavakat intézte hozzám:

— Talán csak nem ijesztettem el magamtól?

— Nem! — feleltem határozottan.

— Rendkívül örülök, hogy ilyen bátor ember.

Meghajtottam magamat s ő folytatta némi titkolódzással.

— Annyival inkább, mert mostani helyzetünkben valóban szükség is van a bátorságra s úgy hiszem, veszély esetén számíthatok védő karjaira.

Nem értettem; arcom megnyulása, vállam felhúzása, tenyerem szétterjesztése, mind egy-egy kérdőjel volt.

Szépem még nyomatékosabban folytatta:

— Midőn felültünk, nem látta ön a katonai fedezetet?

— Nos?

— Csak olvasta ön a lapokat?

— Igen a kurzust, — de az nem mutat semmit.

— Péteri és Kistelek között felszedték a sineket, a vonat kisiklott és megtámadták.

Megvallo, megdöbbsentem egy kicsit, a vonat himbálódzása a lezuhanásnak éppen nem kellemes oldalait villantá eszembe, mégis igyekeztem nyugodtan kérdezni:

— Hol ütött ki a forradalom?

Szépem csak oly titkolódzva folytatta:

— Itt nem forradalomról, hanem rablókról van szó; miután kétszer már sikertelenül kísérelték meg, nem

bizonyos ugyan, de lehet, hogy egy újabb támadás várható, s a katonai fedezet arra való, hogy . . .

Önkénytelenül közbevágtam:

— Hol utazunk most?

A vonat repült, ragadt bennünket magával, — minthogy pedig lelkemet eddig a szép nő még jobban vitte, ragadta szenvedélylyel, valóban nem tudtam, hol vagyok.

— Azt hiszem, három állomást hagytunk hátunk mögött; ön igazán szórakozott, hogy ezt sem tudja.

Valóban szórakozott lettem, szavai szeget ütöttek fejembe, a vasuti megtámadás gondolata befészkelte nálam magát, s bár tudtam, hogy még biztos földön vagyunk, szívem, mellem mégis elszorult. S én ostoba, a ki még a pacific-vasutról álmodoztam!

Gyöngéd csintalansággal érintette karomat, s szólt éppen akkor, midőn egy kétperczes állomásra értünk.

— De hallgasson hát ide. Utazásunk minden esélyeit meg kell tárgyalnunk, vitatnunk, s kész tervvel kell birnunk, hogy a veszély esetén tudhassuk, sor és rend szerint mindenikünknek mit kell csinálnia.

— Furcsa! Mint egy generális, olyan komolyan beszél.

— A lélekjelenlétet csak nyugodt előkészülettel tarthatjuk meg, hogy képesek legyünk nemcsak életünk, de értékeink megmentésére is gondolni. De miután az élet az első, szóljunk először az életről. — A mi magát a vonatnak lehető kisiklását, lezuhanását illeti, a mint előző példák is mutatják, az nem jár mindig élet-

veszélylyel; ha az ember feltalálja magát, helyzetéről, a környező tárgyakról magát teljesen tájékoztatja, akkor megmentheti az ember magát vagy azzal, hogy védőül a zuzódás ellen puha, rugalmas tárgyakat keres, — vagy az esés sebességét ellensúlyozza azzal, hogy a pamlagra borul . . . Én tudok önnek példákat, száz meg száz esetet idézni.

És ezzel elkezdett mulattatni vasuti szerencsétlenségekkel . . .

Nem elég, hogy az életmentési ügyességeket a legkisebb részletekig elbeszélte, a legborzalmasabb vasúti szerencsétlenségeket is felidézte, melyek csak valaha szárazon vagy vizen, hegyről zuhanással, töltés-sikamlással, hidszakadással, égéssel, vagy explosióval, a kontinensen vagy azon túl akár valóságban, akár az ujságokban előfordultak.

Gyönyörű, lélekemelő, kellemes conversatio éppen vasúton, a vonatnak legzajosabb dübörgése, prüszkölése között . . . Szinte érzi az ember, amint izzé, porrá szakgattatik.

— Ezzel készen vagyunk, tisztában vagyunk, — szólt azután, mikor engem már jóformán a szédülés kerülgetett.

És azt mondja, tisztában vagyunk! Tisztában? Mikor a fejem még a lokomotivunknál is jobban zúgott — igenis jobban mert abban felzaklatott agyvelőmmel együtt zúgott annak veszett, ördögi dübörgése.

Annyit mondhatok, ez nagyszerű kúra a himlő ellen.

Ugy elfelejtettem, mintha hírét se hallottam volna soha, — s minthogy az ember minden szorult helyzetben védelmet, menedéket keres, szép hölgyecskémhez még közelebb húzódtam, szemének fényében, arcza szépségében akartam a gyönyörködéssel vigaszt keresni.

Furcsa volt az én fejfájásom, — mihelyt kissé nem gondoltam a vasúti szerencsétlenségekre, — csupán őt néztem, ő reá gondoltam, kellemeim gyönyörködtem — úgy eltűnt, mint a kártyás szomjusága, midőn hazardjátékban a vesztes szerencsére fordul.

— Bizzék hennem, — szóltam — mindenesetre meg fogom védelmezni.

És ezen szavaim hitelének nagyobb bizonyítékául ismét megfogtam picziny puha kezét, s ajkaim felé vontam . . .

Nem neheztelt meg, de gyorsan elkapta.

— Vigyázzon, — ijesztett rám nevetve — majd megégette szivarjával a kezemet.

Pedig szivarom nem is égett, már régen elaludt.

Zavarba jöttem, s e zavar még kellemetlenebb volt, mikor azt az aggodalmát közölte, hogy most meg már ruhája fog az elejtett szivarvégtől meggyuladni, — meg kellett keresnem, addig nem hagyott békében. Az a hajlongás, alól begombolkozva, felül a nehéz bundába burkolózva, borzasztóan megviselt, egészen elfuladtam.

Mikor feltekintettem, azt vettem észre, hogy szép hölgyem utitársaimat fixirozta.

Ez nekem nem volt éppen bók, de nem is megbo-

csáthatlan. Talán féltékenység által akar tüzelni; igyekeztem azért érzékeny pillantásaim terét újra elfoglalni.

— Folytassuk csak — szolt ő ezután könnyedén.

-- Én nem mondom azt, hogy a várható veszély bekövetkezik, — de azért mégis mindenre készen kell lennünk. szerepeinket, teendőinket előre kiosztanunk. Egyikünk málháinkat, értékeinket veszi felügyelete alá, másikunk védi életünket! Ez utóbbi nehezebb, tehát az az ön feladata, mint férfié.

— Sajátságos nő, mondtam magamban.

Ő folytatta:

— Az embernek elébb azokkal kell tisztába jönni, a kikkel utazik, — mi körülbelül bizhatunk egymásban. — miután azonban, amint azt amerikai példák is mutatják, a megtámadó rablók gyakran oly czinkosokkal vannak összeköttetésben, kik a jámbor, gyanútlan utasokkal együtt utaznak a vagonokban . . .

Nagyot bámultam, szemem és szám megmeredt.

Szemeivel utitársaink felé vágott és sugdosva folytatta:

— Tájékozunk kell magunkat ezek felől.

Önkénytelenül oda pillantottam.

Megdöbrentem! A tekintet, melylyel most már harmad izben odavetett futó pillantásomat fogadták — különösnek tűnt fel. E tekintet még zordabb volt most, mint imént, — egészen baljóslatú. S láttam még mást is.

Ismét oda pillantottam, ha jól láttam-e?

Valóban jól láttam; a mi eddig figyelmemet elkerülte, a nyakról csüggő szíjjon, melyet eddig csak oldal-táska szíjának tarték, az utasok mindenikének ölében egy revolver-táska pihent . . . Úgy kellett lenni, hogy azt csak éppen most vonták elő a Rinaldo Rinaldini-köpeny alól.

Furcsa! Mi célja van annak, hogy elővonták s ölükbe helyezték?

Visszatekintettem szépemre és ismét csak azt vettem észre, hogy megint utitársaimat fixirozta, de nem aggályosan mint én, hanem egy kis értelmetlen mosolylyal.

Furcsa! Ezt nem értem.

Mihelyt reá néztem, ő is gyorsan felém fordította pillantását, sőt kis vártatra felém hajolt s erősen hangsúlyozva kérdezte:

— Nos! mit mond ön a szemle után?

Vállat vontam.

— Nem vett ön észre semmit?

— De igen, — feleltem aggodalmasan.

Ő jókedvüleg folytatta:

— Nem gyanít semmit?

És e szavait ismét azzal a csodálatos, megfeszített mosolygással kísérte, mely nekem, miután azt nem találtam éppen alkalmoszerűnek, nagyon visszatetszett.

Hogy sajtáságos nő, másodszor mondtam el magamban, s kezdtem futólag gondolkozni, ha vajjon a bátorság, vagy könnyelműség kormányozza-e magaviselését. Talán mind a kettő, s így reám nézve csak igen

kellemes lehet, — bátor és könnyelmű nő csak kalandra van teremtve. Megint közelebb, még közelebb huzódtam, — talán zsenirozhattam volna is, ha nem lettem volna védője, pártfogója.

Ő pedig a csak imént elejtett szót ismét azzal az elűzhetlen mosolyával vette fel:

— Remélem, önnél is van fegyver?

Furcsa kérdés! — Ilyen körülmények között megmondanám-e, hogy nincsen? Határozottan feleltem:

— Van! — Mivel még ujdonatuj, kimélem, — a táskámba van pakolva.

Szépem elnevette magát.

— Értem, — szólt jókedvű nevetése közben, — de nekem ez a nevetés nem volt jóízű, olyan démoninak, kárörvendőnek tetszett.

Furcsa! Mi passziója van neki, ezért engemet ki-nevetni?

— Hogy az előfordulható veszély esetén megmenntessem, kérem legyen szíves megmondani, melyik táskájában vannak ékszerei és értékpapirjai?

Mint villámcsapástól úgy megdöbbsentem, s elrántottam tőle magamat.

Most jutott eszembe, hogy hiszen ez a nő látott ma engemet mindenütt, és jól tudja, milyen értékekkel utazom.

Hirtelen éreztem, hogy igen kellemetlen olyanokkal utazni, a kiknek számára ablak van az emberen...

És ezen az ablakon át ott vagyok én látható értékességgel, fegyver nélkül és megdöbbenve.

Hah! és mit vettem észre, még hozzá e pillanatban! Utitársnőm ismét a baljóslatú emberekre nézett, s azok is visszanéztek . . . Mintha valami egyetértés lett volna pillantásaik találkozásában; — és a revolverek most már a tartóból kihúzva pihentek kezeikben.

No hiszen gyönyörű, élvezetes utazás, annyit mondhatok.

Megrázkódtam, — és eljutottam a sok izgalomszülte megrémülés első panikus pillanatához. — homlokomat izzadság verte ki; — hogy ne, — most már minduntalan odatévedt a szemem, — láttam, hogy a töltényeket vizsgálgatták és igazgatták a revolverekben.

Sokszor van az ember az életben oly helyzetben, hogy ok nélkül is fogékonyabb, mint máskor a félelemre, hátha még hajlammal bir, mely folytonos tápot nyer, ha mint most is, a sok vasuti szerencsétlenség, kalandos balesetek izgalmas meghallgatása a lelket annyira fészkévé teszi a félelemnek, hogy rémet, borzalmat lát minden legapróbb mozzanatban . . . Hátha még mindezekhez alapos ok is járul, — akkor nem csoda, ha elveszíti lélekje'lenlétét.

E panikus rettegésben egy óriásilag megdöbrentő agyrémem született.

Abban a pillanatban átérttettem kétségbeejtő helyzetemet, s annak elkerülhetlen irtózatossá válnak veszélyét. A hálót, melyet magam segítetttem reám fonódni, egyszerre beláttam.

Szép utitársnőm és a baljós'atú utasok nem egyebek, mint összebeszélt kalandor czinkostársak, kik elle-

nem már előre összeszövetkeztek; a nő, ki reggel óta nyomon kísér, a suttogó emberek, kik előbb leskődnek, vizsgálódnak, csak azután ülnek be hozzánk — mióta csak jövünk, egymás között folyvást váltják a titkos jeleket.

Lélekzetvételem elfuladt . . .

Megölnek! kirabolnak! s azután kidobnak az ablakon.

Egyszerre csorgó víz lettem, — átizzadtam egész testemben, még a hajszálaim is.

Utítársnőm folyvást kedélyesen fecsegett hozzám; rá sem hallgattam többé, csak szorongva feszelegtem.

Majd észrevéve sáppadásomat, s hogy tőle elhúzódva ülésemben meghanyatlok, gyöngédeskedett, — s ha talán rosszul érzeném magamat, illatüvegcséjével kínált.

Eltoltam kezét, elfordítottam fejemet.

Hah! kigyó! sziszegtem magamban — el akarsz altatni.

És még folyvást váltották azokat a különös pillantásokat.

Gyilkoló, vad szemeket vetettem rájuk.

Az egyik sötétképű ember erre megmozdította kezében a revolvert.

Védelmet keresve kapkodtam bundám alá, zsembembe, gyorsan, izgatottan.

Most a másik is megmozdította revolverét.

Nem birtam tovább, a félelem irtózata kitört belőlem. Elkiáltottam magamat s felugrottam.

Vad izgalommal felugrottak ők is.

E pillanatban hangos, igazi jóízű kaczagás hallatszott. Semmi sincs játékonnyabb, mint ilyen pillanatokban a kaczagás; ha nem érti is még az ember. — legalább érzi, hogy ott nem lehet veszély, ahol nevetnek, kaczagnak.

Az én szépem volt, a ki oly jóízűen nevetett.

Visszaestem ülőhelyemre, — s mintha csak akkor ébredtem volna föl, csodálkozva néztem magam körül, hogy mi is történik hát itten.

A szép hölgy pedig csak nevetett, igen igen jóízűen, hogy a könnyei csorogtak bele.

A nagy hosszú, veres emberek, amint ott a százgallérú, százzsebű, furcsa öltönyökben egészen a menyegzetig felmagasodva állottak, — a bámulatnak egy bizonyos nemével, meglehetősen ostoba képet vágva, szétterjesztették tenyereiket, ujjaikat; — mintha mondanák: „No már most tessék nekem megmagyarázni a do'got.“

Hogy ilyen ostoba kiállításban láttam őket, — majdnem egészen megvigasztalódtam.

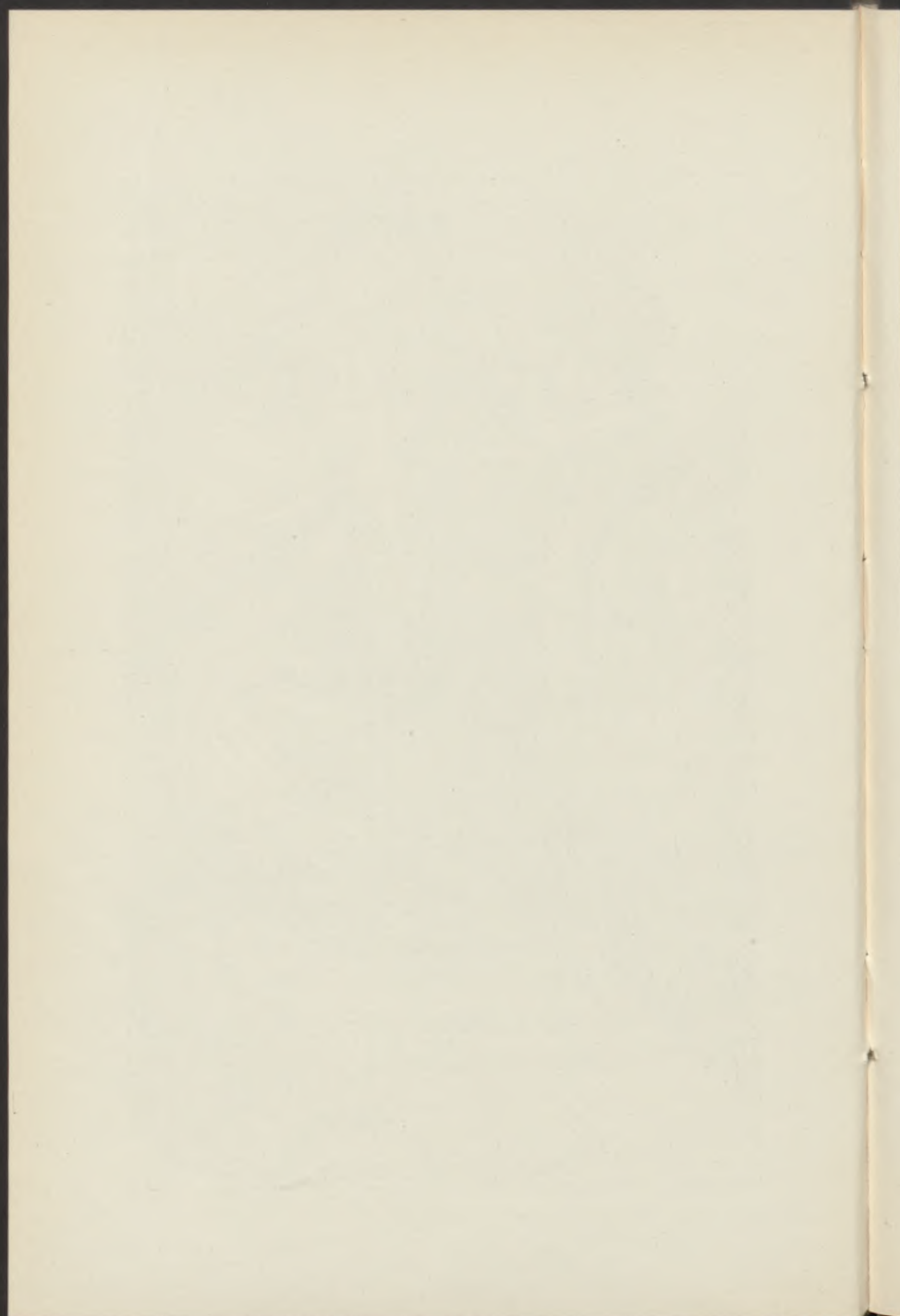
— What is it! What is it! — mondogatták egymásnak.

Szépem nem birt magával, még egyre nevetett; csak pár másodperc után hirt magán annyira uralkodni, hogy kellemes mosolyával és kedves fecsegésével feléjük forduljon.

Számat tátottam, — tessék csak elképzelni — elkezdett velök angolul beszélni, valóságosan angolul, kérem alássan.

A sötétarcú emberek mindenekelőtt udvariasan leültek, azután szavaira nagy érdekeltiséggel figyeltek, majd felelgettek vissza habzsoló sebességgel; arczuk nem lassankint kezdett derülni, hanem egyszerre ők is óriási kacajban törtek ki.

— Ridculous! Ridiculous! — kiáltoztak és kacagtak, a mint csak tőlük telt, még térdeiket is verték felvillanyozott jó kedvükben; — csak én bámultam még, mint a birka.

Szépem azután hozzám fordult, s a mit sejteni is képtelen valék, — nekem is megmagyarázta a hirtelen és szerfölötti nagy jó kedv okát.

Az valóban ha elgondolom, nagyon nevetséges história volt; — igazán mulatságos; — még restelhetünk volna is, ha ráértünk volna a nevetéstől.

— Azok a jó, becsületes vasutvállalkozó angol mérnökök még mitőlünk féltek és voltak megrémülve; suttogásaink, gyakori nézdeléseink, az én sajátságos zavart magaviseletem miatt meg minket hoztak gyanúba, — tartottak rablók czinkostársainak, s figyelve lesték kétértelmű mozdulatainkat.

Valami nyúl-szellemnek kellett kísérteni a levegőben. Valóban nagyon nevetséges, mulatságos eset volt ez: meglett, utazott, komoly férfiak ilyen panikus félelemben!

És köztünk kérem csak egy gyenge, védtelen nőnek volt lélekjelenléte és bátorsága.

Hah! kérem, micsoda nő ez! micsoda nagyszerű nő ez!

Most már ezután igen jól mulattunk ezen, — ki fogyhatlan alapja volt kedvtelésünknek.

Ők maguk közt. Mi is magunk közt.

Hanem nekem egészen is végem lett, — ez a tréfás esemény még nagyobbyszerűvé tette őt előttem. Angolul beszél, ilyen bátor, és ilyen eszes. Ha nem gouvernante kérem, duplán megvan neki a 30,000 forintja — és a szépsége megint az egészet duplázza meg, — s hogy nem gouvernante, mutatja az, hogy az egész úton még egyetlen egyszer sem apprehendált meg.

Ez egy kincs — szoltam magamhoz — és a sors ezt a kincset neked dobta oda, Mandelbogen. Maga a megtörtént sajátságos körülmények összejövedele mutatja, hogy itt nem rendes állapot van, hogy itt a végzetnek valami céljának kell lenni. Az emberek életét a véletlenek, esetlegek kormányozzák szintűgy, mint a börszét. Ragadd meg a véletlent, ki ne ereszd a szerencsét körmeid közül, Mandelbogen!

Kezét hevesen megragadtam, és hasztalan akarta visszavonni, nem eresztettem.

Borzasztóan epedő pillantásokat vetettem reá és szoltam érzékenyen:

— Most már én mondom nagysádnak, hogy találkozásunk csakugyan jelent valamit.

Arczát láng futotta be, ha el nem neveti magát, azt hittem volna, hogy megboszankodott.

— És én azt is meg tudnám mondani, mit jelent — folytattam érzékenyen; — a sors azt akarja, hogy mi még többször is találkozzunk az életben.

Elkomolyodott, — gondolkozó lett, pillanatnyi ábrándokba esett; de az nagyon jól illett neki, a hamis, csintalan mosoly néha-néha még eközben is megjelent ajkain.

Szívemre tettem kezemet. Hadd lássa, hogy bátor vagyok én ott, ahol annak kell lenni, ahol semmi komoly veszély nem fenyeget; — egészen bátran nyilatkoztam:

— És ha a sors éppen úgy akarja, maradjunk is örökre együtt.

Elnevette magát, kézszorításomat viszonzotta, — nem habozott, — tehát tetszett neki, amit mondtam. Lát-szott rajta, hogy egy pillanat alatt tisztában tudott lenni magával, — s hogy erről teljesen meg is akar győzni, nem is titkolta, mert még sokkal kedvesebb élénkséggel és jó kedvvel válaszolt:

— Uram, a mit ön mond, ugyan komolyabb megfontolást igényelne; de miután a véletlenben én is hiszek, s miután utazásunk pár óra alatt véget ér, mindenekelőtt meg akarom nyugtatni. Előrebocsátva, hogy jegyben járok . . .

És kérem, megmondta, hogy kivel.

— Nem tesz semmit, szóltam nagy tüzzel közbe — én is jegyben járok Steingut Regina kisasszonynyal, kinek 30,000 forint hozománya van; de én lemondok róla a nagysád kedvéért.

Ő folytatta az előbbi kedves, hamis kedélyességgel:

— És szükséges, hogy önt családunk is ismerje, s

legalkalmasabb lesz, ha ön bennünket a jövő év február 12-én meglátogat, midőn éppen egy kedélyes családi mulatságot fogunk tartani.

— Oh, vajha addig ne csak álmaimban láthatnám! Van-e nagysádnak photographiája?

Minden teketória nélkül adott egy photographiát, melyet én elszántan szívemhez szorítottam.

— És a válasz, a válasz? — sürgetém őt lángoló izgatottsággal.

— Amint mondtam — daczára a fennebbieknek, reményeitől nem fosztom meg — hanem egy feltétel alatt . . .

— És az? szóltam olvadékonyan.

— Engedjen át Czeglédig, felelt ő hasonló olvádással — a csendes elmélkedéseknek.

Némi vontatottsággal, szemérmesteskedéssel tette utána:

— Az ön nyilakozata annyira felzavarta szívemet, annyira izgalomba hozta véretem, kedélyemet, hogy némi nyugalomra van szükségem.

Hogy ne engedtem volna! kellett-e annál több, édesebb vallomás, mint a mit mondott?

Átadta magát a csendes, háborítlan merengésnek. — s én láttam gyönyörű, sűrű pilláit lehajlani.

Igy merengett Czeglédig, s a merengés édességében valósággal el is szenderedett.

— Tudta hogy van, ki álmai fölött örökodik. — Úgy kellett felébresztenem.

Czegléden a leszállásnál azután, tudja Isten hogy,

hogy nem, míg készülődtem, elveszítettem őt, eltűnt előlem, búcsúzás nélkül, vigasztalanul hagyott, s vigasztalatlan lennék most is, ha éppen tegnapelőtt nem kapok egy levelet, melyben szerelmi nyilatkozatomra s azon ígéretemre hogy február 12-én náluk kell találkoznunk, emlékeztet. Az angyal alig várja a boldogságot; írja, hogy elém jön Czeglédig, ott vár az indóházánál. Nos tehát nem vagyok-e én a legboldogabb ember a világon?

Meglepetésemre Sámson úr dörögte közbe a választ:

— Nem bizony, hanem a legbolondabb, a milyen csak lehet.

— Hm! felelt Mandelbogen — hát ha én nem is akarnám azt érteni, a mit az úr beszél?

— Nagyon is megérthető pedig — szól Rosen-duft Sámson; — minden elbizott ember bolond egy kicsit, maga is az volt, mert oly sokat képzelt magáról s nem is gondolt arra, hogy a szép nő csak komédiázott magával, s megmutatta azt, hogy egy védtelen gyenge nő miként tudja féken tartani a vakmerő embereket és mennyiféle fogásokkal tudja magát megvédeni egy to-lakodónak szemtelenségeitől, kitől azt várta, hogy szol-gálatára álljon, nem pedig hogy terhére váljék. — Ez ebből a tanulság, édes barátocskám!

Mandelbogen gúnyosan kikaczagta.

— Ah! ah! mit nem beszél az úr! . . .

— Mindjárt meggyőződhetik — felelt hasonlóul gúnyosan Rosenduft Sámson . . . Irsa-Alberti! . . .

Hallja, Irsa-Alberti! — Most érünk be a pályaudvarba. Nézzen ki csak az ablakon. — Annak az egy lámpának a világánál is majd megláthatja, hogy az a szép nő azzal az antik frizurával, ahogy maga mondja, s azzal a Cleopatra-arczczal, az istenasszonyság, nem magát várja Czegléden, hanem itt Irsa-Albertin másnak omlik a nyakába . . . Paff . . . Csengetnek . . . Be sem

végezhettem mind, a mit mondani akartam . . .

Ezzel a kalauz által kitárt ajtón gyorsan leugrott . . .

Mandelbogen úr is az ablakhoz sietett meggyőződni, hogy csakugyan láthatja-e a Rosen-duft által ígért jelenetet . . .

— Mandelbogen! Mandelbogen! . . . kiáltott vissza alulról Sámson úr . . .

Mandelbogen, ki különben is kinézett volna, kidugta fejét az ablakon.

— No! mit akar még? kérdezte mig szemeivel egyszerre a távolba meredt.

— Azt akarom mondani, hogy az a feleségem . . . S azt, hogy te egy nagyon komisz ember vagy, Mandelbogen.

S ezzel rettentő két tenyerével megkapta a kihajló kis Mandelbogen két fülét, és megrázta háromszor-négyszer irgalmatlanul . . .

Talán el sem eresztette volna még, ha a vonatvezető nem trombitált volna . . .

A mozdony füttyült . . . A vonat indult.

— Meg kell állni! ordított Mandelbogen.

A vonatvezető beszólt a félig nyitott ajtón:

— Le akar szállni az úr? . . .

— Nem . . . hanem . . . felelt Mandelbogen.

— Hát akkor mit kiabál az úr! förmedt rá mérgesen a konduktor és becsapta az ajtót . . .

— Mit tetszik ehhez szólani? . . . fordult ekkor a kis Mandelbogen felém.

Birtam is én szólani a nevetéstől!

Ő benne meg a történetek komoly oldala miatt halt el a hang; — csak öt percz múlva szólalt meg és sajátos életbölcességgel, mintha mi sem történt volna, mondta:

— Legalább kettőt mégis csak kell önnek vennie a Consciencia-részvényekből!

főrangú hölgy volt. Én csak szegény kereskedő-legény, szegény boltoslegény.

Ő elérhetlen, bámult, ragyogó csillag; én szegény, nyomorult halandó, a ki a földről bámulom őt, fönségében, magasságában, elérhetlenségében, mint képzelt mennyországot; és szívem-lelkem megárad, szemeim megteinek könnyekkel, valahányszor bámulom s valahányszor látásán érzem nyomorult csekélységemet. — Ő nap, én porszem, melybe sugárai beleütkeznek.

A napot, melyen először láttam, nem tudom meghatározni, csak azt tudom, hogy naponkint látom, és érzem, hogy az az idő, míg őt nem ismertem, nem láttam, egy elveszett, összezavart khaoszszá válik lelkem előtt. Életemnek minden régibb emlékezete örökre eltűntnek tetszik; mintha egy egészen új életem kezdődött volna azóta. — Nem is tudom, mióta élek így.

Nekem úgy tetszik, régen, mindig. Mindent elfelejtettem, csak őt tudom, őt látom. Szívem fáj és mégis mosolygok; emésztő, csüggesztő bánat nehezül reám, sokszor beletemetem magamat, — nem is tudom, nem is törődöm, mi történik körülöttem, — és mégis mosolygok, s csak azt veszem észre, mikor szemeimet törölöm a könyektől.

Boltunk a vácz-utczában egyike az elsőrangusnak, a legszebb divatsarnokok egyike. Főnököm jó hozzám, úgyszólván kedvencze vagyok; de lenne hozzám szigorú, mogorva, velem elégedetlen, lenne kiállhatatlan, én elszolgáltatnám őt szívesen, díj nélkül, talán évekig, talán örökre. — Talán nyomorognék, de nem tudnék megválni divatsarnokától. — Ő ide jár vásárolni.

De nemcsak azért nem tudnék megválni innen, hogy idejár, — hanem mert ez az utca, melyen az elegáns divatvilág, — naptól ragyogó felhőként pár pillanatra átsuhan, melyen, mint a déli ég alj pompás tollú vándormadarai a nagy oczeán kisded szigetén meg-megpihenve — koronkint átvonulnak, — ez utca naponkint láttatja őt. — És én őt a divatsarnokból minden nap láthatom.

Megérezem mindig, mikor jön. Szívem megdobb, lélegzetem elszorul, s vonz, vonz, húz egy ellenállhatlan hatalom, hogy pillanatra is lássam őt. Lennék bárhol. megérezem e pillanatot, mint villanyütést.

Midőn gyalog megy, ékesen és ragyogón pompás ruháiban, könnyeden mint az őz a szép himes mezőn, nyílt arczczal, főnhordott fővel, melyen büszkeség és

ártatlanság bájosan olvad együvé; ha nála még pompásabban, még gazdagabban öltözött anyja, csipkékben úszva kíséri őt, fiatal urak diszben és illatárban, hajlongva, vidoran rajongják körül: — egész ünnepély a menete. Ha egyedül megy ki, inas kíséri, fényes gombokkal bérruháján és czimmerrel, főuri koronával a csillogó gombokon, és ez jelzi, eszembe juttatja azt az óriási távolságot, mely közöttünk végnélkül, láthatár nélkül elterül. — Majd hintón megy, pompás, czimeres batáron, mely belül selyem és kívül az érczek ragyogó csil-lámában pompázik. A batár délczeg lovai csattogva vágják a kövezetet, mely szikrázik lépteik alatt. A bérruhás cselédek, mereven, komolyan ülnek helyeiken, nem tartva illőnek csak egy oldalpillantást is, — ülnek komolyan, mint a kevélység óroroszlánai egy fejedelmi szobor talpazatán. — És a büszkeség szobrához a talpazatnál nem lehet közelebb járulni.

Én nézek utána mindannyiszor, bámulom magasztos szépségét. Oly félénk, oly alázatos vagyok, midőn hallgatag vagy mélázni látszik, — és midőn mosolyog, én is mosolygok mosolyától. — És ő talán azt sem tudja, hogy létezem?

Egyszer vásárolni jött. Nem ekkor jött először, nem ekkor láttam először. Már láttam ezelőtt többször, boltunkban is, az utcán is. Oh, Istenem! nem tudom én már, mikor és miként tűnt föl ő nekem. Oh! ekkor már rég ismertem őt.

Talán egy álomból ébredtem föl s ő ez álomból maradt meg nekem.

De látogatása, melyről szólók, nagyon megmaradt emlékezetemben.

Megreszkettem, midőn belépett, s ha kisedet udvar-szobám aijtaján lép így be, talán leborulok előtte, mint a pásztorok a mennyei jelenés, a fényesség angyala előtt. Mintha valóban fényesség környezte volna, pedig ő maga volt a fény, minden sugár, minden búbáj róla özönlött szét. Valóságos díszpéldánya volt a divatelegantiának. Oh! de én rajta nem ezt, nem a remek kék pope-lint sötét bársonyszalagjaival, angora rojtjaival; nem a geniális bársonypalástot; nem a keble fölött ragyogó briliántos brochet; nem a pompás izlésteljes fantaisiekalapot remek tollával, nem ezeket bámultam: de bámultam őt magát, a bűvös-bájos főt, a csigákban leomló aranyszőke fürtöket, melyeknek finomsága mellett eltörpül, elsilányul India legszebb selyme, melyeknek lágysága, színe adhat csak fogalmat az angyalok fejét ékithető fürtökről. Bámultam az arcot, a tejszinnél fehérebb, a rózsánál mosolygóbb arcot, a hajnalnál fönségesebbet, bámultam a nagy, bátor kék szemeket, melyeknek mindenike egy-egy beszélő, mosolygó lélek. Bámultam bibor ajkait, gyöngyként ragyogó szép sor fehér fogait, a puha gömbölyded állat, mely kedves gödröcskéjével a legruganyosabb bársonyhoz volt hasonló . . . Venus hűbája és Susánna ártatlan szendesége hatottak reám róla. Hódító volt és mégis szelid arczkifejezésű, mint egy madonna-fő . . . Szép gyermek és szép nő volt egy lényben. Én nem a divat szépségét, hanem az eszményképek remekét láttam benne.

Szép volt, nagyon szép volt!

Rakásra odahordtam a delnők elé a legdrágább kelméket; ők fitymáltak bennök, hanem azért édeletteljesen merültek azok csábos szemlélésébe. Mondták, hogy már elég a választék előttük. Mindegy! Én hallottam is, nem is, — ha hallottam is, mindegy! Hordtam halommal. Odahordtam volna Páris, Anglia és India minden ékeit. — A félvilágot odahordtam volna mosolyogva lábai elé.

Ő kis kezével gyöngéden nyult a kelmék felé. Csak a pehelyhez lehet nyulni ily finomsággal. És mily kéz! Ah, mily kéz volt ez! A levont keztyű vakító fehérséget engedett láttatni. Keskeny hosszú kéz, picziny ujjak, a finom fehér bőrön átkékelő hajszalerekkel. Már maga e kéz egyedül, magán hordta az aristokrata születés megkülönböztetését.

Véletlenül hozzáért keze kezemhez, mintha izzó vas ért volna, úgy megrándultam egész testemben . . . Mily senki, mily semmi lehettem előtte én. Azt, mi reám így hatott, ő nem is vette észre. Kezem egy darab fa volt előtte . . .

Én sürgöttem-forgottam, szorgalmatoskodtam; lelkesedtem, talán el is voltam ragadtatva; boldog voltam, hogy szolgálhattam neki és kiválóan neki, pedig ő ezt nemcsak közönnyel, hanem valódi főúri követeléssel — azaz egy tekintetre sem méltatva fogadta. Boldog voltam, hogy kedvesen csengő hangját hallhattam, pedig egy hang sem volt azokból hozzám intézve; boldog voltam, hogy láttam, néztem finom kézmozgásait, méltó-

ságos, de mégis könnyed mozdulatait; boldog voltam, pedig ő rám sem nézett, szavaimra nem nekem felelt, mintha félne, hogy büszkeségét sérti már csak a szó-cserék érintkezése is. Mintha meggyőződése lenne, hogy ennyire sem szabad leereszkednie.

Oh, Istenem! És mégis mily boldog voltam!

Boldog voltam, mert láttam, mert közelemben volt.

Midőn eltávozott, az ajtóig, a batárig mentem, és hajlongtam és mosolyogtam, nem kötelességből, hanem boldogan eltelve örömmel, gyönyörrel. A batárig ruhája szegélye folyvást ért engemet — s én boldog voltam — pedig rám sem nézett, a legkisebb figyelemre se méltatott.

És mégis! . . . Mégis! . . . Bár így maradt volna örökké.

Tudom jól, hogy nevetséges vagyok, tudom jól, hogy vakmerően örült vagyok; de mit tehetek róla, ha mégis róla ábrándozom?

E látogatása alatt egészen benéztem őt szivembe. Eddig csak édesen bámultam őt. Gyönyörködtem rajta, képzelegtem róla, mint egy szép látományról, mosolygó remek képről, melynek éles emlékezete örökké eleven, örökké friss marad előttünk, s ez elég volt. De most . . . epedek, sóvárgok utána, nyugtalan óhajítás üldöz. Érzelem, mely hiszem, hogy egész életemre megmarad . . .

Tudom, hogy ő nem is gondol reám. Tudom, hogy talán egy perczre sem gondolt arra, hogy én is létezem. Mi vagyok én neki? Semmi. De ez mindegy nekem. Én nem tudok feledni, nem bírok lemondani.

Oh! ha tudnám is feledni a büszke főrangu hölgyet, kit még az is sérthetne, ha reá gondolok: nem tudom feledni a kedves leánykát, kinek kis keze . . . igen . . . kis keze bilincsre füzte szívemet, lelkemet.

Miért is jut mindig eszembe! — Azért jut reggel, hogy óhajtsak tovább álmodni. Azért jut estve, hogy álmom ne jöjjön szememre a boldogító emlékezések között. — Azért, hogy képzelegjek az üdvösség fölött, s kételkedjem a rideg valón.

Azt mondják, nagyon megváltoztam. Azelőtt rendes voltam és víg, most kedvetlen, hallgatag vagyok, s mindamellett könnyelmű. Többet hallgatok, mint beszélek, komoly vagyok és mindamellett könnyelmű. Nagy urak talán ezt nevezik blazirtságnak. Azelőtt kedélyességemmel elmulatattam társaimat, most ők kisértgetik ezt énvelem. — Nem törődöm semmivel. Hagyom menni a napokat. — Se érdeke, se becse előttem semminek. Izetlen vagyok, mint a milyen izetleneknek érzem a közönséges, egyhangu mindennapi dolgokat. Ezt mondják. És magam is azt hiszem, hogy könnyelmű lettem nagyon, hogy az vagyok, nagyon tapasztalom rendetlenségeimről. Főnököm mindamellett szeret, s én szemrehányást teszek sokszor magamnak, ha megérdemlem-e még szeretét, úgy mint azelőtt.

Érzelveimről nem sejtenek semmit, mint a hogy a fáról nem is sejthetik, hogy gyökerén féreg rágódik. Az én szívem is így van, és tudja Isten, néha mégis olyan boldogság, olyan édesség, ha reá gondolok.

Sokszor azt kérdik tőlem, ha nem vagyok-e be-

teg. Miért? Azért, mert halvány vagyok, bágyadt és unott? Bohóság! Hiszen ez nem egyébtől van, mint a sok éjszakázástól. Attól van, hogy egész éjeken keresztül járom a kávéházakat, táncztermeket, fölkutatom, a hol csak neszt vehetem, a tánczvigalmakat. Ez mind csak attól van. Mosolyognak és óva intenek, hogy vigyázzak magamra. — A városban meghülés időszaki járványa jár. a rongyos ember. A kérlelhetetlen hagymáz, melyet csúf szennyes vén ember, egy rongyos, didergő csavargó alakjában személyesítenek. A typhus. A kik gyöngé erejűek, unottak, kedvetlenek, a rongyos didergő ember azokat szereti legjobban, azokat látogatja legszívesebben. Figyelmeztetnek tehát, hogy hagyjak föl az éjjelzéssel, a mulatással. Vállat vonok. Nem szólok semmit nekik, csak magamban mondom: „Valamivel csak kell szórakoznom, hiszen mindenki szórakozik; csititnom, altatgatnom kell szívemet, ezt a kényeztetett gyermeket, ki minduntalan fölriad.“ És az a gyerek, ha nem sir, édesen álmodozik.

És miért ne tenném, hogy a mit a sors természetem változásával elvon tőlem, mesterséggel igyekezem megszerezni, hogy ha épen egészen vig nem lehetek is, üdüljek, ha a vidorság zaja özönöl körül . . .

Mint a megcsalatott leány, kinek fejről a koszorut, kebléről a virágot letépték, örömet bolyong egyedül, csupán a virágok ékeitől pompázó berkekben. Ugy vagyok én a vidorság zajával, mosolyával.

Ismertem egy gazdag aggastyánt, ki szűken élt, alig ruházkodott, fösvény volt, s mindamellett virágokra

ezreket pazarolt, csakhogy napjait reggeltől estig pompás üvegházában, örökké ifju virágok közt tölthesse. Ime, az ember örömet keresi azt, a mit elveszített.

Oh, mennyi tér az érzelmeknek, mennyi tér az ábrándoknak!

Épen farsang volt. Egyike azoknak a hosszú farsangoknak, melyeknek vége a hosszú készülgetések miatt még zajosabb, s melyeknek vége a természet örömeinek a tavaszt megközelítő első lanyha éjkebe megy át. — Mindenki lötött-futott az örömek után, miért ne futottam volna én?

Hogy vigalmakban találkozzam vele, az lehetetlen: útjaink nagyon messze távolra elágaznak egymástól. Az ő világa főúri salonok, aristokrata pique-nique-k, melyek mellett a legelső, legfényesebb nyilvános bál is — melyben én részt vehetek, — csak mindennapi gyűlevész tömeg marad. Pedig a táncz, az ész után a legnagyobb demokrata, sokszor közelebb hozza egymáshoz az embereket, mint az ész. A jó kedély becsületesége itt nem ismeri a büszkeséget, a merevség itt meghajlik az ügyesség előtt, s a legragyogóbb pompa, a követelés hódol a szépség bájainak, s a szendesség ártatlan varázsának. A tánczban megkönnyült lélekkel, gondoktól szabadulva, mint egy közös világi jóban, boldogságban találkozhatnak az emberek — és — mégsem találkoznak.

A farsang folyamán elejétől a közepéig négy főúri estélyen vett részt, még a napját is tudom. Mi rendeltük Párisból a ruhákat, Gondom volt rá, boldogságom volt,

hogy ő a legszebbeket kapja meg. Le tudnám írni a legutolsó csipkéig, a legparányibb ruche-ig. Fejedelmi, hercegnői alak lehetett bennük. Különösen a legutolsóban, mely rózsaszín lebbentyüs derék volt, selyem fodorral és finom fehér csipkével környezve; az ujjakon rózsafüzérke; azután fehér illúzió-tunika finom rózsafüzérekkel fölhuzogatva; a szoknya rózsaszín volt, egész végig igen apró dudorokkal.

A farsang közepe táján azonban a megrendelés abbamaradt: pedig még gróf . . . . . i estélye is hátra volt, mely köztudomás szerint a fővárosban a legszebb szokott lenni, úgy . . . . . cs grófnőé is, melyet a legvigabbnak s legkedvesebbnek mondanak. Batárjukat most csak nagy ritkán, anyját, a legbüszkébb főrangu delnőt, kinek pipere-izlésének eleget tenni egyik legnehezebb feladat, még ritkábban, őt pedig soha, épen soha nem láttam. Valami véletlén jöhetett közbe.

Egyedül az öreg inast, — kiről nem hiszem, hogy valamely kisebb német uralkodói udvarnál nem szolgált valaha, — láttam többször, majd a ritkán jövő batáron, néha gyalog, sőt volt eset — miattam ez több ízben is megtörténhetett, — hogy napjában kétszer is végigsurrant az utcán. Arczkifejezése, midőn láttam, nagyon komoly, mondhatni aggódó volt és mindig nagyon sietett. Midőn gyalog ment, siettében gyakran levette kalapját fejről, s apróra nyírt fehér üstökét úgy futtában törölgette. Azonban rendesen kocsin jött visszafelé. A fogatot ismertem két szürkéjéről: X. orvos fogata volt, a csoda-orvosé, a nagyhirű férfié, kihez a legvégső

esetekben, a legnagyobb veszélyek közepett, mint a gondviselés mentő őrangyalához szoktak fordulni. Ezután tapasztaltam, hogy midőn a batár jött is, az is azért jött, hogy az orvossal térjen vissza.

Az öreg most, ha ment, szóba nem állt senkivel. Megtörtént az, hogy az utczán a főúri világ ifjai közül találkozott egygyel-egygyel. Bosszankodni látszott, ha valaki megállította s kérdezősködni akart. Hogy mertem volna hát én kifutni az utczára s feltartóztatni az öregot, kinek a föld égett lábai alatt.

És mégis megtudtam.

Semmi sem repül gyorsabban, semmi sem válik hamarább általánossá, mint a rossz, a kellemetlen hír. — A lapok is kapva-kaptak rajta mint ujdonságon, sőt még veszekedtek is, hogy melyik közölte előbb, melyik vette át a másiktól.

Meglehet, az is épen ujdondász volt, a kit én a high-life ifjai egyikének néztem.

Nagyon meglehet, mert csarnokunkban másnap széltére beszéltek a veszélyről, s beszéltek a legapróbb részletekig. Mint tánczolt . . . t báró estélyén francziát, csárdást, minden szünet nélkül, mert az est királynője volt; mily jó kedélyű, mily víg, mily eleven és mily fáradhatatlan volt; mint rohant el tizenhat tour

keringőt, ugyanannyi tour gallopeot gróf G . . . szadzadossal, a nagyvilág egyik legelső s legjobb tánczósával, s minden pibentetőül, lélegzetfrissítőül csak egy piczinyt vett rózsás ajkaira a fagyos orangeade-ból. A szünidő alatt nem izelt mást, csak compote aux ananas-t s gélée au champagne-t. Csak fáradt volt, midőn hazamentek, még csak nem is álmos, egészen ki volt hülve. Jól be volt burkolva, át nem fázhatott, — a portás gyorsan nyitotta az ajtókat, szőnyegről-szőnyegre lépett . . . és mégis . . .

És mégis másnap nem kelt föl.

A rongyos didergő vén ember beszökött, beosont, mint láthatlan gonosz szellem a főúri palotába. Ő a legveszélyesebb typhusban feküdt betegen.

A rongyos, didergő vén ember látogatása, egész időzése kegyetlenül szeszélyes és megfoghatlanul különös; — néha tréfát űz a borzalmak között. — A typhusnak, e félelmes kórnak minden iszonyúsága elvész egy közönyös, avatatlan szemlélő előtt, mert a borzalom nem a fájdalmakban, csak egyedül a veszélyben rejlik, mely belőle következhetik. Mert ha a betegség lehet könnyörületes a szenvedőhöz, úgy tagadhatlanul a nehéz betegségek között a typhus a legkönnyörületesebb. — Míg öntudatunknál vagyunk, fájdalmai annyira tűrhetők, mint a legközönségesebb gyöngélkedések; szédülés, unottság, fásultság az egész, kedvetlenedés, közönyösség minden iránt, a kórt csupán a test erejének folytonos és gyors fogyásában, hanyatlásában veszszük észre legjobban. Míg tudatunknál vagyunk, a test-

nek nincs ereje, és egész különösen, előttünk avatatlanok előtt csodásan a második stádiumban — midőn az órák eljönnek, melyekben magunkon kívül, öntudatunk nélkül vagyunk, egyszerre ismét gyorsan ereje lesz ez időre a testnek, a léleknek; a test mintha nem is érezné, a legnagyobb kínokat elviseli, a lélek pedig a legbizarrabb, legtarkább, feszült s nyugtalan fantáziákkal foglalkozik.

Ezt mind tudom én most, de akkor nem tudtam, nem eszméltem egyébire, mint arra, hogy ő a legveszélyesebb betegségek egyikében van, melyből az út legtöbbszörre a hideg sírba, a szomorú temetőbe s az angyali lelkek előtt mosolyogva nyíló mennyországba vezet, melynek fájdalmas, képzelhetlen távola előtt mégis megtörik a lélek, mely az elröpült angyal után vigasztalhatatlanul eped.

Ki voltam én neki? Senki. És ő mégis mindennem volt nekem. Semmi se kötötte hozzám, nem egyetlen szava, még csak egyetlen pillantása sem. És én mégis féltem, reszkettem, hogy elveszítem. Nem hiszem, hogy környezői közül bárki is rettegett volna érte úgy, mint én.

Három napot mulasztottam úgy el, hogy nem voltam kávéházban, se táncvigalomban . . . Elfeledtem egyszer még a divatcsarnokot is. Otthon voltam, ott-hon maradtam sötét udvarszobámban és tenyerembe csüggesztett fővel méláztam sötét és nehéz ábrándokban.

Nagyokat sóhajtottam. Lelkem nagyon beteg volt,

és éreztem, hogy nagyon-nagyon szenvedek. Olyan kopár, olyan szomoru előttem az élet . . .

Oh, nekem jó egyedül lenni . . . Nekem jó a magány. Miért akarnak hát engem lebeszélni a szórakozásról? Akik ezt teszik, tudtokon kívül nem jóakaróim. És miért mélyedek én így el magamban, miért zárkózom szobám bús, hideg falai közé, hol minden hallgat, semmi sem mosolyog, semmi nem vidít föl. Hiszen ez megmérgezi az én szegény lelkemet.

El, el, a szabadba — és rohantam le az utcára.

Az utca majdnem zajosabb volt, mint nappal. Mindenki sietett. Élénk sürgés-forgás. Az utca fényözönben úszott. A fogatok csattogva robogtak a kövezeten, a lámpák mozgó fénye velök repült.

És én bánkodom, szomorkodom, — egy lény miatt, ki azt sem tudja, ha vagyok-e a világon, s ki talán kórágán is csak mosolyogna felettem.

— Én is bálba fogok menni, — szoltam daczosan, s ismét fölrohantam a lépcsőkön, sietve előszedtem báli ruhámat. A tükörhöz léptem, megdöbbsentem halvány arczomtól, eltikkadtam egy perczre, s csak egy nagy sóhajtás után volt erőm, hogy a magam csinosítását végezzem.

A hideg rázott, reszkettem, s mentem a bálba.

Ha kórágiba fekszem is másnap . . . mindegy . . . mégis megyek.

Meg voltam győződve arról, hogy nem fogok mulatni, hogy nem fog érdekelni senki, hanem azért csak

mentem. Lehetnek ott a világ legszebb leányai, reám nem hatnak semmi varázsszal.

Az egészet úgy fogom bámulni, mint egy színjátékot, mely tarkán lejátsszódik előttem.

Mind a két terem nyitva volt, pompás fény áradt felém, mely annyira hatott reám, hogy valóban megbámulásra méltónak tartottam a mozgó-nyüzsgő tömeget, melyben minden arcz fénylett, mosolygott, s minden alak az élv, a gyönyör szédítő lelkesülésével, hevével sürgött-forgott nyugtalanul.

A ponton, hol másodizben állottam meg, megálapodtam. Ott nem voltam senki lába alatt, onnan kedvemre nézhettem az egészet, ha a sorok nyiltak, végigláthattam a terem hosszán is.

A bohóság és vidorság szárnyára látszott kelni minden. A vigardának eszeveszett éjjele volt.

A bohóbbnál bohóbb öltözékek, tarka jelmezek, nevetséges álöltözetek, az álarcztalanok leplezetlen jó kedve, az álarczosok fürge pajzánságai valóban mosolyt csaltak ajkaimra.

És a vidor táncz, majd csárdás, majd keringő, teljes elszánt gyönyörrel folyt előttem, közelemben . . . Szemeimbe fénylő szemsugarak ütköztek, mint villamlás, élesen, gyorsan villantak meg, s cikázva tűntek el, mint szemfényvesztés; egy-egy ismerős barátom üdvözlő mosolya repült felém, mint futásban dobott virág. A kellemes hűvös lég, melyet a tánczosok forgásaikkal előidéztek, folyvást csapdosott, és folyvást frissülni éreztem magamat.

A zene, a vidor zaj, mely zúgott a teremben, zengett, zúgott fejemben is, zsibongott lelkemben, szívemben. Kezdtém magamtól kérdezni, ha nem én vagyok-e a bohó, s nem ők-e az okosak . . . Egy csábos kísértés mosolygott lelkem felé.

Önkénytelen vágyam támadt közöttük lenni. Egy lépést tettem előre, hogy . . .

Egyszerre megdermedtem, mintha lábaim lera-gadtak volna, megállottam.

Elámultam. Csodálatosat láttam, különöst.

A terem baloldalán, tőlem csak néhány lépésnyire, egy a tánczosok által üresen hagyott helyen, hát-tal felém, egy női alak állt.

A sugár termetre, melyhez hasonlóval csak kevesek dicsekedhetnek, rózsaszín lebbentyűs selyem derék simult, mely selyem fodorral és finom fehér csipkével volt környezve; az ujjakon rózsafüzérke; azután fehér illuzio tunika, finom rózsafüzérekkel fölhuzogatva; a szoknya rózsaszín volt, s egész végig igen apró dudorokkal.

Elámultan az egész ruházaton, mely mindenben teljesen hasonló volt ahhoz, mely hódolatteljes készségemnek tíz nappal ezelőtt valóságos gyönyörűsége volt. Elámultam a káprázatot, a szemfényvesztést még jobban segítő selyem szőke hajzaton, mely a füzérek alól gazdag fürtökben omlott a hattyú nyakra le. Ily arany fürtökhöz csak ritkán, elvétve vannak hasonlóok.

E pillanatban nem láttam többé mást, nem néztem semmit. Csak ezt a csodás alakot láttam.

Azután kedvem lett volna kaczágni, hogy mint csalom magamat, hasonlóságot keresve, melyet csak ábránd szülhet, s képzeletem hazudhat.

Hogy lehetne ő itt? ki e pillanatban nehéz betegen, kórágynon fekszik.

A csodás tünemény megmozdult, megmozdította vakító fehér gyönyörű karjait.

Megmozdultam én is önkénytelenül. Felém fordult. Tagjaimat hideg futotta végig, megrendültem. Ő volt.

Izgatottan homlokomhoz kaptam. Magamnál vagyok-e? Nagy Isten! nem örültem-e meg? Nem lázálom képe kísért-e engemet? Nem lázálom-e az egész, mit magam körül látok?

Ő volt. Az ő harmatgyöngye, tejszin fehér arcza, az ő fönséggel párosult ártatlan tekintete.

És nem birtam érteni a megfoghatatlant.

És mint mosolygott, mily derült volt, mily vidám. Mint ragyogtak szemei, a mint az előtte elterülő tarka látományon gyönyörködött.

Nem birtam szememet levenni róla, egyetlen egy mosolyának látása, másszor is egy egész napomat tette boldoggá, látva most is e mosolyokat, látva szelid ártatlan, majdnem gyermekies örömét, elfeledtem mindent, csak e perczetek éreztem. Vidor jó kedvem, melyet szórakozásaim meghozni nem birtak, mosolyára, pillantására, mintegy varázsvessző intésére, visszatért.

Föltűnt-e neki feléje derengő mosolygó arczom, vagy csak öntudatlan szándéktalansággal történt. Meg-

indult helyéről s lassú léptekkel közelgett a pont felé, a hol állottam.

És jószívuén, melegen mosolygott. E mosoly csak kedves ismerőst illethetett, kinek jelenléte, megpillantása reá nézve édes meglepetés. És e mosoly után el-sietett.

Hátam mögé néztem hirtelen, s kerestem a boldogot.

Senki sem állott mögöttem.

Midőn visszafordítottam fejemet, szemben állt velem, csupán annyira tőlem, hogy széles szoknyájának dudorai lábaimnál voltak.

Azt hiszem, lángolón elpirultam.

Kétségem nem lehet, engem üdvözölt mosolyával.

Mély tisztelettel hajtottam meg előtte magamat.

Kedves és kecses főbólintással fogadta.

Nem ment tovább, ott maradt mellettem és folyvást édesen mosolygott.

Azután hallottam kedves édes csengő hangját. És szavait hozzám intézte. Nem leereszkedően, hanem igazi nyájassággal. Barátságosan és melegen nézett szemeim közé.

— Nem is képzeled, hogy reám nézve mily kellemes meglepetés ön. — szólt mosolyogva. Mily szerencse, valódi szerencse, hogy itt, hol senkit nem ösmerek, egy ösmérésre bukkanok.

A mindinkább növő boldog ámulat árja alatt alig tudtam felelni, csak annyit birtam hebegni:

— Ah! nagyságod szerfölött kegyes,

— Bohóság, — felelt mosolyogva, ön kegyességnek nevezi ezt, holott ez nem annyira kellemes bók, mint talán épen kényelmetlen fölkérés akar lenni, melylyel meglássa, terhelem.

— Ah . . . én nagyságodnak legalázatosabb szolgálja vagyok.

— Köszönöm! Ezt vártam öntől. Mindig udvariasnak, előzékenynek és finomnak tapasztaltam.

— Parancsoljon velem, — szoltam, magamat mélyen meghajtva, s hódoló engedelmességem jeléül mellemre vonva kezemet.

Ő bűvös tekintetet vetett reám, és kedélyes hangon szolt:

— Legyen lovagom!

Ámultam, önkénytelenül egy lépést tettem hátra, — boldog voltam, de egyszersmind nagy zavarba jöttem e váratlan nagy megtiszteltetés miatt. Észrevette csodálkozásomat és mosolygott rajtam.

— Csodálkozik. Teljesen átértem, hogy e felszólításom önt meglepheti. De nem fog csodálkozni, ha megfejttem ön előtt az egészet, s nagyon természetesnek fogja találni, hogy e fölszólítást mint itt egyetlen jó ösmerőshöz, csak önhöz intézhettem csupán.

— Egyetlen jó ösmerőshez . . . hebegtem boldogan. Nem vagyok elbizott, tehát a mint jól esik, szint annyira meglep Nagyságod kegyessége, hogy engem itt egyetlen jó ösmerősenek nevez s hogy kegyeskedett megösmerni.

Ő bájosan mosolygott.

— Persze régen láttuk egymást, s ön kétkedik azon, ha megösmertem-e. Oh ez valóban mulatságos. Ezen nevetnem kell. Ön . . . ön is kétkedik felőlem. De megbocsátom önnek, mert ön nem gúnyolódik, csak szerénykedik . . . És bebizonyítom önnek, hogy igen-igen jól megösmertem önt.

Következett legnagyobb meglepetésem, ő megnevezett engemet.

— Tehát mégis csalódtam, — mondtam magamban boldog ámulattal, — csalódtam, hogy ő neki senki és semmi vagyok a világon.

Ő nevemen nevezett.

— Ön K . . . Adolf, szólott nevetve, s folytatta tréfásan, — remélem nem kívánja tőlem, hogy magamat is bemutassam önnek . . .

Szerénykedve pírongtam előtte.

— Ne vegye rossz néven tőlem, — mentegetőzött, csak tréfáltam. Oh ezt még többször tapasztalni fogja ön. Én sokszor egy bohó daemon vagyok, de higgye meg, bár mit beszéljenek felőlem, a szivem sohasem gonosz.

Én Istenem! oly könnyedén, oly bizalmasan beszél, mintha már nem csak régen ösmerne, hanem már igen gyakran társalogtunk volna is egymással. Bár boldog voltam, de nem értettem a váratlant, a meglepőt, a megérthetetlent.

— Tehát, — fordult felém mosolyogva, — a mint az imént is fölkerítem reá, legyen lovagom, konokul ragaszkodom kérésemhez . . . Hasztalan néz széjjel, tőlem nem fog szabadulni . . . Megmondtam, kényelmet-

len terhet akasztok önre . . . Elrablom többi ismerőseitől.

Siettem felelni:

— Nekem nincsenek itt ösmeretségeim . . .

— Épen mint nekem, — felelt nevetve. — Ugy igen jól van! Ah! mily szórakozott. Nem kéri karomat, azt várja, hogy én nyujtsam önnek.

A gyönyörű sugár karok látása, e könnyed fesztelen megkínálás, míg egészen elfogta keblemet, egyszersmind növelte boldog zavaromat.

Számithattam-e valaha e boldogságra?

— Tehát nyujtsa már karját. Fogadja el már karomat, — sürgetett ő élénk jó kedélylyel . . .

Csak haboztam boldog zavaromban.

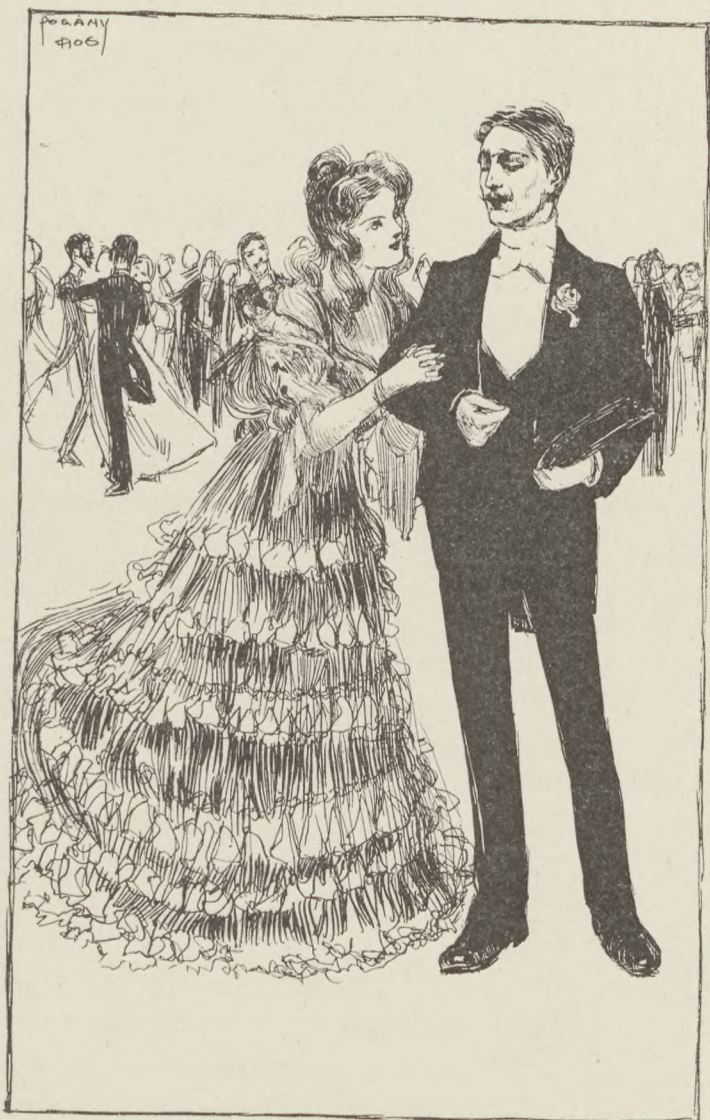
— Van idő, midőn a szerénység igen szép — szólt ő csipős tréfával; de van idő, midőn az igen izetlen és unalmas. Miért nézeget széjjel a teremben? . . . Ah! már meg talán rám sem hallgat . . . Mit fürkészhatsz szemével? . . . Türelmetlen vagyok.

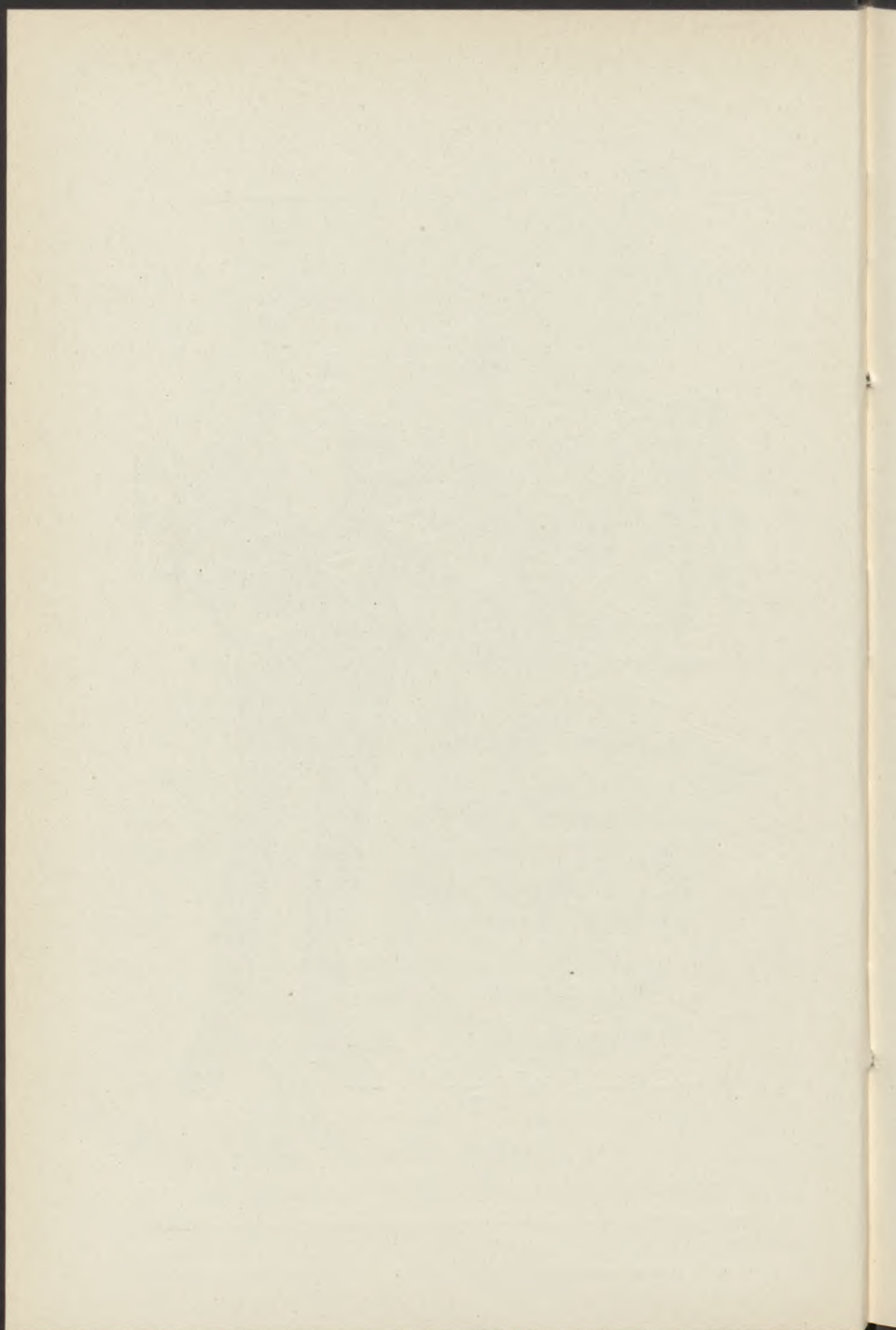
— Igen, de — szóltam én, kételkedésemből rembirva kibontakozni. Én . . . én nagyságoddal a karomon . . . Hogy lehessen az? Mit fognak arra mondani!

— Mi gondom nekem arra? — szolt ő vállvonva, . . . Hozzánk semmi közük.

Ezzel szép gyöngéden odafonta sugár karját karomra. Pehelykönnyű volt, és mégis lelkem, szívem érezte, a mint reá simult. Keblem el volt fogódva és lelkem szorongott. Végtelen boldog voltam, s mégis nehéznek éreztem helyzetemet,

— Ah nagyságod! — szóltam szorongva, de a nagyságod kísérői, a nagyságod környezete . . . Arczátlanak mondhatnak hibám nélkül.

Jóizüen kaczagott.

— Az én kísérőim, — szólt kaczagva. Mondtam már önnek, hogy nekem nincsenek kísérőim . . . hogy egyedül jöttem . . .

Azután titkolózva felém hajlította fejét:

— Én úgy szöktem meg . . . egyedül.

Megütődéssel, ijedve pillantottam reá, karom meghanyatlott karja alatt; — de ő hogy meglánczoljon, másik karját is fölemelve, másik kezét is lágyan, gyöngéden karomra nyugasztva, köszorut font velök karom körül és szerfölött jó kedvvel nevetett:

— Szegény Adolf! Most érzem egész zavarát, félelmét, és eszembe jut, hogy én még adósa vagyok önnek a fölvilágosítással . . . Azért is csak bátran, nyugodtan vezessen a karján. Sétálni fogunk. Közbe-közbe le is fogunk ülni, a hol ön jó, kényelmes helyet néz ki számunkra, s a mire fölkértem, magyarázni, részletezni fogja nekem e látományt, milyent még, mivel ilyen átalános és nyilvános vigalomban nem voltam soha, alkalmam sem volt látni. S megvallom, hogy ennek vidorsága, elevensége engem nagyon gyönyörködtet. Egy szóval, ön nekem hű és lelkiismeretes cicerone-m fog lenni. Elcsevegjük együtt az időt szépen . . .

És mentünk együtt, karonfogva, sétáltunk a sétálókkal, ő kérdezett egyről-másról, mindenről, a mi gyermekies kíváncsiságát megragadta, s én felelgettem neki.

Találkoztunk közbe-közbe ösmerőseim közül is egynehánynyal. Megbámultak. Leolvastam arcukról, irigyelték, hogy a vigalom egyik legszebb virágát hordom karomon.

Ő igen beszédes volt és nagyon szeretetreméltó; folyvást mosolygott és folyvást csevegett.

— Ah! de ön szerfölött unalmas, szólott hozzám kedélyes szemrehányással egy kerülő alkalmával, pedig lássa, a mint idejöttem, számítottam arra, hogy igen kedves fog lenni. Minduntalan visszaesik szórakozottságába.

— Nagyságodnak igaza van, — feleltem sóhajtván.

— Igaz, — szólott ő is nevetve, tudom miért. Lássa, én megint megfeledkeztem, hogy adósa maradtam a fölvilágosítással. Nem csoda. Ez a látványosság egészen kiűzte fejemből. Ülünk le valahol, s én elbeszélem önnek az egészet.

A hová vezettem, ott helyet foglalt, megegyengette gyöngyruhája fodrait, aztán bájosan intett, hogy üljek le melléje.

— Hanem ez az egész, a mit mondani fogok . . . titok . . . szörnyű nagy titok. Ez csupán kettőnk közt marad — mondta bevezetésül pajzánul titkolódzva s rózsás ujját ajkaira téve.

— Igen! — suttogtam én boldogan.

— Igenjét parole d'honneurnek veszem, s beavatom titkomba, mely önt is érdekli egy kicsit.

Helyzetünk csodálatosnak, de mindinkább megfoghatónak látszott előttem. Bontakoztam a homályból.

A mit a rang előítéletei elzárnak, véltem képzelegve, meghozza egy csodás pillanat. Diana az égről szállt le Endymionhoz, s nekem még fülemben csengtek némely gondtalanul ejtett szavai, melyek a mint hiuságomat, érzésemet érintették, édes boldogságot sejtettek velem.

— Családunk oly főrangú család, — kezdte, mely egészen elzárja magát a közélet vigalmaitól. Csupán zárt salon-estélyekben veszünk részt, hol még az elite is válogatva van. Ez legtöbbször egyhangú, többször unalmas, sokszor pedig elviselhetetlen. Képzheti, hogy nekem, kinek eszményem a szabadság, mert az maga a vidorság, a függetlenség, azért, mert az maga a legtermészetesebb élet, testvériség, mert az maga a szeretet; nekem, ki rajong a kedvért, a tüzes tánczért, — nekem, képzheti ön, mily unalmasak és kinzók lehetnek ily kimért szertartásos estélyek, etiquette szerint perczek közé szorított tánczaikkal. Forrón epedtem egy nyilvános bál után. Egyet látni, csak egyben részt vehetni, a legnagyobb boldogság lett volna reám nézve. Elszörynyedtek és megirtóztak kívánságom fölött. Megalázódásnak, szégyennek tartották csak a gondolatot is. Könnyörtelenül rám sem hallgattak.

Gyermekies panaszát édesen elmerülve hallgattam.

— Én mégse csüggedtem, többször, sokszor előhíztam, sirtam, makacszkodtam, minden fegyveremet elővettem. Nem használt egy is. Midőn ezt a ruhámat megkaptam, . . . i gróf estélyére volt számomra szánva, megfogadtam, hogy csak egy nyilvános bálra fogom magamra venni. Megkötöttem magam. Nem me-

gyek el . . . . i gróf estélyére. Volt megütődés, bámulás, még most is nevetek rajta, milyen zűrjavart idéztem elő. Elég az hozzá, kifogtam rajtuk, nem mentem el. Hanem azután az utána való napon is, még mindig én ültem diadalmamat, daczos voltam és haragos . . . És folyvást, folyvást követeltem a nyilvános bált.

— Ugy-e jól tettem? Most már határozottan megmondtam nekik, hogy ha el nem visznek, egyszer csak azt veszik észre, hogy el fogok szökni oda magam, egyedül. Kinevettek. Én bosszankodtam rajta, s föltettem magamban, hogy most már azért is csakugyan megszököm. Kétszer történt meg, hogy már fölkészültem, s mindannyiszor rajta kaptak a csinen. Ettől fogva szigorú vigyázat alatt tartottak. Őriztek. Orvost hozattak. Tudja-e ön, mit fogtak reám.

— Hallottam, hogy nagyságod veszélyes typhusban szenved, de látom, hála Isten . . .

Ő fejét csóválta.

— Ah, nem! — felelt mosolyogva, csak gondolja azt fogták rám, hogy lelki beteg vagyok.

Elszörnyűködtem.

Ő jóízűen kacagott és kedves vidorsággal kérdezte tőlem:

— No, most már mondja meg ön nekem, ha úgy nézek-e ki, mint egy örült.

És gyönyörű, értelmes szemei ártatlan szelidséggel, jóssággal pihentek tekintetemen.

Ah, nézhet-e így egy örült? Nem nézhet soha.

Igy néztünk egymásra pillanatokig, s azután mindketten lesütöttük szemeinket és sóhajtottunk.

— Lássá, mégis megszöktem tőlük, mégis itt vagyok a zajos, a vig nyilvános bálban. Itt vagyok egyedül. Kisérő nélkül. És most már érti ön az egész rejtélyt, tudja titkomat . . . kezében életem . . .

S a bohó páthoszos szavakon a leányka jóízűen nevetett.

— És mondhatom, — folytatta — várakozásomban nem csalódtam, én igen-igen jól mulatok, minden úgy megy, úgy történik, a mint előre számítottam. Ön itt van, figyelmes, előzékeny irányomban, körében igen jól érzem magam. Ön sokkal-sokkal kedvesebb, sokkal-sokkal jobb hozzám, mint akárki más.

Mélyen, hosszan, édesen nézett reám és megint lesütötte szemeit.

A mit hallottam, a mit értettem, folyvást-folyvást nagyobb boldogsággal töltötte el keblemet.

— Fogadja érte forró köszönetemet, — szólt, parányi kezét nyujtva felém.

Gondolkoztam, ajkaimhoz merjem-e emelni a kezét. Bár ide engedte egészen, bár lágyan pihent kezemben. Nem mertem, nem emeltem ajkaimhoz.

Éreztem, hogy a reá helyezendő csók több lesz, mint a tisztelet.

— Én, — szóltam elfogulva, én köszönöm nagyságodnak e szép pillanatokát, melyeknek báját örökre legboldogabb emlékemül őrzendek meg. Oh, engedje, hogy megőrizzem.

— Miért ne engedném? — felelt kedves jószággal, sőt örömömre szolgál, hogy ön e pillanatoknak értéket tulajdonít, hogy ezentul sem lesz azok emléke érdektelen ön előtt; sőt . . .

Itt hirtelen megszakitotta szavait, mintegy habozott, folytassa-e?

Epedve, sóvárogva lestem a többi szót ajkairól . . . Mintha üdvösséget sejtettem volna azokban számomra.

Egy pillanatra elmélyedt, majdnem ábrándozóvá vált.

Sürgettem szemeimmel, sóvár nézésemmel szavainak bevégzésére.

Ő szemérmeskedve lesütötte szemeit.

— Sőt . . . ha tudnám? . . . ha vélném . . . szólt vontatott, lassu ábrándos hangon, ha vélném, hogy az önt boldogítja, még megmondanám azt is, hogy miért óhajtottam legfőképen egy nyilvános bálba jönni, abban részt venni.

— Oh, kérem . . . ne titkolja el . . . ne rejtse el tőlem, esdettem forró epedéssel.

— Eljöttem, — suttogta, — mert tudtam, hogy ön óhajtana látni engemet.

Szerettem volna leborulni lábai előtt, bevallani neki forró szerelmemet. Nem tehettem mást, nem bírtam tenni mást, mint egy hálás pillantást emelni reá, melylyel határtalan boldogságomat köszöntem meg. Oh! boldog voltam. Végtelenül boldog. Minden világi korlát lehullott képzeletemben. Oh! nincs, nincs semmi távolság a világon, mely a szíveket elzárja egymástól.

És keze még folyvást ott volt kezemben, és ujjaim összehajolni mertek gyöngéd, lágy ujjai fölött . . . És néztünk egymásra olvadón, és mosolyogtunk boldogan, és sóhajtottunk ábrándosan . . . édesen . . .

— Nem hideg a kezem? — kérdezte tőlem ábrándos sóhajjal.

— Nem! . . . hogy volna az! — feleltem én mosolyogva . . .

Elvonta kezét és megsimogatta homlokát vele.

— Pedig homlokom is hideg . . . szólt . . . csodálatos! Azt hiszem léghuzamba ültünk. Jó volna egy kicsit fölhevülni, tánczolni egy kicsit. Nézze, mily sebességgel röppennek itt el előttünk a párok.

Kezdettem elérteni, hogy a kézhidegség, homlok-hidegség és más burkolt szavak hova akarnak czélozni hamisan. Elmosolyodtam. Elmosolyodott ő is.

— Lássá, édes Adolf, — szólt szemrehányón bölöngatva fejcskájével. — Lássá, ön föl se kér egy tánczra engem . . .

Nem rohantam volna-e ily szavakra még a tűzbe is, felpattantam mellőle és átkaroltam karcsu derekát.

Csak arra vártam, hogy a keringő körében hely nyíljk számomra, hogy elröpüljek vele boldogan, és ittasan . . .

Keble ott pihent szívem fölött, szép sugár karja vállamon nyugodott, szemeimbe tündöklő szemének és bibor ajakának táncsóvár mosolya ragyogott és arczom érezte kedves ajkainak lehelletét.

És szemem káprázott a terem fényárjától, káprázott tündöklő, boldog és ily közel tekintetétől.

E pillanatban egy másik kéz érintette vállamat; mielőtt elröppenhettem volna gyönyörű tánczosnőmmel, ez érintés s az azt kísérő szavak leszegezték, visszatartották lépteimet. A ki vállamat érintette mögöttem, így beszélt hozzám halkán:

— Uram! Ne tánczoljon ön! Az Istenért, egy lépést se tánczoljon. Az, kit ön karján tart, egy szegény hagymázos beteg, ki lázában ágyából szökött meg.

A nagyhirű X. orvos állott mellettem, s mögöttem az ijedt, a hü öreg inas.

— Csak lassan, óvatosan, minden izgalmat el kell kerülni, — folytatta az orvos sugdosását.

— Oh, mint szeretném, — szólott ő . . . és mi még sem rohanunk.

— Várjunk egy kedvezőbb pillanatot, — szóltam reszketve és elfogultan a hallottaktól s alig merve reá emelni szemeimet.

Lefejtettem karomat derekáról.

— Oh kérem, hozzon hát addig valami hűsítőt nekem.

X. orvos már ott állt mosolygva előtte, s karját ajánlotta az enyém helyébe.

Csodálkozni látszott. Homlokához emelte kezét, végigsimitotta, mintha figyelni, gondolkozni akarna . . . És arcát a pir elhagyta, elhalványodott . . . Azután sóhajtott . . . Csüggedve leeresztette fejét s közönyösen, gépiesen elfogadta a feléje nyújtott kart.

Én rohantam hűsítőért.

Pár pillanat alatt rohantam vissza.

Már nem voltak azon a helyen, a hol hagytam őket. Lassan, sétálva mentek a kijárat felé. Bánatosan néztem utánuk.

Az orvos vitte őt magával. Ő, szegény teremtés, ment vele busan, mint egy áldozat, megadva magát egy fölötte uralkodó hatalomnak.

A mint ment, visszanézett még reám egyszer bánatosan, azután eltűnt, én nem láttam őket többé, vagy éppen könyeimtől nem láttam, melyektől szemeim hirtelen elborultak.

Arra a helyre mentem vissza, hol együtt ültünk, együtt csevegtünk és lecsüggesztett fővel, lehanyatlott karokkal ott ültem elcsüggedve, bánatosan, reggelig.

Nem tudom, hogy és mikor mentem haza.

Oh Istenem, hiszen csak nem estem typhusba, még otthon is olyan szomoruan tudtam emlékezni mindenre, olyan szomorú szánalommal néztem magamon báli ruházatomat.

Ugy rémlik előttem, hogy a mint hazamentem, X. orvossal, az utcán vagy hol, találkoztam s ő sokáig beszélt nekem .

Ugy rémlik, azt mondta, hogy ő csakugyan beteg, nehéz typhusbeteg, s e betegség lázrohamaihoz tartozik a megszökés.

A didergő vén ember, mint a hold a holdkórost viszi, vezeti delejével azt, a kit meglátogatott. A didergő vén ember kegyencze előtt nincsenek zárt ajtók, ki van-

nak játszva a legörkődőbb szemek. Ő a legkedvezőbb pillanatot birja és lázas fantáziával megszökik.

Azt hinnéd, éplelkü, éptestü lénynyel beszélsz, s az, a ki melletted van, ha lát is mindent, ha hall is mindent, kérdez és felel, érez, mosolyog és téged megért, még sincs magánál.

Oh, hogy birjam én ezt hinni . . . és mégis el kell binnem.

Egy egész hétig nem mozdultam ki. Egy egész hétig nem tudták, hova lettem. Sokszor magam se tudtam, hol vagyok. Kisded sötét udvarszobámban méláztam, sötét, nehéz ábrándokban.

Oh, jól emlékszem arra a szomoru estére, melyen oly forrón sirtam, és sirtam azután a keserves bűnbánás könyeit.

Lámpám leégett, lejárt lassankint, és lassankint homályosult. A fönmaradt kinlódó lángocska az üszök izzó tűzével tört át csak a megsötétült üveggolyón, mint egy rém szeme sötét éjjelen, szobám sötét volt és csöndes, mint a sirbolt.

Oly mereven, oly öntudatlanul ültem, mint egy halott. Kezeim az asztalon feküdtek, fejem mellemre hanyatlott, s lelkem a tulvilágon járt.

Apránként, izről-izre hidegedtem. Egy borzalmas csáberő húzott, vont a székről, mélyre ónsulylyal voltam tapadva.

Kinlódtam.

Ablakom alatt vidoran dalolva ment el valaki.

Oh, bárki volt . . . áldottak legyenek örökre léptei.

Az élet szólt hozzám abban a dalban. Lelkem leszállott hozzám, vissza a tulvilágról.

Egyszerre szánalmasan mősolyodtam el magamon. Mintha erősebb öntudatra, erősebb önérzetre ébredtem volna, megszántam magamat a nyomorult gondolatért, mely csüggedt, elsötétült lelkemet csigázta. Mintha egy sötét, fekete árny hajolt volna fölém, s be akart volna borítani sulyos palástjával; és suttogott valami: „Oly hideg, oly mély, a mint locsásannak a suhogó zöld habok.“ Oh, mily borzalom! Oh, a sötét, fekete árny, mely fölém hajol. Ellöktem magamtól a rémképet. Felriadtam. Homlokomhoz nyultam. Hideg verejtéket érzett

reszkető kezem. Letöröltem. Megborzadtam magamtól. Izgatottan, gyorsan felhúztam a lámpát, hogy világítson, hogy ne legyek egyedül. Ekkor a levél ötlött a szemembe, melyet bucsuzóul öntudatlan sötét ábrándjaimban irtam.

Oh, mily nyomorult voltam!

Hiszen nekem anyám, édes jó, szerető anyám van, kinek én vagyok mindene. Én Istenem, hogy szeretjük mi egymást. Be jól esik most reá emlékezni. Felé epe-dek boldogtalanságomban, mint az imádsághoz.

És az a kárhozatos levél épen hozzá volt intézve.

Darabokra téptem s lábaimmal tiptortam.

Ismét rendes ember vagyok, eljárók a divatcsarnokba pontosan, és becsületesen végzem dolgomat. Habár nem mosolygok is örökké, mint azelőtt.

Ő régen meggyógyult azóta. — Oly sok idő telt el azóta. Azóta tavasz volt, nyár, ősz — és megint tél van.

Most van a legsürgősebb teendők, legsürgősebb bevásárlások, számolások ideje. Örülök rajta. Nagyon el vagyok foglalva. Egészen üzletünknek élek. Sokat használok és sokat tanulok a magam javára.

Szép állásom van. 1600 forint évi fizetésem. Nincs hiányom semmiben.

Főnököm nagyon szeret. Egy szép, tizenhat éves leánya van, ki mindig elpirul és kedvesen mosolyog, ha meglát. Azt mondják felőle, hogy igen szép parthie lesz. És a főnököm neje! Oh, az maga a szeretetreméltóság, és az, ki az ő kegyében van, szerencsés, annak ügye

mindig bizonyos, és engem ő is szeret. Mindnyájan szeretnek.

Mit ér mindez nekem?

Jobbra-balra, itt-ott, ettől, attól, czélzásokat is hallok: „Ön szép fiú! Boldog halandó! Önnek még kilátása is lehet, hogy a czéget átveszi, s egy szép leányka kezéhez ily czég ráadásul, vagy akár ily czéghez egy szép leányka keze ráadásul, — az már csak valami.“ A czég, ha nem is a legelső, de mindenesetre az első egyike a váczi-utczában.

De én talán sohasem fogok megházasodni.

Szegény anyám meglátogatott; feljött hozzám messze földről, szerény falujából, az én kedves szülőföldemről. Oh, be megörültem!

Főnököméket is meglátogatta. Én Istenem, azok is milyen szívesen látták, ki sem mondhatom, oly jól esett.

Egy anya szemei oly okosak, oly tapintatosak, észrevett mindent és figyelmeztetett szerencsémre. — Oh! mily végtelen boldogság lenne az szegénynek! Meghosszabbítaná napjait évekké, s mondja, hogy mint örülne, nyugodtan mosolyogva szállna majd a sírba le, ha gáznak és boldognak tudna engemet.

Hogy észre se vegye, úgy fordulok el és sietve törölöm ki könnyeimet szememből.

— Majd . . . majd . . . vigasztalom . . . biztatom. Bocsássa meg az Isten, ha hazudom neki.

Naponkint itt megy el most is csarnokunk előtt, sokszor báton, sokszor a járdán sétálva, könnyű lépéseivel. Ruhájának uszálya sokszor érinti is lábaimat, a

mint állok az ajtószélen és dobogó kebellem, elszorulva fájdalmasan nézek utána.

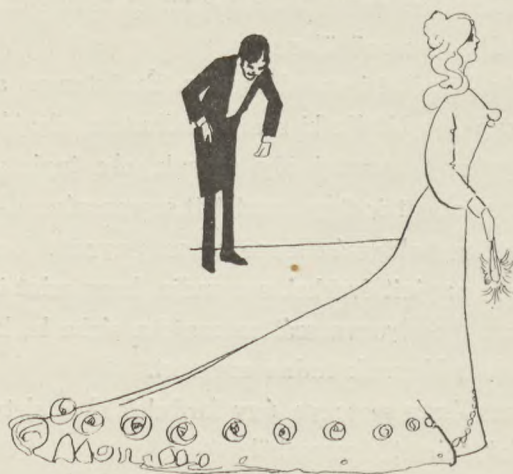
De ő rám se néz. Nem emlékszik reám. — Nem ismer többé.

Nézek utána könytelt, érzékeny, megindult szemekkel.

Ő márvány marad. Ő neki nem létezem. Észre sem vesz, mintha soha sem látott volna, soha sem beszélt volna velem, soha sem mosolygott volna rám.

Mintha nem ismerne, — meg sem lát többé.

És én azóta halálosan boldogtalan vagyok!

AZ ELVESZETT HÁZ.

A

A állomásomról Pestre felrándulok, csak elvétele szoktam megfordulni a Lipótvárosban. A Lipótváros az urak, a tőzsérek, bankárok, nagy vállalatok, nagy raktárak, üzletemberek, gazdag emberek hazája, én pedig szegény ember vagyok. A katonaságnál nem igen lehet vagyonra szert tenni, azért is nincs egyebem híven megőrzött becsületemnél, s tisztí rangomnál. Végig szolgáltam minden hadjáratot. Kezdttem 1831-ben a cholera-expedicciónál Galicziában, s végeztem Königsgrätznél. Mint 18 éves, vásott kölyök a vakarótól az aranyos kardbojzig 35 esztendő alatt, a magam emberségéből küzdöttem föl magamat.

Ha hajam deres is, de szemeim még elevenek, tüzesek. Bár 53 éves vagyok és tele vagyok plezural — holmi hitvány beretva-karczolásokkal — azért még

egyenesen hordom magamat, mint a nádszál és hegyesre kipödröm a bajsziomat.

Mióta a honvédséghez tettek át, azóta meg éppen nyalka gyerek vagyok. A veresnadrágban ifjúkori napjaimat érzem visszatérni.

Éppen nem csodálkozom azon, ha egy-egy ellebenő hölgyecske végigsuhint a szemével, vagy ha egy-egy helyes kis szobaczigus szerelmes levélkét lop a kezembe.

Valóban úgy történik, valaki hátulról — a mint jön s mellém ér — megszorítja a kezemet.

Megállok, oda nézek. Nem szobaczigus, hanem Markbrandt ur.

Mily szerencse, hogy egyszer véletlenül elvetődöm a Lipót-városba. A mit régen, évek óta óhajtok: találkozom Markbrandt urral.

És kicsoda Markbrandt ur? Micsoda összeköttetésem van nekem Markbrandt urral, a bankárral, a gazdag emberrel, hogy olyan nagyon megörülök neki?

Markbrandt ur a gyámfiám édes anyjának a férje.

A kópé jóformán velem egyidős és még most sem akar öregedni; szép, göndör haja és pofaszakáll — gyanum van, hogy festi, még most is hollófekete. Még most is csupa keztyüből, sétatálczából, parfümből és czvikkerből áll az egész ember és mindenekfölött egy nagy, általános örökös mosolygásból.

És mindez még most is a Lottichen kedvéért.

Elvette Lottichent, az őrnagyom özvegyét, a ki,

mielőtt az őrnagyért mellőzte volna, már leánykorában, ideálja volt. Még a szívviszonyokban is meglát-szik a kitartó üzletember. Hűségesen kibőjtölte az őrnagyot. De Lottichen sem utolsó számító-tehetség: az anyja, az özvegy tábornokné okosan kinevelte. Ifjúságában hódolt az ideáлизmusnak, a szép, gavallér huszárőrnagynak, később pedig érettebb korában a realizmusnak, Markbrandt urnak, az üzletnek, a ki ki-várta és meggazdagodott a kedvéért s leMBERGI kereskedőből lett bécsi bankár.

És miért ne lépett volna Lottichen erre a második házasságra, ha ezzel is csak fiának használhat. Lottichen nagyon derék asszony, én nagyon tisztetem, becsülöm érette, hogy — amint hallom — egészen a fiának él.

Markbrandt ur nyájas, udvarias, amint kezemet szorongatja, folyvást mosolyog. Én pedig daczára örö-mömnök, hogy Lottichenről s különösen gyámfiáról tudakozódhatom, szégyenlem magamat. Már tíz éve, hogy nem láttam őket. Ez az, a mit én olyan nagyon röstellek. Furcsa az ilyen magányos agglegény katonáember, olyan önző lesz, akárcsak egy vén macska s feledékeny, szórakozott, mint egy öreg professzor. Csak úgy alkalmakként ébredezik föl nála az a megkérgesedett régi szív. Lám, gyámfiám is egészen tudtomon kívül nő fel, tudtomon kívül nevelik, tudtomon kívül adják meg szíve-lelke irányát. Rossz gyámatya vagyok, gyám-tiszteMBől nem teljesítettem egyebet, mint hogy koronként intézkedem a csekély

évi kegydíj elküldéséről. Azóta Gyulácska majdnem egészen férfi. már huszonkét éves. Teremtő ég, már hadnagy is lehetne a kezem alatt.

Ez mind körülbelül benne van Markbrandt urnak hozzám intézett szelid szemrehányásaiban is, de miután ezek a szemrehányások gyöngédek és mosolygók, annál érdekeltebben tudakozódok. „Hogy nőtte ki magát? Szép-e? Magas, nyulánk, barna ugy-e? Nagy kék szemei vannak? Jó és okos nemde? Mit tanult? Mit tud? Tud-e vivni, lovagolni?”

Markbrandt ur szíves emberből kegyetlen lesz. Megköti magát s azt mondja, hogy mindazokról, a mikről tudakozódok, azért sem beszél; személyesen, saját szemeimmel kell tudomást szereznem.

— Ön rossz gyámatya. Csak illik, hogy már egyszer meglássa gyámfiát, meglátogasson bennünket, szavát, melylyel oly rég biztat, beváltsa egyszer. Egyszer-egyszer és ez az egyszer sohasem akar elérkezni. Pedig lássa, erre most szép alkalom van. Egy csapással üthet két legyet. Lássa, a világkiállítást csak okvetlenül meg kell önnek tekinteni. Én jelenleg nem lakom benn bécsi házamban. Rendesen Mödlingben nyaralok, hol szép nyári lakom van. Meg fogja látni, hogy nemcsak az üzlethez értek s gyönyörködni fog, mint kicsinosítottam azt a kis bolondságot. A két sarokszobát kelet felől repkény folyja be az egész emeletig, az ablakból csupa rózsát, virágot, bokrot, ligetet lát az ember. Itt fog ön lakni, míg nálunk időzik. Pompás időtöltése lesz; naponta bejárhat a világkiállításba és este haza Gyulá-

val, mert Gyula minden reggel bemegy Bécsbe s minden este haza jön. Meg lesz minden kényelme. Meg fogja látni, hogy a német ember is tejbe-vajba tudja fürösztetni azt, kit szívesen vár. Kedélyes estékkal fogjuk a napokat befejezni. Meglássa, mint fognak örülni Gyula és az édes anyja.

Az édes megindulás, mit e pillanatban érzek, időt sem enged gondolkozni. Markbrandt ur elcsábít. Kezet adék neki. Jóban maradunk. Lottichennek és Gyulának meglepetést akar csinálni, de meg kell fogadnom, hogy megsürgönyözöm érkezésem idejét.

Markbrandt ur ott vár az indóház üvegfedele alatt, szinte karján visz le a vonatról, táskámat magához kaparítja, erőnek erejével ő akarja czipelni; sőt még a kardomat is el akarja venni. Mindezekről csupán egy őszinte, örvendetes ölelés szabadit meg.

Azután megyünk az összekötő s déli vonaton Mödling felé. A hol először utazik az ember, szeret látni, nézni az esti szürkületben, szemeimet erőltetve, látnék is még valamit, de nemhogy szétnézni, sőt még beszélni, gondolkozni sem érek rá tőle; se nem hallok, se nem látok tőle, úgy tele van örömmel, beszéddel, örömkönnyekkel, s csak akkor végzi be, mikor Mödlingbe, házához, az övéihez megérkeztünk. Egészen éj van. Most már ha hagyna is Markbrandt ur, a bérkocsiból akkor sem látnék semmit.

Lottichen azonnal megismer, s felsikolt örömeiben, mind a két kezével megszorítja a kezemet:

— Isten hozta!

Lottichen még most is olyan szép, mint ezelőtt tizenkét évvel, vagy talán mint huszonkettővel.

De a szemem megakad azon a szép, deli ifjun is, a ki habozva, kételkedve bár, de azért örvendő arczczal tekint felém.

Hogyne? Magyar gyerek!

S nézhet-e magyar gyerek másként a huszárra?

Lottichen bemutat neki:

— A gyámatyád, Gyula.

Gyula megölel. Megropogtatom karjaim között. Azután megfogom kezét, gyönyörködve tartok mustrát fölötte. Helyes egy ficzkó. Egyenes magatartás. Nagy, nyílt, bátor szemek. Akárcsak szegény boldogult atyja, az őrnagy. Gyönyörű huszártiszt vált volna belőle. Az Isten is annak teremtetten. S milliom adta Hauptbankja és Markbrandtja. Üzletembernek nevelték a gyereket. Nagy kár, Isten ellen való véték s még dicsekszenek vele, hogy kiváltották a katonaságtól, már Buchhalter és 1600 forint fizetése van. Különben jól teszik, ha jövőjét így jobban hiszik biztosítva. Gyula szegény gyerek, mint apja is volt, meg én is. Ime, talán éppen szerencséje is, hogy tiz év óta bele sem avatkoztam a nevelésébe.

Azután elmegyünk vacsorálni. Markbrandt ur a kedvemért, szokása ellenére s daczára Lottichen tiltakozásának, hatalmasan nekilát a borozáshoz. Gyöngespitzet kap, akkor azután mindig ő beszél. Beszéde mindig egy tárgy körül forog. Kifogyhatatlan a Gyula dicseretében. Imádja a gyereket. Annyira megy, hogy a

szerénység Gyulát kiűzi a szobából. Ha az nem volna mind túlzás és nagyítás, a mit beszél, Gyula bátran lehetne akár pénzügyminiszter is.

Ámde Gyulácskára minden jósága, minden kitünősége mellett, panasz is van. A német emberrel a bor másképp bánik el, mint a magyar emberrel. A magyar ember a finálén föllelkesül, zajosabb, zajosabb, végre garázda lesz, a német ember pedig mindig-mindig csendesebb, elérzékenyül s végre sirva fakad. Markbrandt ur is, mikor kidicsekedte magát, akkor kezdett el panaszkodni, s szinte könybe lábbadt a szeme, oly keservesen panaszkodott.

— Gyula nem akar megházasodni.

A miben Mödlingben s a meglehetősen lassan haladó vegyes-vonaton a késő őszi hajnal homálya akadályozott a páratlan gyönyörű reggelen, Bécsbe érve, kedvemre kezdtem kigyönyörködni magamat. Azt mondom Gyulának, hogy a nyitásig nézzünk szét a városban. Kérdő mosolylyal tekint rám. Rögtön felvilágosítom:

— Én még nem voltam Bécsben soha!

— Lehetetlen!

— Nem lehetetlen. Ezredem mindig Galicziában feküdt s én egész életemet ugyszólván ezredemnél töltöttem. Megmondhatja Markbrandt ur, ki még Lembergből ösmer. Még hazánkba is csak a honvédség föllállításakor jöttem vissza.

Gyula tehát a nyitás órájáig körülbérkocsiztat az egész Ringen és a város kitünőbb helyein, mindent

megmagyaráz ügyesen és röviden, jegyeket szerez az operába, átadja és csak azután megyünk a kiállítási palotához.

Valósággal palota ez, a művelődés és haladás palotája; de nem a rotunda magasságától, építése mérészségétől, nem a belső kápráztató fénytől, a tarkaságtól, a csillogástól, a nagyszerűségtől, a kicsiségek milliónyi változataitól, melyek báméskodásomat, gyönyörködésemet ide-oda ragadják, szédülök meg, hanem a gondolattól, az eszmélődéstől, az érzéstől, mely e pillanatban átfut lelkemen.

Milyen parányi vagyok én.

Mik vagyunk mi katonák, a munkáskezekhez képest. És tudja isten, kezdem tartani, hogy Schwarz báró van olyan érdemes ember, s tett annyi szolgálatot, mint bármelyik táborszernagy.

Mi katonák csak elpusztítani tudunk ilyen nagyszerűségeket, de nem előállítani. A világhírű csaták emberölő, romboló hadjáratok hódításai, miket a történelem feljegyez, csak törpeségek a művelődés, a tudomány, az ipar, a művészet vívmányaihoz képest.

A selymekre himzett bokréták, mintha természetesek lennének; a csinált virágokat illatért szagolja meg a csalódott ember, a szőnyeget, emaille vereteket, ecaille munkákat, a legremekebb festményeknek nézi, a közönséges ipar a fa és csontfaragványokban ezüst domborveretekben művészetté magosodik, itt a gondolat ügyessége, amott a találmány nagyszerűsége lep meg, itt ártatlan picziségben, amott a gépek óriási

erejében. Az ujkor festészete, mely tárgyaival a regék világából egészen hozzád a te világodba száll le, eszményít neked ösmerős igénytelen tárgyakat, melyek mellett az életben közömbösen megy ez el, s itt elbájolnak a művészetadta természetűség varázsa által. A szép fehér szobrok majdnem megszólalnak, majdnem éreznek, mint egy-egy Galathea; Guarneri síró kis gyermeke vissza visszacsal magához, az Echo nyitott ajkaira saját ajkaid nyitva maradnak s a kis Vanevellának szép, piczi, átlászó lába, maga többet ér száz puskánál, karabélynál.

Gyula hasztalan sürget. Semmi vágyat sem érezek magamban az ágyukat és puskákat megtekinteni. Itt maradok a szelid ipar és a bájló művészet körében.

Most egyszerre zajong a tömeg, s jobban, mindjobban kezd hullámozni.

— A német császár jön. A német császár jön! — hallom minden oldalról.

Ha hó! a német császár, a kit itt eddig is minden lépten-nyomon láttam. Láttam az urat hol aranyból, hol ezüsthől, hol márványból, hol cserépből, üvegből, stearinből, sőt csokoládéból is. Nézzük meg hát természetben is.

Mire észreveszem magamat, Gyulától régen el vagyok szakítva; s bár az a szerencse ér, hogy látom a német császárt, de Gyulát elveszítettem.

Keresem, s azt hiszem, mennél jobban keresem, annál inkább távolodom tőle. Bizom, hogy majd ő

veszi észre veres nadrágomat. Az ám, de hátha őt egy másik veres nadrág teszi bolonddá, melyet üldöz életre, halálra.

Egyszerre irtóztató bógés ballatszik, valami gyengehitű ember holtra ijedne tőle, a zár-óra gőzkürtje. Hasztalan beszélek, hogy én még Gyulát keresem, udvariasan kitiltanak a paradicsomból.

— No semmi! Itt már ugyanis hiába keresem. Majd találkozunk az operában. A jegyek nálam vannak ugyan, de Gyula majd csak segít magán, hogy jegyhez juthasson.

Elhelyezkedtem. Jó helyem van, legelől, közel a zenekarhoz, de én nem az operaház diszítésén, se nem a divat-szépségeken gyönyörködöm, hanem Gyulát keresem szemeimmel. Meg is pillantom az alsó galéria-sorcn. Ő már régen integet. Neki könnyebb volt, a helyemet tudta s a veres nadrágot meglátta. Jeleket cserélünk. Megértjük egymást. Megnyugszunk, s hagyjuk a függönyt békén föllebbenteni.

Jön Ehn kisasszony; énekel, tapsolnak neki, bokrétákat, koszorukat dobálnak lábaihoz. Meg is érdemli. Én is tapsolok neki erősen, annyival is inkább, mert azt beszélik mellettem, hogy magyar leány az eszemadta.

A színpadon a szemem, de azért Gyulát is fölkeresem.

Most egy másodrendű-rangu énekesnő lép ki a karból s énekel egy elég kedves magány-áriát. Az énekesnő elég csinos szőkéske, az ária csinos, a hang is elég csinos. Nem kelt ugyan sem tapsot, sem lelkesülést,

de azért mégis nekibuzdul valaki, valamely tüzesebb vér, a galéria-soron, s egy bokrétát dob lábaihoz. Az a valaki, az én Gyulám volt.

Ahán!! Ezért nem akarsz tehát házasodni, ezért szeretnél tehát katona és független lenni. De hátha nem Bécsben volnál garnizonban, édes fiam.

Az eldobott virágot nem követi viharzó taps s a szép kis szőke mégis örül, mikor fölveszi a virágot, mégis boldog, mégis mosolyog, s mikor a sor ismét rá kerül, oly szépen, oly csinosan énekel, hogy a kar is bámul a háta mögött, s hogy most már csakugyan megcsattannak a tenyerek.

Mégis az a virág szerezte meg azt a tapsot neki. Meghajtja magát, s mintha csak épen oda pillantana.

Most egyszerre épen úgy mint az iparpalotában, ismét mindenfelé hangzik körülöttem: „A német császár! a német császár!“ „Jó! jó! s azt mondom magamban. Ennek is csak mindenütt ott kell lenni, a hol én vagyok. Mintha már csak megjelenését is végzetesnek tartottam volna számomra.“

Az emberek törik magukat a látásáért, egész forradalom, izgás, mozgás, sürgés, forgás támad körülöttem. Szerencsémre az öreg ur nem sokáig állja ki a platztot, a napi strapatio megtörte, felkászolódik.

Ekkor indul meg még csak körülöttem a hadd el hadd. Ez is ki akar menni, hogy a német császárt távozáskor lássa. Hol előre, hol vissza sodortatom. Legjobban teszem, ha én is a kíváncsiakkal tartok. Ugy is kilenc óra lesz már. Intek Gyulának. Láttá. Megértett. Fölkerekedik ő is. Kijutok szerencsésen, azaz hogy kényszerítettem kísétálni még az előcsarnokból is, és várva Gyulát, bámulok a bámulókkal, azon veszem észre magamat, hogy hasztalan várok. Gyula nincs ott. Jövök ki ismét. Térek jobbra, térek balra, ehhez a csoporthoz, ahhoz a csoporthoz. Sehol sem találom. S talán ő is így üldöz engemet.

Elég az hozzá, nekem ismét megadta a német császár, másodszor is elveszítettem Gyulát miatta!

Már mindegy. Mit tegyek most. Az indóházhoz gyorsan, s ha ott nem lesz is, ha egyedül fogok is Mödlingbe visszamenni, mennem kell, itt nem maradhatok, mert Marktbrandték várnak reám.

Most már tudom Gyula titkát. Egy fölfedezett el-

lenséget könnyebb lesz legyőzni. Örülök, hogy legelőször is én jöttem nyomára ennek a kis ösmeretségnek, nem árurom ugyan el, de annyit mondok, határozottan ellene fogok lenni. Lottichennek és Markbrandt urnak teljesen igazuk van, Gyulát meg kell házasicani.

Alig várom, hogy megérkezzen. A vonat, melyen megyek, szerencsére gyorsvonat, tíz órára teljes bizonyossággal ott vagyok. Jó csendes németekkel utazom, kiktől ráérek gondolkozni, tervezni, kik nem kötnek belém az ösmerkedési viszketeg s kíváncsiság üres fecsegésével.

Főzöm az egyik tervet a másik után, de azért sorba számlálom az állomásokat magamban. Az egyik utitársam, a mint félfüllel hallom, emliti is a másiknak, hogy a legközelebbi állomás Mödling.

Egy percz. Gyorsan leugrom.

Futok az indóház elé bérkocsi után.

Azt mondják, hogy már csak egy van, de az nem rendelhető meg, mert egy kapitányt vár.

— Egy kapitányt? Én vagyok az! szólok örömmel és sietek hozzá.

— Ön hozott engem reggel?

— Nem urám! — feleli az, — hanem azért én fogom bevinni. A bérkocsisnak, ki ma reggel a kapitány urat kihozta, kötelezett fuvarja került Helenenthálba, oda kellett mennie: azonban szavát be akarta váltani, mert kérem alássan a mulasztásra nagy büntetés vár. Azért átadta önt nekem, s a mint én fölismertem szép piros nadrágjáról, a világért sem mentem volna el mással.

— Bravó! — én felszököm a kocsiba.

— Hová?

— Hauptgasse numero 79. — gondolkozik és ismét kérdez:

— Hogy mondta ön?

— Numero 79.

— Meg fogjuk találni — feleli könnyedén, s avval elvágat velem, de csakhamar megbánja a sebességet, a mint a városba érünk, felhagy a gyors hajtással s csak lassacskán poroszkál végig az utczákon, egyikről a másikra.

A lámpák fényénél elég csinos utcákat látok. Az élénkség elég városias. Vagy valami kerti ünnepély volt ma, vagy pedig az emberek még sietnek a szép őszi idő végső estéit felhasználni: az utcákon még sokan járnak-kelnek. Órámat nézem. Hiszen még nincs is éppen késő; a tiz órának tiz egész percz hijja.

De már én mégis sokallom. mióta hordoz. Már régen oda kellett volna érnünk. Alighanem részeg a gazember, vagy nagyon meg akar fizettetni, hol neki vágat, hol ismét poroszkál és hordoz, visz utczáról-utczára haszontalanul. Végre kijövök sodromból, épen fölcsapom az ablakot s megakarom állítani, midőn ugyanis megáll magától.

Kinézek.

— Az ostoba! — csakugyan nincs tisztába magával, a fejét vakarja.

— No mi baj?

Rémitő ostoba és siralmas ábrázatot vág.

— Nem találom!

— A házat?

— Igen.

— Hogyan lehet az? — s teszem hozzá gunyos nevetéssel, — de az utcát, Hauptgassét azt csak megtalálja.

— Azt meg épen nem, mert az nincs! — feleli az ember röviden.

— Ostoba beszéd! Mi célból hurczoltál hát eddig, ha ilyen számár vagy.

— A számot keresem — és felsóhajtva folytatja. — Uram! engedjen meg, de én valóban képtelen vagyok azt a házat megtalálni, melyet ön keres. És azt hiszem, százados ur elfeledte az igazi számot, mint a hogy az utca nevét elcserélte.

Megbosszankodom, kiugrom a bérkocsiból. Kifizetem a gazembert.

Azután rá sem hallgatok többé mentegetőzéseire s elindulok gyalog. Azért is meg fogom találni magam, a mit ez az ökör idevaló létére meg nem talált. Ehhez mindössze sem nagy mesterség kell, csupán egy pár tájékozási pont.

És megyek gondolomra, találomra, utcáról-utcára, de csak nem találom a keresett házat. Sokszor már azt hiszem, hogy nyomon vagyok, midőn ujólag, meg ujólag látom, hogy csalódom.

A Markbrandt házat nem találom.

Már nem boldogulok magam. Elcsipek egy hordár vagy bizományos kinézésű embert,

Markába nyomok egy forintot, s az ember rögtön kész tudni mindent a világon.

— Hauptgasse numero 79.

Erre még csak azt mondja „Ja! Ja!“

De azután szegről-szegre megmagyarázok mindent. Emeletes ház erkélylyel, hátul kert. Nagy bolt-

íves kapu kis ajtóval. Az álmomástól jöve a jobboldalon a szeglettől a harmadik. A sarkon szatócs bolt. Hogy ne tudná? Rögtön tudja, melyik házat keresem.

— Ha! hó! ki ne ösmerné azt! szól és könnyedén megindul előttem. Vissz utcáról-utcára, s egyszerre megáll:

— Itt vagyunk! s rámutat a házra.

A fejemet rázom. Nem az. Pék bolt is van, szatócs bolt is van, boltíves kapu is van, de a ház mégsem az.

Emberemet ez a legkevésbé sem hozza zavarba. Nem tesz semmit. Vissz ismét utcákról utcákra s mutat egy másikat. Pékbolt is, szatócs-bolt is. Nem az. Nem tesz semmit. Mutat harmadikat: pékbolt, szatócs-bolt, és mutatna százat is, ha már én nem sokallanám, hogy fáradság-díját emberül meg akarja szolgálni, azaz helyesebben velem megszolgáltatni. Minden pék- és szatócs-boltot bemutatna a városban.

De a Markbrandték házát mégsem találjuk.

Most is kijövök türelmemből, s azt mondom, vagy is inkább kiáltom neki:

— Ne tartsa ön magát megátalkodottan a pékholtokhoz, szatócsboltokhoz, tartsa magát egész egyszerűen az utcához és a számhoz.

— Kénytelen vagyok vele.

És ime még ez szemtelenebb, pimaszabb, mint a bérkocsis; azt meri felelni.

— Azért uram, mert én azt hiszem, hogy az a szám, melyet ön mond, nem létezik, s az utca pedig még iratlan.

— Hogyan, mit akarsz ezzel mondani.

— Azt, hogy az utca bizonyosan uj s a szám pedig egy törölt szám.

— Micsoda az a törölt szám?

— Nálunk így nevezik a régít.

— És ezután mi következik ebből.

— Az, százados ur, hogy egy ilyen uj utcát, törölt számot, csak akkor lennék képes megtalálni, ha ön az igazit is megmondaná.

— És ezt nem tudtad elébb megmondani, mielőtt a félévároson végighurczoltál.

Kedvem volna ráadásul egy nyaklevest adni a borravalóhoz. Elküldöm, és ismét magam veszem nyakamba a várost, hiszen a mint látszik, nem nagy. Egy ilyen Gyöngyös vagy Eger nagyságu várost fél óra alatt teljesen be lehet futni, fél óra óta járok s meglehet, öt percz is czélomhoz vezet, hiszen csak rá kell bukkan-

nom valahol, ha másként nem, véletlenül. Nem csüggedek, de a mint nem csüggedek, szintugy nem is boldogulok. A Markbrandt házáat, a numero 79-et nem találom sehol.

Közbe-közbe egyik-másik járó-kelőtől tudakozodom. Akadnak többen, kik igen szívesen utbaigazítanak, bár utbaigazításuk rendesen csak rosszul üt ki. Vezet ez is, vezet az is, s elhagy, ha utunk elválik, s mindenki megcsóválja mind az utca neve, mind a ház számára fejét. Több izben megjelenek ugyanegy helyen, vissza-vissza tudtomon kívül ugyanegy utcára, sorba vizsgálva a házsámokat, kezdek feltűnő lenni a járó-kelők előtt; hogyne, a kardom irtóztatóan csörög a nagy sebes járásban, miután elég alkalma volt magának megjegyezni, mindenki ösmeri veres nadrágomat.

— Ime ismét a huszárcapitány, a ki a szállását keresi.

Sokan megállnak, néznek, beszédbe erednek, magyarázzák egymásnak a dolgot, mint egy olyan érdekes eseményt, mely nem mindennap történik.

Azzal a szándékkal, hogy egy kis hűsítőt vegyek magamhoz, egy kávéházba térek be.

Itt már épen egész csoportja áll a kíváncsiaknak az ajtó előtt, kik ügyemet már egészen magukévá tették s már régen élénken vitáznak fölötte.

Már egész bizalmasan s azzal a kérdéssel fogadnak:

— Még sincs meg a szállás?

Egyenes tartásu, hosszú, végig gombolt kabátu,

egyenes nyaku, egyenes nyakravalóju emberek. Rögtön be is mutatták magukat.

— Wilroede nyugalmazott őrnagy, Gravenicz kapitány, s Boletta nyugalmazott főhadnagy.

— No hála Istennek, lakott földön vagyok — kezdet nyujtok a bajtársaknak.

Az esetem iránti bajtársi részvét egész tüzével rohannak meg kérdéseikkel.

Jó formán be sem várják szavaim végét, máris a legtüzesebb indignatióba jönnek, morog, hadonáz, zajong, beszél mindenik egyszerre:

— Ihol van ni! — azt mondja Vilroede őrnagy, — régen mondom én azt, hogy ez a mostani magistratus nem ér semmit, az egész egy haszontalan compania.

— Ime egy derék huszárkapitány, a ki miattok nem találja szállását, — mondja Gravenicz kapitány.

— Összezavarják az egész várost, az utcákat, házakat, mint a hogy összezavarják számadásaikat — végzi be Boletta főhadnagy.

— Mert tudd meg, itt örökké, minden évben . . .

— Minden héten . . .

— Minden évben változtatják az utcák neveit, s az következik belőle, hogy az egyik ember az ujat nem ismeri, a másik a régit.

— Egy cseppet sem csodálkozom bajodon.

— A számokat hasonlóan örökké változtatják. A veres uj, a fekete a régi. Milyen a tiéd.

— Akár régi, akár uj — szólok én türelmetlen bosszankodással, — elég az hozzá: az én Hauptgassém

nincs, az én numero 79-em nincs és így szállásom sincs. Nem nevetséges, nem borzasztó ez?

— A bérkocsis azt mondta neki, hogy Hauptgasse nincs.

— Hát szabad engedni egy jóra való magistratusnak, hogy egy ilyen járatlan bérkocsis legyen. Várj csak. Tudod-e annak a bérkocsinak számát?

— Nem.

— A bizonyos azt mondta neki, hallod-e, azt merte neki mondani: a numero 79. nincs.

— És ilyen számár bizományosi lehet-e szívelni egy jóra való magistratusnak. Már most akadjon szállására, ha azt mondja a bérkocsis, hogy az utca nincs. s a bizonyos azt mondja, hogy a szám nincs.

— És mindenki azt mondja, holott én házi gazdától, Marktbrandt úrtól úgy tudom, hogy bizonyosan van.

— Hallod? házi gazdájától, Marktbrandt úrtól úgy tudja.

— Én ugyan nem ösmerem Marktbrandt urat.

— Én sem.

— A saját utcáját, saját háza számát csak tudja.

— Ez szörnyű botrány — szól az őrnagy kikelve.

— Ez a magistratus érdemes volna arra, hogy azonnal szélnek eresszék.

— Hogy megkardlapozzák — teszi hozzá Gravenicz kapitány. — a polgármester egy hizott ökör, a városkapitány egy demagóg számár.

— Engem azonban, a mint hogy tűn állok még mindig, jobban érdekel a szállásom, mint a magistrátus.

Ha már számjáról nem, legalább a fekvéséről találnék reá. Mellette a sarkon szatócs volt, melyben pálinkamérés van és . . .

Ezt sem hagyják bevégezni.

— Ezek az emberek minden haszontalan bítangnak adnak mérési engedélyt, én tudok példát reá, hogy az alpolgármesternek, volt egy szép szakácsnéja . . .

— Még sincs sohasem jó pálinka, sem jó sör az egész városban.

— Szemben volt egy pékbolt — szólok közbe izgatottan.

— Ezeket sem tudják megzabolázni. A zsemlye napról-napra kisebb.

— Szép épület, erkélye és nyolcz ablaka van az utczára.

— Csak a községi adót tudják emelni.

— Nagyon alkalmas az ablak adóra.

— És eltűrik, kérem, ezt az örökös lakbér-huzavonát.

— A járda kövezve van, míg ellenkezően az utca . . .

— Igen, igen, még az utcák tisztántartására sem képesek.

— Tegnap is egy döglött macskát láttam a Birnbaum utczában.

— Nos! mondja meg hát ön, főhadnagy úr, ennek az utcának az új nevét.

— Tudja a manó! Azt hiszem ez is valami új népboldogító nevezetesség nevére van újra nevezve. Nekem most is Birnbaum-utca.

És akármit beszélek, akármit kérdezek, az én bajtársaim mindenből nem azt, a mit kívánnék: tanácsot, útbaigazítást, hanem csupán a magistrátus elleni bosszúságot, haragot, méltatlankodást tudnak meríteni; minden szavam csak annak szidására, kárhoztatására alkalom.

— Ők tartoznak neked a szállásodat megmutatni.

Ugy fel vannak bősztülve, hogy képesek lennének velem jönni, megrohanni éjnek idején a városházát, ha én nem csendesíteném őket azzal, hogy a városháza már régen be van zárva s ott nem találunk egyebet a puszta falaknál s az éjjeli őrnél, kinek onnan mozdulni nem szabad.

— De hát rendén van-e az — szól Wilroede őrnagy, — egy egész utcát így elsikkasztani, egy házat, egy numerust is elrejtteni, elveszíteni, hogy arra senki, de senki rá ne akadjon.

És amint megindulnak velem, mert nyugton nincs, a hűsítőt is feledem, szállásom ügye, nem találása folyvást jobban bosszant. A legelső sarkon, melyhez érünk, megállítják a legelső ösmerőst, hogy annak töviről-hegyire elpanaszolják az egész dolgot.

— Képzeld, Wilhelm . .

Az ösmerős fiatalabbnak látszik legalább tíz évvel

mindannyiunknál. Karján egy nőt, s a másik kezén egy eleven szemű, gyönyörű kis fiút vezet. kinek Bolletta főhadnagy azonnal csokoládét ad a zsebéből.

Be akarnak egymásnak mutatna bennünket.

Mi azonban elnevetjük magunkat, örömeinkben egymás nyakába borulunk.

— Kálmán!

-- Wilhelm!

Valóban Wilhelm, az én kedves barátom, az én kedves gyermekem, az én kegyenczem. Adelsfried Wilhelm a Walmodenektől. A kis báró. A szép kis báró. A ki nálunk volt kadét. A ki nálunk kezdte a pályáját tejszáju 16 esztendőös kölyök korában.

— Hol veszed itt magadat? Mit keressz te itt? — kérdi tőlem, még pedig magyarul.

Felelem én nevetve:

— A mint hallod, a szállásomat.

És azután hasztalan igyekeznek túlnenni rajtam a bajtársak, én veszem át a szót, elbeszélem az egészet.

Wilhelm elneveti magát, hiszen ha valóban meg-gondolom, az eset csak oly nevetséges, mint a milyen bocszantó, de azután egyszerre csak komolylyá válik.

— Én Istenem, miért nem vagyok abban a helyzetben, hogy én hívhatnálak meg magamhoz. De három szobánk van csak, kettőben lakunk én, a nőm s a kis gyermekek. A harmadikban leányom, mivel ez a leg-szebb, s egyszersmind nappali szobául is szolgál. Tudod szegényesen, a hogy a nyugdíjból telik.

— Tudod mit? — folytatta azután szerfölkött

nagy nyájassággal. — Szállásom pár lépés csak. Minát hazavezetjük, mert már 11 óra; azután én fogom veled keresni a szállásodat, s fogadom, meg fogjuk találni, ha csak megvan ezen a világon.

— Hogyne volna — felelek én neki, a bizalomtól teljesen kedvre jöve s nevetve. — Hogyne volna, ha még reggel megvolt, mikor onnan elindultam.

Wilhelm a kis fiut átadja mamájának.

— Gusztinak le kell feküdni, hasztalan akarna eljönni a huszár bácsival. Ugy van, Guszti! Nézd, már sir, hogy nem jöhet. Ugyan, micsoda huszár lesz akkor tebelőled, Guszti!

És ekkor bucsut veszünk, az uj és ügyes kalauz láttára a kávéházba visszatérő bajtársaktól, s karjainkat egymásba fűzve nekiiramodunk videran az utcának, a világosoknak szintűgy, mint azoknak is, melyeket csupán a szép teljes holdvilág világít meg.

— Bizonyos vagy utcád neve felől?

— Bizonvos.

— Csodálom! mert én sem emlékszem arra az utcza nevére. Különben lehet, hiszen én sem ösmérhetek minden utcát. Hanem a számod, ez már határozottan téves. A házak itt utcák szerint vannak számozva s itt egyetlen-egy utcza sincs, melyben 79 ház lenne, mind kevesebb 40-nél is.

— Azt mondták többen, hogy régi szám lehet.

— Igazad van. Különben meg fogod a házat ösmerni, ugy-e?

— Bár éj volt, midőn jöttem, s sötét hajnal, mi-

dőn távoztam belőle, mindazonáltal bizonyos vagyok a felől, hogy első látásra megösmerem.

És azután ismét előhozom azokat a szerencsétlen szatócs- és pékboltokat.

Megyünk, járunk, nem csüggedtünk, nagyon jól érezzük együtt magunkat.

— Te biczczenesz, úgy-e, Wilhelm?

— Egy kicsit. Egy golyót kaptam Gicsinnél az inamba. Lábam megsugorodott egy pár ujjnyit, s most czipősarokkal pótolom. Csak az bánt, hogy mint százados nyugdíjaztatnom kelle magamat a legszebb időmben, s kilátással szép jövőre; tudod, atyám tábornok volt, nagy pártfogásaim voltak. A többitől még maradhattam volna.

— Tehát több sebed is volt?

— Igen, nézd itt homlokomon, nézd itt torkomon ezeket a vágásokat s gondold hozzá, hogy még a karomon is kaptam egy lövést. Átkozott poroszok!

— Szegény Wilhelm. Sokat szenvedtél, úgy-e?

— Nem! — felelt boldogan mosolyogva Wilhelm.
— Minka folyvást velem volt és az én kis Emmám. Nézd csak, nem ez a ház az?

— Nem az! No az igaz, én velem nem bánt el Königrätz ilyen czudarul, azonban mégis te vagy szerencsésebb. Nem állsz egyedül a világon, mint én. Család és minden hozzátartozók nélkül, mint egy vén paripa-szamar. Te, a mint látom, nagyon gyöngéd és nagyon boldog házaseletet élsz.

— Nagyon boldogat. Minkánál nincs jobb nő a

föld hátán, okos, munkás, a mint szép eszével folyvást gyönyörrel táplálja lelkemet, szorgalmával, munkás-ságával éppen annyit segít rajtam. Rangomnál, család-i összeköttetéseimnél fogva tehettem volna a legszebb parthiekat, lehettem volna gazdag, de ilyen boldog soha sem lettem volna. Nem ez az a ház?

— Nem, ez sem az.

— Csodálatos! Háza aligha ki nem fog rajtunk. És gondold csak — folytatta Wilhelm, éledve az eltűnt napok édes emlékein. — ki mondta volna akkor, ki gondolta volna akkor, csak egy kis színésznő volt, de jó színésznő, igazi drámai színésznő. Láttad volna tőle Luizát, Cordeliát vagy Opheliát. Látod, engem is ő tanított meg arra, hogy lelki, szellemi dolgokért is hevüljek!

— S mióta vagy nős?

— Tizenkilencz éve. Egész kaland titokban, szülői ellenzéssel. No de később kibékültek.

— Tizenkilencz éve? — mondom én nagy szörnyűködéssel, — az alig hihető, még mind a ketten olyan fiataloknak látszotok, az ifjuság üdesége, mosolya arczotokon.

Wilhelm nevetve fogadja el a bókot:

— Az onnan van, mert még most is csak olyan nagyon szeretjük egymást. Tizenkilencz éve bizony, hiszen már Emma is majd 18 éves.

— Emma?

— Igen, a leányom.

— Akiről elébb szóltál, hogy a kis Emma?

— Az akkor volt még, ezelőtt hét évvel. Oh, most

már nem kis Emma, hanem nagy Emma, az én boldogságom, az én mindenem. Azért mondom, hogy nagy Emma, mert még jóformán gyermek létére tökéletes művész nő az, barátom, még csak most van kezdetén s máris szép fizetése van. De én nem nyulok ám ahhoz — végzi büszkeséggel, — a világért hozzá nem nyulnék. Az az övé. No de ez a ház már csakugyan az, fogadom!

Most már szinte nehezemre esik, hogy ismét azt kell mondanom, hogy nem az. Oly jól esnék szegény Wilhelmnek, ha megtaláltatná velem szállásomat.

S mi ismét járunk egy negyedóraig, s folyvást mulattatjuk egymást, családi élete részleteivel, s én az én magányos agglegényi életemmel, s mikor így jól eltelt az idő, akkor is csak ott vagyunk, ahol voltunk, mikor elindultunk. Nagy, pontos, rendszeres és gondos nyomozásunk nem vezetett sikerre. Wilhelm is folyvást csak azokat a boltíves kapukat, csak azokat a szatócs-boltokat pékboltokat mutatja be nekem, melyeket már szintűgy a bérkocsival, s szintűgy a hordárral láttam s melyeket már oly jól ösmerek, mintha csak én építettem volna azokat, vagy éppen én volnék a szatócs vagy én volnék a pék, aki azokban lakik!

Jól mondom, hogy csak ott vagyunk ahonnan elindultunk. A kávéház közelében, félig bezárt ajtaja előtt és semmivel sem közelebb a célhoz, de mindenesetre azazal a különbséggel, hogy éppen éjfél út.

És Markbrandték, akik türelmetlenül várnak, mit mondhatnak, mit gondolhatnak azóta. Ki tudja talán még aggódnak is?

— De az mégis csak nevetséges! szólok én, hogy egy ház így elveszszen.

— No arról pedig meglehetsz győződve, hogy én lelkiismeretesen vezetgettelek; a sikertelenség engem nem kevésbé bosszant, mint tégedet, hanem hiába, végre is ami lehetetlen, az csakugyan lehetetlen. Annyit mondhatok, hogy így nem fogjuk azt a házat megtalálni; úgyszólván az egész várost bejártuk, s én azt hiszem, a mellett a ház mellett is elmehettünk nem egyszer, hanem többször is.

Bár még mindig ellenkezőt hiszek, kénytelen vagyok megadni magamat, mert Wilhelm csupa udvariasságból képes volna a városon még egyszer véges végig járni velem; pedig szegény amint észre veszem, mindegyre jobban bízcent.

Wilhelm azonban korántsem menekülési szándék-ból mondta elébbi szavait. Amint be akarunk lépni a kávéházba, megállit.

— Mi is a neve a te emberednek.

— Markbrandt!

Fejét csóválja.

— Nem ösmerem azt a nevet.

— Más is azt mondja, senki sem ösmeri.

— Ezen külömben nem csodálkozom, itt nagyon-nagyon sok idegen van, kit személyesen szintűgy, mint nevéről nem ismer senki sem. Különösen bécsiek, kik nyaralni jönnek ide.

— Az én emberem is ilyen, vágok én közbe hirtelen, üzletember, bankár, gazdag ember.

És Wilhelm erre, mintha valami jó gondolata jött volna, egyet csattantott az ujjával.

— Tudod mit? Te azt mondtad, hogy hazulról sürgönyöztél ennek az urnak, s a sürgönyt megkaptá. No hát én kezedbe adom azt az embert, aki téged a házához fog vezetni. Az a távirdai szolga.

Örömben megölelem Wilhelmet.

Ez annyira bizonyos, hogy legkisebb kétely sem ferozhat fenn.

Igazán szerencsés gondolat, hogy is nem jutott ez mindjárt az eszembe. Persze ilyen zavarban legkevésbé gondolkozik az ember.

Wilroede őrnagy, Gravenicz kapitány, Boletta főhadnagy láttunkra fölugrálnek a dominótól s érdekelt kíváncsisággal rohannak felénk.

— Megvan-e már a szállás?

— Még nincs, feleli Wilhelm, hanem nyomán vagyunk. Megyünk a távirdahivatalhoz. Egy sürgöny nyomán, onnan fognak pontosan a helyre vezetni.

— De már ez nagyszerű. Távirdával keresni, és távirdával megtalálni egy szállást, melyet az ostoba magistratus elsikkasztott. Ez már annyira eredeti, hogy ezt meg kell nézni. ezért már a dominót is félbe lehet hagyni.

A távirda a szomszéd utcában van, s mivel meg kell látni, miként végződik a szálláskeresés távirdával, felkerekedtek velünk a nyugalmazott bajtársak valamennyien, s jönnek velünk a távirdahivatalhoz. Miután zajongásuk figyelmet ébreszt, a kávéházból mások is

csatlakoznak hozzánk. Az utczára érve egész csoportot alkotunk. A távirdáig azután aki csak utunkba akad, elkésett mulatók, járó kelők, haza igyekvők, csupán kíváncsiságból hozzánk csatlakoznak. Mire a távirdához érünk, egész népfölkelés van a nyomunkban.

A népfölkelés azonban nem hatolhat be az előcsarnokba, a hivatalba csupán minket ötünket eresztnek be. A többi nézhet, táthatja a száját a nagy üvegtáblákon keresztül, s lökdösik egymást az elsőségért, azért a nagy dicsőségért, hogy ki fogja legelső megtudni, vajjon az az aranyzsinóros és veresnadrágos katonatiszt, s a többi házártos tiszt urak micsoda attentatumot akarnak a távirdahivatalon végrehajtani.

Mi azonban, élünkön Wilhelmmel egész udvariasan keressük Poldlt, a távirdaszolgát.

Mintha csak éppen a mi számunkra készült volna a keserves felelet.

— Tegnapelőtt meghalt.

No én erre haragomban majdnem elvesztem lélekjelenlétemet, Wilhelm azonban nem veszíti el. Ha Poldl meghalt is, mondja ő, nem halt meg a távirat.

És keresteti a feljegyzésben a táviratot. Nem találják. Sőt határozottan mondják, hogy október mondott napján, ilyenmő távirat nem érkezett. De már erre a szemtelenségre a méreg fut el. A távirász arra hivatkozik, hogy itt minden távirat fel van jegyezve. Én ellene szólok; hogy ha mind föl van is, de az az egy kimaradt. Szó, szót vált. Mindég zajosabbak leszünk. Én azaz mi, mert a többiek is kardoskodnak velem, határozottan kö-

veteljük, hogy még tovább kutassa a kérdéses táviratot, vagy ha azt éppen nem, de keressen, találjon minden-
esetre egy Markbrandt névre szólót. A távirász, anélkül, hogy mozdulna, egész ridegen azt mondja: Az lehetet-
len, erre a névre távirat az egész éven keresztül nem
érkezett.

De már erre azt mondom, hogy ez nem egyéb,
mint a lustaság, udvariatlanság kifogása.

Wilroede már öklével fenyegeti. Gravenicz ostoba
álomszuszéknak nevezi. Boletta pedig Wilhelmmel vitáz,
ki kaczagva csendesíteni igyekezik őt.

És e pillanatban egy irtóztató csörrenés hallat-
szik, mely az álmos s nyugtalan távirászszal folyvást
tüzesebbé vált vitát hirtelen ketté szegi. Mi oda nézünk,
a távirász kiugrik.

Mögöttünk valaki a kíváncsiak seregéből könyö-
kével vagy orrával a nagy üvegtáblát kinyomta . . . .
No iszen hagyott is ott bennünket a faképnél, rohant a
távirász, hogy a tettést, aki nálunk e pillanatban elébb-
való lett, nyakon csipje.

A népfölkelés között pedig támadt nagy zürzavar!
Ki azt mondta, Pantoffel volt, a szegény amtsschreiber,
ki azt, hogy Schellák a fűszerárus, másik ismét, hogy
Coliba a kutschéber, csak mindaz nem volt maga, aki
szabadkozott. Végre is szegény Pantoffel maradt benne.
Van zaj, van szitok, van erőszakoskodás, van húza-
vona, s ismét visszalökdösés. Pantoffel nem akar fizet-
ni. Egyszerűen azért, mert nincs is mivel. Le akarják
húzni a kabátját zálognak.

Azután szegényteljes helyzetében én szánom meg szegényt, úgy is miattam történt, kifizetem helyette az öt forintot, amire az hálálkodik és mivel erőnek erejével vissza akarja szolgálni szívességemet, megígéri, hogy másnap reggelre el fogja hozni a község lakossági lajstromot, hogy abban keressem fel Markbrandt urat.

Velem pedig ez a kellemetlenség megelégteti a mai napot. Lemondok mára minden továbbirol, és Wilhelm barátom elvezet egy vendéglőbe.

Pompás vacsora helyett tehát ezúttal vacsora nélkül, kényelmes pamlagos és szőnyeges szállás helyett, egy barátságtalan, rideg szobában fogok lefeküdni. Hanem azt hiszem, el is alszom, ennyi fáradság, annyi hányásvetés után emberségesen. Egy becsületes csatát szívesebben kiállottam volna.

Álmomból meglehetősen hangos kopogtatás ver föl.

— Lusta, te még most is alszol! — Wilhelm ezekkel a szavakkal lép be hozzám: — Tudod-e, hogy már tízre jár az idő s már öt percze zörgetek ajtódon? Sőt másik vendéged is van. Pantoffel ur, egy nagy csomag irománynyal vár alázatosan az ajtód előtt . . . Nekem ma szerfölött jó kedvem van, s tudod-e azt, hogy a jókedv szerencsét hoz. De tudnod kell, hogy minek örülök olyan nagyon. Emmának tegnap este fényes diadala volt, a lapban áll, minden lapban, szép jövőt ígérnek neki.

Meglehet udvariatlanság tőlem, hogy nem hódolok az apai boldogság örömének, de engem saját bajom, saját ügyem jobban érdekel e pillanatokban, mert vég-

tére mégis csak haza kell mennem Markbrandtékhoz, végtére mégis csak meg kell találnom házukat. Azért legelső kérdésem, melyet hozzá intézek:

— Gondoltál valamit?

— Gondoltam, és te?

— Én is, s azt hiszem célravezetőt.

Igen helyesen! hanem mindenképp előtt, kísértjük meg a dolgot Pantoffel urral, hátha az ő paksamétái nyomra vezetnek. Azt mondja, hogy lajstromaiban, nemcsak minden adózó polgár, de a legigénytelenebb lakók is fel vannak jegyezve, sőt a jó ur súgva földicsekedett nekem, hogy a titkos lajstromot a gyanusak lajstromát is sikerült neki megkaparítani.

Pantoffel ur lajstromait végig lapozzuk, de az átlapozás után is csak ott vagyunk, ahol voltunk. A Markbrandt név azokban nem fordul elő. Pantoffel úr erre égre, földre esküdni kezd, hogy itt álnévnek kell lappangania a játékban, nem lehet máskülömben. Előtttem is csodálatos, hogy egy háztulajdonos neve nincs bejegyezve a községi lajstromban, de az álnévre elneveztem magamat. Wilhelm azt mondja, lehet, hogy még a régi háztulajdonos van bejegyezve, ilyesmi rendetlenség gyakran előfordul. Ő is vett ezelőtt egy évvel egy parányi félholdnyi kertcskét és az sincs még a nevére átirva. Szerencsére, hogy Willroede őrnagy s a többi hájtársak nincsenek jelen, mert ebben is csak ismét egy újabb hibáját fedeznék föl a magistratusnak és csinálnának belőle egy kifogyhatatlan szidalmi tőkét.

— Te, — szól ekkor Wilhelm, — a te eseted való-

ban érdekes. Elveszett házad, Markbrandt urad. Ez a rejtély az ember kíváncsiságát annyira ingerli, hogy én már izgatottan szeretném tudni, látni, hova bukkantunk ki.

Bár bosszantó, magam is mosolygok, s egész passióval adom elő újabb nyomozási tervemet, mely meggyőződésem szerint tökéletesen jól el van találva, s csalahatatlanul célhoz fog vezetni.

Legelőször a postahivatalhoz megyünk, a postaszolgákat fogjuk nyakon csipni. A postaszolgáknak nemcsak a rendes levelezők lakhelyeit, de a város utczáinak mind régi, mind új neveit pontosan kell ősmerni.

— Ugy van, bizonyítja Wilhelm.

Szerencsére a hivatalnál kapjuk mind a három levélhordót. Hauptgasse ugyan nincs sem új, sem régi. Hanem van az egyiknek járatában Hauptallee, ez egészen új, a másiknak város részében Hauptgasse, ez határozottan régi, a harmadiknál Krautgasse, mely sem régi, sem új, hanem csak ragadvány gúnynév.

Én újra csüggedek, s ámbár határozottan ragaszkodom a Hauptgasséhoz, Wilhelm erőlködik, s amellett van, hogy én bizonyosan a kiejtésben hasonló nevek valamelyikéből csináltam magamnak a megtalálhatlan Hauptgassét.

Megyünk a Hauptalleba. Szép utca, egyenes utca, fákkal a szélén, de azonnal látom, hogy ez nem az én Hauptgassém. Voltam én már itt. Megyünk a Hauptgasséba, már messziről látom, hogy az rövid, kes-

keny, és semmi esetre sem az én Hauptgassém. Itt is voltam én már. A Krautgassét már elengedném, de azért elmegyünk oda is. Ez meg már még inkább nem az, mint az előbbie, itt úgyszólván, már ház sincs, csupán veterányos kertek.

Tehát ismét csak felsülés, ismét csak kudarcz. Már ideges vagyok tőle. Most Wilhelm tervére kerül a sor. Bármilyen lenne az, a legszívélyesebben kapnék rajta, mert szörnyen kedvem volna, magamat irtózatosan, de irtózatosan kikáromkodni.

Wilhelm terve abból áll: ő a parancsnokló ezredeshez megy nyugdíja utalványa végett. Az ezredesnek van egy jó térképe az egész városról, melyen nemcsak minden utcza, de minden ház is föl van jegyezve, még pedig szintúgy az új, mint a régi számával. Erről a térképről ki kell jegyeznünk minden 79. számot.

Fogadom, hogy ez az utolsó kísérlet, többet egy lépést sem fogok tenni szálláscsért. Az ezredes igen jól fogad bennünket. Mig Wilhelm esetemet elbeszéli figyelmesen és érdeklődéssel hallgat. a végén azonban teljesen kijön sodrából, arca kigyul, haragra gerjed, haragja hasonlóan Wilroedéhez, egyenesen a polgári hatóságok fejére száll. Azonban ő már Wilroedénél is messzebb megy, ő már a Beczirket is bele keveri, sőt a miniszteriumot.

— Persze hogy botrány, persze hogy infamia, persze hogy alávalóság. Ezek a civilisták nem is tudnak egyebet, mint confusiót csinálni. Clerical, liberal, demagog, mind egyforma. Na, ha csupán reájok volna bízva, az egész államot összeforgatnák. Csupa ostoba-

ság. Jön egy új miniszterium. Aló neki, új intézmények. Jön másik. Aló neki, ismét új intézmények! S utánna megy minden Krähwinkli, ha más változást nem tehet, legalább megváltoztatja az utcák neveit, a házak számait . . . Azután jön megint más miniszterium . . . Megint újra kell változtatni a házak számait, az utca neveit . . . Mert persze minden új miniszter, minden új szájhős nevére kell utcát nevezni. Csupa hódolat, csupa demonstrans, csupa szolgálékiség. A falak tarkák tőle. Botrány. Infamia, alávalóság! Tessék. Ime úgy összezavarnak egy várost, hogy nem lehet benne eligazodni. Százados ur! ha ön nem fogja azt a szállását délig megtalálni, akkor én valami nagyot, irtóztató nagyot fogok csinálni azokkal az emberekkel.

Ihol van ni! még mik nem támadhatnak az én elveszett szállásom ügyéből.

Különben mindegy. Ugy kell, ha csakugyan ők az okai.

Az öreg ezredes mérgesen fölcsapja a szemüveget s ezután együtt nézi velünk a térképet s keresi a 79. számot. Új csakugyan egy sincs. Régi is csak kettő. Az egyik a Hauptalleen, oda nem kell mennünk, a másik a Constitutionsgassén.

— Constitutionsgasse — förmed föl az öreg ezredes — no hát mért nem maradhatott ennek is régi becsületes neve, az alte Kasernengasse.

Ámde én rajtam bizonynyal sem a Constitutionsgasse, sem az alte Kasernengasse nem segít, mert az egyik sem lehet még csak távolról sem Hauptgasse.

Valóban a sors legcsunyábbul kicsufol bennünket, mikor az öreg ezredestől búcsút veszünk s megyünk keresni, megtalálni az egyetlen reménybeli 79. számot, s Wilhelm mosolyogva mondaná, hogy arról az utcáról van szó, a honnan elindultunk, a 79. régi számot éppen azon a vendéglőn, azon az igénytelen épületen, a Stadt Wien szállodán találjuk meg, melyben szállva vagyok.

Lehajtom fejemet. Most már bosszus sem tudok lenni, most már káromkodni sem tudok. Lehangolt vagyok. Szomorú vagyok.

Szótlanul bemegyünk az étterembe. Leülünk és sört hozatunk magunknak.

A kiméletes csend után Wilhelm azután megszólít.

— Most már mit fogsz tenni?

— Bécsbe, azután haza.

S kezdem rábeszélni Wilhelmet, legyen legalább ez az egy vigasztalásom, kísérjen el Bécsig. Nézze meg a világkiállítást. Oh már sokszor látta. De a német császárt csak nem láttad még. Legyen nekem is legalább valamire hasznos a német császár.

— Nem nagyon lelkesülök érte — feleli Wilhelm.

— Miatta vagyok így, s ugyan nem teszek egy mértföld utat a látásáért, hisz ugyis ide jön tán.

— Dehogy.

— Hogy ne jönné. Albrecht herceg palotáját a magasabb személyek, sőt külföldi uralkodók is többnyire megszokták látogatásaikkal tisztelni.

— Albrecht herceg palotáját? — kérdezem nagy bámulattal.

— No igen! Mivel Albrecht hercegnek nagyon szép palotája van itt Bádenben.

— Itt Bádenben? — kiáltok én föl magamon kívül.

S teszem utána félve, pirulva, a sok kudarcz, bosszúság emlékezésének elgondolásával.

— Hát nem Mödlingben vagyunk e pillanatban?

Wilhelm óriásilag fölkaczag, s majdnem hátravágja magát székében.

— Mödlingben? Mit beszélsz? Mödlingben? Mit? Hát te mödlingi házat kerestettél velünk Bádenben. Egy egész éjjel és fél nap.

S kacagva teszi utána:

— No most már nem csodálkozom, hogy nem találtuk. Már szinte vártam, hogy ennek az egész dolognak ilyen bolondul kell végződnie.

Pedig dehogy végződik ilyen bolondul, sokkal okosabban végződik.

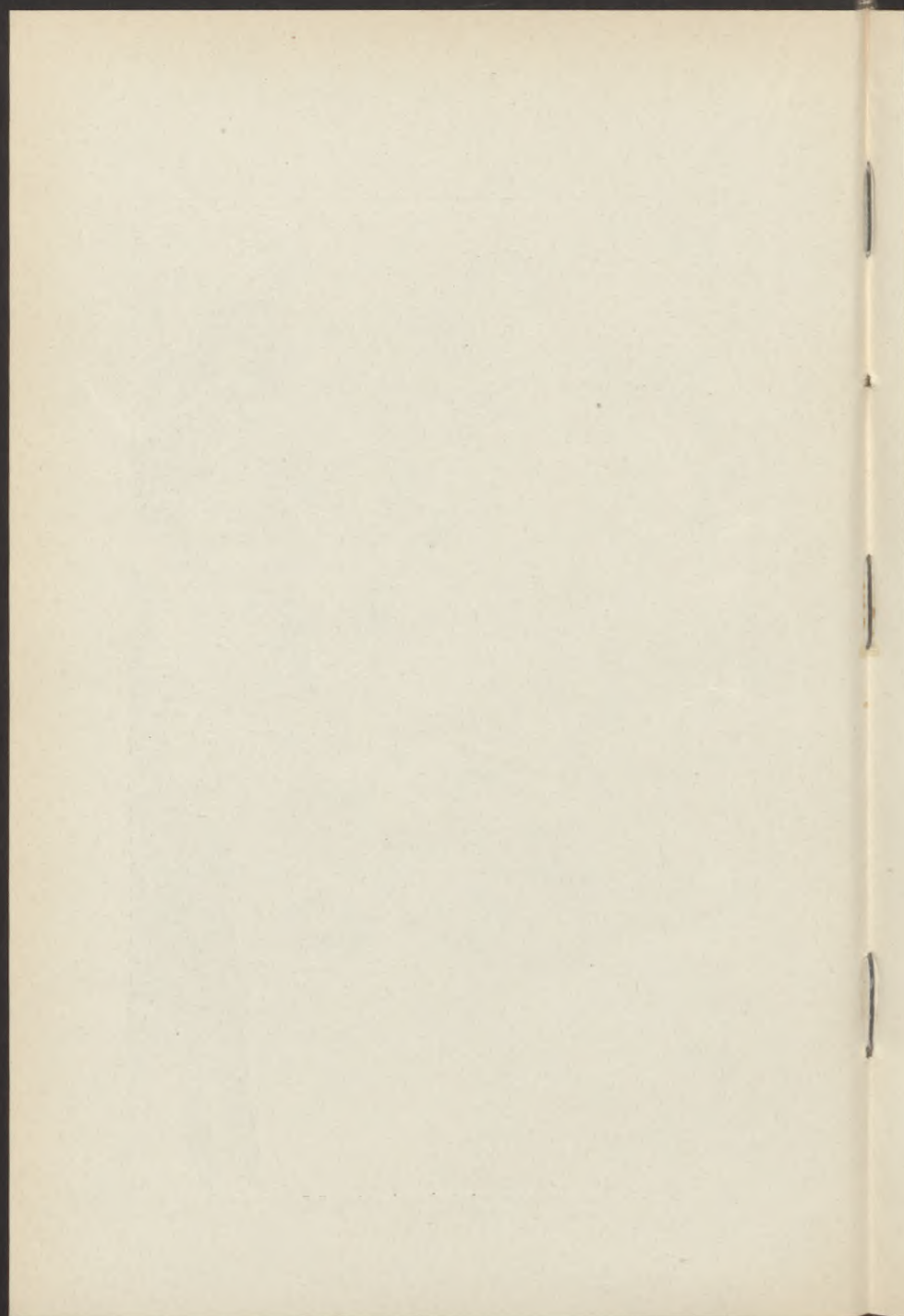
Nevetünk mind a ketten, és vagyunk olyan gonoszok, hogy nem magunkat nevetjük legjobban, hanem azokat, a kik miattam lettek lóvá, Wilroedet, az ezredes és a többieket, szegény ártatlan magistratusokkal együtt.

— De hogy történhetett mindez — szólok én — hiszen folyvást számláltam az állomásokat.

— Éppen azért — magyarázta Wilhelm — mert bizonyosan vegyesvonaton mentél, mely minden álló-

máson megáll, s gyorsvonaton jöttél vissza, mely nem áll meg minden állomáson, s a bérkocsis is, ki bizony-nyal szinte várt egy kapitányt, de másikat, segített növelni nálad a csalódást, melybe estél.

— Most már nincsen egyéb hátra — szólok jó kedvre hangolva Wilhelmhez — mint hogy kikísérj a vasutig, s ha éppen akarod, hogy igazold az elveszett vén gyereket egész Markbrandtéig.

Erre már rááll, kivált mikor azt is tudatom vele, hogy Markbrandtné a hajdani szép Lottchen, a Berkenyi őrnagy özvegye.

Kiléptünk az utcára. Egyszerre csak felkiáltok ámulatomban, kellemetes meglepetésben.

Gyulát, a gyámfiamat látom a sarkon elsuhanni sebesen.

Tervünk változik. Azonnal utánna kell sietnünk. Nehogy most már ez a szegény fiu izzassza magát agyon s most meg már ő zavarja fel a becsületes kis Baden nyugalmit miattam.

Mert hogy ez most engem keres, annyi bizonyos.

Mit is kereshetne mást Bâdenben.

Hanggal nem, de szemmel, bár fiatal lábával jó előtt vett, folyvást kísérik. Egy lombos kis kertecske, csinos kis rácsos ajtaján látjuk eltűnni.

Wilhelm alig hisz szemeinek. Wilhelm fejét csóválja.

Ahhoz az ajtóhoz csupán nekik, a családnak van kulcsa. Az a kis kertecske az ő kertecskéje, hova majd házat is fog építeni egykor — ha módja lesz benne.

És mégis úgy van. Gyula abba a kertbe lépett be. Nemsokára még kellemesebb, azaz reám nézve igen kellemetes meglepetésben részesülünk.

Egy szerelmes párt lepünk meg.

Gyula ott ül a leányka mellett a kis padon, kalapja, melyet leemelt, hevült homlokáról, ott pihen a szomszéd rózsabokron, míg az ő ajkai a kedves kis szőke leány rózsás ujjain pihennek.

Hm! hiszen ez a tegnapi kis szőkéske, a kicsi, igénytelen színésznő, kinek a virágot dobta.

És hogy elpirulnak, milyen zavarba jönnek a gyermekek.

Nekem ez szörnyen tetszik.

Gyula különben meg is érdemli ezt a kis büntetést, a miért engemet elveszített.

Wilhelm azonban nem érti úgy a tréfát, mint én. Egy kis színésznő és egy bankárgyerek. Az apának okvetlenül, ha nem is haragosnak, de mindenesetre durcásnak kell lenni.

— És Minka mit mond ehhez? — kérdi Emmácskától, ki piruló arcát most már édes atyja keblén rejti el.

— Ő tud mindent! — susogja szemérmesen, titkosan Emmácska.

— Tud? — mondja Wilhelm, s azonnal derült, azonnal nyugodt és boldog megint. — Amiről Minka tud, ott sem rossz, sem ostobaság nem történhetik.

— És a hol Minka ott van, — szól Minka előlépve az orgonasor csavarulata mögül. — Berkenyey ur a le-

vélben, melyben e találkozózt kérte, a legbecsületesebb, leghatározottabb szándékot fejezi ki, és mit akarsz, Berkenyey urnak nagyon szép állása van, könyvvivő jó fizetéssel és Emma . . . Nézd . . . Nem is kell hozzá magyarázat. Látod sir . . . Pedig az nagy dolog, mikor egy kis színésznő sir. Fejedet csóválod. Wilhelm, te is nem bokrétában dobtad-e levélkéidet.

Szegény Gyula kérő, esdő tekintetet vet rám. Majdnem kinézi a keményen begombolt attila mögül szívemet.

Ne félj Gyula, nincsen az olyan keményen begombolva a te számodra.

— S ez a te gyámfiad? — kérdi azután Wilhelm

— Ez a szép Lottchen első férjének a fia, a Berkenyey őrnagy fia?

Kezet szorít vele és gyönyörködik benne, alig bír vele betelni.

— Hogyan, hogyan a Berkenyey fia!

S most már Wilhelm is kész örömmel eljön velünk Mödlingbe, az előkerülésemen egekig örvendő Markbrandtékhöz s hozzá ott a legelső szó az, hogy őszintén gratulálnak neki Adelsfried Emma kisasszony, azaz Emmácska diadalához, mely őt tegnap, így áll az ujságban, a fölséges udvar és a német császár előtt érte.

Én nem nagyon soká várok, nem szoktam himezni-hámozni, hiszen magyar vagyok, és katona vagyok, úgy melegében csakhamar kirukkolok, hogy itt mód lenne másként is gratulálni.

Gyámságom, befolyásom mégis csak jó valamira.

A bizalom, a szeretet, melylyel Markbrandt ur és Lottchen hozzám ragaszkodnak, nem enged helyet semmi habozásnak. Így kell lenni.

Bolondos kalandomnak, eltévedésemnek a legszebb haszna van. Két szerető szívet összehozott, ami meglehet más esetben csak hosszas előkészületekkel, s meglehet talán némi izetlenségek után következett volna csak be.

Mit mondjak többet?

Másnap Markbrandték és Adelsfriedék, Lottchen és Minka, Gyula és Emma, és én, mindnyájan együtt mentünk a világkiállításba.

Én pedig tisztelem Wilroede őrnagyot, Gravenicz kapitányt, Boletta főhadnagyot, az öreg ezredest és tölük a legőszintebben bocsánatot kérek.

I.

AMIKOR kerekdombi Szabó János bácsi ott szolgált a pothornyai járásbiróságnál, azaz hogy mikor ott volt hivatalában, már akkor négy esztendeje mult annak, hogy Mladenowszky Gyuri bácsi a felesége sirján föbe lőtte magát s leszámolt a váltókkal, melyek halálát okozták. Ott pihent csendesen a régi omladozó kápolna mellett, a boldogasszony-rhidei temetőben . . .

Ha Gyuri bácsi nem követte volna el azt a szomorú öngyilkosságot, vagyis inkább nem hajtotta volna magát olyan szomorú körülmények közé, hogy ezt elkövesse: leánya most is irigyelt parthie volna messze vidéken. Csak úgy törnék magukat utána a fiatal emberek, Hevesből, Borsodból, mindenfelől, annyival is inkább, mert Jennyke nagyon szépnek ígérkezett már akkor is, s azóta felülmulta édes anyja emlékezetes szépségét, pedig az valamikor királynője volt a mádi báloknak.

Nem is maradt sem apáról, sem anyáról egyéb öröksége.

No de az öreg Szabó János bácsinak sem maradt. Bizony, ha az elmondott körülmények nem lettek volna, ha hajdani gyermekkori barátja, birtokostársa, a mint közönséges kifejezéssel mondják, — magával nem rántotta volna, — ő is ott ülné most a boldogasszony-rhidei öreg kuria ambitusán, pipázva a jó verpelétit s a karos székéből gyönyörködnék, milyen szép, nagy asztagokat rak az öreg Mihály a gyümölcsös mellett, a szérüskertben, míg egészen el nem éri a déli szunyókálás. Ujságait olvasgatva, azokkal együttfogva szidhatná a miniszteriumot s nem lett volna kénytelen vénségére törni magát egy kis szerény hivatal után s most fáradságosan körmölni egész napon át. Fájdalmas önmegadással nem volna kénytelen belenyugodni annak a régi, góromba példabeszédnek igazságába, hogy nem szokta a kutya a szántást. Ugy van ugyan, hogy nem szokta a czigány, de hát így még erőteljesebb.

Pedig igazán szerencse, hogy van miniszterium, s még nagyobb szerencse, hogy voltak az embernek jó tanulótársai is, a kik alacsonyabb, szerényebb sorsu szüleik gondossága és saját nagy szorgalmuk után magasra vitték; nem hághattak vagyonuk nyakára, mert nem volt nekik; szorgalmasok, takarékosok, igyekvők voltak öntudatosan hű gondviselői, ápolói minden megszerzett tanulmánynak, tapasztalásnak, az aprópénznek szintügy, mint a nagynak, kiknél évről-évre nőtt a kincs, kiknek kincses bányájában mindenesetre meg kellett

hogy maradjon az az aranyos ér is, mely az ifjúkor édes, boldog visszaemlékezéseihez vezet.

János bácsi, mikor rászorult, elgondolta magában, miért ne szerezne örömet, kellemes órát a szegény miniszternek? Ez a kellemes óra — meg lehet fizetve egy szerény kis hivatallal.

Hogy fog örülni az a hajdani jó Bódi pajtásom!

Az a kellemes óra ugyan nem volt hosszabb öt percznél. Nem hozták elő benne: tudod-e, mikor a Kőrösre jártunk fürödni; tudod-e, mikor a nagy réten lapdáztunk; emlékszel-e, mikor az aranyzarvasban a bálból kihajigáltuk a csizmadialegényeket, — hát az a szép cziczuska, a kinek az ablakában az a három muskátli volt, jut-e még eszedbe? Minderről nem volt egy szó se; csak annyiból állott, hogy a miniszter megkérdezte a nevét, átvette a folyamodványát, megmondta, hogy emlékszik reá; ígérte, hogy lesz gondja reá; a folyamodást különösen megjegyezte, meghajtotta magát udvariasan s bocsánatot kért, hogy sok dolga van.

Még csak kezét sem nyújtott neki.

Ha nem lett volna annyira meglepődve, sírva fakadt volna.

Ő is meghajtja magát — s oly mulatságosan, hogy a miniszter abban a pillanatban föléled gondjaiból, elneveti magát s azt mondja neki:

— Jer legalább közelebb. János, hadd öleljelek meg. Különb hivatalt adok én neked annál, a minőt kértél.

— Én csak azt óhajtom, kegyelmes uram.

— Jól van, hát megkapod azt . . .

János bácsi, az öleléstől megszedülve azután meg sem találja az ajtót, ha maga a kegyelmes úr nem segít neki.

Igy lett János bácsi iktató-kiadó a pothornyai járásbiróságnál.

Miért kötötte éppen ehhez a szerény kis hivatalhoz magát? Csodálatosnak látszik, ha megmondjuk, hogy ezt egy szép fiatal leány kedvéért tette, vagyis inkább a maga kedvéért, hogy annak a szép fiatal leánynak közelében lehessen, egy levegőt szivhasson vele, láthassa, gyönyörködhessek benne, mint mikor hajdanában, kis korában a térdein himbálgatta . . . Pedig annak a leánynak látása folyvást nyílt könyvül tarthatja előtte életének egész szerencsétlenségét. .

Annak a leánynak az anyja s az apja volt átka életének.

Egyik a szerelemmel, másik a váltókkal. S mindkettő rutul visszaélt a reménytelen hitegetéssel. Egy nagy, bolond, csunya regény volt az.

János bácsi nem átkozta meg sem egyiket, sem másikat . . . Emlékezetében nem egy démoni kaczer nő, nem egy álnok, undok barát maradt, hanem egy kedves, mosolygó kép, igazlelkű, melegen érző pár ifjúságából, kiknek sirhalmáról minden év őszen el-elhozott egy hervadt fűszálat.

Hátha még egy élő emlék is marad fönn abból a korból! Egy szép leány, a szép anyának hasonmása.

Már csak az a gondolat is, hogy ennek a kedves te-

remtésnek, ha a sors másként határoz, ő lehetett volna édes atyja, boldogságot ad neki és nagy, forró szeretetet biztosít annak a leánynak számára a szívében.

Nem szerelmes belé, de azért él-hal érte.

A leálynak pedig ő nem létezik . . .

Ha szemei előtt van, nem látja; ha látja, elfordul tőle; nyájas szava nincsen hozzá; ha lépteit kíséri, elkerüli; ha örködik felette: sérti, bosszantja.

És mégis ott van mindig, a hol ő . . . A bezárt sir óta nem hagyja el nyomát, mintha csak megfogadta volna, mintha csak kötelességének, élete rendeltetésének tartaná, — hogy örködjék fölötte.

A leány nem azt tudja, a mit ő, hanem a mit a világ beszél. — A mit ő tud, azt másképp fogják föl az emberek. A világ szemében nem ő az áldozat; nem az ő élete a megrabolt, összerombolt élet; hanem amazok az áldozatok, kiket ő kergetett a sirba . . . A méregpohárt ő adta az asszony kezébe, a pisztolyt ő adta a férj kezébe. A világot is a katasztrófa hódítja meg magának.

Mert János bácsi nem kiabálta soha panaszát a világba, nem átkozva, hanem siratta őket

Milyen nagy szerencse, hogy a miniszter nem a világtól, hanem saját szívéből tudakozódott János bácsi multjáról . . .

Milyen rossz, romlott szívű ember lett volna előtte János bácsi . . .

Igy nem volt egyéb, mint a régi jó iskolatárs, — gyermekkori barát, s egy szánalomraméltó végzett földesur . . .

A világ előtt mindez nem sokat nyom a latban, sőt részrehajlónak mutatja azt a szegény minisztert, ha ugyan törődik vele, hogy kinevezték iktatónak a pothornyai járásbirósághoz.

Legfőlebb a járásbíró vakarta a fejét, hogy az ő pártfogoltját mellőzték; eleinte nyakig be volt gombolkozva; de János bácsi mosolygó, nyájas arcza egy hét múlva megszeliidítette; szorgalma a másik héten megnyerte, őszinte, igaz tiszteletadása meghódította a harmadik héten.

A harmadik héten nem Szabó ur volt többé, hanem János bácsi.

A jó példa ragadós; — a negyedik héten János bácsija lett az egész városnak.

Ime, idegen vidéken, ha a rossznyelvű rágalom nem jön a szegény emberrel, hogy el van egyszerre törölve minden. Az ember mindég olyan ott, a milyennek mutatja magát; rendes, becsületes élet, nyájasság, szerénység kedvelté teszik.

János bácsi mindezeknek nagy tárházával birt. Rövid szóváltásaiban el-el pattant egy-egy jó élcz; társalgásán adomák sora nyult végig; hosszú beszélgetésekben krónikája volt a szép, régi multnak, a vidám megyei életnek, az örök fényességű forradalmi napoknak, melyeken mind rajongva csüggött az új nemzedék.

János bácsi tehát meghódította az egész várost, annyira, hogy ha valaki János bácsiról Pothornynán csak egy rossz szót mert volna koczkáztatni, ő vált volna rossz emberré a közönség ítélőszéke előtt.

Schellinger ur igen jól járt vele. Vendéglőjének étterme óriásit emelkedett; nemcsak kétszerte látogatottabbá, de az elsővé vált a városban. János bácsi tette meg elsőnek. János bácsit követte a hivatalnoki kar, a város független értelmisége . . . A tiszturakról nem is beszélek; ő nekik, már állásuknál fogva is, a legelső vendéglőbe kell járni.

Schellinger ur pár hét alatt, a bő áldás miatt, kénytelen volt személyzetét szaporítani.

A pinczér és Jennyke nem győzte a kiszolgálást, segítőkét fogadott föl melléjük; az étterembe szolgáló kis szoba falát kidobatta, a másik szobát pedig ajtóval hozzácsatolta a megnagyobbított helyiséghez.

Hogy ez mind János bácsin kezdődött, álma sem volt arról.

Mindent Jennykének tulajdonított, annak a szép, viruló, bájos leánynak, ki a nyájasságot szerény tartózkodással, a báj, a sziveskedést oly szépen, oly finoman tudta a nő méltóságával párosítani. Kincsekért nem adta volna oda azt a lányt.

S a minek titokban legjobban örült, szent meggyőződésévé vált, — hogy mindenki belé fog szerelmesdni, rajongani fognak érte, — a leány pedig soha, de soha nem fog beleszeretni senkibe, s évekig biztosítja üzlete virágzását.

A leány egész magaviseletéből szerezte magának ezt a meggyőződést. A leány kedves volt, de nem volt kaczer.

Soha, de soha ilyen pinczérleány! Mivelt, finom,

mint egy kisasszony és a mi nagy ritkaság, így a világba kidobva, oly feddhetlen becsületes, annyira óvatos a tisztességre, mintha csak éppen most lépett volna ki egy zárda nevelőházából.

Más nevetne rajta, ő megbámulja. — Egy pinceszérleány és olyan, mint egy apácza.

A világ romlottsága nem kerítette hálójába. — Nemcsak csínosságot, modort, finom kis kezet, de oly sajátságos miveltséget is hozott magával, mely ha természetesen mutatkozik is, mégis kiképeztetés kifolyásának kell lennie.

Alig illik rá a egyszerű Kovács-név, ... a Jenny keresztnév már jobban megilleti.

Mindenesetre valamely regény lappang mögötte, — mondogatta magában Schellinger ur. — Szerelmi bánatból megszökött kisasszony! — Ez a föltevés csak nevelte Schellinger ur gyöngédségét s kíméletességét.

A sóhajok, melyekről Schellingerné asszony beszél, hogy a szomszéd ágyból minden éjjel egész a szívéig szólnak, ilyes regényfélét gyaníttatnak.

Szeret valakit szegény, — mondogatja magában, Schellinger ur, de örül is, mert ez a szerelem biztosítani fogja a leányt más szerelem ellen s az ő számára is tartósnak biztosítja maradását.

Sokszor gyöngédtelenség a más titkainak fürkészése; de hát Schellingerné asszony szíve csak oly lágy, mint a vaj, melyet izletes étkeihez használ. Az éji csöndben megérinti a sóhajokat egy szóval. — Sor-somon sóhajtok, — felelt a szegény leány ...

— Sorsodon? — folyik a kérdés tovább.

S annyi rá az egész felelet: — Jobb sorsom volt valaha! . . . Semmi sem több.

Ennyi az egész, a mit a leányról tudnak.

De ez, s utána a hallgatás még nagyobb tiszteletet parancsol. Intés ez, hogy ne tovább.

Ez elég; ez sok; ez minden.

Most már azután szeretik is nagyon.

Minden nap nagyobb örömük telik benne, s kezdik beszélgetni maguk között: Majd ha Károly hazajön a katonaságból.

És azután ime, őrangyalt rendel a jó isten a szegény árváknak; most már még jobban szemmel kísérik minden mozdulatát.

Teljesen kifogástalan az.

Csak egy, a mi feltűnik nekik, a mi szemet szúr, a minek csak magyarázatát sem tudják találni.

A leány, a ki mindenkihez oly kedves, oly finom, oly előzékeny, legkisebb figyelmet, nyájasságot nem tud mutatni az iránt a nyájasarczu, vidor öreg ur iránt, a kit mindnyájan, a kik csak vele érintkeznek, oly meleg szeretettel környeznek, a ki pedig majd meg-eszi a szemeivel.

Talán éppen azért.

Ők azt mondják reá:

— Furcsák a leányok, sokszor ilyenből támad náluk az ellenszenv.

Egyszer szólnak ezért; — de mert nem használ, nem is szólnak többször.

A leány ebben már régen számot vetett magával, már hónapokkal ezelőtt; mindjárt az első nap, mikor János bácsi leült a sarokba, a hosszú asztalhoz.

János bácsi végre elhatározta magát, megfogta a kezét s szólt hozzá szeliden; dicsekvés is volt abban:

— Látod, Jennyke, ugy-e ide is eljöttem utánad. A leány elvonta a kezét.

— S én nem fogom észrevenni, csak úgy, mint máshol.

— Miért?

— Megmondtam már. Mert gyűlölöm önt.

János bácsi fájdalmasan mosolygott.

— Engem?

— Miért üldöz mindenhova?

— Egy leány mindig jöhet oly körülmények közé, hogy védelemre van szüksége. Szülőid sirján fogadtam meg, hogy örködni fogok fölötted.

A leány keserűen lenézte.

— S ön el tudott oda menni?

Megértette annak vádló, gyilkoló jelentését.

— S te nekem mondod ezt?

És János bácsi nem bírta a maga mentségére szót emelni; mert nem tudta vádolni a halottakat. — Lesütötte fejét szomorúan és hagyta távozni a leányt.

A leány pár lépésnyire megállt, visszafordult, visszajött hozzá s kemény, határozott hangon szólt: inkább parancsolat volt az.

— Kérem, ne szóljon ön többé hozzám; én nem akarom, hogy tudják ki vagyok . . . s hogy azt tudják, ön kicsoda. Nincs semmi közünk egymáshoz.

A legmélyebb gyűlöletnek keserősége, haragja volt azokba a szavakba öntve . . .

János bácsi nagy fájdalommal nézett utána.

A szíve pedig azt suttogetta neki belülről:

— Azért én mégis szeretlek, azért meglátod, még sem foglak meggyűlölni soha.

II.

És azután nap mulik nap után. Jennyke sürög-forog; figyelme, előzékenysége kiterjed mindenhova, csak azt a vén embert a sarokban nem látja, nem veszi észre soha, mintha ott se lenne.

A vén ember hűségesen szót is fogad; nem szól hozzá egyetlen egy hangot soha.

Néha esténként megjelen a Vögyi Misa bandája is. Szól a víg zene, csengenek a poharak, harsog a vídám dal. Schellinger urnak annyi a dolga, hogy a fejét alig bírja; sűrögnek-forognak a leányok, a János bácsi szemének nincsen pihenése.

Gyönyörködik abban a szép magaviseletű, deli leányban és gyönyörködik a szép, vidor huszártisztekben.

A multak emlékéen is el-elábrándoz. Milyen vitéz, dicső, magasztos a huszár, ha kell. Nincs is hozzá hasonló teremtés a világon.

A huszár nemcsak deli férfi, nemcsak gavallér, hanem valódi hős, valódi mintája az eszményi, férfias szépségnek úgy a külsőben, mint a fogalomban, mely nevével össze van kötve.

A huszár legszebb összeolvadása a férfias erőnek és a finom gyöngédségnek, . . . a derék bravouroknak és a páratlan udvariasságoknak.

A legszebb katona a világon a magyar huszár.

S annak legelragadóbb példánya a szép, a fiatal huszártiszt. Mert nincs kérem, csak fiatal huszártiszt. Nem létezik őszhaj; a gonddal kezelt bajusz egész a sirig csak őszbe csavarodik; nincs redős homlok, nincs ránczos áll az aranyzinóros attila mellett, mely a délczeg termetre oly szépen rásimul.

Az aranyzinór azon a buzavirág-szin attilán a leghódítóbb, a legellenállhatatlanabb látvány.

Az egész világ rajong a huszárért, — férfi, nő egyaránt szereti, — kevés ez a szó — imádja. Az öreg szeretné fiának, férfi barátjának, a nő bálványának.

A fiugyermeknek már picziny korában eszményévé válik, vágyainak netovábbja, hogy ő is olyan legyen valaha.

A bakákat szépen, nyugodtan szokták bevárni a piacra; de a mikor már csak a város végén harsan meg a huszárok trombitája, az egész város tódul eléjök. Oda töri magát a leghiggadtabb, legokosabb ember is; mindenkinek megbomlik az esze, lángra gyúl minden arcz, minden szív dobog, az egész fehérségszeme ragyog; még a kézen vezetett csitri kis leány is topog, szalad, tapsikol, bármerre megy az utcán, szalad, eseng utána: — katonabácsi, katonabácsi; — csak úgy lebeg utána szöske haja, a mikor szalad.

S az a szép, deli félisten, a világon a legnyájásabb, barátságosabb mosolyokat szórja az öregeknek; pazarul a csókot, virágot a nőknek s czukrot a piczi babáknak. Mindenkinek azt, a mit legjobban szeret.

Mert a huszár egyszersmind a legfinomabb, a leggalántabb, a leglovagiasabb és a legjobb szívű ember a világon.

Ha helyt kell állni a férfi becsületért, a női névtisztességeért, kedves hazája megvédelmezéséért, gondolkozás nélkül odadobja életét.

Egy szóval, a valódi szépség mellett csak a mi nemes, a mi dicső, a mi magasztos, az lakhatik a huszárbán.

Ezt tudja az egész világ; ezt tudja, érzi ő is régen s oly büszke is reá, hogy azt a buzavirág szín attilát nem szabad semmi szennynek érni soha; egyetlen ujj-hegy érintés nyomának sem szabad azon maradni.

S ez a tankrédi kifogástalanság teszi még bámultabbá, még nagyobbá, még szebbé, még ellenállhatatlanabbá a huszárt.

S akad mégis, a ki ellentáll.

Annak a leánynak pedig, annak a világbadobott pinczérleánynak magaviselete még nagyobb szerű volt, több, mint kifogástalan; csodálatos megbámulni való.

Szabó János bácsi csak elnézte, csak elbámulta, hogy csak oly közömbösen el tudott menni minden kaczerködés, lopott pillantások, lopott mosolyok nélkül a szép huszártisztek mellett, mint a hogy elment a járásbirósági őrök, Szekeres ur mellett. Csak azt a köteles, udvarias nyájasságot tanúsította irántuk, mint Hupka adóellenőr ur iránt. Semmivel sem többet . . . Semmi megkülönböztetés.

A világért nem ragadná magánkívül egy csábító mosoly, a szemeknek édes, bűvölő rajta feledése. — egy bókra, egy-egy nyájas, bohó szóra nem pillant vissza önfeledten.

Nem nyújt legkisebb biztatást.

Nem álszenteskedés az, mely drágán akarja magát eladni; hanem a határozott akarat, mely beleélte magát sorsába; öntudatosan, közömbösen vesz mindent, hogy oly tisztán, érintetlen maradjon, mint an-

nak a buzavirág szín dolmányának a becsülete . . . A becsület hite az.

A szép huszártiszteket, ha nyájasan is, — csak oly érdek nélkül tudja nézni, mint Károly fotografiáját, melyet Schellinger ur dicsekedve már megmutatott neki . . . Sőt Károly arcképének talán több pillantást szentelt, pedig — igaz, hogy huszár az is, — de csak őrmester. Az arany nem látszik a fényképen, nem is kereste, — de azért nézte hosszasan, hogy megmondhassa a jó szülőknek, melyikökhöz hasonlít jobban. A jóságot a vonásokban Schellingerné aszszonyéhoz hasonlította.

Ebben sem mutatta tehát magát számítónak — Schellingerék még jobban becsülték.

De a tiszturek előtt is fölmagaslott az égig.

Derék, becsületes, szép leánynak ismerték.

Hitték, tehát belenyugodtak; a tréfák csak játszi tréfák maradtak örökké, melyek sem az illem, sem a lovagiasság határát nem lépték át soha. A mi kellemes, az mindig multság marad s nem bosszant senkit.

Hajnovics Aladárt is csak azért bosszantotta, mert ő hitte legjobban.

Az ellenállhatatlanság a hiuságot, önhittséget szüli . . . Nem is bűn, csak gyengeség, mint az elkenyezetett gyermek makacssága s abban is éppen olyan, hogy a minek tilalma bosszantja, arra ráköti magát.

A becsületes ember nem lop soha.

De azért sokszor jár a becsületes ember szép

kertben, virágok között, melyeket a kertész hiven őriz, — tudja isten, micsoda sátán vesz erőt a becsületes, tisztességes emberen, — a kertész elfordul egy pillanatra, a becsületes, tisztességes ember hirtelen, gyorsan leszakítja azt a ritka példány szép rózsaszálat, melynek birásáért lázas vágy gyötörte.

Sokszor ott kóvályog a tisztességes, becsületes vendég a dúsan terített, ékített asztal körül; egyszerre megakad a szeme egy piczi, parányi édességen az ezüstállvány legtetején, ellenállhatlan vágy vonja az édesség elé, — talán nem is bűn, nem is hiba, talán ha sorát várná, az övé is lehetne; mint a hogy az előbbeni rávitatja magára, hogy nem rabolja el az egész kertet, — úgy rávitatja azt is magára, hogy annak a parányi édességnek ellopása után még csak hiány sem mutatkozik . . . Nagy kín, nagy féltékenység vesz egyszerre erőt rajta. Hátha más valaki fogja elvenni az orra elől, nem ura többé magának, szétnéz, . . . odasuhan, elcseni, elcsippenti magának és szerfölött boldog, hogy ezt megtehetette.

Különben tisztességes ember; csak ez a parányi lázas állapot hozta meg a tisztességtelenséget.

Rendes pillanatokban ez nem történhetik meg, kivált ott, a hol az illemtudás, finomság a lovagiasság uralkodik főjellemvonás gyanánt.

De hát, kérem, nem rendes pillanat az, mikor az a jó magyar nóta járja, mikor a Vögyi Misa estétől hajnalig húzza, mikor a bor bacillusai bejárják, betöltik az agyat, befutják az ereket, idegeket a talptól a

kézujjak hegyéig. Rövidesen elvinné az embert az ördög elevenen, ha az rendes állapot lett volna.

Pedig olyan szép az a mulatság, — szebbnél szebb nóta járja, a tiszturak nem mulatnak oly vadul, mint a régi jó kortes urak, nem törik össze a hegedűt, nem ütik a falhoz a poharakat, nem ordítanak, nem tánczólnak az asztalon, — hanem, a mint a Misa húzza a szebbnél-szebb nótákat, csendesen, szépen dalolnak hozzá, még a szivar sem alszik ki a szájukban, csak Aladár veri néha a hamut a poharába.

János bácsi nem tud hazamenni, annyira gyönyörködik a remek huszárgyerekek mulatságában.

Valóban gyerekek is még, olyan fiatalok és oly ártatlan, szelid a mulatságuk . . . Csak huszártiszt tud mulatni ily vigan, elevenen s mégis ily finoman.

Pedig mindnyájának ragyog a szeme, vörös iverzef vonja körül; ég az arcza; mindig nagyobbak-nagyobbak az újabb-újabb eldobott szivarcsomók; s több a nevetés, a kacaj, mint a vidor beszélgetés.

Négyen mulattak együtt hadnagyok, főhadnagyk; tehát még a rangfokozat sem tölt közéjük semmi feszességet. Szépek voltak mind, sem szőke, sem ragyás nem volt közöttük, mint a hogy a karczagi ember képzelte és meghatározta a besorozott ujonczokban a huszárszépséget.

Délcegek, büszkék, rátartók voltak, mint a hogy azt az egyenruha és a kard kívánta. Aladár nem a legszebb köztük. Tarcsai Béla ábrándos nagy kék szemével, örökké nyájas mosolyával szebb, sokkal megnye-

rőbb jelenség volt: de Aladár tüzes, éles tekintetével sokkal felhevültebb, sokkal mozgékonyabb. Bélát közelről kellett látni, vele beszélni, hogy minden szép vonását, érdemét megismerjük. Aladárt, — mint a hogy a duhajlegény, az első legény kiválik a tömegből, — már mesziről meg lehetett látni.

Az elsőséget ő tőle itt sem lehetett elvitatni. — Ő vezette, az ő jó kedve teremtetten meg, élesztette, fokozta a mulatságot. Nagy czime volt reá; a város legszobbb, leggazdagabb, legelegánsabb özvegyasszonyát hódította meg. kinek kebléről eddig minden polgári szerelem nyilai s minden egyenruha villámai visszapattantak . . . Mint a hogy a város irigyei beszéltek, egyszerre beleütött a szívébe az istennyila. Fele tréfa, fele udvariasság. — Belebolondult, odahajította a kezét. sőt azt mondják, majd csaknem maga kérte meg.

Semmi megszólalni való nincs benne, ha egy derék, szép fiatal özvegy szerelme boldogítását óhajtja s becsületes, tisztességes akar maradni. Oda jövünk, ha százszor elgondoljuk is.

Ha valami hiba volt, csak az volt a hiba, hogy Gertvayné nem százszor, csak egyszer gondolkozott s elhatározta magát.

Ez a határozat Aladárt szerfölött boldoggá tette s legelőször is, ha nem czimet is, de minden esetre rugót adott a mai nap mulatságának.

A kedv rugója mindig a szívben lakik.

Aladárnak bomlott jó kedve volt. A világon a lehető legnagyobb szerencse érte; egy szép, gazdag nő

szerelme, kiért eped, rajong, bolondul, — birása, — mely a menyországgal ér föl s mely egy kimeríthetlen tárczát, egy ragyogó, élvezetes jövőt hoz. — többet ér egy kapitányságnál, sőt még az őrnagyságnál is.

Hátha még e mellett, ezzel a fényes csillaggal a kebelén, a harmadik aranycsillag is összeegyeztethető az egyenruha aranypaszomántos gallérán. Nem a bortól, hanem még a gondolattól is megittasulhat egy teljes életkedvvel bíró huszárfőhadnagy, ha arra az éppen nem hazug bókra gondol, hogy a szép Gertvay-nét néhány év múlva a szép őrnagyné cím fogja megilletni, — még nagyon meg fogja illetni. Talán éppen ezért öleli meg, csókolja meg Bélát, ki poharát mosolyogva nyújtja feléje. Nincs itt toaszt, nincs itt szónoklat, hanem az egyik telt szív oly édes szavakat mond a másik telt szívnek, mintha az csak a legszebb nóta, vagy szerelmi nyilatkozat volna.

Nem lehet ilyesmire mással felelni, mint egy csókkal.

Ilyenkor eltűnik, szétfoszlik a semmiségbe a hadsereg nyelve; visszatér a nyelv, mely az anyatejen táplálkozott, az einunddreiszig, zweiunddreiszig nem fér össze a szép magyar nóták ütemével, a cserebogárral, a sárga cserebogárral, melyet egyszersmind az édes bölcsődal méltóságára emelt Petőfi, midőn megalkotta hozzá versét: „Itt születtem én ezen a tájon.“

Anyám is így dalolta.

A túláradt szív elfeledi még az egyenruhát is; elfeledi a világot, el mindent; de egyszersmind keb-

lére ölelné az egész világot, megcsókolná az egész világot.

Pedig egy csók sokszor nagyon sokba kerül; sokszor az egész élet boldogsága van annak a hintájára vetve.

De mikor a csók a legnagyobb öröm kifejezése.

Egy parányi, édes, bohó kis csattanás.

Örökké tréfajáték marad az, ha azt más csattanás nem követi . . . Az a másik csattanás határoz azután az egész élet fölött.

De ki gondolna akkor arra, mikor az embernek olyan határtalan kedve van, hogy csak a jó kedvet, az örömet látja s elevenen van benne az ember a menyországban.

Misa húzza, hajlong; ő is kaczerkodik, érzeleg a hegedűje mellé.

A hegedű, a hurok szintén csengik, enyelgik édesen: „Én felém is hajladozik egy szép piros rózsa.“

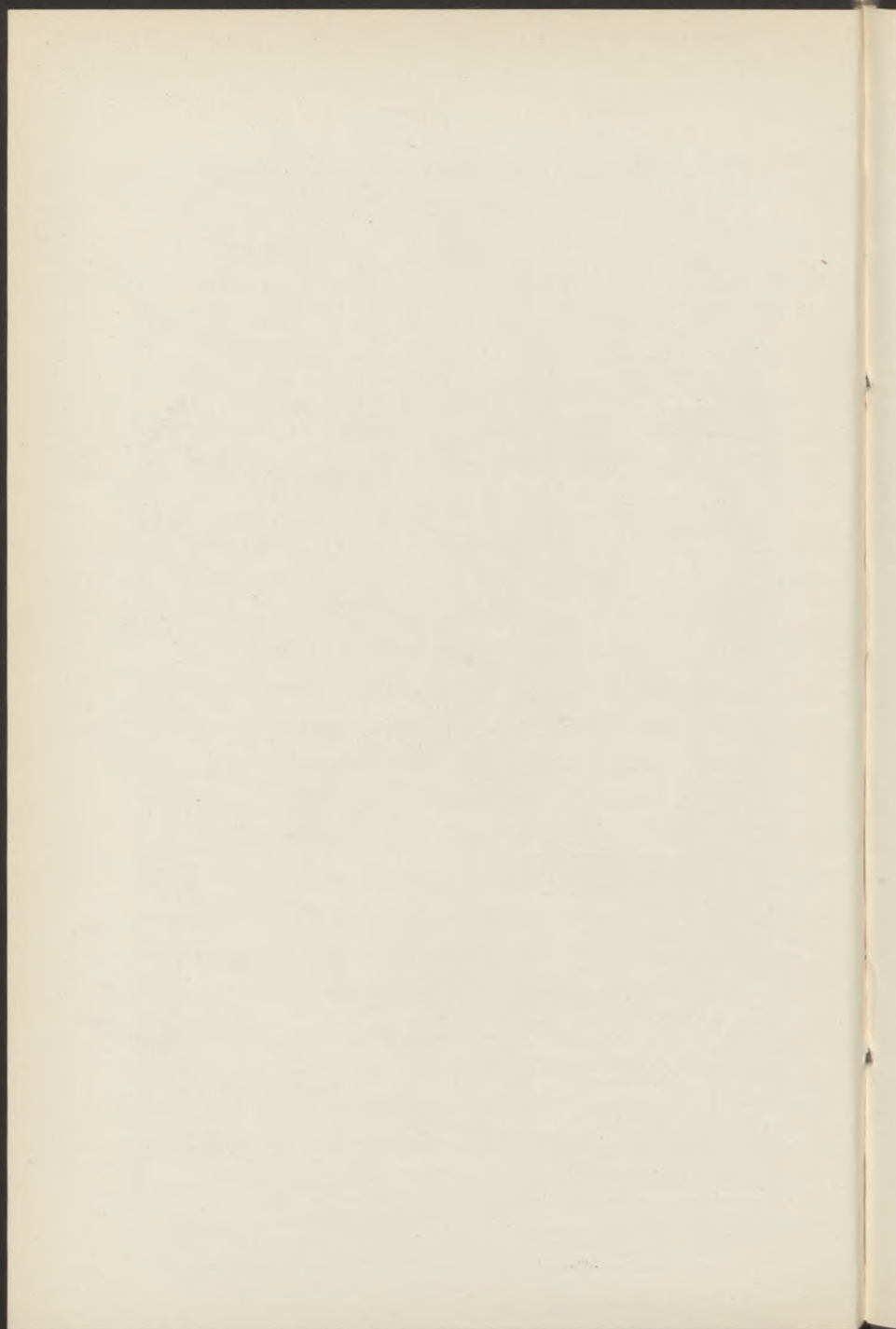
Szerencsétlen, ügyetlen, ostoba közvetítő az a nóta.

Jenny éppen akkor hajlik az asztal felé, nem is egészen maga, csak szép fehér keze; szép fehér gömbölyü karja, mely étvágy-ingerlőbb még annál a czukörsüteménynél is, mely ama bizonyos tisztességes vendéget lopásra csábította.

Aladár gyorsan, mint a sólyom a fehér galambot, megkapja a fehér kis kezét, fölveti ellenállhatatlan, égő tekintetét, nem lát, nem óhajt egyebet e pillanatban, csak egy mosolygó, piros kis száját . . .

— Jennykém, egy csókot, az isten áldja meg!

A leány elvonja a kezét, — hiába . . . a másik pillanatban már karon ragadják . . .

És elcsattan a csók a kis piros szájon, mely válaszul lángragyult arczczal, felriadt kebelével nem tud találni más visszavágást a sérelemért, mint a mi halálos gorombaság az egyenruhának.

— Szentelen!

S ezt követi az a másik, az a nagy, az a megalázó, az a földig sujtó, az a sokszor örültségbe kergető csattanás, mely többnyire az élet fölött határoz, mindenestre pedig összerombol mindent, a mit maga körül talál.

A kevély, a sérthetlen egyenruha föléledt. Bünhődés nélkül nem lehet azt neki mondani, amit ez a hitvány pincérleány mondott.

Aladár arczon vágta Jennyt.

Jóformán, a kik közelben nem voltak, azt sem tudják, mi történt.

Hogy valami nagy történt, az magyarázza meg, hogy a tiszturak felugrálnak s rögtön kardjaikat kötik.

Egyetlen egy pillanat alatt történik ez mind.

Jenny égő arczára vont kezekkel ott sir . . . ott zokog a középen szörnyű megaláztatásában. Schellinger ur holt halaványan, reszketve, megsemmisülve rohan ki szobájából.

Csak egy szemrehányó hang hallatszik.

A Tarcsai Béla hangja:

— Hogy tehetted ezt?

És János bácsi kinos, örült felkiáltása, a mint a sarokból kiugrik, s mint felbőszített oroszán, rohan vakon, eszét veszítve. ölni, gyilkolni óhajta.

Az egyik kezében kés, a másik kezében kés.

— Megölöm! — ordít bőszen és kinosan s küzd az útját álló Schellinger urral a szabadulásért.

Tarcsai Béla lefegyverzi egyetlen szóval, egyetlen tekintettel.

— Legyen önnek esze, — csitítja, — a mit ön akar, az nem ide való. A ki az egyenruhát sérti, megsért minket is.

Aladár vadul tekint széjjel, talán maga sem tudja egészen. mi történt. vagy talán éppen most érti tette szörnyűségét, iszonyatosságát.

Feje égett; szeretett volna futni maga elől is.

Habozott. kapkodott; talán egy jó szót akart mondani, vagy tudja isten mit; tárczáját vette elő.

Mintha meg lehetne azt a pofont fizetni!

— Azt nem szabad! — szólt Béla, rá erőltetve köpenyét, kituszkolta az ajtón. — Mentek utána gyorsan ők is . . .

János bácsit pedig nem birták lábai.

Megsemmisülve rogyott a székre.

Összezsapta kezét és összekulcsolta ölében, . . . kinosan feljajdult a szegény öreg ember:

— Jennyt arczonvágták! A lovagiasság, a gavallérság eszményképe, hogy tehetted ezt?

Arczon ütni egy nőt!

Egy szegény nőt, kit már anélkül is megaláz az állása.

Egy szegény, becsületes leányt, a kit valójában ő sértett meg azzal, hogy magáról megfélekezett.

Meg kell annak halnia, vagy ő hal meg.

De a sértésért elégtételt kell adnia.

Mások, talán az egész város mosolyogna a tréfás János bácsin, a szegény öreg emberen . . .

Jennyke nem mosolyog, . . . hanem a mit soha sem gondolt volna, hogy megtegyen, — oda tántorgott hozzá és sírva a nyakába borult.

III.

A pofon a legirtóztatóbb, legocsmányabb, leggyávabb, legmegsemmisítőbb merénylet a világon, a mit egy ember a másik ellen elkövethet.

Finoman arculütésnek nevezik, de biz az mindig pofon marad.

Legirtóztatóbb; mert a becsület megalázásának, agyonütésének célzatával van adva; legocsmányabb; mert féligmeddig meggondolatlan orvtámadás; — leggyávabb, mert kis eszközzel a legnagyobb következtetéseket, sokszor az egész élet tönkretételét vonja maga után; a legmegsemmisítőbb, mert elégtétele az adott sértés nagyságával nincsen arányban s ritkán, csak az éppen egyetlenegy eltalált módon hozható úgy helyre, hogy az teljesen letörölve legyen.

Ritkán van a mód eltalálva, sokszor soha.

Hátha még nőt, becsületes, szegény nőt ér az.

A lovagias férfikéz által ütött seb az arczon begyógyul, sőt érdekes, büszkeségre hívó forradás nyomát hagyja maga után, a szíven ütött seb elrejtőzik, titok marad a világ előtt, de a pofon örökké ül az arczon, ég a szívben, mert egyszerre mind a kettőt ütötte meg.

A pofon a szégyen, a megbecstelenítés bélyege, nincs nyoma a szem előtt és mégis mindenki látja azt, ha nem követi kellő elégtétel.

Haragból, visszavonásból, ádáz gyűlölethől még meggyógyulnak az emberek, a pofonból soha; ha nem követi kellő elégtétel.

Sok bűnt elfeledtet a későbbi becsületes élet, a pofont sem megjavult, nagy, erényes élet, sem rang, sem fájdalmas sors a világgal el nem feledteti, — ha nincs meg a kellő elégtétel.

A pofon olyan, mint a lelkiismeret felháborodása, örökké küzd a lehetetlen ellen, meg nem történtté tenni, a mi megtörtént, még álomban is felriad, még álomban is fölsikolt.

A pofon a leglesújtóbb elátkozás, a legkérlelhetlenebb bosszúálló, az az irtóztató valami, mely nemcsak a megalázott arcot, de a kezet is, a mely adta, megszégyeníti, megbélyegzi és megbünteti.

Annak eltávolíthatlan következéseit mind az az arc, mind az a kéz, mind a két fél örök időre hordja magával.

Gyógyíthatatlan seb marad, mint az algiri bej pofonja, mely trónját feldöntötte, nemzete független-

ségét széjjelrombolta, a bosszúállásban két szabad nemzet örök gyűlöletét vonta maga után s egy szabad nemzet leigazásában a világ legszabadabb nemzetének a megvédett becsületrend mellé egy foltot tűzött föl.

Mert a pofon a megbotránkozás közprédája, a pofon nemcsak azé, a ki szenved, nemcsak azé, a ki adja; a pofon a világ ítélő törvényszéke elé tartozik minden következeiseiben.

Az a parányiság nagy, legnagyobb a világ előtt, hát még egy kis város előtt.

A világ azt mondja, az az övé, reá tartozik, beleszól a dologba mindenki, rögtön megalakul az esküdtszék.

Nem is gondolná az ember, hogy mi minden, milyen nagy dolgok fejlődnek abból, hogy egy szegény pincérleányt arczon vágtak.

Mert másnap az egész kis város beszélt arról, a mi Schellingeréknél történt. — A tiszturak arczon vágtak egy leányt.

A város színe, arcza megváltozik.

Bármily közönséges teremtés legyen is egy pincérleány, még mindig csak egy védtelen nő.

S ime kezdődik a pofon büntetése. Legelőbb is elítélik azt a könnyelmű, dölyfös kezet, mely magáról elfeledkezett.

Azután fölmondták a barátságot a tiszturaknak; nem köszönt nekik senki.

Schellingerék hajukba kaphattak, ijedtükben el is sápadhattak, nyakukon vezett az ebéd . . . Sem a tiszt-

urak, sem a polgáriak nem jelentek meg ott. Egyik sem óhajtott a másikkal találkozni. Szegény Schellingerék nagy válságnak nézhetek elébe. Mert mégis csak furcsa hely az, a hol a tiszturak egy csókért veszekszenek s pont osztogatnak.

Még magyarázatokra, tények igazolására sem nyílik alkalom . . . A látogató tiszturak előtt nincs ott-hon senki.

Hát még a falak között, a zárt ajtók mögött, mikről a világ mit sem tudott, mik történhettek.

Elég az hozzá, hogy a kárhozatos eset után szomorú és zavarteljes nap következik, még azokra is, kik annak csak ártatlan szemtanúi voltak.

Mintha csak tudta volna Tarcsai Béla ezt mind, mind előre, mikor Aladárnak megbotránkozását kijelentette:

— Hogy tehetted ezt?

Ennek adott kifejezést akkor is, midőn másnap délután, — bizony jobban este volt már, — Aladárhoz belépett . . .

Mert Aladár aludt egész ez ideig.

Ez volt az egyedüli, utólagos mentő körülmény. Kábult fejével csak most kezdte megérteni, fölfogni tettenek, megfélemezésének egész szörnyűségét . . . a Béla beszédéből.

Szomorú lett, a legnagyobb megbánással jelentette ki, hogy sokért nem adná, a viláért nem adná, ha ez mind meg nem történt volna.

— Látod, — folytatta ezután Béla, — ez a dolog

nemcsak téged illet egyedül, érint minket is. Most tanácskoztunk a dolog a felől s elhatároztuk, hogy hibádat helyre kell hoznod.

Aladár késznek nyilatkozott, hogy tanácsukat parancsnak fogadja, még a bocsánatkérésre is.

Béla megmérlegelte előtte a dolgot.

Az egy katonatisztől, — szemben az első sértéssel, — sok volna, de nem elég.

Aladár áldozatra is kész, mert röstelli is, s mert ki tudja mi mindent nem tesz kockára, ha ügyét elintézetlen hagyja.

Béla ellenveti, most, mikor tárczáját kivette, hogy a pénz, bármily sok legyen is, nemcsak kevés, de újabb sértés.

Végre határoznak. Aladár egy ékszerdobozt vesz elő, megmutatja benne a gyönyörű briliántokat.

— Jó lesz ez? Constanczenak szántam, — majd veszek szebbet neki.

Béla megöleli, aztán díszruhát öltenek mind a kettő. Szerencsére már egészen este van, a pothornyai lámpák nagyon silányan világítanak, legalább nem látják arczuk pirolását, a mint mennek Schellingerék néptelen helyisége felé.

Schellinger egy székben bobiskol. Jenny ott áll halványan a szoba közepén. Reszket, mikor őket meglátja s egész valója nagy felindulást mutat.

A leány nem fogadta el, visszautasította szintúgy az ékszer, mint az engesztelést.

Az ostoba . . . Az ékszer megér 5—600 forintot.

A neveletlen. Hizeleggetett volna neki.

Most ott vannak, a hql voltak.

A módszert nem találták el.

Nem időznek soká, nagyon gyorsan visszatérnek.

Aladár dühösen az ágyra vágja fővegét, a szekrénybe dobja az ékszer-tokot.

Nem sikerült; a hiba nincs helyrehozva.

Aladár szitkozódik, féktelenkedik; szidja, gúnyolja a lányt, hogy talán azt várta, hogy kezet csókoljon neki engesztelésül.

Micsoda elégtételt adjon hát neki? Ha férfi lenne, elfogadná kihívását, megvívna vele . . . Borzasztó dolog, megsérteni valakit, a kinek elégtételt nem lehet adni.

Szerfölött dühös, mindég dühösebb.

Csak volna legalább valaki, a ki párbajra kihívná.

Béla pedig csak áll komolyan s komolyan ismétli előtte:

— Pedig ezt helyre kell hoznod, — mert legalább én nem szolgállok veled . . . talán a többi sem.

Aladár egy pillanatig habozik, ha meg van-e sértve, . . . azután elneveti magát . . .

— Eh! menj . . . Nem hívlak ki egy pinczér-leányért.

Béla szomorúan lehajtja fejét.

A kérlelhetetlen következtetés teljesen nyiltan állott előtte.

Igazsága van.

Aladár oda pillant, a mint Béla a fővegét veszi.

— Itt hagysz engem . . . és éppen most, mikor

fejem ég; széttépném az egész világot, mert nem tudok szabadulni ez átkozott, utálatos helyzetből.

Béla egészen kábultan felelt:

— Nem tudok semmi okosat kitalálni.

S még mikor ment is, s a lakása felé vette lépteit, folyvást csak azt susogta magában:

— Igazsága van; pedig igazsága van . . . Mit mondanának? A tiszturak megvívta egy pinczérleányért. Tönkre lennének téve egyszerre mind a ketten. Senki sem fogná itt a megsértett női méltóságot keresni, csak a pinczérleányt.

Mi alapja lenne a világ előtt annak, hogy magát lovagjává tenné. Semmi, mint hogy az a leány azt meghálálja.

Csak azt kérdenék: melyiknek volt vagy legyen a szeretője.

Nem, nem; nem úgy van, csak úgy látszik, de nincsen helyesen.

S előtte állt az a halvány arc; az az izgatott, felindult tekintet, mely őket fogadta. Tekintete még neki is szemrehányásról beszélt.

S elgondolta azt az iszonyú nagy sértést, s elképzelte, hogy az mit szenvedhetett.

Ő volt a közvetítő és tudja isten, a visszautasítást mégis csak helyeselni tudta. Csodálatosan emelte azt a leányt a szemei előtt.

A valódi méltóságot adta az meg neki.

És íme, az a nagy sértés, az a nagy seb, az a nagy szégyen örökre megmarad; nem törli le semmi sem a

sértettéről, sem a merénylőről, még a női méltóság ilyen megnyilatkozása sem.

Kardjára ütött bosszúságában.

Lehetett-e elnézni, eltűnni egy nő ilyen megsértését.

És fogják mondani, beszélni, sőt beszélnek, ránéznek, merre jár, ő is ott volt, ő is látta.

Kedve volna visszatérni.

— Kihívlak hát én, ha te nem hívsz ki, mert engem is megsértettél; ott voltam s nem tiszteltél, hogy ezt az aljasságot követted el előttem.

Ismét tovább megy. Eh! nem, nem! Ostoba gondolat.

Midőn küszöbére lépett, haragosan dobbantott.

— Hát nincs senki ebben a nyomorult, ostoba városban, a ki föllépne egy szegény, becsületes leány megsértéséért.

S a mint szobájába belép, két urat lát maga előtt. Egy gyalogsági főhadnagyot a Rodichok egyenruhájában s az egész város közkedvességű János bácsiját.

Tegnap talán még ő is így hívta; ma nem meri.

János bácsi, a tartalékos baka főhadnagyban, Hupka adóellenőr urat mutatja be.

Előadja jövetelök okát is . . . János bácsi, Aladárt szándékozik párbajra hívni s másik tanujául, segédeül Bélát szemelte ki.

Béla majdnem örömmel sóhajtott fel:

— Hát mégis eszébe jutott valakinek.

Majdnem megöleli János bácsit . . . Hála isten,

helyre lesz hozva az egész szégyenteljes dolog. Azután pedig megszégyelli magát, a mint János bácsi őszhaját látja.

János bácsi azután a dolog részleteire tér át. A szülők iránt érzett régi barátsága által indokolja közbelépését.

Beszél melegen, érzékenyen a leányról, becsületességéről s művelt voltáról.

Azután áttér a multakra, s midőn beszél, hangját majdnem elfogja az elérzékenyedés.

Hallgatói nemcsak ismerik, de át is érzik a keserves multat. A könnyek szoktak a legjobb magyarázók lenni, s a mihez magyarázók voltak — a család bukása, a — szülők öngyilkossága, egy bőséghez szokott művelt leánynak egyszerre nyomorba, megalázott szolgakenyérre dobása, — a legmegdöbrentőbb képet adták neki a szegény Jenny jelen helyzetéről, s azon szenvedésekről, melyek e pillanatokban a szívét kínozhatták s a megalázás, meggyalázás által marczangolhatták.

— Tehát láthatják önök, hogy ilyen körülmények közt a sértést nem szabad bosszulatlan hagyni.

A legérzékenyebb, vérig hatoló sértés volt ez.

A megalázott családi állás, a szegénység, a keserű szolgakenyér, a szolgálat alacsony minősége által kétséssé tett becsület mind, mind arczon lett ütve, meg lett bélyegezve egyszerre.

Szerencsétlen Aladár, távolról sem gondolta volna, hogy a női méltóság megsértésével még több irtózatos döfést ad annak a szegény szívnek.

Soha, de soha sem gyógyítható az meg semmivel.

Béla kezében reszketett a szivar, a mint végighallgatta.

Nem ő volt a bűnös, mégis arczába szökött a vér a tett teljes mélységének megértésétől.

Nagyon nagy bűn volt az, mit Aladár elkövetett; még az öngyilkossággal sem lehet azt megvezekleni.

És Tarcsai Béla hirtelen egyet rándult, arczáról eltűnt a szégyen pirja. Nem szégyelte többé magát János bácsi őszhajával szemben. Elhatározta, hogy ő vív meg a szegény pinczérleány becsületéért; hátha azzal visszaadja felzaklatott nyugalma, vagy legalább egy pillanatra boldoggá teszi. ha azt hiteti el vele. hogy megsértésének elég tétetett.

Miért ne? A régi lovagok sokszor egy előttök teljesen ismeretlen nő tisztességeért is síkra szálltak; megvívta, csupán ha valaki előttök egy nő szépségét, vagy csak ha neve szépségét kétségbe vonta, vagy ha csak véletlenül rálépett egy általok elejtett virágszálla.

A női méltóság volt akkor a legmagasabb fogalom.

Itt se legyen többé szó a pinczérleányról, csupán a megsértett női méltóságról.

Kezét nyújtja Szabó János úrnak.

— Uram, én fogok megvívni ön helyett Hajnevics Aladárral.

János bácsi gondolkozott, hogy megbámulja-e. vagy szívére ölelje.

Ez az igazi huszár.

Ilyennek kell lennie egy huszártisztnek; ne lehesen előtte büntetlenül bántalmazni a legutolsó szolgálóleányt se.

— Úgy-e, mélyen meghatották önt szavaim s meggyőzték önt?

— Meghatottak uram; de én már mindezeket olvastam annak a leánynak halvány arczáról, mikor az engesztelésül nyújtott brillánt ékszeret visszautasította. A szenvedés mellett a büszkeség, a lenézés sújtott vonásairól.

Szabó János nagy örömmel kiáltott fel:

— Helyesen tette . . . Nem tehetett másként, — az nem volt elégtétel.

— Most meglesz az, — biztosította Tarcsai Béla. — a legfényesebb, a milyen csak lehet.

A tartalékos tiszt kötelességszerűen tette utána.

— És remélem, kölcsönös bocsánatkérés s kölcsönös kiengesztelődés fogja követni.

— Természetesen.

A másik negyedórában azt kérdezte Aladár Tarcsai Bélától:

— Megvesztél? — Tehát erővel egy pinzérleány lovagja akarsz lenni?

— Igenis, lovagja akarok lenni a megsértett becsületességnek, finomságnak, műveltségnek s kardommal adni vissza a vágást az arczodon.

És még sem úgy történt.

Bármily ékes, büszkeségre hívó jel is egy sebhely az arczon, senki sem nyújtja oda szívesen arczát egy

kardvágás alá; s hozzá még a kardot nemcsak a férfi, de a vívó hiúsága is vezeti.

A vívó előtt mindég kedvesebb, szebb dolog győztesnek maradni.

Reggel azt a kardvágást az arczon nem Aladár, hanem Béla kapta meg.

Aladár dühösen vágta földhöz a kardját.

Mi minden következett ama szerencsétlen tett után.

Ime most legjobb, legkedvesebb barátját kellett elégtelenítenie.

Még csak azt sem vette vigasztalásnak, hogy az maga akarta.

No de legalább be van az ügy fejezve.

De nem volt befejezve . . .

A leány a békülésre nyújtott kezét most sem fogadta el; most talán még inkább nem.

Tehát ez sem elégtétel még.

— Tehát magát nem engeszteli meg semmi? — kérdi tőle izgatottan, majdnem haraggal.

— Semmi! — feleli a leány hidegen.

Aladárt otthon egy parányi levél várja, illatos, kedves, de alig meri fölbontani.

Gertvayné írta, rövid volt, alig pár sor, értelme körülbelől ennyi:

— „Az a pofon már magában is rút história, de a mint hallom, ma ön megverekedett azért a pinczérlánnyért. Beláthatja, hogy végének kell lenni közöttünk mindennék. Semmi magyarázatot nem fogadok el.“

Aladár a haját tépte . . .

Ime, mennyi, de mennyi baj származik egy meg-gondatlan arczonütésből.

Mi másként lett volna, ha azt helyre lehetett volna hozni?

De hiába, ha egyszer az az átkozott leány azt mondja, hogy megbocsáthatlan, helyrehozhatlan.

Miért?

Mert az nemcsak egy Mladenowszky kisasszony, hanem egy földig alázott becsületes leány.

Aladár igen nagy változáson ment át. Nem fokként, nem lassan, hanem egyszerre. A híres udvarló, követelő, elbizott gavallér, a mosolygó, kellemes nőcsábitó komor, zárkózott lett; kerülte a nőtársaságokat, s ha vagy egygyel-kettővel találkozott az utcán, ha végképp ki nem térhetett az utból, csendesen ment el mellettök, s csak félve emelte a bűnös kezét sipkájához. Ki soha sem volt valami nagy szemérmeteskedő, úgy érezte, szégyenli magát; nagy vád terheli mindnyájuk előtt.

S reá sem mosolyogtak, mint a párbajok hősére szokás, csupán hideg udvariassággal találkozott . . . De attól fázott . . . Bántotta nagyon.

Nem hitták sehova, nem keresték a társaságát, mint azelőtt. Végtere is mellőzve minden társaságtól, kerülve mindenki által, kik egykor szerették, meg kell bolondulnia, ha ki nem szabadul e kelepceből.

Bélát meg-meglátogatja. Az egyedüli ember, ki nyájas hozzá. Sebe gyógyul, nem is marad nagy forradása, sőt még érdekessé teszi. Az ördög vigye az ilyen érdekességet.

Czudar voltam! — azt mondja magában.

Vacsoránál a tiszturak, ha étkezéseket végeztek, nem kezdettek — mint azelőtt — vidor csevegéseket, azonnal kirugták székeiket maguk alól, azt sem kérdezték tőle jön-e, vagy marad, ott hagyták egyedül.

Máskor talán nem is sejtette volna, most érezte, hogy kegyvesztett lett.

Számonkérésről szó sem lehetett, mert mindig a legkimértőbb udvariassággal találkozott.

Érezte, hogy ez mind a Béla sebe miatt van, — gondolkoznia kellett volna ott is . . . Neki kellett volna azt a sebet kapnia. — Mikor a gavallérnak igazsága nincs, hajoljon meg a végzet előtt; mert jó vivó csak védje magát, ne támadjon soha; mert az nemtelen boszuállóvá teszi az illetékes ítélet előtt.

Nem maradt egyéb hátra, borát kiinni, s velök távozni, vagy maradni.

Egy párszor megtette; — harmadszor maradt. Az a veszett dacz felébredt ismét.

És azután maradt másnap is, harmadnap is, — mindég. — Nem bánta senki.

A kéz a főveghez, salutál . . . punktum.

Hogy valaki egy társaságból, ha nem hívják elmarad, nem megbántás senkinek.

Hanem megbántás az, sérelem az, a mi ezután és ebből következik.

Aladár kiiszsza üvegborát, cigarette-re gyújt, hozat más üveggel, mellé könyököl, méléz, szomorkodik, és a mit csak bán, a mivel gyöttri magát, nem bírja

szívéből kitépni . . . Azután sóhajtvá, egyedül megy haza; — egészen ki van forgatva magából; szidja a katonaszolgálatot, az ostoba, sült parasztot a földnek poráig.

Másnap aztán még tovább marad, még több üveget ürit ki, s bizonytalan léptekkel indul haza, a katonaszolgának megczibálja az üstökét; — későn ébred s lekésik a gyakorlatról.

Az őrnagy szeliden figyelmezteti.

Aztán mindennap jobban-jobban neki adja magát a boritalnak, ki tudja hol s merre jár. — Mondják, szórja a pénzt, valami kártyatársasággal is összekeveredett s végül mindennap tántorogva megy haza. — A katonaszolgát talán agyon is verné, ha az okosabb nem volna, s szépen tűrve, le nem tudná fektetni.

A tisztársak türelemfonalának vége szakad.

Az őrnagy komolyan figyelmezteti.

Mentésül a végső sülyedéstől, az örvényből, megérkezik szegény, jó édes özvegy anyja.

— Mi bajod van, hogy ilyen lettél, édes fiam?

Aladár nyakába borul és nagy szívfájdalommal elpanaszolja minden baját.

A jó édes anya látja, hogy itt rögtönös segélyre van szükség. Az őrnagy urral tanácsot tartanak. — Aladárnak hosszabb szabadságra kell haza mennie . . . Így lesz az legjobb . . .

A tiszturak örülnek, hogy megszabadulnak tőle. . . . Ugyis csak nyugalomba menés lesz a vége.

Otthon aztán Aladár megint csak azt az életet

folytatja. Csakhamar talál korhelykompániát, mely a borát megissza s a pénzét elnyeri.

— De hát az isten áldjon meg, mindég úgy lesz ez? — Kérdezi szelid feddással az ő jó édes anyja.

Aladár megadva mentegeti magát.

Nem tud attól a kinzó féregtől szabadulni, mely a szívéen rágódik; az hajtja, az üzi, ha eltalálná, miként békítse azt ki, érzi, hogy ismét más ember lenne.

— Oh, Istenem! Én adjak neked tanácsot, egy szegény, egyszerű öreg asszony? A katonatisztek jobban tudják azt, mint kell a sértésekért elégtételt adni.

— Szeretőd volt az a leány? — Kérdi azután némi szemérmertességgel a jó öreg asszony . . . Elcsábitottad?

Aladár a fejét csóválja.

— Oh, nem, édes anyám; az egy becsületes leány; az egy elszegényedett Mladenowszky kisasszony . . .

A szegény jó öreg asszony szeliden elmosolyodik, összecsapja a kezét.

— Én istenem! . . . És egy gavallér, egy lovagias katonatiszt nem tudja, mi itt a kötelessége, nem találja ki, milyen elégtételt kell adnia?

Aladás folyvást csak hámul.

Nem tudja, mert nem érez szerelmet, nem tudja, mert a gyűlölettel áll szemben.

Valóban nem tudja, s azt meg is mondja.

— Édes jó fiam! . . . Elvetted a becsületét, azt kell visszaadnod . . . Ha nem szereted is azt a lányt, el kell venned feleségül.

És erre Aladár nem hökken meg; nem halványodik el, hanem lánggra gyul az arca; a világ egyszerre nagy fényben derül ki előtte.

A Kolumbus tojását ütötték le előtte az asztalra.
Nagy örömmel kiált fel:

— Igaza van, édes anyám!

A min sok bölcs, a becsülethez, az elégtétel adáshoz értő férfiak törték a fejöket s nem birták kitalálni; a mely csomót Aladár sem birt megoldani, hogy a kinos köteléket lerázza magáról, a helyrehozhatlan kérdést az anyai gyöngédség, az anyai jó sziv egyszerre megtudta fejteni.

Aladár homlokára üt az ujjával.

— Teringettét, hogy nem jutott az eszembe mindjárt. Mennyi bajtól, mennyi kellemetlenségtől óvott volna meg ez a gondolat!

Nem ám; mert akkor csak a bájos Gertvaynéra gondolt, meg aztán szó, a mi szó, azt sem tudhatta, hogy az a pinczérleány egy elszegényedett Mladenovszky kisasszony... Ki gondolna ily elégtételre egy pinczérleánynál.

S megint fölébredt benne a régi csapongó katonatiszt; és tudta nemcsak menteni, de vigasztalni is magát.

Gertvayné . . . Gertvayné, a bájos Gertvayné!

És vakargatta a fejét.

— Ej! Végtére is ő mondott föl nekem... Hadd lássa, hogy mily gavallér vagyok, s hogy ötet sem a gazdagságáért vettem volna el.

Már másnap füttyült, utálta a bort és oldalba rugta a lumpkompániát.

Mit régóta került, benyitott lovaihoz, megveregette a reá fölnyerítő Vidám nyakát s biztatta, hogy nemsekára be fognak rukkolni.

A jó öreg asszony szíve megtelt örömmel és áldotta magát a mentő gondolatért.

És Aladár ismét vig lett, egészen a régi, nevetgélt, bohó, udvarias, finom gavallér volt, mint régen.

Alig várta már a jelentkezést.

Hogy fognak bámulni Pothornyán, hogy fog egyszerre hanyattesni az egész város.

— Isten ugyse — még belé szerelmesedem abba a leányba.

És aztán eltervelte magában, hogy fogja véghez vinni azt a nagy meglepetést.

Azt az öreg urat, azt a bizonyos — isten tudja micsoda — János bácsit fogja násznagyául fölkérni, a ki egyszerre két késsel akart rárohanni, a ki azután egy széket készült fölkapni, hogy a fejét összezuzza . . .

— Isten ugyse — derék öreg ur volt . . .

Mindenesetre a lány szülőinek lehet az valami régi ismerőse:

Be más szemeket vet most reá az az öreg ur.

S aztán a Schellingerék tájtják el még csak a szájukat.

Milyen meglepetés lesz ez!

S milyen szép a meglepetés, ha valaki ily őszintén, ily boldog örömmel lát hozzá.

A tiszturak összecsapják kezeiket.

— Megbolondultál?

— Nem én.

— Ah, nem lehet . . .

— Igaz . . . Bizony, istenemre mondom, igaz

És aztán pár nap mulva szóról-szóra így történt.

János bácsinak könnyben usztak szempillái s férfiasan, nagy melegséggel, mély megindulással megrázta a kezét, midőn Aladár sarkantyuját előtte összeütötte s mondókáját bevégezte.

De más volt ez a gyerek most. Olyan szép, olyan deli, olyan gavallér, olyan mintakép, — olyan bálvány, mint régen.

— No lássa! tudtam, hittem, hogy teljes lehetelen önben ennek a gondolatnak föl nem ébrednie.

Pedig dehogy tudta, dehogy hitte; . . . hanem mindég csak az arczába szerette volna vágni azt, a mit most nem mondott el neki.

— Ez a kötelességed, ez az egyetlen mód, melylyel hibádat helyrehozhatod, melylyel megvigasztalhatod, megmentheted, újra visszaadhatod az életnek azt a porba tiprott, meghasonlásba kergetett lelket.

János bácsi ünnepi fekete ruhát öltött, azután elszaladt egy kicsit az irodába. Szörnyű kedve kerekedett az egész várost beszaladni.

— Hát Jennyke mit fog mondani? — kérdezte aztán Aladár, mikor délután Schellingerék felé egész ünnepélyesen elindultak.

Jenny, Jenny . . . Hiszen erre még csak nem is gondolt, hogy Jenny mit fog mondani.

Jenny, a szegény Jenny, most is csak oly reszketve, megtörve állott előtte, mint mikor a kezét könyvekkel öntözött arczáról elvonta.

Csak legalább avval a bájos, mosolygó arczával tudná elképzelni.

Nem döbbenne meg a láttára . . .

Mégis talán mosolyog most . . . Egy kiengesztelt mosoly az egekbe fogja emelni.

Nem hiszi el, — kétkedik, — aztán megint mosolyog.

És aztán . . . aztán . . . megkapja a kezét és azt mondja neki:

— Isten engem úgy segéljen, igaz, — a legpárányibbat sem bolondozom.

Szakasztott úgy történt.

Hogy ne történt volna úgy, hiszen János bácsi már az egész várost beharangozta vele; hogyne jutott volna hát a fülébe Schellingeréknek is, Jennynek is.

János bácsinak Aladárral való megjelenése keszkeskedett a dolog komolyságáról.

Hanem azt nem várta senki, nem Aladár, de még János bácsi sem, a mi következik, a mi a dolgot befejezi.

Jenny a legbájosabb mosolylyal, a legnagyobb nyájassággal nyújtotta Aladárnak a kezét.

Szemeiből a lélekemelő öröm ragyogott.

— Köszönöm önnek e lépést, — a legfényesebb elégtételt adta ön nekem. Nemcsak ki vagyok engesz-

telve, nemcsak megbocsátok önnek, de ezt a napot életem legszebb, legboldogabb napjaként tartom meg emlékemben.

— Nos, nos? türelmetlenkedett János bácsi.

Jennyke csak oly bájosan, csak oly szeretetreméltóan folytatta tovább:

— A megkérésnek azonban nem engedhetek; mert én önt nem szeretem.

És aztán hogy felmagaslott erre, milyen ragyogó lett az arca! A pofont adta vissza, és oly boldog volt, hogy visszaadhatta.

Az elbizakodottság meg van büntetve. Az ellenállhatlanság meg van szégyenítve, mikor annak hiszi magát s öntelten, teljes meggyőződéssel mosolyog.

Megdöbbentek egyszerre mind a ketten.

Aladár szeretett volna az ajkaiba harapni.

Visszatiltotta a leány bájos mosolya, melyen igaz köszönet, igaz kiengesztelődés tükröződött vissza.

Ismét összeütötte a sarkantyuját s kereste a legszebb bókot, melyet ebben talált meg:

— Higyje meg, hogy a legőszintebben sajnálom. Bizony volt mit.

Szólt aztán vigasztalásul János bácsi:

— Semmi, semmi! Csak elégtételt vett magának, kosarat adott önnek s ez önt megnyugtathatja, mert ön is eleget tett kötelességének.

János bácsi aztán ismét ezzel harangozta be a várost.

S a városban ismét visszatért a régi, kedves szép rend, melyet a pofon felforgatott.

A szép huszártisztekre ismét mindenki mosolygott.

Sőt másnap a szép Gertvayné lefenyegedett legyezőjével a fogatáról Aladárra:

— Rossz ember . . . felém sem jön, — pedig már nem haragszom önre.

De a boldog, szép napok nem tartanak sokáig.

Alig egy hétre a két huszárszázadot másik két század váltja föl.

Most is kimegy mindenki a piacra, de csendesen megy ki s szomoruan néznek a távozók után.

Jennyke ott áll a Schellingerék ajtajában, az ajka reszket, alig bírja visszatartani, hogy sirva ne fakadjon . . .

Azt a piros sebhelyet ott a mellett a picziny barna bajusz mellett, azon a még halvány arczon, mely egy pillanatra arra fordul. — nem fogja megcsókolni soha!

Oh istenem! hogy ismerik némelyek a szívek legféltettebb titkait!

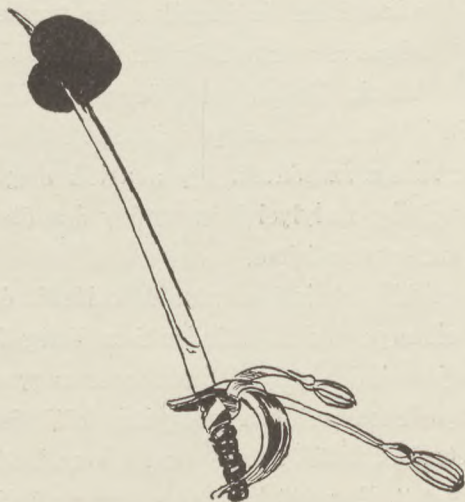
János bácsi a vállára teszi a kezét, s ezt suttogja a fülébe:

— Ne busulj majd elfelejted. Anyád is elfelejtett engemet és férjhez ment édes atyádhoz, szerette hiven, hogy még engemet is megölt érte.

Jenny azonban szomorú marad soká-soká, mindég.

Schellingerék csak azt mondják rá magukban:

— Majd másként lesz ez, ha Károly haza jön a katonaságból!

L

z 1618-diki év deczember 17-dikén Bécs városában az utczákon és tereken sajátos csoportosulások történtek. Urak munkások, férfiak, nők, öregek és ifjak megálltak sétájokban, sőt sürgős üzleti dolgaikban is, s a csoportokhoz szegődtek. Így akarták megtudni, ha vajjon a rejtély, melylyel huszonnégy óra óta bibelődtek, meg van-e már fejtve?

Az ez idő szerinti advent Mikulásait és Krampuszait elhanyagolták. Mindenki a Burg kapujától kezdve majd minden szöglet házon fehér vagy vörös, sőt néhol sárga-fekete színben pompázó, különösen rejtélyesnek tetsző öt betüért törte magát, s célzatán, értelmén töprengett. Ez az öt betű a deczember 5-diki éj homályában született és senki által sem gyanított, s rend-

örileg kutatott írója — nem tudni — tréfát akart-e csinálni, vagy valamely titkos propagandát kívánt vele figyelmeztetni?

Annyi bizonyos, hogy Khlesl érsek-miniszter és — saját meggyőződése szerint — mindenható államférfi, hasztalan bár, de mégis harsona melletti kikiáltásokkal és falragaszokban tiltotta meg a csoportosulásokat. Elrendelte, hogy minden helyen, a hol ez az öt betű: J. M. M. M. M. találattnék, rögtön levakartassék. Mindazáltal a csoportosulások nem szűntek meg, s itt-ott széjjel a városban voltak helyek, hol a sajátságos hatásu öt betű részint fekvésök magassága, részint a vakaró rendőrök gondatlan elnézése következtében ottmaradt, s ehhez azután úgy járt a nép, mint valami csodához.

A bécsi mondás-hagyományok és vonatkozó helyi adatok teljes ismerete lenne szükséges ahhoz, hogy itt elmondjuk: milyen és mennyiféle tréfás szójáték, bohó ötlet szerepelt e napokon a leleményes és kedélyeskedésre nézve páratlan bécsi nép között e közjóra bocsátott rejtély megfejtésekép.

A jó bécsi nép csupán kíváncsi volt, s eszébe sem jutott a dolgot komolyan venni. Mulatságul szolgált neki, mint a hogy a betűk a tanulni kezdő gyermeknek szintén mulatságul szolgálnak, kivált ha cifrábbnál-cifrább alakúak. Egyszerűen Mikulás volt ez neki, mint a többi. Egyedül a kormány, a rendőrség vette a dolgot komolyan, fontosságot tulajdonítva az egész esetnek. Összeköttetést vélt keresni köztük és a folyamatban lévő csehországi zavargások között. Sőt beszélík, hogy

mint a bibliai király a láthatlan kéz által irt lángbetűnek, s az egyszerű persa sah a rejtélyes jóslatnak megfejtésére tudósokat fogadtak: a kormány itt is megtette volna azt a dőreséget, hogy rendőrei között sokat csupán ez öt betű célzatának találgatásával foglalkoztatott.

Valószínű, hogy e mesterkélt találgatások csak oly bohókásan és esetlenül ütöttek ki, s csak oly nevetésségek voltak, mint a bábászoknak a kövezen termett ötletei.

A vörös torony-bástyánál valóságos hetivásár gyűlt össze utczai szájtatókból s kofákból, kik közzé mindazáltal egy pár tisztességes polgár is vegyült. Ezek időtöltésből a hallgatott bohóságokban élvezetet kerestek, az ujdonsült adomákat, szójátékokat fölszedegették, melyeket a csoportosulás fő élczhősei: a szögletsörház vörös csaplárja, a nagy pék és a szép mészáros röhögve szórtak a fogyva-növe váltakozó közönség közé. — —

— Mi az ujság? „Mi is ismét az ujság?“ ez zsongott mindenfelől.

Két uri lovas csak nagy vigyázattal, sok szölongatással, figyelmeztetéssel birt keresztül hatolni a tömegben, mely a bástya melletti utat és járdát elfoglalva tartotta. Néha perczekig is meg kellett állniok, szép, tüzes paripáikat folyvást féken tartották, s jobbra, balra, előre, hátra vigyáztak, nehogy az utat elállók sérülést szenvedjenek. Haladásuk után mögöttük a nyílás rendesen bezáródott, úgy, hogy a néptömeg közé voltak ékelve lovastul.

Sok embert, kivált lovast, legkiváltkép pedig fő-rangu lovast, mint épp ezek az urak is voltak, ily eljárás a tömeg részéről nagyon boszantott, sok esetben türelméből ki is hozott volna; a mi lovasaink arcza azonban derült volt. Együtt kaczagtak a néppel, a bohó ficzkókkal; mosolyt váltottak a nép leányaival, mintha ők is csupán kalandot keresni gyűltek volna a csöcselék közé.

Megjelenésük tehát a nép előtt rokonszenves volt. Ezen különben alig is lehet csodálkozni, mert szép, fiatal, festői, bármely lánykeblet is mozgásba hozó két alak volt ez. A mely lány odavetette, rögtön le is kapta a lángoló szemekről tekintetét, hogy távolabbról annál hosszasan bámolja őket.

Akkori időben híres gavallérok voltak ezek.

Az egyik németesen volt öltözve, bársonyhajtókáju, dudoros, ránczos karu barna felöltőben, bő és ránczos rövid nadrágban, melyre hosszú, fényes csizmák simultak egész a felső lábszárig. Fejét széles karimájú strucztoallas kalap fődte, mely alól hosszú, csigás szőke fürtök hulltak hófehér, kemény inggallérjára, mely nyakát ránczos tányérként övezte. Méltóságosan szép alak volt, de nem oly kelleimes jelenség, mint a másik.

Ezt jobban is megnézték. Magyar nemzeti viselet volt rajta, mely nemcsak hogy minden időben tetszett a bécsieknek, hanem a termetre öntött csinja és daliás-sága miatt gyönyörű is volt. Az övvel átszorított dolmány, a muszka-prémes mente, a kócsagtollas süveg, bár csak egyetlen kövü forgó ékítette, a szokatlan tar-

soly és sötét hüvelyü kard magokra vonták volna a figyelmet akkor is, ha az ifju szemöldei nem lettek volna oly sűrűk, szemei oly feketék, picziny bajusza oly barna s piros ajka oly mosolygó.

— Ime, megint az öt betű! — szólt kaczagva az első, mikor lovának szügye a zsibongó tömegben egy hosszú, horihorgas emberben, ki mint egy sovány karó meredt ki a többi közül, akadályra lett.

— A jó bécsiek igazán egy óhajtvá várt napot kaptak. Ezek ugyancsak mulatnak. Szeretném tudni, Tiefenbach, ha neked adnák föl rejtvénynek, ki tudnád-e találni?

A magyar főrangu ifju jóizü kacajban tört ki, nem rejtve el azt, sőt sejtetve, hogy a német jámborság rovására mulat. Tiefenbach visszafordult nyergében, hogy a tréfát kedélyesen viszonozza.

— Nem elég, hogy Thurzó uramnak ez eleven áradáson át utat csinállok, még a jó bécsiekkel ültet egy hajóba?

— Miért ne, Lénárd? Nem vagy te csak olyan jó német, mint a többi?

— Az lehet, Imre, de ugy hiszem, hogy ha a rejtvényeket kell kutatni, az jobban illehet téged. Akár Zsófia grófnét vesszük, akár pedig azt, hogy Wittenbergben 19 éves korod daczára akadémiai rektor lettél, s így sokkal több tudománynyal birhatsz egy szegény lovagnál, a kinek kardjában van minden érdeme.

— Következésképp én fejtsem meg neked az öt betűt?

És Thurzó ismét jót nevetett.

— Valamennyi boszorkányra, manóra mondom neked, nem tudom.

— No bizony, akkor kár volt apádnak, a meghalt palatinusnak a rektorságért köszönet fejében tizenkét szekér ritkaságot, régiséget, ételt, italt küldeni Wittenbergába! Aztán meg a tudósokat táncaikkal mulatató száz hajdu is itthon maradhatott volna, a pompás lovakkal egyetemben. Imre! hát csak nem könyörölsz kíváncsiságomon?

— Wittenberg valamennyi tudósára mondom: nem tudom. S hogy te tudod-e: azt csak oly jogon kérdezhetem tőled, hü mázoló-társ, mint te én tőlem. Tehát mondd meg nekem Tienfenbach Lénard, mit jelent az az öt betű?

— Valamennyi Tiefenbach becsületére, a ki volt és lesz ezen a világon, mondom: nem tudom. A szép Zsófia szemeire mondom: nem tudom.

— No, ez sajátságos.

— Valóban sajátságos.

— És nevetséges.

— Igazad van, igen nevetséges.

És ismét hozzáfogtak a jóízű nevetéshez, melynek indokát sem szavuk, sem helyzetük nem magyarázta meg eléggé.

E jó kedvök közepette az a hosszú, hórihorgas, majd egy öles ember, kibe Tiefenbach lova feje ütődött, egyszerre megfordult. Közönséges ruhájáról nem törölte le a habot, mely azon a ló zablájáról maradt. Fanyar,

gunyoros arczára némi mosolyt erőltetett, s míg egyik kezével Tiefenbach lova sörényébe fogódzott, másik kezét Thurzó kantárszárára tette, s bizalmas, barátságos hangon szólt az ifjakhoz:

— Vigyázzanak a grófok, nagyon föltünővé teszik magokat!

Tiefenbach bámult, Thurzó pedig sürgető, kérdő tekintettel nézett a beszélőre.

— Ugy van! miután oly szerfölött vigak. Nem tudják-e, hogy a császár igen beteg?

A sovány ember éles sasszemeivel hosszan, merőn nézett rájuk, a mely nézésből az ifjak perczről-perczre többet értettek.

— Mondja csak magnifice, hogy jött ön ide Prágából, a nyílt lázadás fészkeből? — kérdezte Tiefenbach.

— Mondja csak, mit keres ön itt, János bátyám? — kérdezte Thurzó. — Talán éppen Gábortól jön? Hogy hagyta az áldott kuruczokat?

— Hitemre, a grófok úgy beszélnek, mintha a pfalcezi Fridrik táborában lennének, s az egész világon csak önök tudnának latinul és magyarul! Rám nézve éppen igen kellemes, hogy mint a nyulacskát, derék, bátor lovas urak keresgélnek utczárol-utczára. De hogy egyszerre feleljek mindkettőjöknek, azért vagyok itt, mert a császár beteg, s azért, hogy önöknek megmondjam: az idő itt van!

Ezzel a hosszú ember egy a távolból hallatszó éles süvöltésre rendbeszedte magát a további beszélgetést

kettévágta és hátat fordított a lovagoknak. De nem állt meg többé bámészkodó helyén, hanem az elétte állók közt átsiklott és aztán siklott tovább, tovább, a nélkül, hogy visszanézne. Vékony, hajlékony termetével ügyesen furakodott tovább, s daczára magas, kiváló termetének, nemsokára eltűnt a lovagok elől.

— Csodálatos ember! szólta Tiefenbach.

— Derék, bátor ember! szólta Thurzó.

— És mindig ilyen sajátságos öltözetben! Hosszu papos talárban, kerek, bozontos főveggel, különczködően, rejtélyesen! Azt hinné az ember: búbájossal, ördögössel van dolga, a ki mindig természetfölöttiekkel foglalkozik.

— A mi azt illeti, esze, tudománya bőven volna hozzá. Zsófia grófnénél a mult tél egy estélyén a fényes termet televarázsolta vízzel; majd pompázó kertté bozorkányozta. De legcsodálatosabb a gyógyító tudománya. Szemtanuja voltam, mikor egy alkalommal Magócsiné szörnyű görcseit kezének egy érintésével megszüntette.

A lovagok figyelmét hirtelen valami zaj terelte másfelé. Az utca tulsó oldalán lovascsapat jelent meg. Továbbhaladásukat nagy tömeg torlaszolta el. A csapat élén hegyes állszakállu barna férfi lovagolt, kevély tekintettel, csipőre tett kezekkel, büszkén, mint diadalmas hadvezér, vagy mint egy király, vagy mint a ki érzi, hogy mindkettőre hivatása van.

— A Stájer Ferdinand! szólta Thurzó elkomorodva.

— Szeretném tudni, igaz-e, hogy belebolondult

Zsófia grófnőbe? szolt Tiefenbach, mélyen szemébe nézve Thurzónak.

Thurzó sajtáságosan mosolygott.

— Tehát nemcsak tőlem, hanem ettől is félted?

— Alig is győzöm várni szerelme bizonyosságát.

— Ez meg alig győzi várni a császár halálát, hogy a korona a fején lehessen!

II.

A különös külsejű ember, mintha bűvös vesszője lett volna ahhoz, hogy a sorok előtt ritkuljanak, csakhamar áthatolt a zsufolt tömegen, s egy tisztás térre érve, sebes léptekkel egy pompás hintó felé tartott, melynek czifrázatait, veretes szerszámu, strucz tollas kantáru lovait néhány suhancz méltóbbnak tartotta a bámulásra, mint a tömeg kíváncsisága tárgyát: az öt betűt. A hosszú ember legkisebb habozás nélkül föltárta a hintó ajtaját, s a közönség mosolygó ámulata között abba beosont.

A hintóban a lány selyempárnákon mintegy huszhuszonöt évesnek tetsző, gyönyörű hölgy ült.

A szájtatóknak többet látni nem volt idejük; az ajtót az inas a különös ember után bevágta s a lovak elrobogtak.

A selyemben és csipkékben uszó főrangú hölgy a minden cerimonia nélkül mellé telepedő felé bájosan hajta tornyosan ékitett fejecskéjét, s elragadtatva nyujtotta neki mindkét kezét, melyet az több ízben megcsókolt.

— Csakhogy itt van ön!

— Oh! már harminczhat óra óta . . .

— Azt mindjárt gondoltam; lestem, vártam!

— Gyanította?

— Teljesen bizonyos voltam felőle. Nem minden utczaszöglet hirdette-e az ön megérkezését? Űgyesen volt rendezve, a nélkül, hogy maguk a hirdetőök sejténék.

A hosszú ember öntelten s boldogan mosolygott.

— Valóban, önnek száz keze van.

— Köztük ilyen szépek, mint a grófnőei . . . Így legalább értesülve vannak mindannyian.

— És együtt lesznek?

— Egy óra múlva.

— Thurzót és Tiefenbach-ot csak az imént láttam.

— Még fogalmuk sincs a felől, mily fontos hivatás vár rájuk.

— Tehát egy óra múlva?

— A kocsisnak megparancsoltam, hogy járjon addig utczáról-utczára. Ugy is mindenki azt teszi most: bámul, jár-ke, tudakozódik az öt betű értelme után, a mit csak egy ember tud.

A hosszú ember ismét ajkaihoz emelte a hölgy lágy, fehér kezét.

— S csupán egy hölgy tudja azt, hogy ezt az öt betűt csak egy ember fejtheti meg.

— Mely öt betűn most talán országok sorsa fordul meg. Harczok támadnak koronáért, s azok a boldogok, kiket az idő készen talál.

— És mi készen fogunk lenni, — szólt büszke, lángoló arczczal a hölgy.

— Óh! grófnő, az nagyszerű, a mit ön tesz. Páratlan észszel, bámulatraméltó erélylyel tartja össze egybeköttetésünk lánczszemeit. Dicső, magasztos dolog isten előtt, a mit tesz: elnyomott, üldözött vallásunk fölviruló szabadságáért.

Azután áradozva bámulta a nő fenséges vonásait, s rámeredt ittas, bálványozó tekintetével.

A fiatal urnő jóízün kaczagott föl s megveregette vállait.

— Öreg rajongóm! Csak az ön szemei előtt vagyok én ily nagyszerű. Csodálkozom, hogy éppen ön, ki jól tudja bájaim titkát, mit bámulhat rajtam, egy negyven éves asszonyon . . .

A férfi fejét csóválta.

— Az ön fenkölt lelkét bámulom, a fenséges, derült homlokot, mely koronára méltó.

Az urhölgy, bár keble áradt, hullámozott e nagyra-vágyó gondolaton, úgy tett, mintha e szavak kellemetlenül hatottak volna rá, s szinte szemrehányóan fordult társa felé.

— Oh! Jessenius, hagyjon föl ez ábrándszerű bohóságokkal! Inkább beszéljünk komoly ügyekről. Nem azt tettük-e föl magunkban, hogy az összegyűlésig megvitatunk, elhatározunk mindent? Legalább is beszéljünk arról, hogy ön tudtomra adta, miszerint a hitünkbeli rendekkel találkozni akarván . . .

A hölgy különösen megnyomta a „hitünkbeli“ szót.

— Tehát . . .

— Lássá, én a legnagyobb készséggel, örömmel följajánlottam a találkozás helyéül palotámat, termeimet. Nagy bizalmat mutattam ön iránt, tudván veszélyes, a kormány előtt gyanus magyarországi utját. Magamnál el merem fogadni, kitéve magamat annak, hogy a kormány, a miniszter, a főherczeg mindent megtud, s az ön részéről még sem érdemelt meg azt, hogy útjának másik célját ne közölje velem.

— Hiszen ez nem titok. E másik cél itt keletkezett. Időm se lehetett még azt a grófnővel tudatni. Elmentem egész bátran, és ime, egy hajszálam sem hullt le.

— Azt tudom. Miután minden körülményt tudok, tehát tudom azt is, hogy ön a császárnál volt.

— Jól tudja, grófnő.

— Ugy tehát hiva volt ön hozzá.

— Nem, grófnő, magam mentem! Tudja, sokat megtesz az ember szegény, elnyomatott vallása érdekében. Különben a doktornak és keresztyénnek szenvedő felebarátjánál megjelenni kötelessége is. Vélttem, hogy itt is segíthetek valamit; de már nincs hozzá reményem. Különben, a császárt illetőleg, már tudtam előre is . . .

— De hát az istenért! nem féltette ön szabadságát? Én azt hittem, mihelyt ittlétét az ön útjáról értesülhetett kormány megtudja, rögtön elfogatja. Khlesl a tréfákat nem érti.

Jessenius nyugodtan felelt:

— Khlesl látott és jól fogadott. A mint látszik, nem feledi, hogy én Rudolf király ő felségének voltam orvosa. Egyébiránt várja és tudatja, hogy megjelenésem az ő politikája érdekében is lendít valamit . . .

— És a főherczeg?

— Annak nem szabad tudni. Arról bizonyos vagyok, hogy Khlesl el nem árul. Ő arany-hidat készítene nekem. Óh! én sokat tudtam meg.

— A mit nekem el fog mondani, — szólt a grófnő, csábító mosolylyal hajolván feléje.

— A mit a grófnőnek el fogok mondani.

— Tehát . . .

— Mátyás ő felsége jó ember volt, vele még lehetett volna boldogulnunk. De ha a kormány változik, az általam is óhajtott békés kiegyezés aligha jöhet létre.

— Hogyan? — szólt a grófnő megrettenve; — ön békés kiegyezésről beszél? Az lehetetlen! Feledi ön a vallásunkon ütött tetemes sérelmeket? Feledi ön a braunauai templom elvétele, a klostergrabi templom erőszakos lerombolását? Thurn Mátyás, egyik főtámaszunknak a karlsteini kapitányságból való csufos letételét? Minden, minden kötést szószegően megsemmisítettek. Mi biztosítékunk van nekünk még?

Jessenius kezébe vette a fölindult nő lágy kis kezét, gyöngéden megszorította és úgy suttogta:

— Az, grófné, hogy az ellenfél titkai kezemben vannak, hogy Khleslt megnyerhetem. Egy szavamba kerül, hogy a nélkül is félénk, habozó jelleme engesztelődő rendszabályokra fogja birni.

— S mit akarna ön ezzel? A dolgok már sokkal tovább mentek. Mikor Thurn és Fels vezérlete alatt máris tekintélyes haderőnk van, mikor reményelem, hogy magyarországi útja is sikeres volt: óh! Jessenius, ön valóban csak egy tudós, és a tudósok . . .

Jessenius arca föllángolt e szemrehányó szavakra. Mellére tette két kezét, s így szólt:

— És a tudósok, azt akarja mondani a grófné, nem birnak bátorsággal. Meg fogja majd látni! Ismerni fog, ha megmondom, hogy Khlesl-lel csak időt akarok nyerni, s mondhatom, a célzt el is értem.

A grófnő ez utóbbi szavakat nyugodtan vette, s helyeselve bólintott a fejével. Jessenius pedig újra fölvette beszéde fonalát.

— Lássa grófné, Mátyás sok jót tett velünk, Mátyás jó ember volt!

A grófnő tüzes, szép nagy szemeivel merőn nézett a beszélő arczára, mintegy ki akarva erőszakolni szavainak folytatását. De Jessenius nem folytatta tovább.

— Mátyás jó ember volt, mondja ön; s ezt már mondja ön másodszor, a nélkül, hogy bővebb magyarázatát adná szavainak. Ön sejtet, de nem beszél. Ön különös ember! Azt tudja ön, hogy tudom: a császár csakugyan veszélyesen beteg, de hogy már . . .

Jessenius fejét rázta.

— A császár nem veszélyes beteg.

— Nem-e? Tehát hogy mondhatja róla, hogy volt. S miért jön előtérbe a köztünk megállapított idő-

nek jelszava, s hogy az idő itt van, ha a császár nem veszélyesen beteg. A császár tehát még nem hal meg egyhamar?

— Azt én nem mondtam. A császár meghal, — szólt nyomatékosan Jessenius.

— Különös ember! Mint orvos, azt mondja ön, hogy nem veszélyes beteg. Mi az hát, a mi önt elébbi czélzatára indítja?

Jessenius titkosan sugdosta a grófnénak:

— Az, a mit a grófné sejteth a régi előzményekből, ha egy kissé gondolkodik, s emlékezik bizonyos levelekre. A szoba, grófné, a melyben a császár van...

— A szoba? — kérdezte a grófné halkan.

— És a szobában általam tett észleletek...

— Észleletek? Beszéljen kérem, ez érdekelni kezd.

— Ez az én titkom, grófné, ez az én bűbajos mesterségemhez tartozik. Elég az hozzá: hát eljártak, s nem vélték, hogy látni fogom valaha, mint jártak el.

— Jessenius, valóban, ön látnok. Félnék öntől, ha rég nem ismerném. Jós, bűvész egy személyben. Czáfoljon meg, ha nem bűbajos-e? Nem én beszélhet-e erről legtöbbet? Állandó ifjúságomat én is nem önnek köszönhetem-e? Csak e miatt bocsátom meg, hogy most ennyire titkolódzik, hogy oly kevésbé szeret.

— S hogy még jobban meggyőződjék a grófné, miként nem egyedül a politika hozott Bécsbe és hogy bálványozom, nemcsak szeretem fenkölt, nemes személyét, — ime fogadja a grófnő! — szólt, és kebléből

egy üvegcset vont elő s udvariasan nyújtotta át a grófnénak.

— Köszönöm! Már ugyis fogytékán volt. Ah! Jessenius, ön mégis igen udvarias ember. Látszik, nem feledkezett meg rólam.

Most Jesseniuson volt a sor szemrehányólag szólni.

— Lássa a grófnő, így őrzöm én meg, ily szentül titkaimat; személyesen adtam át eddig is mindig, személyesen fogom átadni ezután is.

— És föntartja örök ifjuságomat.

Ezzel a komoly tudósra csábos mosolyt vetett. gömbölyü karját vállára helyezte, szemeinek varázsát rászögezte, s piros ajkaival egészen közel a márványarczhoz érkezett.

— Oh! Jessenius, a receptet, e csodás szer receptjét mikor adja át ön nekem?

A tudós lágyan felelte neki:

— Diadal-ünnepünkör!

Az urhölgy ajkaiba harapott. De e visszatetszését fölolvasztotta egy mosolyban s nem árulta el magát.

III.

— Doktor Johannes Jessenius, a prágai egyetem rektora, vagy ha önöknek jobban tetszik: jesseni Ritter von Sirdanig, ugyanezen uradalomnak tulajdonosa Sziléziában! — szólt a grófnő a diszes társasághoz, melynek körébe barátját bevezette. Azaz nem is szólt, hanem kiáltott, ha ugyan szabad kiáltásnak

nevezni a rendesnél erősebb hangot, mely csókra termett szép, piros ajkairól hangzott.

Mindenesetre kiáltás, a dicsekvés, a diadal kiáltása volt ez, mert képes volt egyszerre valamennyi egybegyűltnek figyelmét magára vonni. Nemcsak azok, kik a grófné nagy disztermében tünődve várakoztak, hanem azok is, kik a melléktermekben az időt játékasztaloknál ölték, sietve előrerohantak s önszemeikkel akartak meggyőződni a valóról.

Diszes estély-társaság volt együtt alsó- és felső-Ausztria és Magyarország szomszédos megyéinek főurai közül. Lehetek együtt, öregek, ifjak vagy harminczan, kik mind ugyanegy kifejezésnek engednek helyet vonásaikban, az izgatottság kifejezésének, mely csak alkalmas pillantásra vár, hogy egy tárgyon találkozzék.

Jesseniusnak az egy jobb keze alig volt elég a kézszorításra. Még ráadásul a magyar rész meg is ölelgette, vagy a magokra többet tartók vállát veregették meg. Csodálták, bámulták, mint olyan embert, ki vakmerő, életveszélyes vállalatra adta fejét. A tudós ünnepelt hős volt. Veszélyes utjából a legörvendetesb hirt hozta meg, mely összeesküvéseket tömöríthetett. Titkos kiküldetésében teljes sikerrel járt: Bethlen Gábor a fölkelt cseheknek megajánlotta szövetségét, segélyét. Tizszer is megkérdték tőle: ha való-e az?

Jessenius fölemelt fővel, derült homlokkal állott előttük, úgy ismételte:

— Mind Bethlen Gábort, mind rendeit megnyer-

tem az ügynek. Maga Bethlen fog élére állni a hatalmas hadseregnek. Kezemben van szövetséglevele.

Thurzó nem állhatta meg, hogy kardját meg ne csörgeesse.

— És hitemre mondom. Bethlen Gábor nem az az ember, a ki féluton meg fog állani.

— Ilyen férfi is kell nekünk, ki a fölvet munkát teljesen befejezze!

Ezzel, a mint ott körben állottak, kiki a mellette állónak fogta meg a kezét s megrázta erőteljesen.

— A cselekvés órája itt van! Erről mindenkinek, a legkisebbnek is, ki pártunkhoz tartozik, értesülve kell lennie.

— Éppen úgy, mint a hogy az öt betű tudatta velünk az ön megérkezését és összegyűjtött bennünket egytől-egyig.

— Igen, mert az öt betűt ügyes kezek terjesztették.

— És összejöttünk, a nélkül, hogy tudtuk volna az öt betű értelmét.

Jessenius a szólóra szegezte a szemeit.

— Tehát önök sejtik, hogy az öt betű nemcsak úgy jelszóként van odavetve, hanem azoknak értelmük is van. Igen is és pedig az, a mely az előre kitűzött határidőt jelzi.

Ekkor Jessenius, megelőzve minden tudakozódást, habozás nélkül megfejtette előttük mind az öt betű értelmét.

Azok meglepetve fölkiáltottak, fejöket csóválták,

s egyáltalán arcukra íródott a kételkedés, mely sem babonának, sem jövődő mondásoknak könnyen hitelt nem ad. Pedig mind a kettőhöz közel állt az az értelem, melyet Jessenius adott öt betűjének.

— Jóslat akar ez lenni, vagy babona?

Jessenius méltóságos önérzettel felelte:

— Sem nem jóslat, sem nem babona, hanem tudomány.

— Tudomány? — szólt hozzá Thurzó. — Igen, tudom, mily jeles orvos ön: királyokat, fejedelmeket, főurakat, szegényeket, — számát sem tudom, megnyit! — gyógyított ön ki veszélyes betegségekből; tudom, hogy titkos szerei vannak, melyekkel csodákat művel; a természettani kísérletek bűvészetté alakulnak kezei között; azokkal oly jeleneteket, meglepő varázslatokat visz véghez, melyekért ezelőtt száz évvel, mint ördöngöst, megégették volna. Ön előbbre van a századnál, a melyben élünk, száz évvel; de a mit mond, az több a tudomány bizonyítékainál, az jóslat s bocsásson meg, semmiesetre sem mindentudó, hogy így belemélyedjen a jövőbe. Ha valaki a főveny-óráról beszél és meghatározza a pillanatot, melyben az utolsó szemerke le hull, hiszek neki. Ha valaki meghatározza a viaszgyertya leégésének idejét, vagy kiméri s kimutatja a hulló csillag futó pályája végét, melyen az kilobban: elhiszem. De hogy valaki az isteni végzet titkait fölfedezni, körvonalozni képes legyen, s meghatározni egy csupán képzelődés miatt szenvedő ember utolsó pillanatát: abban kételkedem.

Valamennyinek tetszett az, hogy Thurzó fölvette a tudományos vitatkozás oda dobott keztyűjét.

— Ime, Thurzó nem hiába nyerte el a tudori czímet, a rektori rangot Wittenbergában, mert a magnificussal is szembeszáll.

A magnificus csak mosolygott. Zsebébe nyult, egy kisdéd szelenczét vett ki onnan, a tartalmát képező fekete porocskából egy csipetnyit dobott a kandalló hasábjainak lángjára, s rögtön megváltozott a lég a szobában: kellemes üdeség terjengett szét.

— Ime, egy csipetnyi por, s az egész szoba légkörében mily tetemes változást idézett elő. Mily csekélység, mily piczinyiség volt és mégis annyi parányra oszlik, hogy úgy érezzük: mindannyiunknak tetemes mennyiség jutott belőle. Egyszerű, közönséges dolog, melyet tapasztalatból ismerünk mindannyian, de kevésnek jut közülünk eszébe, hogy ily és más utakon mi mindent lehet véghezvinni a levegővel. Mint lehet a levegőt nemcsak ártalmassá, de megölővé tenni s mint ölhet az egy óra, egy nap, vagy több idő alatt. Az ily légkörben élő ember érverésének fokozatos változása csak oly csallhatlan arányszámítás, mint a számtan hatványai, melyeknél változatlanul csak egy bizonyos mennyiségnek kell mutatkozni.

Thurzó közbe akart szólni, de a magnificus türelemre intette.

— Legyen képzelt beteg, vagy valóban beteg, kiről itt szó van, az a körülményeken mitsem változtat.

Thurzó nem engedett.

— Ezt elhiszem, de mindamellett csalódásra vezethet az ön állítása, mert az illető elhagyhatja azt a szobát és egészen új légkörbe mehet. És mi történnék akkor?

— Miután az, a kiről itt szó van, csak képzelt beteg, ha a bizonyos veszélytől meg lenne mentve, az új lég apródonként visszaadná vérének a helyes keringést.

— Nos, tehát? — szólth Thurzó diadalmasan.
Jessenius határozottan megfelelt:

— De az nem fogja elhagyni azt a szobát.

— Akkor őrzik őt? Nem eresztik? Akadályozzák?

— Nem. Ő maga nem megy. Oda van kötve.

— Mi köthette úgy oda?

— Közvetve az ő ellenségei, közvetlenül a minden rablánczok legerősbike: a rögeszme. Védszentjének freskó-festménye van abban a szobában, s azt onnan máshova vinni nem lehet. Az ellenségek rendszeresen számítottak, s most meg kell önöknek itélni, ha én számításukra helyesen építettem-e?

Thurzó merőn, hosszasan nézett; nem tudott többet felelni; megbámulta ez ember megdönthetlen határozottságát. Kezet nyújtott:

— Föltétlenül hiszek.

Most az összeesküvők, úgy, a mint csoportokban állottak vagy ültek, terveiket, nézeteiket közölték egymással, melyek szerint elhatározott föllépéseiknek teljes erővel érvényt adjanak. Minden hosszasabb vita nélkül megállapodásokra jutottak: a titokban szerve-

zett hadcsapatok összesítését, a rendi gyűlések, a magyar országgyűlés összehívását elhatározták. Felosztották maguk között a szerepeket, a teendőket, melyek a nagy munkában rájuk vártak. Tiefenbachnak és Thurzónak ezekben elég nagy rész jutott. Tiefenbach a grófnő, Thurzó pedig Bethlen mellé osztatott. Hogy ily hamar, minden hosszas vita nélkül határoztak, annak oka vagy a közös érdek szellemében rejlett, vagy pedig abban, hogy az éj már nagyon előrehaladt, s bizonyos lankadtságot, bágyadtságot éreztek, melyet nemes horknak s a grófnő hűsítőinek voltak hajlandók tulajdonítani. Az ivást abba is hagyták, a nélkül, hogy — ama kor szokása szerint — az utolsó körivást megtették volna, melynél az áldomás kézről-kézre járó serlegének a barátság pecsétléseül össze kellett vala törtetnie, vagy ha értékesebb volt: elajándékoztatni annak, a kinek kezén utoljára maradt.

Ha valamely babonás lett volna közöttük, ezt nem a legjobb jelnek veszi. Azonban éppen divatban volt a babonára nem adni semmit.

Az urak oszlása pillanatában Jessenius kézenfogta Thurzót s visszatartotta.

— Még egy pár pillanatra kérem a grófot; de igyuk meg előbb ezt a kevés hűsítőt, hogy álmodjunk oszladozzék. Azt fogom a gróffal közölni, a miről másnak még csak sejtelme sem lehet.

Thurzó a legőszintebben kifejezte, hogy büszke e bizalomra.

— Ez csak tulajdon érdeme méltóságodnak.

Legfiatalabb, de legnagyobb közöttük; hű jobbagya annak a várnak, a melyről Luther énekelt. Oly anyagból van teremtvé, melyből hősök és vértanuk emelkednek. Ezért van legtöbb bizalmam a gróf jellemében. Tudja-e mit tapasztaltam Bethlen Gábornál tett látogatásomkor?

Thurzó lelkesedve felelt:

— Azt, a mit várt. A nemzet, a vallás szabadtő-ját találta meg.

Jessenius halkán, csöndesen válaszolta:

— Ön Bethlennek föltétlen bálványozója. Emlékezem rá, mit mondott az imént róla: „Ime, itt van az ember, ki nem fog félúton megállni!“ Én azt mondom róla: „Ime, itt az az ember, a kit nem kell engedni, hogy félúton megálljon.“ Bethlen szabadelvű, fölvilágosodott ember, de inkább magyar, mint szabadelvű. Nagy államférfi, de inkább államférfi, mint protestáns. Nála a nemzeti nagyság erősebb a szabadságnál, a nemzeti hatalom és erő több a vallás érdekénél. Én félek, hogy fele úton fog megállani, megelegedve hazája, nemzete érdekével. Nem érti meg, hogy neki európai hivatása van a fölvilágosodás, a lelki haladás világraszóló ügyében. Éppen ezért harczoltam én, hogy önnek állandó helye mellette legyen, s ezért akarok önhöz pár szót intézni.

— Szóljon bátyám.

Jessenius megfogta Thurzó mindkét kezét.

— Ne nyugodjék addig, míg Bethlennek fején nem ragyog a magyar korona. Csupán ez biztosíthatja

vallásunk szabadságát. Róma koronákkal köti össze hatalmát, nekünk is koronákat kell tehát teremteni; koronákat vallásunk fölkentjei sorából, de oly koronákat, melyek szabad nemzetekre ragyognak.

Thurzó arcza e szavak után a dicsfény derüjében sugárzott.

— Szivembe, lelkembe lát-e ön, hogy rég kegyelt ábrándjaimra ösztönöz. Honnan tudja, hogy a vágy, az óhajítás, melyet Mátyás földén magamba szivtam, hazám függetlensége iránti rajongással tölti meg egész valómat. Istenemre, a zászlót, melyet Csák vagy Szilágyi hajdan kitűzött, kezembe fogom ragadni, s ott lobogtatom a fejedelem feje fölött. Igen! Ez kell nekünk! Hazánknak régi szent függetlensége.

— Tehát mikor indul ön?

— Menyegzőm után, azonnal, boldogan kedves Krisztinámmal. Angyalt viszek magammal, az őrangyalok pedig csak áldást hozniak lépteinkre.

— Azt hiszi? Az asszonyoktól a politikában óvakodni kell. Ők mindig szivöket keverik a játékba.

Csak akkor vették észre magokat, midőn már majdnem egyedül maradtak.

A háziasszony, a bájos grófnő is egy kereveten, tenyérbe eresztett fővel látszott szenderegni.

Jessenius, midőn távozni akart, megállt előtte, s hosszasan bámulta.

— Mily szép, mily gyönyörű! Angyálnak illenék be és démonságát mutatja most is. Alszik, holott közöttünk ő van leginkább ébren. Mily alakoskodás, mintha

bizony mihelyt álmodását észrevette, ellenszert nem vett volna be.

A bágyadt szemekből csak egy parányi sugár, a lankadt ajkáról csak színtelen mosoly repült feléje, egy gyöngye fejbólintásban.

Hogy hitében boldoggá tegye, óvatos léptekkel távozott.

A hintó, a mely hozta volt, rendelkezésére ismét ott állott a csarnok előtt. Jessenius könnyedén beledobta magát. A kocsinak nem kellett szólni, az be volt ügyesen tanítva már, s a téren, a hol fölvette, állott meg vele, s a mint a magnificus leszállott, oly sebesen elrohogott, hogy nem volt többé tanuja annak, a mi háta mögött történik.

Jessenius alig tett száz lépést, egyszerre izmos karok ragadták meg s egy földött kocsiba úgyszólván bedobták. Hallotta, mikor az ajtó becsukódott s erről tudta meg, hogy azzal együtt, ki a kocsiba mellé telepedett, be van zárva. A kocsi melletti kövezet-csattogásról észrevette azt is, hogy a kocsit egyszersmind fegyveres lovasok kísérik. Jessenius nem fennhangon, csak úgy magában mormolta:

— Ime, megmutatja magát, a ki ébren van!

IV.

A börtön, melybe Jesseniust vezették, szűk volt és hideg. Egyedüli butorzatát egy deszka-asztal és deszka-ágy képezte. Ugy vélte, hogy az valamelyik zárdának a kisded czellája.

Kísérőinek, pislogó lámpájánál nyugodtan és közömbösen tekintett szét, csak úgy, mint előbb a főuri palotában. Sőt két dolog kellemes hatással is volt rá: a szobácskának hófehér falai voltak, s egy nagy, vörös agyagkorsó állt az asztal közepén. Tele volt-e az vízzel, vagy csak félig, hideg vagy állott volt-e abban a víz: nem érdekelte. Hozzá sem nyult. Abban a pillanatban, mikor kísérői az ajtót rácsapták, lehevert a deszkaágyra, nyugodtan összefonta mellér a karjait, szemeit nem hunyta le, figyelt, mintha valami eseményre várna.

Ez a nyugodtság erőt, lelki bátorságot adott neki.

Ihlet, emelkedettség szállta meg. Nagyon boldog volt. Számításainak, terveinek minden esélyeire készen állt. Ügyének győzelméről meg volt győződve. A diadal fénye ragyogott képzetében mindenfelől; a merre gondolatai repültek, csak eredményt, sikert látott. A vadak vermébe dobott Dánielként sértetlennek érezte magát. S a mi több, Dánielnek nem volt fegyvere, ő pedig fegyverrel, a nagy titok fegyverével birt, melynek varázsa még néhány hónapig tarthatott.

E helyzetében lelke csakhamar külön világot alkotott magának. Nem volt körötte többé sötétség, a hit világa vette körül. A magány, a nyugodtság, a vallási ábrándok szent énekeket csaltak ajkaira. Érczes hangján Luther énekét kezdte el.

Nem volt ez szellemidézet s nem is szellem volt az, a ki az ének közben megjelent, hanem a véletlen hozta úgy magával, hogy a börtönajtó kerek, rostélyos

ablakán fénysugár lövellt a szobába. A nehéz ajtó zára megzörrent, a lakat lecsattant, a kulcs fordult a zárban. Jessenius nyugodtan folytatta énekét.

Az ajtó kinyílt, a börtönőr állt ott, kézi-lámpával kezében, levett föveggel, tiszteletteljesen adván

helyet egy terjedelmes alaknak, ki a lámpát elvette kezéből s távozást parancsolt neki.

Nagyobb ur volt tehát a börtönőrnél, sőt magánál a börtönnél is.

Jessenius, mintha körében semmi sem történnék, nem hagyta magát zavartatni, míg énekét be nem fejezte. A terjedelmes alak pedig

látogatásához előkészületeket tett, hosszú csuklyája zsebéből viasztekercset vett elő, a lámpánál meggyújtotta s letette az asztalra. Mikor a börtönőr léptei elhangzóttak a folyosón, a vendég kinézett lámpájával s meggyőződve, hogy egyedül van a fogolylyal, arczába világított a viasztekercscsel.

Az felült ágyán szótlanul.

Igy néztek egymásra pár másodpercig, minden meglepetés, zavar vagy felindulás nélkül, akként, mint mikor azok, kik egymást régen ismerték, találkoznak egy közösen sejtett órában.

— Ugy van! Nem csalódtam, valóban ön az, magnifice! — szólt hozzá a vendég.

— Igen, én vagyok testestől-lelekestől, éppen úgy, mint a hogy eminenciád Khlesl bibornok-érsek és államminiszter.

— Nem lepi-e meg önt, édes orvos, hogy engem itt lát börtönében? — kezdé Khlesl jóakaró mosolylyal.

— Nem! Eminenciád látogatása nem lep meg; arról én meg voltam győződve.

— Hogyan, ön hitte volna? — szólt inkább tetve, mint kétkedve a miniszter.

— Igen! Nem vagyunk-e mi régi jó ismerősök Rudolf ő Felsége idejéből, kinek bizalmában, szeretetében hiven megosztozunk? Nem mindig jó akaratját tapasztaltam-e eminenciádnak, egész egyszerű udvari áldozár korától mai fényes rangjáig?

— Az ön szavaiban, kedves orvos ur, csipős gúny van. Ez egyszer csalódik, önt nem én fogattam el.

— Azt tudom, csak hagyta történni eminenciád. De tudom azt is, hogy tegnap a Burgból távozásomkor szintén örömet elfogatott volna, csakhogy velem négy szem között beszélhessen. Azonban mindenestre örül fogságomon, miután csak ily kényszerűségből történhetik, hogy ajkaim eminenciád számára megnyiljanak. Pedig tudhatta volna, hogy a régi jó emlékek még mindig élnek a szívemben.

— Őszinte leszek! Bevallom, igaza van; de arról is meg lehet győződve, hogy ellensége most sem vagyok.

Nem a békét, engesztelékenységet, a pártok közötti egymás iránti méltányosságot akartam-e mindig, mint ön is?

— Ez magán politika volt, de most a pártok kérdése országos politikává lett.

— Nézetem, politikám most is az, — felelt büszkén Khlesl.

— Hiszem; de úgy, hogy azt eminenciádnak az önfentartás kényszerűsége parancsolja. Ez az érdek parancsolja azt is, hogy én élő legyek s hatáskörömben megmaradjak. Ezekről meg vagyok győződve.

Khlesl nyájasan, rábeszélőleg hajolt Jessenius felé.

— Éppen úgy, mint az önök érdeke az, hogy a kormányhatalom az én kezemben maradjon.

— Igen.

— Nos? Fognak-e tehát önök támogatni? Vagy is inkább, egyenesen szólva: fog-e ön támogatni?

Jessenius merőn, áthatón nézett reá, azután fölkelt fekhelyéről.

— Ám ítélje meg eminenciád cselekedetemből, miután látni, tapasztalni fogja, hogy e nyilatkozatra előre készen voltam. Én jól tudom, mi vezette eminenciádat hozzám.

Ezzel az asztalhoz lépett, fölemelte az agyagkanacsót, az asztalhoz vágta, úgy, hogy az cserepekben patogott szét; a szétfutó víztől megnedvesült cserepek közül fölvette a legvörösebb s tompább darabot, a szoba falának szembe eső részéhez lépett, s nagy ákom-bákom vonalakban fölirta az ismeretes öt betűt: J. M. M. M. M.

És folytatta:

— Lásza meg eminenciád bizalmamat, előzenységemet; nem is várom be, hogy kérdezősködjék.

Újra a falhoz hajolt, és a betük alá egyenkint aláirta mindenik értelmét: „Imperator Matthias Morietur Mense Martio.“

— Nem volt-e igazam? Úgy-e, hogy a kulcsot akarta birni eminenciád? Ime így áll: „Mátyás császár márczius hóban meg fog halni!“

Jessenius röviden beszélt a császár kórállapotáról.

— És . . .

— És?

— És ezzel vége lenne eminenciád uralmának. Az a nyertes párt, mely a másikat megelőzi, ha . . .

A miniszter neki pirúlt s izgatottan szólt:

— Azt megértettem, hogy a császáron segíteni nem lehet. Meglep ugyan, hogy halála ily hamar történik, addig azonban sok történhetik . . . de . . .

— Értem, mit akar mondani eminenciád. Azt, hogy még nem ez az a kulcs, a melyet keres. Még többet akar tudni.

— Igen, azt, hogy kitől jön az a lassan készített merénylet.

Jessenius rányugtatta kezét Khlesl karjára.

— Attól a kéztől, mely Pozsonyban a koronázás-kor irányt adott az ön feje mellett elröpült golyónak.

Khlesl sápadtan, csüggetegen suttofta:

— Gondoltam.

Azután bankódva tette utána:

— És a jezsuiták rajtam fölül fognak kerekedni?

— Ki tudja, nem lesz-e ereje hatalmukat ellen-súlyozni!

Khlesl görcsösen fogta Jessenius kezét, s majd-nem sziszegett, a mint mondta:

— Ha ön annyit tud, ennyit sejt, úgy többet is tudhat arról, a mit én akarok.

— Igen, tudok. Bizonyosságot akar eminenciád.

— Birtokában van ön azoknak?

— Birtokában vagyok s meggyőződtem arról, hogy ön azokért nekem cserébe szabadságomat adja vissza.

— Mondja el, mik azok a tanúságok, lehet-e velők bizonyítani?

— Bizonyos por és szer, melynek receptjét is bírom, mely padlatban, mennyezetben, bútorokban, sőt magában a falazat szőnyegzetében is megvan ott ama végzetes szobában, mely lassan, apránként öl. Bizonyos levelek, melyek erre az esetre vonatkoznak . . .

— Átadja ön azokat nekem?

— Meggondolja-e eminenciád, — szólt gúnyosan Jessenius, — hogy azoknak bírása az ön életét is veszélyeztetné teszi? Könnyen eminenciád kerülhet a börtönbe én helyettem.

— Mit törődik ön én velem! Csak jöjjön velem. Megajándékozom önt szabadságával.

— Hova akar vezetni? — kérdé Jessenius.

— Tulajdon szobámba. Menedéklevelet adok önnek, hatalmas eszközt, hogy ön tíz-tizenkét óra alatt a

határokon túl lehessen. Gyors-lovak fogják röpiteni, még a gondolat sem érheti utól.

Jessenius nevetett.

— Oh, ez valóban dicső! Tehát eminenciád maga fog megszöktetni, hogy gyorsabban Prágába érkezzem. Megbizottjának mindent pontosan át fogok adni.

A miniszter karon fogta a fogolyt, s minden további szóváltás nélkül kivezette a börtönből. Jessinus érezte e pillanatban, hogy ő a börtönnél, a hatalmas miniszternél is hatalmasabb.

Az éj homályában a folyosón elsuhanak, s a börtönőrt is hagyták abban az édes meggyőződésben, hogy a veszélyes foglyot az állam legelső rendőre őrzi.

Hajnalban, mikor a derengés már oly fokot ért, hogy világánál a színeket meg lehetett különböztetni, a börtönnek újabb látogatója került — s ez nem jött egyedül. Fényes, magas állású katonatiszt, talán éppen hadvezér volt, s egész kíséret jött vele. Megérkezésekor arcza zordon volt, de még zordonabb lett, mikor a börtönt üresen találta.

A börtön ürességénél még inkább meglepték azok a rejtélyes betűk és azok magyarázatja, melyet szintoly szemtelennek, mint vakmerőnek tartott. Többen izga-

tottan kaptak kardjukhoz, hogy ama szemtelen föliratot levagdadják. A főúr eltolta őket onnan, s gúnyos kaczajjal vett föl egy darab cserepet:

— Tudom, értem, mi történt itten!

S szavainak kíséreteül izgatott haraggal új magyarázatot irt a betűk alá, úgy, a mint ő azokat értelmezni óhajtott: „Jesseni, Mentitis Mala Morte Morieris!“ (Jessenius, hazudtál, gonosz halállal fogsz kimulni!)

V.

Annak a nagy fejedelmi családnak, mely hazánkban három századon át oly kiváló történeti szerepet játszott, mely a magyar haza sorsára csatákban, közügyek élén döntő befolyást gyakorolt, mely öt fejedelmet, vajdákat, püspököket, nádort, országbirákat, bibornokot, királyt számlált soraiban, annak a családnak egyik utolsó sarjadékát: a szép grófhölgyet még a hajnal pirja is álmatlanul találta.

Családjának bűnei, melyek azt rohammal vitték a bukás felé, s melyek minden tettükben főtényezőként szerepeltek: a hiuság, élvágy, nagyravágyás nem engedtek álmodni a szemére.

Szomorú rendeltetésök volt, hogy mikor már érényekből kifogytak, a bűnökhöz folyamodtak, mindig nagyok, szépek, dicsők, hatalmasok, irigyeltek akarván lenni. Ez jellemezte az utolsókat is, kikben már az ősi hősiesség megfogyott a dúsgazdagság puhaságában. Mikor az éles elme a lángoló vér által hajtott szenvedélylyel párosulva, őket rendes úton soha, csak a szélsőségeken

tudta vezetni: nem éltek eszméért, csak magokért; az ügyet, melyet emeltek, csak azért kegyelték, hogy önmagok legyenek hatalmasak. A földi nagyságért mindent, még a testvéri vért is föláldozták; legutolsó sarjadékaikban a férj és nőgyilkosság bűnébe süllyedtek, a csejtevári szörny pedig a hiúság bűnét örült vérengzésben mutatta be

Jessenius így ítélte meg őket. Tudtá, jól ismerte. hogy e faj három főbűnéért: a hiúság, élv és nagyravágyásért bátran, de egyszersmind a legravaszabbul is — családja szokásaként — utolsó lehelléig képes küzdeni.

Zsófia grófnő lelkében, tetteiben a vallási búzgóság tehát csak eszköz volt merész céljaihoz, melyeket benne családjának fényes múltja, történeti emlékei, tiz megyére terjedt birtokaik visszanyerhetése hevitettek. A nagyravágyás és hiúság égő szenvedélyéhez járult még titkosan melengetett boszúvágya is, melyet a családja megalázását okozó ellenségeknek tartott fenn, fokozva attól a mardosó keserűségtől, melyet érzett, mikor Erzsébet nénje gyalázatos végére gondolt.

A család fiágban kihalt, a közügy teréről leszorúlt, s a vagyon és tekintély ily alászállása mellett is, Zsófia grófnő Bécsben mint fényes delnő szerepelt. A családi palota a tarka-barátokkal szemben, melyet I. Ferdinánd ajándékozott a családnak, még megvolt, s akkori hagyományok azt mondják: hogy a grófnő — kétségbeesett játékos módjára — minden megmaradt családi kincset pénzzé tett, hogy a régi fényt hatalmas utolsó lobbanásban mutassa be a világnak.

Mindazáltal ez nem akadályozta meg azt, hogy róla gyanusan ne beszéljenek. A család becsülete az utolsó időben nagyon lejárt. Gábor, Drugethné és Erzsébet tönkre tették azt, s így nagyon rendes dolognak vélték az emberek, hogy Zsófiáról is sok csintalanságot meséljenek, s kétségbe vonják, miként valaha csak férje is lett volna. Egyáltalán igen kevesen hitték, hogy ama bizonyos néhai Figedy, kit férjeül neveztek, élt volna valaha, annyival is inkább, mivel a Báthoriak hagyományos kevélysége nehezen engedte föltételezni e szegény, igénytelen vőt, kivel Zsófia grófnőnek, számítás szerint, már tizennégy éves korában szerelmi viszonyban kellett állnia.

Zsófia grófnő szép volt, gazdag és eszes, tehát a mindennapi pletykákon könnyen túltette magát.

Jessenius nem is annyira őszinteségében, mint gyarlóságaiban bízott, s ezek közt legfőképp a hiúságban, mert Zsófia éppen úgy, mint elődei, saját testi szépségének volt bálványozója és rabja. Jessenius talán erre vélt építhetni, s Zsófia is a maga részéről erre épített leg többet.

A báj, mely kiváló szabályos, kecses vonásain s kaczer nagy szemeiben eláradt, arcbőrének feltűnő finom rózsás fehérsége, hajlékony sugár termete és tagjainak ruganyos gömbölydedsége jogot adtak neki merész képzelődésekre. A csáb, az inger áramlott róla. Víg kedélye és éles esze pedig bűvös lánczokba hálózta a rabul fogott hódolót. Hogy ne igyekezett volna ily hatalmat megtartani?

Az álmatlanul töltött éj daczára, mint Vénus a habok közül, megifjodva lépett elő, mintha Jessenius szere az örök ifjúság titkával birt volna, sokkal hatalmasabb erővel, mint az ártatlan leányok vércsöppjei, melyeket Erzsébet nénye használt szépítő szerül. Csak szempi-lái voltak kissé bágyadtak, de az a lankadtság, melyvel kezét a nála már reggel látogatást tevő Tiefenbach lovagnak nyújtotta, a sovár vágy, az epedés volt burkolva, s csak nevelte vele a csábot, az ingert, melynek deleje ró'a a lovagra szállt.

Odavonta a lovagot lábaihoz a zsámoly-vánkosra, ki megragadta másik kezét is, s mikor csábosan szemébe nézett, lágy, megindult hangon kérdezte tőle:

— Mondja; meg van velem elégedve?

Az ifju csak suttogott s megindulásában szólni nem birt. Ajkainak suttogása is elhalt a csókokban, melyekkel a hölgy kisdud hófehér kezét borította el.

A grófhölgy elsimította az ifju selyemszőke göndör fürteit, égető csókot nyomott homlokára, s kecsgette, vidoran, kedvesen kérdezte:

— Hiszi-e most már, hogy szeretem, mint üdvösségemet, és hogy egyedül önt, csak egyedül önt szeretem a világon?

Az ifjú folyvást csókolta a fehér kis kezeket, a csipkefodrokat, melyekből a gömbölyű hófehér karok ölelve hajoltak előre; csókolta a liliomkarokat, és nem gondolkozott: higgyen-e vagy ne higgyen, csak érezte, hogy szeret boldogan, szenvedélyesen, s hogy képes volna meghalni ebben a szerelemben.

Zsófia tovább folytatta csevegő, vidor vallatását:

— Félt-e még Thurzó Imrétől? Nem győzte-e meg a tegnapi nap, s nem történik-e meg Thurzó esküvője a mai nap Nyáry Krisztinával, mely esküvőről ön azt állította, hogy azt én koholtam az ön ámitására? Nem én eszközöltem-e ezt a házasságot, és eszközöltem volna-e, ha Thurzót szeretném? Nem igyekeztem volna-e magamnak megtartani? Hiszi-e még, mondja, hiszi-e még, hogy Thurzót szeretem? Ha nem hiszi, ha most sem hisz nekem, úgy nem érdemli meg, hogy megengedjem kezeimet csókolni!

Az ifjú halkán, suttogva felelt, s a grófnő meg volt a felelettel elégedve.

— Így Lénárd. Így szeretlek én, — szólt gömbölyű karjával átfonva az ifjú nyakát, s lehajolva hozzá, hogy ajkaival ajkát, szívét és lelkét összeperzselye.

Fáradt pilláit e csókban lehunyta, az ifjú karjaiba hanyatlott, s az ifjú selyemfürtös feje, zaklatott szíve és lelke megpihent a hullámozó keblen.

— Nézd Lénárd. Mennyivel szebb, mennyivel kedvesebb vagy, így megnyugodva. Így érdemled meg teljes bizalmamat. Így érdemled meg, hogy szívemet előtted teljesen föltárjam. E földön örökre egymáséi vagyunk. Részesévé teszek titkaimnak. Bizonyos vagyok, hogy e bizalom erősebben hozzám csatol. Tudd meg, nem hogy szeretném Thurzót, hanem gyűlölöm őt.

Lénárd kétkedve nézett rá.

— Hasztalan nézel úgy rám. Nem azért gyűlölöm, mivel mindig hideg volt hozzám. Ez a gyűlölet erő-

sebb a szerelem gyűlöleténél. Gyűlölöm, mert az ő atyja, a nádor, volt családom kérlelhetlen üldözője. Az ő atyja volt oka testvérem borzasztó halálának. Ő volt, ki a gyalázat bélyegét sütötte a csejtei undok pörrel családomra, mely megalázta, tönkre tette, megsemmisítette azt a világ előtt! Ez az oka, hogy az olthatlan boszú szomját érezem Thurzó Imre iránt.

Lénárd ismét azon a ponton volt, hogy ne higgyen.

— És a házasság, a szép Krisztina — a mint mondta, — a grófné szerzé neki.

— Mondd úgy, hogy te szerzeted.

— Igen, a házasság, melyet te szerzél számára, s mely Thurzót, ki égett e leányért, boldoggá, szerfölött boldoggá teszi.

Zsófia démonilag kaczagott.

— Boldogtalanná teszi őt, szerfölött boldogtalanná!

— Hogyan?

— Hagyd ezt a titkot! A jövő irtózatosan fogja megmutatni. Egykor meg fogják átkozni azt, a ki őket összekötötte! De tehettem-e másként? A mint mondd, Thurzó égett e lányért. Látod, úgy hát bizonyos voltál a felől, hogy engem nem szeret, s mégis kétkedtélt bennem?

— Azt tudtam, hogy ő nem szeret; de a felől nem voltam bizonyos, hogy te nem szereted-e? Félttem. Tudtam, hogy te ellenállhatlan vagy.

— Valld meg őszintén, most is félremagyarázod szavaimat.

— Tudja isten! Mikor azt mondd, hogy Thurzót

házassága boldogtalanná teszi, azt sejtem, hogy e szavakban az irigységnek is van egy kis része.

Zsófia gúnyosan mosolygott.

— Mért nem mondod meg hát, hogy miből jósod boldogtalanságukat? Valami oknak kell lenni, melyre következtetéseidet építed. És csalhatlan ok-e az? Te oly kárörvendőn kacagtál, hogy másnak nem bocsátanám meg, csak teneked.

— Ah! te mindent akarsz tudni.

, — Igérted, hogy titkaid részesévé teszel és nem mondtál semmit.

— Tehát tudd meg, — szólt fontoskodva a grófnő. — hogy Krisztina Eszterházy Miklóst szereti.

— És te tudva ezt, mégis elősegítetted frigyöket.

— Úgy-e? No látod! Úgy-e nem szeretheti Thurzót, a ki . . .

Tiefenbach gyorsan szavaiba vágott. Úgy látszik megragadta ez a körülmény.

— Ez nem lehet az oka. Teneked más, sokkal csalhatlanabb alapod van ennél. Csodálatos lenne, hogy az a nő Eszterházyt szeretné, kivel talán össze is alig jött életében egyszer. Közte és a legkeményebb katolikus Eszterházy között az ég és föld távolsága van. Teneked más, sokkal alaposabb föltevésed, teneked bizonyosságod van.

Zsófia daczosan vetette oda:

— Van!

— Mondd meg hát azt nekem.

— Thurzó barátjának?

— Nem vagyok-e jobban a te barátod, mint az övé?

A grófnő elhárította magáról a faggatózást.

— Légy nyugodt Thurzó felől. Ha tudná is, az úgy sem használna már. Nem hinne! Tudnának vele úgy bánni, hogy ne higgyen. Én pedig nyugodt vagyok a felől, hogy ezzel az egygyel már végeztem.

— Egygyel . . . hát van több is?

— Óh, vannak! a kik elősegítették testvérem halálát, holott kegyelmet, szabadságot adhattak volna neki. Nem lehetett volna-e külföldre szöktetni? A nagyok nagyjá, a császár, a ki azt is elfeledte, hogy a magyar királyi trónra egyenesen nagyatyám — a nádor segítette családját! Na de a boszú ezt is nem sokára eléri. A mit néném, Erzsébet akart vele cselekedni: teljesül most!

Tiefenbach megütközve nézett rá.

— Tehát itt is a te kezéd van a játékban?

— Csak az én eszem; a kéz másé. Megmozdult az nálam nélkül is. Én ugyan idejében akadályt dobhattam volna oda, csak a nemeslelkű Eszterházy vagy Forgách-csal kellett volna sejtetnem, mikor még nem volt késő!

Tiefenbach érzékenyen szólt közbe:

— A nemes, a szelid császár, ki oly jó volt hozzánk, oly engesztelékeny! Hát ha még nem késő?

— Már késő! A kór egész testében, vére legki-sebb csöppjében is benn van.

— Szólj, beszélj, mondd el nekem az egész szövevényt,

— Hiszen már mindent elmondtam.

— Nem mondtál semmit.

— Hallgasd. Ezután jön boszúm sorában az, a kin boszút állani legjobban vágytam, az az átkozott pap, ki Erzsébetet talán hitéért is üldözte s tüzte ki áldozatul.

Zsófia görcsösen és egész kéjjel kaczagott.

— A hatalmas, mindenható úr, a nagy miniszter.

— És ezt hogy fogja boszúd elérni?

— Már elérte!

— Hogyan?

— A hatalmas miniszter nem hatalmas többé. Nem is miniszter, hanem oly nyomorult fogoly, mint más, a kinek életét egy ajtócsapás befejezte.

Tiefenbach bámulva nézett rá.

— Nem tudom, értelek-e, Khlesl bibornokról beszélsz?

— Khleslről.

— És azt mondd, nem miniszter többé?

— Hiszed-e még, hogy semmit sem mondok, s az ígért titkokat magamban őrzöm? Khlesl a mai hajnalon eltűnt; de én tudom, meg is mondhatom neked, hogy őt a mai reggelen, talán éppen ebben az órában, Tyrolba. az ambrasi börtönbe hurczolták.

— És miért?

— Hogy bizonyos leveleket, melyek Jessenius-nál voltak, Khlesltől kézre keríthessenek, mielőtt ő azokkal visszaélhetne. S kéznél is lesznek már.

— Mi befolyása van itt Jesseniusnak, s honnan tudod ezt?

— Arról tudom, hogy Jesseniust ő váltotta föl börtönében. Jessenius után csak ő következhetett.

Tiefenbach a csodálkozás kábulatával állott előtte.

— Igaz! Ma hallottam már Jessenius elfogatását, és most te azt mondod, hogy szabad, nincs többé börtönében. Értse, a ki tudja! Előttem érthetlen. S nem is tudom, ki fejtí meg.

— Én! — szólt az asszony büszkén.

— És miként?

— Akként, hogy menj rögtön, siess, édes lovagom Prágába, pártunk központjába, és ott bármelyiket találod először: Schlicknek, Fels Lenárdnak, Thurn Mátyásnak vagy éppen magának Fridrik cseh királynak beszéld el Jessenius egyszerű kísétálását börtönéből, s azt, hogy őt Khlesl, a miniszter váltotta föl. Ugy hiszem, ők ki fogják találni, hogy Jessenius nem csodát, nem bűvészetet gyakorolt, a melynek hírében áll, hanem hogy ő egy alávaló áruló, a ki Bécsben való megjelenésével nemcsak azt akadályozta meg, hogy mi itt az előkészületeket megtéve, mozoghassunk, — miután itt már mindent tudnak s föl vannak jegyezve, kiknek lépteire vigyázzanak, — hanem magyarországi útja sem fog hozni semmi eredményt. Csalás, árulás az egész.

— Ah, ez lehetetlen! — kiáltott elszörnyedve Tiefenbach:

— Nem lehetetlen, csupán megfejtése Jessenius csodáinak s annak a biztosságnak, mely a rettenthetlen bátorság színét viselte. És ime, ez rejlott a rettenthetlenség palástja alatt. Ez az ember Bécsben, magában

a királyi lakban, a beteg királynál egész nyíltan, vakmerőn járt, épp abban a pillanatban, mikor köztudomásra jut, hogy az összeesküvés szálait Magyarország és Csehország között, valamint Ausztriában is ő tartja össze. Oh! mondd meg nekem, mi talizmánnal birhatott volna, hogy sérthetlen legyen?

— Ah, az utálatos! — rivallt haragosan Tiefenbach.

A grófnő pedig ismét átkarolta lovagja nyakát, s édesen, hizelegve suttogta fülébe:

— Látod édes Lénárdom, mennyire szeretlek én! Mondhatod-e most már, hogy semmi titkomat sem bízom rád? Siess! Járd meg mielőbb Prágát, vigyázz életedre s röpjél vissza mihamarább karjaimba.

VI.

Mig Tiefenbach Lénárd, mint tudtán kívüli eszöke a szövevényes politikai játéknak, Jessenius gyanúsítására s a fölkelt protestánsok közé a konkoly elhíntésére utnak indult: azalatt nagy események tolultak az előtérbe. A cseh fölkelők háborúja, a harmincz éves hadjárat ez egyik epizódja, a kormány és a protestánsok között nyíltan kitört. A forradalom, mely a cseh kormánytanács tagjainak: Szlaata Vilmos és Martinicz Jaroslawnak a prágai tanácsház ablakából való kidobásával kezdődött, nagyban terjedt mindenfelé. A cseh és morva rendek hadseregeket állítottak föl; Dampierre és Bucquoi, a császári sereg vezérei megverettek, az ausztriai rendek eddig titokban, most már nyíltan a

fölkelőkhöz csatlakoztak. Mig Schlick Pilsen szerencsés ostroma után Felső-Ausztriát elfoglalta: addig Thurn Mátyás átkelt hadaival a Moraván, s Bécs kapui előtt állott meg, elfoglalván a Landstrasse-t.

Mindenki, a ki e pillanatokban a nagy város kapuin belől volt, a kormány, az uralkodó család tagjai, a rendek kormánypárti tagjai, foglyai voltak neki.

Mátyás, a mindenki által „szelidnek“ nevezett császár, nem volt fogoly. Ő már ekkor nem volt az élők között. Elköltözött abba a boldogabb és csöndesebb hazába, hol nem nem folytatnak vallásért és koronákért véres harczokat.

Mátyás meghalt, azon időben s azon a napon, melyet Jessenius előre megmondott: 1619. márczius 20-dikán. Tehát Jessenius mégsem hazudott.

És azok az eredmények, melyeket a fölkelők kivitak, mutatják-e azt, hogy egyáltalán hazudott valamit? Hinárba, hálóba vitte-e a fölkelőket a hatalmas összeköttetések, frigyek, az összeesküvés szálainak az osztrák tartományokba való kiterjesztésével? Lám, az ellencselszövény sem használt. Az ausztriai rendek sem maradtak tétlenül, nem rettentek vissza, s amint azon a bizonyos estén tervezték: a császár halála idején készen voltak. Ügyesen szőtt játék volt tehát az, a melyet Jessenius üzött Khlesl-lel; igaz volt, nem hazudott, hogy a kellő időt akarja megnyerni.

És ki tudja, hol volt e pillanatokban a szegény Jessenius. Akárhol volt: talán az ügy érdekében rendezte a kezén levő szálakat.

Mikor Tiefenbach mindezeket elgondolta, nagy, nehéz követ érzett a szívében. Késő volt már, hogy Jessenius hitelét tönkre tegye; eljárta szomorú küldetésében. Zsófia grófnő pedig boldog volt: a ragyogó jövőt minden esélyre biztosítottak hitte magának. Kezében volt az eszköz, melylyel Jesseniust ígérete beváltására kötelezze, a nélkül, hogy az csak sejtene is, honnan intézik rá a csapást.

A grófnő rég számított erre is. Égve, sovárgva várta Tiefenbach megérkezését. Még a keresztes hadjáratok idején, mikor a férjek, jegyesek évekig oda voltak, s a hü nők megőrzött hűségök csalhatlan tanubizonyságaként az Izabella-szint föltalálták: a leghűbb, legforróbb szerelmi nő sem fogadta kedvesét oly lázas kitöréssel, mint a hogy Zsófia Tiefenbachot fogadta. Valóságos rajongással rohant karjaiba.

Tiefenbach lovagot, a ki nem tudta várni azt a pillanatot, hogy Thurn Mátyás hadseregével jelenjék meg, s ki tán keserűségétől épp úgy, mint égő szerelmétől zaklatva, vakmerőn, titokban lopózott a városba: a kitörő öröm a titkos kis ajtóban, melyen megjelent, egyszerre lefegyverezte.

Nem volt ideje beszélni, nem szólhatott egy hangot sem. Ajkát csók zárta le. Nem volt ereje nézni, alkalma gondolkodni, eszmélni; a szerelem vihara elzavart mindent, a mi nem hozzá tartozott. Még a titkos kis ajtó is nyitva maradt volna, ha annak az a betanult szokása nincs, hogy rugóin önmagától záródjék be.

Az, hogy így, minden előkészítés nélkül, s kivált

késő est idején, nem sikoly, nem rettenés, hanem a meglepés édes boldogító öröme fogadta: lebilincselte a lovagot, még jobban, erősebben, mint valaha. Azok a képtelenségek, keserőségek, melyeket a távol tétovájában érzett, elaludtak a hölgy szerelmének mákonyától.

— Boldog vagy-e?

— Boldog vagyok! Bár örökké ily boldog maradnék.

— Azok fogunk maradni! mindig ily boldogok, egész a sirig.

A lovag a szerelem, dicsőség egében élt.

— Tudod-e, hogy ügynök a legnagyobb szerű ki látással bír? Győzelem győzelem után! Még pár hó, talán csak pár hét, s a teljes diadal ünnepe ragyog ránk, és akkor —

Zsófia szeliden, nyájasan simogatta meg lovagja arcát. A kigyó átfonni készült a fát, melyen áldozatért kuszott.

— És akkor, édesem, mint a nagy Báthoryak utolsó sarjának férje, velem jössz hazámba. A fejedelmi ősök dus birtokai nem lesznek többé idegen kezekben. De mondd csak, beszélj, arcod a dicsőség lelkesülésének lángjától ég. Pártunk óriási győzelmeket vívhatott. Mi itt Bécsbe elzárva, alig tudtunk, hallottunk valamit. Csak azt vettük észre, mikor falaink alatt álltok. Hogy jöttetek, mint jöttetek? Hogy állnak pártunk ügyei? Oly jól állnak, hogy a győzelem csálhatlan?

És e kérdéseinél sovárogyva leste a lovag legkisebb szavát is.

A lovag kivivott dicső csatákról, győzelmekről beszélt neki a lelkesülés ittasságával.

— Így tehát, — szólott Zsófia, — a kormány egészen ide van szorítva Bécsbe, mint egy kelepczébe. Most értem hát a mai nap utcza csődületét.

— Ugy van! A kormány Bécsbe van szorítva. Semmi menedéke többé. Schlick elzárta Felső-Ausztriát, Thurn Magyarország felé tart, Dampierre és Bucquoi el vannak Béctől vágva. Fridrik már ott van Zablotinál a Mansfeld táborában, hogy a császári koronát feltenni Bécsbe jöjjön.

— Így hát semmi esély nincs arra, hogy veszítsünk?

— Nincs. Annyira biztosságban vagyunk, ügyünk felől, hogy teljes erőnket itt összpontosítottuk. Annyira bizonyosak vagyunk, hogy Mansfeldet néhány ezerrel is ott hagyhattuk, föltéve, hogy oly örült vakmerőség, mely az ügynök más fordulatot adhatna, tudniillik Mansfeld megtámadása akkor, mikor Bécs fenyegette, eszébe sem juthat a fővárostól elvágott Bucquoinak.

— Igazad van, — szólott elkomolyodva, nem minden aggodalom nélkül Zsófia, s gyorsan kérdezte. — És miért lenne veszélyes Mansfeld megtámadása?

— Mert Fridrik király ott van a táborban. S ha ő vagy elesnék, vagy elfogattatnék!

— Értelek, — szólott Zsófia hirtelen, arcának gyors felélénkülésével mutatva, hogy e föltevés rendkívül hatott rá.

— S te megrettensz ennek csak a gondolatától is, kedvesem?

— Hogyne! Boldogságunktól sokkal messzebb esnénk.

— Oh nem, az már nem történhetik! Nem minden megtörtént-e úgy, a mint előre reméltük. Bethlen és a magyarok frigyre léptek velünk; Rhédei hatalmas sereggel készül; Mänsfeld eljött; birodalmi segédsereg is jötték; az osztrák seregben levő magyar zsoldosok visszaparancsoltatnak, a nádor Bethlenhez közelit. Oh! Zsófia, Magyarország, a te dicső hazád, meg fogja érteni s meg is értette már nagyszerű hivatását. Kilátásban van már az ellen-országgyűlés, mely Bethlen Gábor fejére teszi a magyar koronát.

Zsófia gyorsan és izgatottan szólt közbe:

— És hiszed, hogy ez meg fog történni?

— Hiszem! Az bizonyos.

Zsófia arczára keserűség ült.

— És ülni fog azon a trónon, melyen egy fejedelmi Báthorynak kellett volna ülni.

Tiefenbach átölelte kedvese karcsu derekát és szerelmesen suttogta hozzá:

— Ne irigyeld te azt! Nem nagyobb boldogság-e a miénk, a szerelem boldogsága.

Zsófia lázasán szorította meg a lovag kezét és élesen szemébe nézett.

— És mindig fogsz te engem szeretni?

— Mindig, örökké!

— És engedelmes hívem leszel, teljesíteni fogod

mindig kérelmemet? Lásd — mert most is egy nagy — igen nagy kérésem lesz hozzád.

Tiefenbach nem habozott; lovag volt és kedvese annak a nőnek, a ki őt kérte. Megígérte.

Pecsételd meg egy csókkal ígéretedet, hogy annál jobban elhiggyem.

A lovag szemrehányólag tekintett rá.

— Zsófia! Nem föltétlenül hittem-e mindig? Nem minden szavadat szentnek tekintettem-e? Nem is teszek, bár készültem tenni szemrehányásokat. Ha Jesseniusra gondolok . . .

E perczben pokoli zajra riadtak föl mind a ketten. Az ablaktáblák csörömpölve hullottak lábaikhoz, míg távolabb tőlük a padlatra egy kő röpült. A szoba lámpájának félhomályát tulragyogó nagy fény, mint egy nagy égés fénve ragyogott be az ablakon, az utcáról egy arra vonuló tömeg orditozása hallatszott föl.

— Mi az?

A grófné nem engedte a lovagot az ablakon kinézni, maga pillantott ki és sietett közleni a látottakat.

— A néptömeg megy fáklyákkal a Burg alá. Ferdinand ablakaihoz megy ordítani, hogy mondjon le s vonuljon fiaival klastromba.

— Tehát már ennyire vagyunk?

— Igen, ennyire! — felelt a grófnő nyugodt hangon, azonban egész testében reszketett.

Tiefenbach nem tudta, melyik a tettetés.

A mint ült a kereveten s a mellette helyet foglalt hölgyet átölelte, észrevette ezt.

— Te reszketsz! Megijedtél az előbbi ablaktöréstől?

— Óh nem! Az már szokásuk nekik, mikor így tömegben erre vonulnak. Ezeket az ablakokat mindig bezuzzák, mert a szerencsétlen Erzsébet itt lakott, s a barátok erre megtanították őket.

Tiefenbach meg volt elégedve e fölvilágosítással, annyiival inkább, mivel Zsófia mindkét kezét odanyujtotta neki, fejcskójével is oda simult kebeléhez, s hízlegőn, édeskedve suttopta.

— No nézd, no lásd, most már nem reszketek, vérem megnyugodott. De nem csoda, ha reszkettem. Kit láttam?

— A nép prófétáit, a nagy péket, a szép mészároost, a vörös csaplárt, kedvesem, — szólt Tiefenbach nevetve.

— Igazad van, — felelt a grófnő mély sóhajjal.

— Mit is törődjünk ez utcái mozgalommal. Gunyod méltán ér, hogy nem inkább veled foglalkozom, ámbár nem érdemled meg, mert a mint mondtad, szemrehányást készültél tenni. Ez az utcái zaj félbeszakította beszédünket. Te Jesseniusról akartál beszélni nekem.

Tiefenbach igyekezett szemrehányását gyöngéddé tenni. Egyik kezével Zsófia fürtjeivel játszadozott, a másikkal pedig a kis fehér kezét szorítgatta szívéhez. A hölgy egészen odasimult szívéhez, jobban, mint a ki fázik és melegszik; úgy, mint a ki hizeleg. Hizelegtek egymásnak.

A szemrehányás szeliden indult meg.

— Igen, kedvesem, Jesseniusról akartam beszélni.

Mind te, mind én elhirtelenkedtük a dolgot. Te tévedtél, és én gyalgó voltam, hogy hirtelen gyanuidnak megfontolás nélkül hittem, s szegény Jessenius becsületét bemocskoltam. Ha meggondoljuk, hogy azon az alapon, melyet ő előre megvetett, mily eredmények vivattak ki; ha meggondoljuk azt, hogy Khleslrel való egyezése, melynek okai előttünk titkok, nem ő ellene, hanem inkább Khlesl ellen bizonyít, ki most azzal vádoltatik, hogy dölyfében, kormányzomjában az uralkodóház tagjai között meghasonlást idézett elő, s mint a titkos tanács igazgatója, a monarchia kárával az ellenség, a protestánsok érdekében használta befolyását, s tette intézkedéseit: bizony nem gondolhatjuk, nem mondhatjuk Jesseniust árulónak, bármily csodás volt is múlt évi december 6-dikán Bécsben való föllépése és eltűnése.

— Minek tekinted hát ezt?

— Annak, a mi volt valóban: hősiességnek.

— S ha azt mondanám neked, hogy imént, a mint az ablakon kinéztem, a csöcselék között, az előcsapatban őt, azt a csodálatos embert láttam, akkor is ezt tartanád róla?

Tiefenbach megütődve kérdezte:

— Őt láttad, mondod? Nem csaltak-e szemeid? Tehát azért voltál úgy megütődve?

— Igen, őt láttam.

Tiefenbach hosszan, mélyen elgondolkozott, s nem tudta megfejtetni magának ezt az új vakmerőséget.

A grófnő kimentette zavarából.

— Higyj róla, a mit hinni akarsz, de hagyj nekem is hinnem, a min nem változtathatok. Azonban, miután látom, hogy teneked fáj s szivedet nyomja az a fölfedezés, melyet róla terjesztettél, nem mondom, csak sejteted, hogy jól esnék neked az ő becsületét helyreállítani, a ráfent szennyét lemosni, tisztán, mocsoktalanul, a becsületesség, a tiszta egyenesség színében tüntetni föl — na jó, én megelőzőm vágyadat, előzékeny leszek, s ime, segédkezet nyujtok neked ahhoz.

A lovag mindkét kezével megkapta a hevesen beszélő nő kezét, s homlokára forró csókot nyomott.

— Mily jó vagy te, Zsófia! Kitalálok gondolatokat is. Ugy van, én szennyeztem be az ő nevét, s az én kötelességem kitisztázni azt. S ezt meg is fogadom. Birsz te azzal az eszközzel, hogy Jesseniust kitisztázd?

— Birok, miután elfogatása és megszabadulása titkainak kulcsát birom. Én láttam azokat a leveleket, melyeken ügye megfordult. Igen, birok azzal az eszközzel, hogy őt, bárha nem is hiszek neki, egészen tisztázhatom.

— Oh Zsófia! te csak játszod a démont, holott te angyal vagy.

— Te pedig egy gonosz hizelkedő vagy, kinek kedvéért oly sokszor kell áldozatokat hoznom. De hát mi köt téged oly nagyon Jesseniushoz?

— Az, — felelé Tiefenbach férfias méltósággal, — hogy én őt igaz protestánsnak, nagy tudósnak és igen nagy embernek tartom.

— Azonban, édes lovagom, én szolgálatomat díj

nélkül nem nyújtom segítségedre és éppen ez az a kérés, melylyel megbizni akartalak. Az eset éppen alkalmas, mert kedves Jesseniusoddal áll kapcsolatban. Jessenius, becsülete visszaállításáért cserében, köteles átadni neked számomra egy bizonyos receptet, mely rám nézve különös értékkel bír, s melynek titkát egyedül ő bírja.

Tiefenbach mosolyogva nézett a grófnő szép nagy szeméibe, melyek gondtalanul tévedeztek, mintha nem valami nagyfontosságú ügyről lenne szó.

— Kiváncsi vagy ugy-e tudni, hogy mily titkos szer az? Ez, édes lovagom, az a szer, mely megerősíteni képes hozzám való szerelmedet

A lovag vidáman rázta meg a grófnő kis kezét.

— Akkor annál inkább sietek meghozni azt neked, édes Zsófiám. Bárhol legyen is Jessenius, itt, vagy bujdokoljék ismét messze, föl fogom keresni és esküszöm, hogy ama titkos szer leírását elhozom neked.

Zsófia meg volt győződve, hogy Tiefenbach beváltja szavát, nem csak azért, mert szerelme, de azért is, mert Jessenius becsületének tisztázása volt e szó beváltásához kötve. A lovag megfogadta, hogy a mit ő mocskolt be: tisztázni fogja, s ha a lovag magában tesz is fogadást, beváltja azt, a mit fogad: vagy teljesíti, vagy meghal. Tiefenbach még a régiek közül való volt, a kik hölgyért, hitért küzdtek az egész életen.

Tiefenbach már ismét ott állt a kis ajtónál.

— De hát az istenért. — szólt aggódva Zsófia, — nem fognak -e el?

A lovag kardjára ütött köpenye alatt.

— De hát hogy is mégy ki a városból? Mennyi idődbe kerül az?

— A karinthiai kapu felé kerülök. Négy óra alatt, tehát még hajnal előtt kívül vagyok a városon.

— Vezéreljen az isten!

— És a te szerelmed, Zsófiám.

— Mikor ismét látjuk egymást, ugy-e nem fogunk elválni többé soha?

A forró, hosszú bucsucsók is ezt akarta kifejezni.

A titkos ajtó becsapódott. Azonban a grófnő lámpája még azután is soká égve maradt. A hajnal is úgy találta, mint olyant, melyet távozó gazdája égve felejt, magára hagy. A grófnő maga oltotta el reggel, mikor előjött. A hintó is hajnalban érkezett haza. Meglehet, maga a kocsis sem tudta, ki ült benne. Ez igen gyakran megtörtént vele, mióta Báthori Zsófia grófnő szolgálatában állott.

Tiefenbach ezalatt kiért a sorompókhoz a Landstrasse-ra, Thurn Mátyás táborába minden akadály nélkül. Amaz előtte föltűnt sajátságos dologról itt biztos meggyőződést szerezhetett. Jessenius az éjjel csakugyan Thurn Mátyásnál is volt, lehetett hát Bécsben is. Innen hová, merre ment: azt kellett most fölfedeznie.

Volt bámulni valója más dolgon is. Thurn Mátyás másnap gyorsan, egész váratlanul fölszedette sátrait, s diadalmas nagy hadseregével hirtelen elvonult Bécs alól. Tiefenbach csak később tudta meg, hogy Bucquoi megtámadta Mansfeldet, s megverte Zablotinál úgy, hogy Fridrik is csak alig menekülhetett.

Thurnnak Béctől való gyors elvonulása okául azt állították, hogy értesült Bucquoi mozdulatáról, meg akarta előzni, hogy Mansfeldet megmentse.

Tiefenbach ekkor ismét mélyen elgondolkozott Jessenius újabb bécsi megjelenéséről. E közt és a közt, hogy Bucquoinak eszébe jutott a vakmerőség Mansfeldet megtámadni, összefüggést keresett. Valamint Thurn gyors elvonulását is hajlandó volt összeköttetésbe hozni ezekkel. S mindez csak azért történt, mert Bécs felszabadítása sietős volt.

Ha tudta volna, mi történt távozása után! Ha látta volna, hogy az égve maradt lámpa üres szobát világít be; ha kísérte volna az elrobogó hintót: nem esett volna minduntalan vissza kételyeibe, habozásai-ba, s gyanúsításai bizonyára más irányt vettek volna. Mily egészen másként, mily magasztosan gondolkozott volna a szegény megalázott, legyalázott Jesseniusról.

VII.

Az ez események után következő hónapokban, mintha egy titkos, láthatlan erő hatalmas ellenlökést adott volna, a cseh fölkelők szerencséje nem volt állandó többé. Lehangoltság, elkedvetlenedés fészkelte be magát az erős seregekbe, melyek valami felsőbb erkölcsi erő nyomása alatt álltak. Nem lehetett többé föltalálni náluk a buzgalmat, a lelkesülést, melylyel kezdetben a kitüzött zászlót követték.

Ez a titkos erő minden fegyvernél hatalmasabb volt.

Mindenki árulásról, magában a pártban lap-pangó ellencseleszövényről beszélt, mely minden ked-vező alkalmat, előnyös vivmányt meghiusít. Hitték, hogy láthatlan kezek benyulnak minden intézkedéseik közé, szétzilálják, ügyesen elrejtik legszerencsésebb terveiket, melyekre a jövő eredményeit biztosan épí-tették. Ügyes, tapintatos, gyors kéz lehetett az, mely mindig meg tudta a gyöngé oldalt találni, s melynek száz ujja volt, a gyöngé oldal érveréseit tapintani.

Jesseniusról nem suttoztak többé, hanem beszél-tek. Most már azok is, kik eddig legközelebb állottak hozzá, ellene fordultak. Schlick megfogadta, hogyha táborába kerül, vagy ott, a hol találja, ha éppen Prága utcái közepén is össze fogja vagdalni. Fels Lénárd megesküdtött rá, hogy minden teketória nélkül az első fára kötteti föl. Még Thurn Mátyás is habozott már. Talán csak az az egy, a ki a gyanúsítás magvait el-hintette, tért ismét és ismét vissza magába, s elvonta kezét a pálczáról, melyet a titkos ember feje fölött el-törni készült.

Tiefenbach nyomról-nyomra járt Jessenius után. A hosszú, sikertelen utak beláttatták vele, mennyi mindenféle utjai vannak e fáradhatlan embernek. Mi-ker már hinni vélte, hogy beéri, s tudta a helyet, a na-pot, az órát, melyben vele találkozhatnak, akkor siklott az el szeme elől. Azaz nem is siklott, hanem ment a maga útján, merre dolgai vitték. Táborból városokba, erdőkől főúri fellegrárokba, kastélyokból kunyhókba, Csehországból Morvaországba és Sziléziába.

Tiefenbach végre azt tette föl magában, hogy nem űzi, hanem be fogja várni egy bizonyos ponton: Sziléziában, Sirdanigban, Jeszenszky saját birtokán. Várt három hosszú hétig, de Jessenius nem jött. Tiefenbach ment volna már inkább vérontó csatákba, mintsem e kedvetlenítő, fárasztó nyomozást folytassa, s keresse azt az embert, a ki majd papi, majd hadi, majd póröltözékben, száz meg száz alakban váltakozik, s majd előtte, majd mögötte bukkan föl, mint a tó vizének búvárkacsája, mely a vadászszal játszik.

Föltevése azonban, hogy Sirdanigban lesse, mégis használt. Egy nap szokatlan alakot, magyar csatlóst pillantott meg. Sejtelve sugta neki, hogy ebben az emberben megtalálta a kalauzt.

Az ember Thurzó Szaniszlótól hozott levelet, s maga és lova meg voltak törve az erőszakolt hosszú útban

Nem sokat kellett tudakozódnia, pár szóból mindent megtudott, a mit akart. Bizonyos lett a felől, hogy Jesseniussal Árva várában Thurzó Imre ágyánál találkozni fog. Azért csak hagyta a csatlóst bolyongni Jessenius után, ő maga nem várt egy pillanatig sem, hanem megindult Magyarország felé.

Mi történhetett itt, mi körülmény okozhatta az élet- és lélekerős Thurzó Imre hirtelen és veszélyes betegségét, titok volt előtte, de hallatára megdöbbsent. Thurzó Imre egyike volt azoknak, kiknek befolyásától és működésétől a vallásszabadság és a szegény csehek ügye pártogásában legtöbbet bizott. Thurzó Imrét a

szabadság valódi hősének tartotta. Mit tehetett róla, ha még többet tartott felőle, mint Bethlenről. Oly lángész, oly kiképzett, emelkedett lélek, oly erős jellem csak kettő sem merült fel abban a korban.. Ez az ifju ember csakugyan a legdicsőbb, legnagyobbjübb jövőre volt hivatva. A nemzeti függetlenség önérzetének, a szabadságnak nemtője volt Bethlen Gábor mellett. Tűzzel telt szavai és megragadó ékesszólása lelkesülést, tanácsai és érvei pedig bámulatot gerjesztettek e nemeslelkü ifju iránt. Minden perczében és gondolatában egy eszmény lebegett előtte: hazájának szabadsága, függetlensége. És Thurzó Imre boldog volt, mert meg volt győződve, hogy ily kornak küszöbén áll. Bethlen Gábor fegyvereinek diadalmas fényénél csupán be kell lépniök e ragyogó paradicsomba. Minden készen volt már ehhez, az ország, a nemzet, a nép, a rendek, a lég, a gondolat, az érzés, mind-mind egyesültek ebben az eszmében. A nap is, melynek sugaraitól a félhold fénye megtörött, e dicsben ragyogott. A szép, a nagyszerü nap, a diadal ünnepének napja, fölvirradt Thurzó szemei előtt. A fejedelem által összehívott országgyűlés előtanácskozásai biztos, derült hajnalát mutatták e nagyszerü napnak. Legkisebb oka sem volt kétkedni. A gyönyör, a dicsőség lelkesülése lángolt minden arczon, minden szem tükörében. Emelt homlokkal, nemes tüztől csillogó szemekkel, fenkölt lángtól nekigyúlt arccezal, daliás, fényes öltözetben, kezében villogó aczélját emelve, tüzesvérü nemes ifjuság élén lépett be az országgyűlés termébe, előtte a

hazaszeretettől áthatott rendek öregei állottak a meny-nyezetes, aranyos szegélyű, piros bársony trón előtt, kegyelettel nézve az ismét tulajdonukba szállt nemzeti ereklyére: a koronára. Mögöttük tárogatók szó-lottak, ifjak harsogó kiáltásaival.

A régi jó Szilágyi Mihálynak a Duna jegén rö-gtönzött jelenete lehetett hasonló ehhez.

Bethlen Gábor födetlen fővel, nagy szakállával, komoly, méltóságos arczával, megilletődve állott a trón lépcsőinél.

— Éljen Gábor király! — kiáltott Thurzó és százak visszhangozták fölkiáltását. Utánuk pedig ezrek harsogtak odakünn. És Bethlen nem tette fejére a ko-ronát. Bethlen nem a koronáért, hanem a szabad-ságért harczolt. Csodálattal, bámulattal teltek el mind, a kik ott voltak s meghajoltak Bethlen nagyszerű jel-leme előtt. Nem vitatták, nem mérlegelték: mennyiben ártott vagy használt e tette által a nemzet, a haza jö-vőjének. E tethben csak az egyéniség magasztosságát keresték. Egyedül Thurzó Imre nem telt el csodálat-tal. Minden álmát, reményét, ábrándjait szétrobbanva érezte. Minden közérdek meghalt számára abban a pil-lanatban. Maga is szeretett volna meghalni. Szeretett volna sírni, vérkönnyeket sírni, de nem birt csak egy könnyet is ejteni. Mindazok a könnyek, melyeknek ki kellett volna folyniok, leszivárogtak, lecsepegtek a szivbe méreg gyanánt

Jesseniusnak volt igaza: Bethlen megállt a fél-uton.

Még az töltötte ám meg Thurzó szívét keserűséggel, a mi ezután következett. A fejedelem a Ferdinánd biztosai által ajánlott békepontokat elfogadta, a harczot megszüntette s a hadseregek visszahívását elhatározták. Bethlen megeleégszik, a fejedelmi czimmel és Magyarország felével. És mindez a legfényesebb diadalok közepette! Titokban beszéltek, hogy egy ausztriai főherczegnő lesz Bethlen menyasszonya.

Ezek szerint: a szegény, fölbiztatott csehek cserben fognak maradni, odadobatnak a kiegyezés gyöngé papirjának védbástyái mögé! Hánynak halálhörgése fogja a béke e napját megátkozni! Ez több volt, mint a mit Thurzó elbirhatott. Nem maradhatott Kassán többé, csüggedten sietett elhagyni e helyet. Vigaszt, üdülést, sőt többet, gyógyszert kellett keresni. S hol remélheté ezt máshol, mint Árva vára gyönyörű vidékén, apáinak sasfészkeben, a családi tüzhelyen, melyet szerelme, boldog házaselete édenné varázsolt.

A hiven szerető nő a maga kis körében, a nap, a hajnal szemérmes pirjában: a szerelemben születik s terjengeti sugarait, melegít, éltet, mosolyt, kedélyt hint maga körül, meddig csak hatása elterjed; ő a fény, mely az életet megaranyozza.

Ezt a világot, ezt az életet kereste s vélte föltalálni Thurzó Árva várában. Nem is gondolt arra, hogy felhők lehessenek, melyek ezt a napot elhomályosítsák. Azzal a határozattal jött vissza kedves otthonába, hogy onnan nem is fog többé soha se ki-mozdulni.

VIII.

Thurzó Imre halavány volt és roskatag, mikor megérkezett. Évekkel volt öregebb; Krisztinát vidornak, elégedettnek, nyugodtnak találta, kibékülve a történetekkel. Azok a vélemények, melyekkel Krisztina a lefolyt eseményeket megbírált, éppen nem voltak vigasztalók a férj számára. Több szemrehányást érzett azokban, mint enyhítést.

Krisztina azt mondta: ő mindezt előre látta, előre tudta. Bethlen helyesen cselekedett. Nem jobb, nem szebb lesz jövője így? Vajjon mi boldogságot hozhat neki és pártosainak az az örökösen zaklatott élet? Mindezeknek ugysem lenne jó vége! A fölkelések rendszeren legyőzetnek, s mi következése szokott lenni a legyőzetésnek? A fölkelőknek gyászos leöldösése; és csupán ezért kellene-e az embereknek hosszú évekig testvéri vért ontani?

Ez volt a vigasz értelme, melyet Thurzó talált Krisztina karjaiban. Ugy érezte, hogy ezek igen alant járó nézetek az ő fenkölt lelkéhez képest. Krisztinát csak a földön, a föld porában látta járni maga alatt. A miket Krisztina beszélt, asszonyi gyarló gondolatoknak tartotta, távol attól, hogy többet: a visszavonás, az ellenhatás sátánját is keresse saját tüzhelyén. Pedig ott volt az is. A nap kezdett felhőkbe borulni.

— Oh Imrém! mondd meg, ha gondolkozol egy kicsit. Lehetetlen, hogy ismét megczáfolj. Nem sokkal jobb lenne a magyaroknak mind együtt tartani? A családok emelkednének, gazdagodnának, míg így nézz

szét, csak a mohácsi vész óta is mennyi, de mennyi elpusztult a pártos harcok következtében. Lásd, ha együtt tartanának . . .

— Igen, igazad van Krisztina! Ha nem volnának olyan emberek a világon, mint Pálffy Miklós, Homonnay György, Szécsy, Balassa, na akkor mind együtt tartanánk, Bethlen mellett!

Krisztina hízolgón vonta magához Imre kezét.

— Én nem úgy értem, édes Imrém, hanem úgy, hogy a koronás király mellett tartanának együtt. A ki csak egymaga lehet jogosan úr az országban, s kinek egyedül lehet hatalma méltóságot és vagyont osztani.

— A legnagyobb vagyon és legnagyobb méltóság a hazaszeretet, édes Krisztinám. A koronás király pedig előttem mindig az, kit alkotmányunk szerint magunk választunk, nem pedig, a kit számunkra egy család előre kitűz.

— Miért ne? A ki király akar lenni, annak csak királyi vérből kell származnia! A király nem mindennapi, közönséges ember; a felséget, az udvari fényt, a kegyelet nimbuszát, mely környezi, mindenesetre nem egy nap adja meg. Századok kellene ahhoz. A magyarnak örülni kellene, hogy állandó uralkodó házra tett szert, s bizony nem oly nagy gyönyör, egy ily pártos nemzet királyának lenni; inkább csak áldozat az. Ha elgondolom magamban az udvar fényét Bécsben, s azoknak a hölgyeknek, kik ott élnek, rokonaimnak sorát, élményeit, kik a pompában, a gyönyörökben osztognak, valóban bánkódhatom szomorú magányunkon!

Thurzó szeliden simogatta meg Krisztina arcát.

— Te neked csakugyan nem jó a magány, Krisztina. Úgy látom, nem jó egyedül lenned. Bécs emlékezete újra meg újra fölébred benned, s míg én távol voltam, bizonyynyal nem a bibliát olvastad, inkább csak Bécs felől gondolkoztál. Ez lehet az oka ily egyszerre előtörő udvari rajongásodnak.

— Ne feledd Imre, — szólt büszkén Krisztina, — hogy én Nyáry Lőrincz utódja vagyok, kit mindenestre tartok oly hazafinak, mint a minők a törökkel czimborázó pártosok voltak. Talán többnek, talán jobbnak. Vajjon nem inkább hazafiak-e azok, kik az ország békés egységét akarják, s nem inkább országmegrontók-e azok, kik nem gondolnak a jövővel, szítják a párt-harczokat, s kik érdekből még a haza gyilkosának, a töröknek is segélyét veszik igénybe. Ha meggondoljátok, ti vagytok a tévúton, Imre! Ti vagytok azok, a kik szétforgácsoljátok a haza erejét, s míg egymást üldöztetek pártos harcztokban, nem jut eszetekbe megszégyelni, hogy hazátoknak még fővárosában is a török ül, kit a koronás királylyal együtt véretek árán is ki kellene verni az országból.

Thurzó megbántott tekintettel nézett nejére.

— Ki tanított mindezekre, Krisztina?

Krisztina komolyan, méltóságosan felelt:

— Az tanított Imre, hogy tudok gondolkozni. Az asszonyoknak is szabad néha gondolkozni.

— Látom, — szólt sóhajtvá Thurzó, — hogy te igen is sokat gondolkoztál.

Krisztina nem hagyta magát zavartatni, s tovább folytatta támadását:

— Ezért, ezért kárhoztatom én egyedül a protestantismust, hogy az országot éppen most, mikor az együtt-tartásra legnagyobb szükség lenne, pártokra szaggatja.

— Krisztina! — szólt közbe Thurzó szemrehányással.

— Lásd, Imre, mit gondoltok ti? Azt gondoljátok, hogy az egész országot protestánssá fogjátok tehetni. Ám igen, ha hatalmatok, erőtök, kilátásotok lenne ahhoz, nem szólnék. De soraitok folyvást gyérülnek; a két Forgách, Zrinyi György, Eszterházy Miklós, Erdődy György, Balassa Péter, Jakosich, hogy többeket ne mondjak, már visszatértek, s folyvást téregetnek vissza mind a nagyok.

Thurzó boszús lenézéssel válaszolt:

— Gyarló érdekhajhászok, a jezsuiták rabszolgái azok, és ha az az átkozott Pázmán Péter nem volna!

Krisztina szánó mosolylyal felelt:

— Pázmán Péter? Az messzebb lát, mint ti. Ez az egy okos ember van az egész országotokban, mert ez ismét össze akar hozni mindnyájatokat.

— Azt, hitemre mondom, el nem éri!

— Nem-e? Ugyan meddig birtok küzdeni Róma és az egész világ ellen?

— Nem a fegyver küzd, hanem az eszme.

— Az eszme is elhal, ha nincsenek hívei. Vigyázz, ne daczolj az árral, Imre, mert elsodor. Nem

sokára alig lesztek néhányan az egész Magyarország ellenében. Nem érzed azt a titkos erőt, mely fogyasztja seraitokat, bénítja erőtüket? A nép az, a mely leg hamarabb elhagy benneteket. Ime, Lépes Mihály és Magócsi özvegyének áttérését is minden jobbágyaik követték. Úgy követik a többit is; elébb azokat, kik nyíltan, később azokat, kik már régen titokban azok, és kérlek, hány van már ilyen, ki régen titokban visszatért, s a kik pedig magokat a legbúzgóbb protestánsoknak vallották, mint Fügedy özvegye: Báthori Zsófia is.

— Mit beszélsz?

— Igen, Báthori Zsófia.

— Az lehetetlen!

Thurzó megdöbbsent. Hosszan, mélyen elgondolkozott, és szemeibe lassan-lassan könnyek gyűltek.

Krisztina ezt a perczet használta föl. Szeliden megfogta kezét. A heves, fiatal nő, mikor magát kizajongta, a gyöngédség fegyverét, vagy inkább hálóját vette kezébe.

— Imre, édes Imrém! Te kárhoztatod őt és őket. Mondd, nem azt a vallást követték-e őseink?

Imre sötéten hallgatott.

— És ha vesszük, erkölcsileg bíráljuk, mi szükség volt először is elhagyni? Nem elsőb hűtlenség volt-e a régi elhagyása? A hitnek inkább a szívben, az erkölcsi érzésben kell lakni, a bölcsészet csak keveseké lehet. Azért ne törj pálczáat azok fölött, kik érezni tudnak

— És te még véded őket, Krisztina?

— Védem, mert látom, hogy ez az egész vallás-

ügy csak az emberi önérdek eszköze. A protestantismus nem egyéb, mint a német fejedelmek paripája.

Thurzó borús pillantást vetett rá.

— És a galambnak körmei vannak!

Azután élesen, áthatón nézte.

— Miket beszélsz? Mintha csak Pázmán tanítványa volnál, — csipősen tette utána: — vagy éppen a szép Eszterházy Miklóse.

— Imre! — kiáltott föl sértődve Krisztina, s arcza lángba borult.

— Oh! miért ne? — szólt keserűn Thurzó. — A régi gyöngéd vonzódásnak nem lappanghattak s nem ébredhettek-e föl a szikrái?

— Hagyd ezt Imre! Te jól tudod, hogy hűséget hozzád megőriztem. Hagyd Eszterházy Miklóst is! Róia csak annyiban szólhatunk, a mennyiben a protestantizmusról való nézetében osztozom.

— Kisebb ő, mintsem azt megbirálhassa.

Krisztina folytatta az ostromot.

— Neheztelsz rá, mivel Lutherről is azt mondta, hogy csak eszköz volt.

Thurzó megrendült egész testében, fölemelte kezét s rajongva szólt:

— Igen! eszköz volt, az isteni végzet eszköze. Krisztina! az nagy ember volt, az emberiség jótevője, a lelkiismeret szabadságának hirdetője, a világ új napjának hajnala.

— Mely hajnalt annyi kiontott vér pirosított! S mennyi fog még kiontatni.

— És ennek mi, az üldözöttek vagyunk-e okai? Nem a pápok, a jezsuiták-e, kik bennünket ölnek, öletnek?

Krisztina félbeszakította őt, nyakát átkarolta s ajkait csókjaival fogta be.

— A protestantizmus az oka. Engedne csak: meglátnád, mily diadalünneppel, zsoltosmákkal térnének mind együvé az igazhívők isten szent színe elé. Nem látott a világ még oly ünnepet. — Aztán édeskedve, csevegve folytatta tovább, áthatott melegséggel: — Imre, édes Imrém! Ti férfiak csak az eszetek után jártok a magasban; adjátok egyszer már a szívre is valamit. Lásd, ha én arra gondolok, hogy őseink azt a vallást követték, mely boldoggá, nagygyá, virágzóvá tette hazánkat hosszú századokig, mindig fáj lelkemnek, ha . . .

— Krisztina, hova akarsz vinni beszédeddel?

Krisztina, mint a kigyó, csábosan fonta át Thurzót s forrón csókolta meg, mialatt arczát férje keblére rejtette. Nem mert szemébe nézni, mikor e szavakat suttozta:

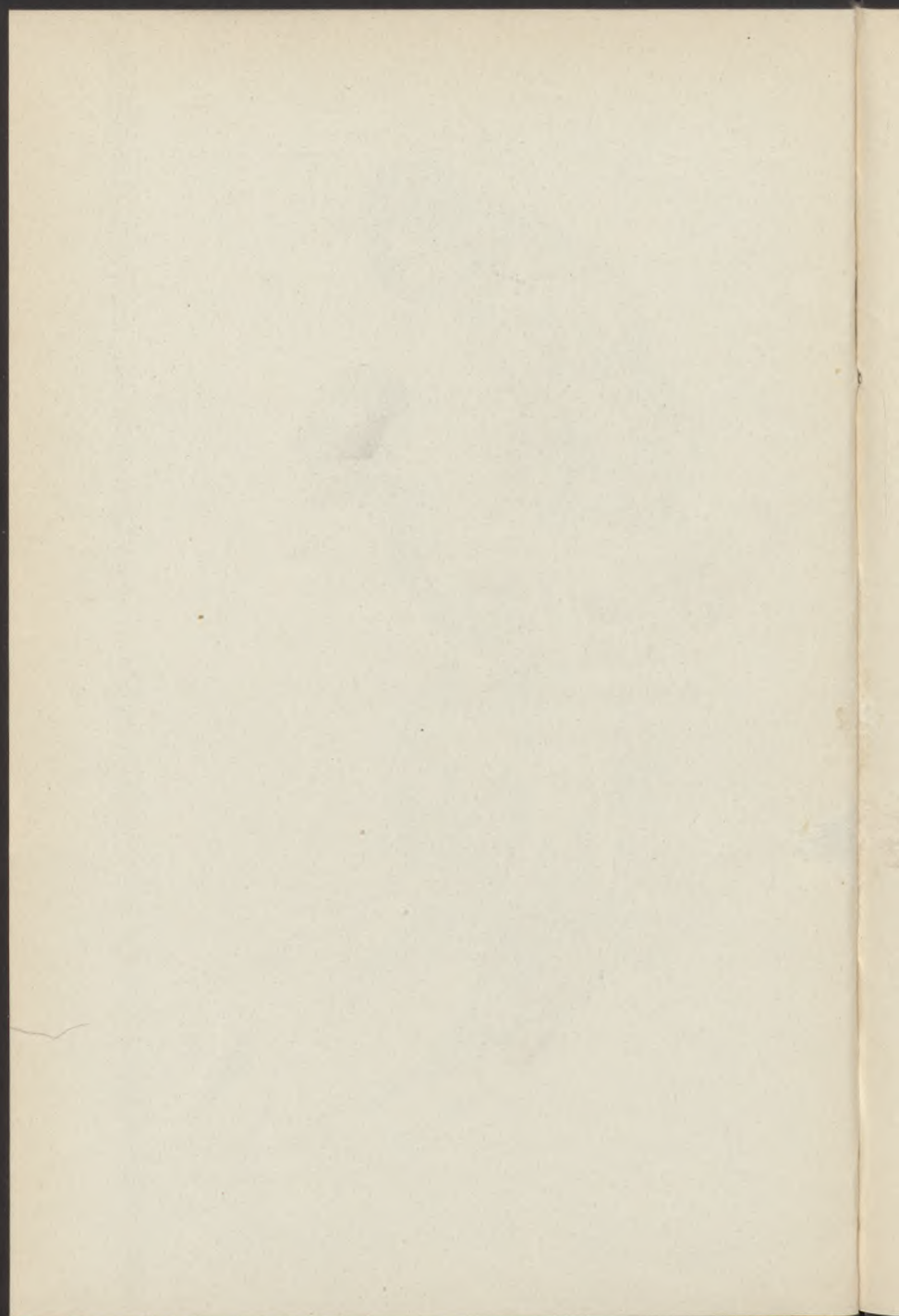
— Térjünk mi is át, kedvesem, őseink, atyáink vallására!

Thurzó elvonta ajkát, arczát. Azok az ajkak, melyek e szavakat mondták, nem találkozhattak többé Thurzó csókjával. Az előbbi csók az utolsó volt életükben. Thurzó riadva szökkent föl ölelő karjai közül. Azután sápadtan állott meg előtte, s szorongva, gyötrellemmel szólt hozzá:

POCINI 906

— Jól halottam? Mit mondtál Krisztina?

Homlokához emelte kezét.

— Oh istenem! mertem volna-e ezt gondolni valaha? Oh! szörnyű nő, megátkoznám a pillanatot, melyben ez az átkos gondolat kerülgetne.

— S ha engem kerülgetne, megátkoznál-e engem is? — kérdezte remegve, lesütött szemmel a nő.

Thurzó rémülve kapta meg mind a két kezét. Majdnem kiáltott:

— Az egekre szólj, Krisztina, mondj igazat! Te nem ingadozol már! Teneked nincs már arra szükséged, te már előbb eltévedtél, te már túl vagy azon, a mi bódulttá tesz engemet!

Krisztina nem ijedt meg ettől az arczkifejezéstől, mely rámeredt; inkább szánta, sajnálta őt.

— Igen Krisztina, tégedet nagynénéd és Báthori Zsófia megrontottak. Tudod-e, hogyha üdvösség számodra e földön szerelmem: üdvösségedet veszítéd el?

Krisztina fölemelte fejét, szívére tette kezét, s az ég felé nézett.

— Én a mennyei üdvösséget szomjazom!

Thurzó szívéhez kapott, arcát a halál sápadtsága borította el, homloka jéghideg lett; az erős ifju megtántorodott.

— A pohár csordultig telt. kiittam Krisztina! — szólt elszorult hangon. Pár perczig erőt igyekezett venni magán s mintha megnyugodott volna, szólt:

— Tehát te már akkor, mikor hozzám jöttél, visszatértél. Miért jöttél hát hozzám?

— Azért, mert szerettelek! — szólt Krisztina térdeire hullva. — s hittem, hogy meg foglak nyerni téged is.

— Oh! a jezsuiták! — kiáltott föl Thurzó elkeseredve, — hová, meddig elhat a kezük! Tehát téged térítőnek adtak hozzám, hogy szerelmeddel behálózz és azután hajlitsd lelkemet kényed-kedved szerint?

Krisztina érzékenyen emelte feléje könnyörgő tekintetét.

— És eltaszítasz-e engemet azért, mert szerelmemért vallásomat is föláldoztam neked?

Thurzó a lábaihoz roskadt nőnek fejére tette a kezét:

— Bocsássa meg neked az isten, a mit velem cselekedtél!

Ez volt az a titok, a melyről Báthori Zsófia Tiefenbachnak beszélt, hogy az Thurzót boldogtalanná fogja tenni.

Thurzó ereje a gyötrelmek súlya alatt megtört. Betegségbe esett, melyből nem kelt föl többé, s melynek titkát, alapját a messze földről jött orvosok sem fejthették meg. Az élet, a vér, a lélek, az ész rohamosan, minden perczen fogyott nála, s a sápadtság örökös maradt arcán. Nem tudták e kórt megfejtani, nem is tudták gyógyítani. Jessenius is eljött. Hogyne jött volna el régi kedvenczéhez? Messze földről jött, tudja isten, honnan kerülve elő; eljött és ő is csak azt mondta, a mit a többiek, hogy e betegség gyógyíthatatlan. Féreg van a szívében: az rágja ott az életerőt, az

szí el tőle minden vért, azt a férget pedig onnan ki-
venni nem lehet.

Betegségét azoknak a szerencsétlenségeknek a híre is növelte, melyek e közben a protestantizmust érték. A cseheket teljesen megverték, Prága a bevétel küszöbén állott, előre látta azt a vérfürdőt, mely ott a bukás után következik. Ezt azonban már nem érte meg Thurzó. A kór gyorsan elbánt vele: október 12-én lett beteg s 19-dikén már nem élt. Megdöbbszentő volt ez a kimulás. Mindjárt betegsége kezdetén eltiltotta magától nejét, kinek nem is volt szabad látni őt. Jessenius, kinek elmondta Báthori Zsófia cselszövését, megmenté őt a látás kegyetlenségétől. Gyermekeiről — az élőről és arról, kit neje még szíve alatt hordott akként gondoskodott, hogy azok szeretett édesanyjának: az öreg Thurzó nádorné, Czobor Annának gondviselése alá adassanak. Jobb helyök lesz azoknak ottan!

Később is, hosszú évek mulva, az országgyűlés hatalmas közbenjárása kellett ahhoz, hogy a Thurzó-leányokat és birtokaikat kiadja az özvegy nádorné.

Tiefenbach pedig ott találta Jesseniust a Thurzó Imre temetésén. Jessenius azonban alig méltatta egy tekintetre is, mintha nem sokra becsülte volna; úgyszólván nem is hallgatott rá.

— De ha ön elutasít magától, mondja meg, ki fogja visszaadni az ön becsületét.

— Az, a ki odafenn lakik! felelt Jessenius büszkén, az égre mutatva.

— Hallgasson rám. A grófnő minden bizonyítékot rendelkezésére ad, csupán azon pár sor iratért . . .

Jessenius eltávolította magától a lovag oda nyújtott kezét.

— De én mindenhová követni fogom, mindaddig, míg kérésemnek nem enged.

Jessenius fanyaron, gúnyosan mosolygott rá. Nem hitte, a mit Tiefenbach ígért.

IX.

Tiefenbach fiatal volt még, a huszonnégy év szerelmi tüzével és hiszékenységével. Többet álmodott, mint gondolkozott és éppen azért álmodott csupán boldogságot, mert csak őszinteséget és hű szerelmet tudott képzelni. Arra, hogy varázslat, bűvölet alatt áll, nem is gondolt; hogy el van csábítva csak és nem szeretve, hogy egy forrón égő szívnek nem célja, csak eszköze: ez egy pillanatra sem fordult meg agyában. El volt vakulva. Nem látott be a sötétségbe, mely őt elnyelni készült. Annak előterében a démont a legfényesebb angynak nézte. Pedig démon volt az, kinek minden csak zsákmány és eszköz volt, mit rózsás körmeivel elérhetett.

Tiefenbach hónapokig volt kedvese Zsófiának; szerette és birta szerelmét a nélkül, hogy csak álmodta volna is, mikép e hölgy szerelmi világának nem ez az egy, hanem több ösvénye is van. Thurzó nőülésével még féltékenysége is elenyészett, s ebben összpontosul

a féltékenység ostobasága, hogy az igazi tárgyat ritkán találja meg.

Nem is sejtette, hogy míg ő a palota egyik ajtaján kilép, addig rendesen a másik ajtón a korszak leg szebb, legbámultabb férfiai: az özvegy Eszterházy Miklós lép a grófnőhöz, az az Eszterházy Miklós, ki nem, mint ő, az első zsenge ifjúság bájait, kellemét, hanem a férfiszépséget teljesen kifejelett virágjában birta. A ki nem Adonisz, nem Apollo, hanem Mars, a győzelmes Mars. Az az Eszterházy Miklós, kinek lábaihoz az utolsó Magócsi özvegye: Dersffy Orsolya odarakta szerelmét, kincseit, roppant vagyonát, sőt még hitét is elhagyta érte.

Ha látta volna Tiefenbach, ha tudott volna erről valamit, nem jönne arra a gondolatra: hogy Eszterházy most Báthori Zsófiában egy második Dersffy Orsolyát keres. Pedig ellenkezőleg volt: Báthori Zsófia maga óhajtott volna egy második Dersffy Orsolya lenni Eszterházy számára. Nagyobb szépséggel, talán annyi észszel is, de oly nemes lélekkel semmiesetre sem birt, mint amaz.

Báthori Zsófia azonban végre is földobta a fátyolt, mely eddig arcát fedezte. Az időt épp a legalkalmasabbnak vélte erre most, mikor a kassai és prágai események hírére vette. Ezek után már nyílt színekkel játszhatott. Odavetette magát Eszterházy lábaihoz, kinek erejébe került őt fölemelni onnan. Nem szerelmi vallomás, még csak nem is férjül kérés, több, valódi követelés volt az, melyet lánggra gyúlt arc-

cal, az elbizottság hangján intézett hozzá. Ezen a napon alig hozhatta volna valami nagyobb zavarba a kitünő államférfit. Legkönnyebb volt, a mit cselekedhetett: nem érteni, a mit Zsófia beszélt. Számított a női önérzetre, de nem találta meg.

Báthori Zsófia nem az az asszony volt, a ki zsákmányát elszalaszksza s miután meg kellett fejtenie, magyaráznia: beszélt hát világosan, leplezetlenül.

— Önért égtem. Miklós, egész életemben. Mindig ön volt az életem célja. A mit gondoltam és tettem életemben, mind azért tettem, hogy valaha enyémnek mondhassam. Önért hagytam el hitemet, önért hagytam el hazámat, hogy közelebb lehessen önhöz, hogy láthassam, kísérhessem minden léptét. Zsenge korom, ifjui szívem legelső lángja ön volt! Mindent áldoztam önért. Önnek akartam használni akkor is, mikor a kormánynak, a pártnak titkosan kezére működtem. Egész életem nyugalansága, zaklatott volta ön miatt volt!

Eszterházy még zavarában is mosolyogva nézte őt.

— És miért sorolja elő a grófnő az elmúlt dolgokat? Mit akar ezekkel elérni?

— Mit akarok elérni? Boldogságát, nagyságát, dicsőségét!

— Hogyan? Miként? — kérdezte megütődve Eszterházy. — Zsófia pedig, mintha egy nagy fölfedezést, nagy titkot akart volna mondani, mely csak az ő eszében fordulhatott meg, komoly arccal, nyoma-

tékos hangon, mely rábeszélő és elbizakodott is, volt, egyszere így szólt Eszterházyhoz:

— Én nagygyá akarom önt tenni, talán még nagyobbá, mint a Báthoriak voltak.

Eszterházy mosolygott e gyöngé teremtmény nagy önérzetén s nem állhatta meg, hogy a gúny és kicsinylés is ne színezzé ezt a mosolyt. Sokkal több erőt érzett lelkében még nagyobbá emelkedni, mintsem hogy e szegény asszony segélyére szoruljon.

Zsófi némi büszkeséggel vette föl ekkor újra a szót.

— Régi eszmém, a mit itt elmondok, s a mit az ön jövőjéről elhatároztam. Legelőbb is: a nagy Báthori-birtokoknak mind az ön kezére kell jutniok.

Eszterházynak kedve lett volna megkérdezni, hogy hol vannak ezek a roppant birtokok, melyek már rég nem léteztek.

Zsófia folytatta elszánt ostromát.

— Miklós! Vegye ön a zászlót kezébe, ragadja a hatalmat magához. Mindenfelől birva a bizalmat, önnek legjobban sikerül a pártokat maga körül egyesíteni. Én leszek a legbuzgóbb apostola. Sikere bizonyos fog lenni. Megdönti Bethlen hatalmát, a bécsi kormány hátrál s elesik ön mellett; tegye magát fejedelemmé, magyar királylyá.

Zsófia daczos elégtéttséggel nézett rá, s várta szavainak hatását.

— A siker miatt ne aggódjék! Azzal az egy pár megátalkodottal, minők a Thurzók és Zrinyiek, el fő-

gunk banni. A levágott fők elhallgatnak s a kik hallgatnak: beleegyezésüket adják.

— Igazi Báthori-gondolat! — szólt közbe keserű mosolylyal Eszterházy.

— Nos! — sürgette őt Zsófia.

— Akarom-e magamat királylyá tenni? — felelte nyugodtan Eszterházy, — és önt, asszonyom, úgy-e királynévá? Távol van tőlem ily gondolat. Nekem soha sem fog eszembe jutni az, hogy eszköz legyek; engem meggyőződéselem vezet. Bár útunk eltér, de célunk egy Bethlenével: a nemzet nagysága. Ön, asszonyom, teljes életében mindig eszközöket keresett, melyekkel magát a fejedelmi rang fényére és magasságára emelje. Titkos cselszövényei, kapkodásai, kétoldalú kémkedései, ez a veszélyes és gonosz játék, mind-mind nem érettem történtek, hanem történtek saját nagyravágásáért. Ön, asszonyom, ki egyaránt szerette Thurzót és Tiefenbachot, ki Károlyi Zsuzsánnának már betegsége alatt számított Bethlen Gábor kezére, s még életében járatta az ügyet ama szerencsétlen cseh-magyar doktorral, s ki még a király szíves hajlamáról is nemcsak képzelegni mert, hanem sejtetni is szerette, ön én rólam, ki mind-ezeket tudom, miként hiheti, hogy eszközévé lehetnék?

Zsófiát megszágyenítették e szavak; de nem sikoltott föl, kínos sóhaj sem tört ki kebeléből, hanem mintha eszméletét, lelkét veszítette volna el, megtörve, roskadozva, halványan, majdnem eszméletlenül hallgatta életét. Könyörgésre emelt kezei lankadtan hulltak viszsza s reszkető ajkai vonaglottak. És az ítélet nemcsak

eddig tartott. Eszterházy egy gyűrűt vont le ujjáról s azzal közelebb lépett hozzája, odatartván azt szeme elé.

— E gyűrű, asszonyom, özveg्य Thurzó Imréné Nyáry Krisztina gyűrűje. E gyűrű tiltja, hogy mi valaha ez életben még találkozzunk.

Most már nemcsak eltaszították, hanem az ajtó is meg volt mutatva neki. E gyűrű látása megtörte. Még sem a Thurzó haláláról, sem e körülményről nem volt tudomása. Megalázva, szédelegve, azt sem tudta, mit tegyen. Pázmánhoz ment tanácsot kérni. Ez alig ismerte meg őt, úgy megváltozott. Zavart dolgokat beszélt neki s tanácsot kért. Pázmán adott is:

— Vonuljon a grófnő kolostorba. Legyen apáca. A szent falak közt lelheti meg csupán, a mit a világban elveszített: nyugalma!

X.

Tiefenbachot ezalatt egy másik sebe is égette. Érezte, hogy vissza kell adnia Jessenius elrabolt becsületét, kit ő árulónak nevezett. Ment utána, hogy bocsánatát kérje. Nyomát nem téveszthette el többé, mert mindenhol jelt hagyott az maga után. Mintha csak csalogatta volna maga után, a lovag minden lépten olvashatta az őt betűt. Ámde útfok mindinkább veszélyessé vált. Mindenhol az örvény, a lángok szélén jártak. Az ellenség által meghódított és bünhődés, rettenés alatt tartott vidéken vitt útfok keresztül. És Jessenius a hullámokon, a lángokon száraz lábbal járt, míg

a lovagnak minden perczét szorongás töltötte el. Mind-egy! Bátorságot vett magának és követte.

Prága alá ért. Eddig alig gondolta meg útja végét, de itt megdöbbsent. Hátha Jessenius őt a törbe, há-
lóba vitte, mert Prága most borzalmak színhelye volt. El-
rémülve állt meg a lovag a chrudimi kapunál. El-
ment onnan, meg visszatért oda. A kapun belől gúnyo-
san kacsintgattak feléje a falra mázolt nagy vörös ba-
túk; de ez egyszer a betük alá a magyarázat is oda volt
írva, kisebb betűkkel. Mintha csak az lett volna írva
ottan: — Nem mersz utánna jönni.

A lovag ellovagolt a kőfal hosszában, egész a hegyi
kapuig kerülőt tett, de ismét csak nem mert a városba
lépni, mely most a szürkület homályában csöndesen fe-
küdt előtte, mintha kihalt volna. A vén tornyok, a Hrad-
schin tompa szomorúsággal bámultak rá. Az emberek
mind lehajtott fővel jártak ki s be a kapun. Elment s
kinn töltötte az éjet a város kőfalain kívül. Másnap
azonban ismét közelített, de ismét csak visszatért a ka-
putól. Csak az országút közepén kezdte szégyelni magát.
Megállította lovát. Visszafordult s minden habozás nél-
kül bátran lovagolt be a kapun. Mivel bement s nem ki,
csodálkoztak rajta. De nem szólt senki hozzá.

Most a városban olvashatta a betük új magyará-
zatát is. Jessenius az egész városban hirdette megérkező-
sét a következő tartalmu föliratban: J. M. M. M. M.
(Jessenius most megérkezett martirhalállal meghalni.)

Sajátságos, hogy valaki a saját halálát hirdesse,
és mintegy hívogasson a szomoru ünnepélyre.

Tiefenbach lecsüggesztette fejét, s a mint gondolkozott e különlegességen, Jessenius szándékának egész nagysága kitárult előtte. Megértett mindent és megdöb-bent, mint még soha életében. Szemeibe a csodálat, a sejtelem könnyei futottak.

Jessenius fölirata annyit tett: „Eljöttem, hogy a többiekkel együtt haljak meg a vérpadon!” De Tiefenbachnak ez a fölirat azt súgta a fülébe: „Nos, nem adja-e az ég vissza becsületedet, s nem szerzem-e én vissza enmagam? Az ügyért halok, velök halok.”

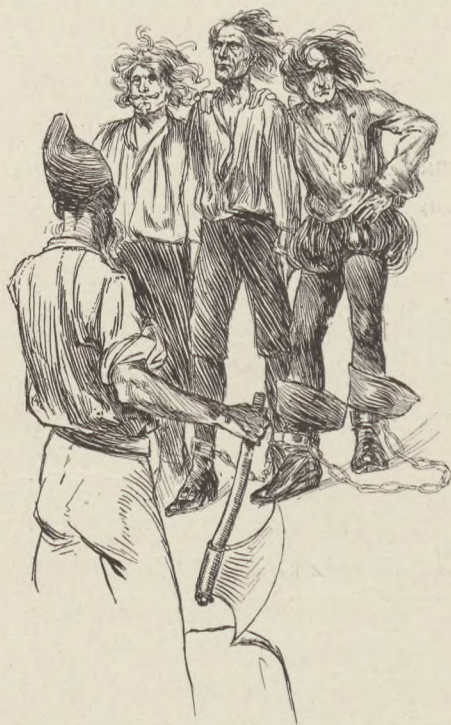
A lovagnak nem volt sok ideje gondolkozni. A hídfő felől fegyveres sereg özönlött, tolongva utczáról-utczára, s haladva a tanácsház tere felé. Megfélemltet, levert, csüggeteg nép hullámozott utána. Halvány volt minden arc; izgalmas, félelmes sietés uralkodott mindenkin, mely csak idegrázó események alkalmával fordul elő ily tömegesen.

Tiefenbach megértette a borzasztó jelenetet.

Nem volt ideje szétnézni, vizsgálni a csillogó fegyverek között vérpadhoz kísért foglyokat; látni, megszám-lálni a fedetlen főket, melyeknek fürteit a szél cibálta, s olvasni a meredt, üvegesült szemekből. Azt sem vette ki pontosan, hogy kik vannak együtt áldozatokul. Szeme káprázott és a világ szédelgett körülte. Nem volt ideje magán erőt venni s a hullámozó néptömeg sodrotta magával lovastól a vérpad felé. Ment a tömeggel, mely mögött a szél jött, fölkavarva az utczák porát, szemetét s nagy csörömpöléssel beverve a báméskodó házak ólomkarikás ablakait s csapdosva a lovagok köpenyét

arczaikba. Tiefenbach úgy érezte, mintha a Mulda zöld árja vitte volna.

Most az ár visszacsapódott, megállt. Vagy akarta, vagy nem, látnia kellett neki is a borzalmat. De a mit az első pillanatban látott, az még nem volt borzalom, az

még jótékony meleggel töltötte el keblét. Szemei könybe lábbadtak, meghatódott, érzékenyedett; leborulni vágyott az előtt a nagyság előtt, melyet látott.

Jessenius, Schlick és Fels állottak először a verpadon. Középen Jessenius, amazok ketten vállára he-

lyezett karokkal ölelve őt. Födetlen fővel voltak mind a hárman s átszellemült búcsúcsókkal váltak el egymástól.

A szél üvöltött. Szavukat nem lehetett hallani, csak bágyadt mosolyukat lehetett látni s a merev, tompa nézést, mely a világot utoljára látja.

A lovag nem mert tovább odanézni. Nem látta a lehulló fejeket; nem látta, mint tartotta azokat fürteiknél fogva a bakó a magasba, s miként ad mindenikhez, mint valami színjáték-mutogató, valami magyarázatot.

— Ez ama híres és hatalmas Schlick gróf; ez ama büszke Fels vezér, s ez ama cselszövő, hazug, istentelen, ördöngös Jessenius doktor, kinek nyelve nincsen levágott fejében, mert az hazugságaiért már elébb kivágtatt.

A lovag nem látott semmit; nem látta sem az eget, sem az embereket. Minden földi elveszett előtte. Megundorodott az élettől, meg saját magától; silány féregként érezte eltörpülni magát és hitvány életét amaz emberek nagysága előtt.

Öngyilkos lett-e, vagy elveszett valahol a harmincz éves háborúban? titok maradt; de annyi bizonyos, hogy Báthori Zsófiához nem tért vissza többé. Hiába is tért volna, nem ismerte volna meg. Minden kellemét, báját elveszítette, híres szép fehér bőre sárga és fonnyadt lett, megöszült, szemeinek fénye elveszett; sőt elméjében is megvolt egy kicsit zavarodva. Valóban csak egy alkalmas hely volt számára a világon, a zárda, hol végnapjaira menedéket keresett.

A mint Reicz Henrik „Krónikás históriája“ mond-

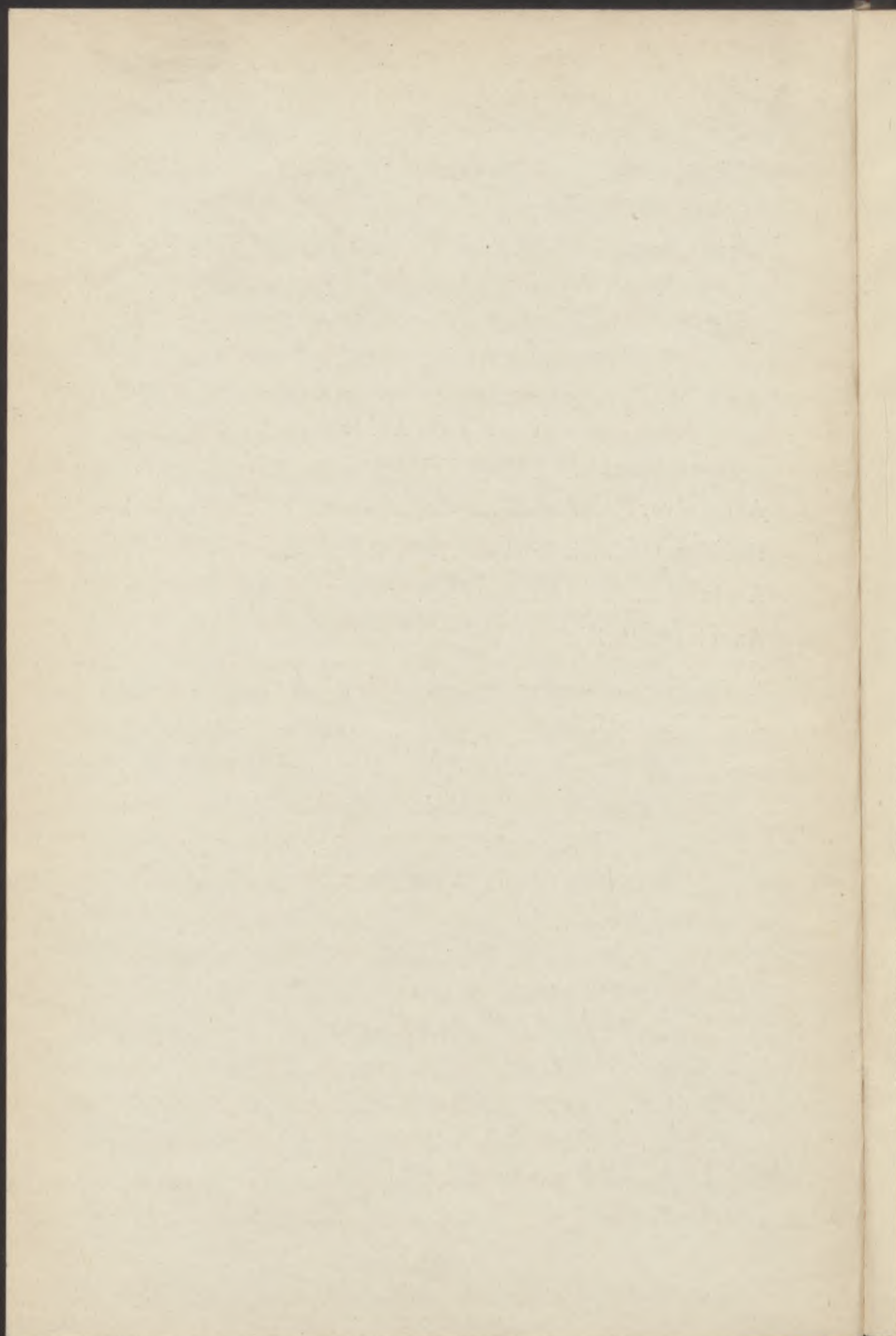
ja: Thurn Mátyás tíz évvel később, mikor Prágába győzedelmesen bevonult, még a hídfő tornyán találta volna bajtársainak fejeit. Leszedette onnan, összekerestette még csontjaikat is, és azután nagy ünnepélylyel eltemettette őket.

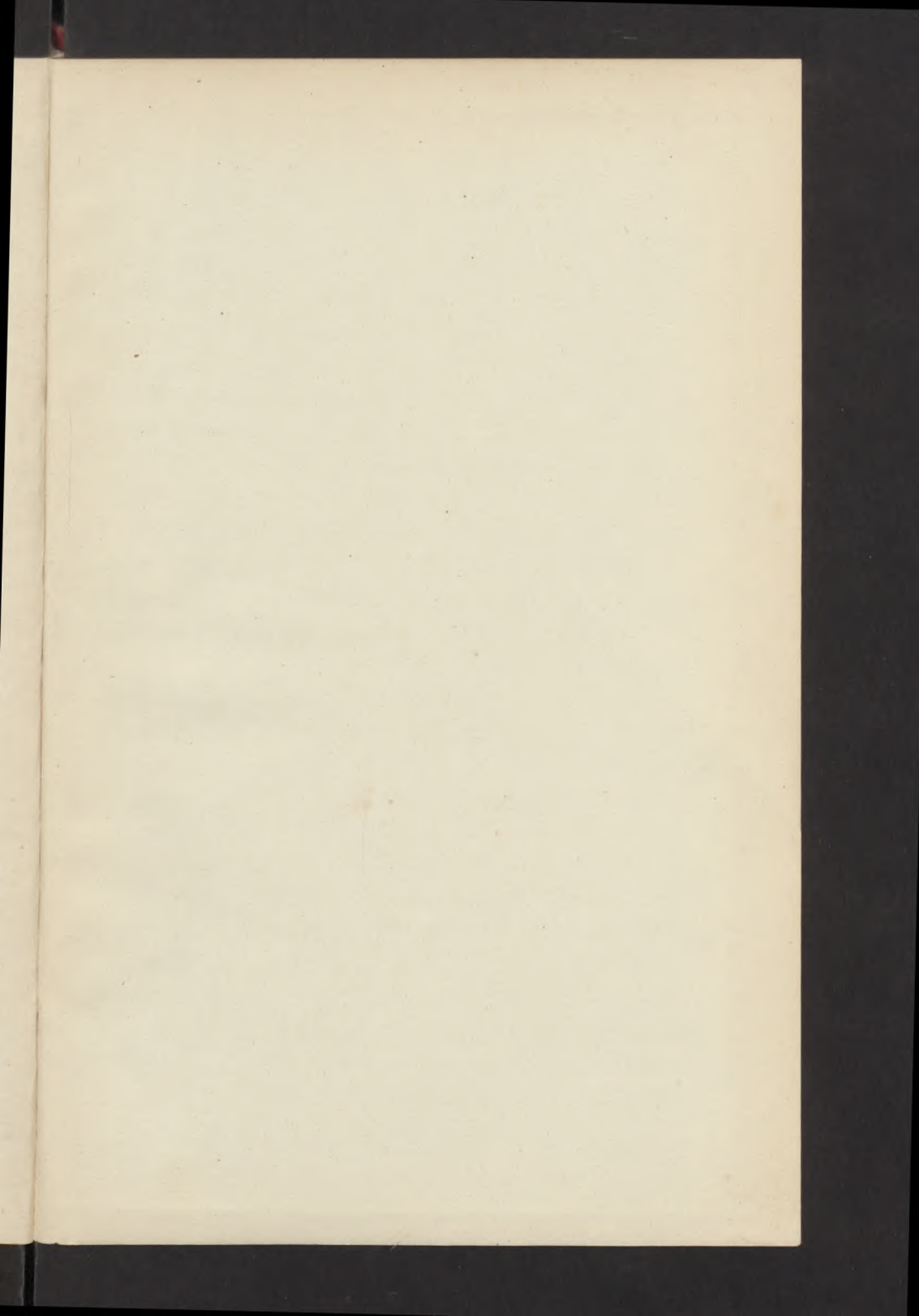

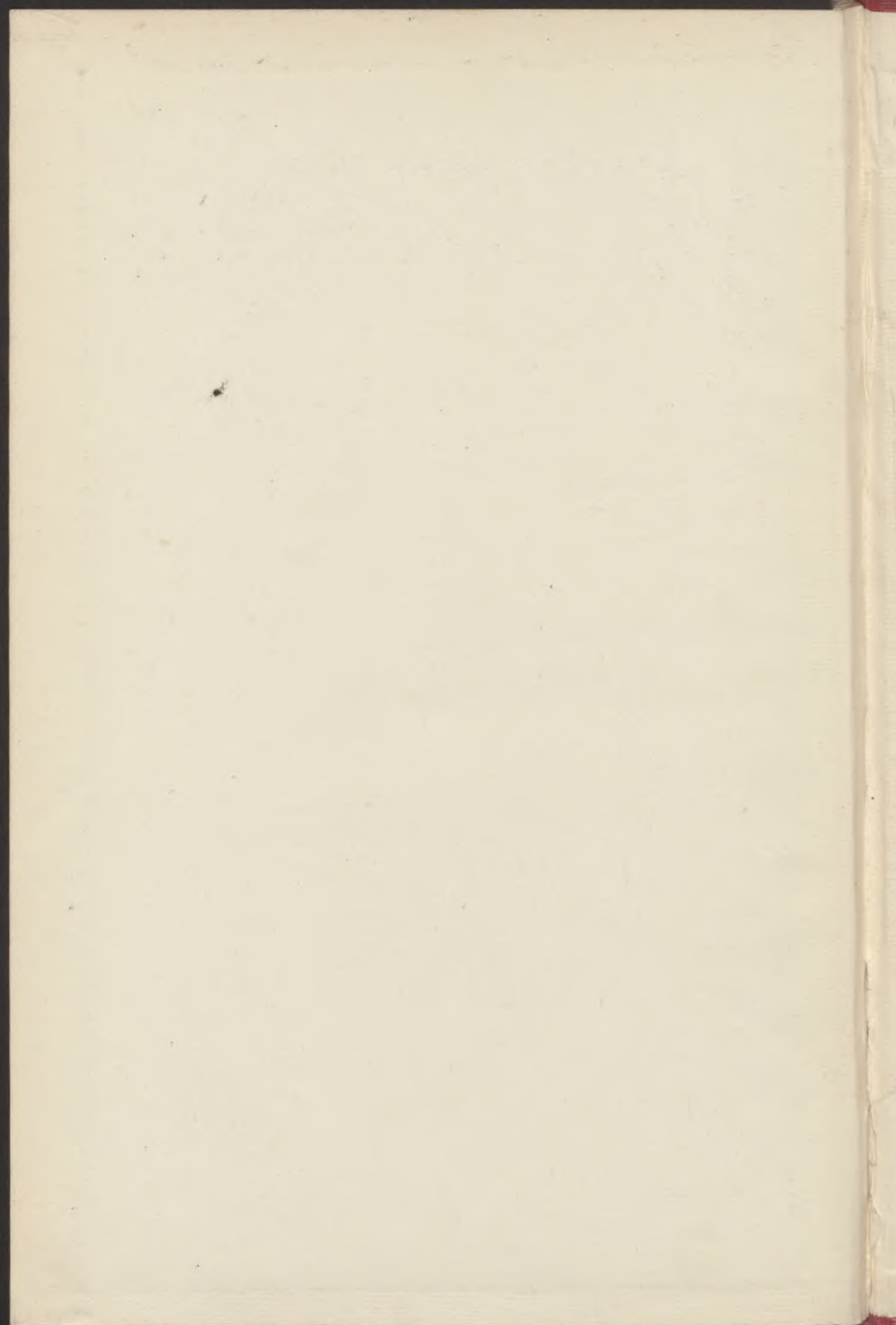
TARTALOM.

	Oldal
A revolver	1
Halálos félelmek közt	77
Azóta	124
Az elveszett ház	161
A pofon	205
J. M. M. M. M.	252

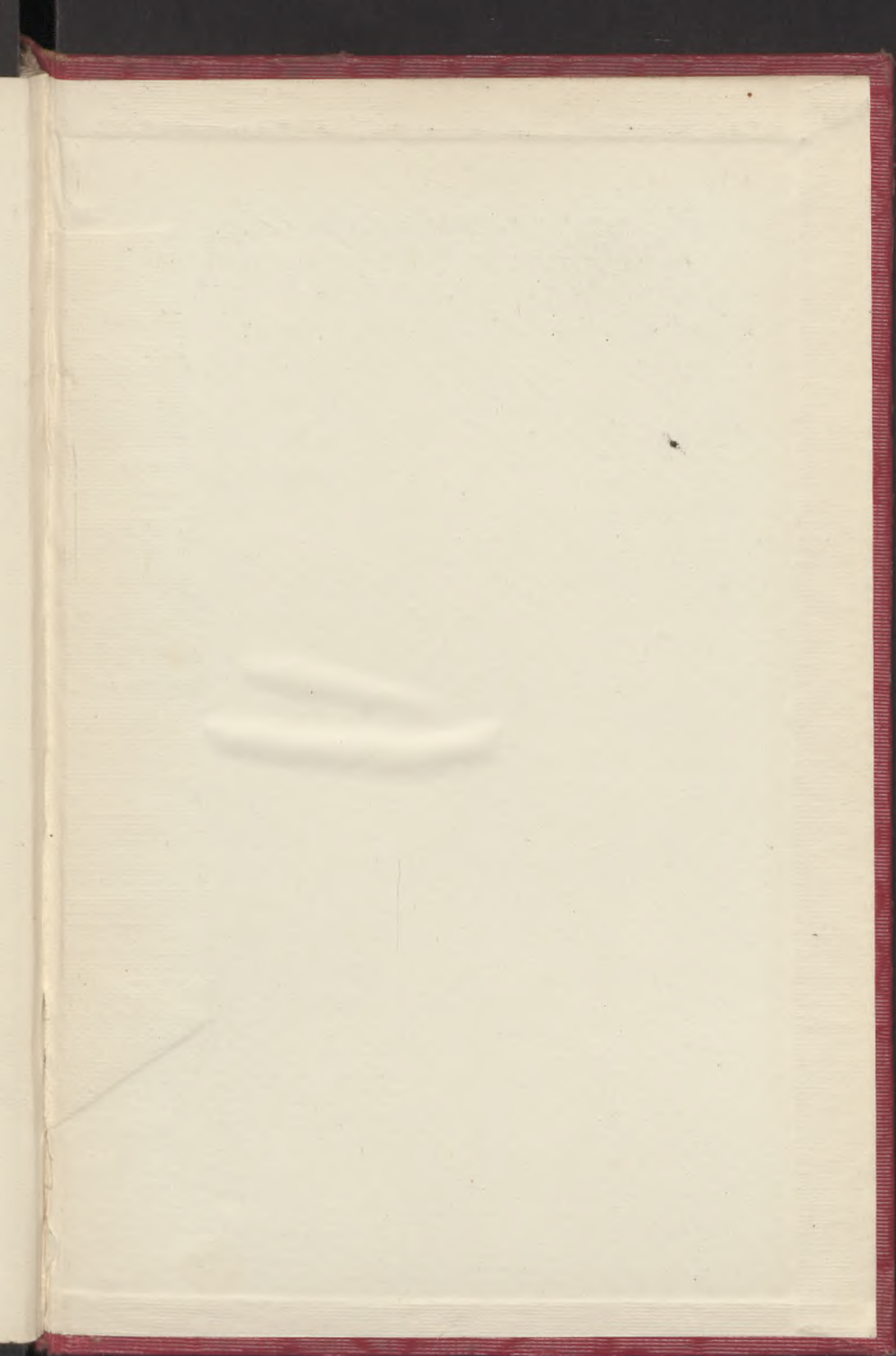

ARCHIT.

KANDALLO

MELLOT

